

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΤΟΣ Α'

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1952

ΤΕΥΧΟΣ 8

ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΑΓΚΟΥ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

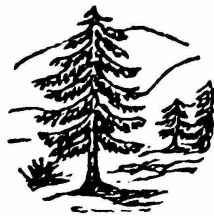
Ἀπόψε μ' ἤϊραν τὰ Χριστούγεννα μονάχο κι ἄρρωστο στὰ ξένα,
χωρὶς μανούλας χάδι, φίλήμα, πουλὶ μέ τὰ φτερά κομμένα.
Τῆς Θείας Νύχτας τὸ Μυστήριο, στὰ χρόνια τὰ παλιὰ ποὺ ζοῦσα,
μέ τὸ δαυματουργὸ κροντήρι σου, κέρνα με ἐσύ, μάγισσα Μοῦσα !
Χρυσόφτερα, φευγάτα ὀνειράτα, ξανῶσα μου στήν ἔρημ' ἰνιότη,
στὸ ἀραχνιασμένο τὸ παλάτι τους μέ σέρνουν νοσταλγὸ δεσμώτη.
Μέ τῆς ψυχῆς τὰ μάτια ξάγρυπνα — τί ξελογιάστρα φαντασία !—
δάρματα βλέπω, μάγια, ὀράματα, δωρῶ γιορτῆς φωτοχυσία.
Τὸ πατρικὸ θυμᾶμαι σπῖτι μου μέ τὸ ζεστό του παραγώνι,
πῶς ἄλλοτε γελοῦσε κι ἔφεγγε καὶ τώρα σκέλεθρο παγώνει.
Ψηλά στὸν πλάτανο ἀφουγκράζομαι νάρχοσημαίνῃ τὴν καρμπάνα,
εὐχές ν' ἀλλάζουν καρδιοστάλαχτες ἀκούω τὰ δέρφια μου, τὴ μάνα.
Στὶς ροῦγες χύθηκαν χάροῦμενοι, μέ τὸ δαμπόφωτο φανάρι,
πᾶν οἱ πιστοὶ νὰ μεταλάβουνε μεσάνυχτα χωρὶς φεγγάρι.
Στὴν ἐκκληρούλα μας συνάχτηκαν ἀπὸ φτωχοὺς ξωμάχους πλήδη,
ἀκοῦν τὴν ψαλμωδία μέ διάμσση στῆς δείας ἑκστασης τὰ βύδη.
Τῶν ἀγραυλοῦντων προβατάρηδων, ποὺ ἀφῆσαν ἔρημη τὴ στάνη,
Ψυχές στὸ Βρέφος ἀσωτεύουνε τάγνόν τους μύρο γιὰ λιβάνι ...
Νάτος κι ὁ δάσκαλος πατέρας μου μέ τὸ κερί στὸ χέρι στέκει,
ψέλνει βραχνά « Ἡ Παρθένος σήμερον... » κι ἀργὰ Μεγαλυνάρια πλέκει.
Ξεπεταρούδι ἐγὼ στὸν ἥσκιο του, ποὺ μάχομαι νὰ κελαηδήσω,
στὸν Πλάγιο Δεύτερο γυμνάζομαι, κανοναρχᾶω κρατῶντας ἴσο.
Κι ὁ ψαρομάλλης ὁ πρωτόπαπας μέ τὸ βυζαντινὸ τὸ γένει

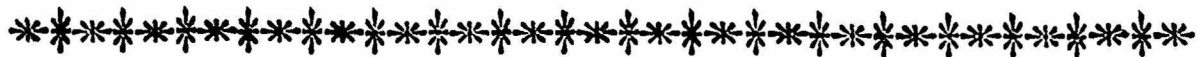

ὕμνους μπροστά σ' / Ἄγια Τράπεζα μέλπει στήν Κεχαριτωμένη.
Ὁϊμέ, καλότυχα Χριστούγεννα! Κι ὦ τῆς ψυχῆς μου θάλπος, σάμπως
χαμένος τάχα ἓνας παράδεισος μοιάζει τὸ οὐράνιο σας τὸ θάμπος.
Ἄχ! τᾶγια, τὰ παλιά μεσάνυχτα μέ τὰ ὡ σ α ν ἄ ποιός θ' ἀναστήσει;
Στὴ Βηθλεέμ γιὰ τὸ προσκύνημα ποιο φέγγος θά μᾶς ὁδηγήσει;
Στῆς ἁμαρτίας μας τὴν Κόλαση, ποὺ οὐρλιάζουν ἐχθρητες καὶ μιση,
Θεέ μου, κάνε μέσ' στήν ἄβυσσο τάστέρι σου νὰ σελαγίση! . . .
Οἱ πονεμένοι πάλι σήμερα νὰ γεννηθῇς Σέ περιμένουν . . .
Τᾶκακα βόδια μέ τὰ χνῶτα τους στὴ φάτνη τους θά σέ ζεσταίνουν . . .
Ὡ! Μὲ τὰ ζειδωρά σου νάματα, τοῦ Ἰησοῦ γλυκύτατη Θρησκεία,
θά καρτεροῦμε τὴ θεόσταλτη νὰ μᾶς χαρίσης Εὐδοκία.
Κι ὡς στῆς ψυχῆς μας τὰ κατὰβαθα τῆς Πίστης φέγγει τᾶγιοκέρι,
στεῖλε, Χριστέ μου, εἰρήνης μήνυμα τὸν ἄγγελό σου νὰ μᾶς φέρη!
Κατέβα, Ἀρχάγγελε, καὶ σάλπισε νὰ πάψη τᾶγριο τὸ δρολόπι,
νὰ στήση ἀσάλευτο τὸ δρόνο της τῶν ὅλων ρήγισσα ἡ Ἀγάπη.
Θεέ μου, τὸν Κάϊν τὸν αἰμόχαρο πνίξε τον μέσα στήν καρδιά μας,
ἀθώους σάν τὸν Ἄβελ κάνε μας, δός μας ξανά τὴν ἀνθρωπιά μας!

Γιάννινα 1952

ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΑΓΚΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

ΥΜΝΟΛΟΓΙΚΟΝ ΑΝΘΟΛΟΓΗΜΑ

Ἦχος δ'.

ΑΚΟΥΕ, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, ἡ γῆ· σαλευθήτω τὰ θεμέλια, ἐπιλαβέτω τρόμος τὰ καταχθόνια· ὅτι ὁ Θεός τε καὶ κτίστης σαρκὸς εἰσέδν πλάσιν, καὶ ὁ κραταιᾷ κτίσας χειρὶ τὴν κτίσιν σπλάγχχνον ὁρᾶται πλάσματος. Ὡ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὥς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!

Ἦχος πλ. β'.

ΣΗΜΕΡΟΝ γεννᾶται ἐκ Παρθένου, ὁ δρακὶ τὴν πᾶσαν ἔχων κτίσιν. Ράκει, καθάπερ βροτός, σπαργανοῦται ὁ τῇ οὐσίᾳ ἀναφής. Θεὸς ἐν φάτνῃ ἀνακλίνεται ὁ στερεώσας τοὺς οὐρανούς· πάλαι κατ' ἀρχάς. Ἐκ μαζῶν γάλα τρέφεται ὁ ἐν τῇ ἐρήμῳ μάννα ὀμβρίσας τῷ λαῷ. Μάγους προσκαλεῖται ὁ νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας. Δῶρα τούτων αἶρει ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου. Προσκυνοῦμεν σου τὴν γένναν, Χριστέ, δεῖξον ἡμῖν καὶ τὰ θεῖά σου Θεοφάνεια.

Ἦχος β'.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ μοναρχήσαντος ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ πολυαρχία τῶν ἀνθρώπων ἐπαύσατο· καὶ σοῦ ἐνανθρωπήσαντος ἐκ τῆς ἀγνῆς, ἡ πολυθεία τῶν εἰδώλων κατήργηται. Ὑπὸ μίαν βασιλείαν ἐγκόσμιον αἱ πόλεις γεγέννηνται· καὶ εἰς μίαν δεσποτείαν θεότητος τὰ ἔθνη ἐπίστευσαν. Ἀπεγράφησαν οἱ λαοὶ τῷ δόγματι τοῦ Καίσαρος· ἐπεγράφημεν οἱ πιστοὶ ὀνόματι θεότητος σοῦ, τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ ἡμῶν. Μέγα σου τὸ ἔλεος, δόξα σοι.

Ἦχος β'.

ΤΙ ΣΟΙ προσενέγκωμεν, Χριστέ, ὅτι ὥφθης ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς· Ἐκαστον γὰρ τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων κτισμάτων τὴν εὐχαριστίαν σοι προσάγει· οἱ ἄγγελοι τὸν ὕμνον, οἱ οὐρανοὶ τὸν ἄστέρα, οἱ μάγοι τὰ δῶρα, οἱ ποιμένες τὸ θαῦμα, ἡ γῆ τὸ σπῆλαιον, ἡ ἔρημος τὴν φάτνην, ἡμεῖς δὲ μητέρα Παρθένον. Ὁ πρὸ αἰώνων Θεός, ἐλέησον ἡμᾶς.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

ΥΜΝΟΛΟΓΙΚΟΝ ΑΝΘΟΛΟΓΗΜΑ

Ἦχος δ'.

ΔΕΥΤΕ ἴδωμεν, πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός· ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν ἔνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ, μετὰ τῶν μάγων ἀνατολῆς τῶν βασιλέων. Ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἀκαταπαύστως ἐκεῖ· ποιμένες ἀγραυλοῦσιν ὥδην ἐπάξιον. Δόξα ἐν ὑψίστοις, λέγοντες τῷ σήμερον ἐν τῷ σπηλαίῳ τεχθέντι ἐκ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας.

Ἦχος α'.

ΧΡΙΣΤΟΣ γεννᾶται, δοξάσατε· Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε· ἄσατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμνήσατε, λαοί, ὅτι δεδόξασται.

Ἦχος α'.

ΩΣ ΠΟΚΩ γαστρὶ Παρθενικῇ κατέβης ὑετός, Χριστέ, καὶ ὡς σταγόνες ἐν γῇ στάζουσαι. Αἰθίοπες καὶ Θαρσεῖς καὶ Ἀράβων νῆσοί τε, Σαβᾶ Μήδων πάσης γῆς κρατοῦντες, προσέπεσόν σοι, Σωτήρ· δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε.

Ἦχος γ'.

Η ΠΑΡΘΕΝΟΣ σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει· καὶ ἡ γῆ τὸ σπήλαιον τῷ ἀπροσίτῳ προσάγει· ἄγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσι· μάγοι δὲ μετὰ ἀστέρος ὁδοιποροῦσι· δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγεννήθη παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός.

Ἦχος α'.

ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ξένον ὄρω καὶ παράδοξον· οὐρανὸν τὸ σπήλαιον· θρόνον χειρουβικὸν τὴν παρθένον· τὴν φάτιν ἡμερῶν ἐν ᾧ ἀνεκλίθη ὁ ἀχώρητος Χριστὸς ὁ Θεός, ὃν ἀνυμνοῦντες μεγαλύνομεν.

Ἦχος β'.

ΣΗΜΕΡΟΝ ὁ Χριστὸς ἐν Βηθλεὲμ γεννᾶται ἐκ παρθένου, σήμερον ὁ ἀναρχος ἄρχεται καὶ ὁ λόγος σαρκοῦται· αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ἀγάλλονται καὶ ἡ γῆ σὺν τοῖς ἀνθρώποις εὐφραίνεται· οἱ μάγοι τὰ δῶρα προσφέρουσιν· οἱ ποιμένες τὸ θαῦμα κηρύττουσιν· ἡμεῖς δὲ ἀκαταπαύστως βοῶμεν· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΝΙΚ. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Η ΕΠΟΠΟΙΪΑ ΤΟΥ 1940-41 ΚΑΙ Η Β. ΗΠΕΙΡΟΣ

Κατὰ τὴν Ἐθνικὴν ἐπέτειον τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἐ.ε. εἰς τὴν Μεγάλῃν Αἴθουσαν τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὁ καθηγητὴς κ. Ν. Τωμαδάκης, μετὰ προσφώνησιν τοῦ Πρυτάνεως κ. Μιχαὴλ Δένδια καὶ παρουσίᾳ μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἄλλων ἀρχιερέων, τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ὑπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως κ. Κιουσοπούλου, καὶ τῶν μελῶν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, τῆς Συγκλήτου, τῶν καθηγητῶν τῶν Ἀνωτάτων Ἰδρυμάτων, Ἀκαδημαϊκῶν, ἀντιπροσωπείας τοῦ Στρατοῦ, πλήθους φοιτητῶν κ.ἀ. ἐπισήμων, ἐξεφώνησε τὸν κάτωθι πανηγυρικόν, τὸν ὁποῖον εὐγενῶς παρεχώρησεν πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὴν «Ἡπειρωτικὴν Ἑστίαν» :

Πρὸ δύο μόλις ἡμερῶν ἐωρτάσαμεν οἱ Πανέλληνες γεγονὸς λαμπρύνον τὴν νεωτέραν μας ἱστορίαν, τὴν παράδοσιν τῆς νύμφης τοῦ Θερμαϊκοῦ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, τοῦ ὁποίου ἡγεῖτο ὁ ἔνδοξος βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, καὶ τὴν εἰσόδον ἐν αὐτῇ τοῦ διὰ τοῦ ἰδ.ου του αἵματος ποτίσαντος τὴν Θεσσαλονικὴν συνετοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ἐδοξολογήσαμεν τὸν Θεὸν καὶ ἀνυμνήσαμεν τὸν μεγαλομάρτυρα Δημήτριον, τὸν πολεμιστὴν ἅγιον, τὸν θαρρύνοντα τὸ Ἔθνος ἡμῶν τὸ καὶ Ἔθνος του, ὡς ἄλλον Νέστορα, διὰ νὰ καταλύσῃ τὴν δύναμιν τοῦ Λυαίου, καὶ νὰ στέψῃ ἡμᾶς μὲ τὰς δάφνας τῆς νίκης καὶ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν τὴν ἀνέκαθεν Ἑλληνικωτάτην αὐτῆς πρωτεύουσιν.

Καὶ ἰδοὺ σήμερον, καλούμεθα πάλιν εἰς ἄλλας πανηγύρεις, σχετικὰς καὶ αὐτὰς μὲ τὴν βόρειον Ἑλλάδα καὶ τὸν σύμπαντα Ἑλληνισμόν, εὐχαριστηρίους πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἀπαλλάξαντα ἡμᾶς ἀπὸ τὴν πτέρναν τῆς βίας, τὴν αἰσχύνην, τὴν ζόφον καὶ τὴν ὀδύνην τῆς δουλείας. Ἐορτάζομεν σήμερον τὴν ἀπόκρουσιν τῆς φασιστικῆς ἐπιβουλῆς τῆς ἀπροκλήτως καθ' ἡμῶν τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 στραφείσης, τὸν ἡρωϊσμόν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἠνωμένος ἀντέστη κατὰ τῶν ἐπιδρομέων σώματι καὶ πνεύματι, τὴν εὐψυχίαν τῶν ἐπὶ κεφαλῇς αὐτοῦ ἡγητόρων, οἱ ὁποῖοι ἡρμήνευσαν τὴν θέλησιν καὶ τὴν διάθεσιν αὐτοῦ καὶ τὴν διεμόρφωσαν εἰς τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο ΟΧΙ.

Ἀκόμῃ μνημονεύομεν τῶν νεκρῶν Ἑλλήνων, τῶν στρατιωτῶν πρῶτον οἱ ὁποῖοι ἔπεσαν ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν, καὶ τῶν πολιτῶν οἱ ὁποῖοι ὑπέκυψαν εἰς βαρβάρους βομβαρδισμούς καὶ αἰκίας καὶ τὴν στυγνὴν πείναν τοῦ πολέμου καὶ τὰς ἄλλας ἐπιβληθείσας ἀνοικτιρμόνως εἰς ἡμᾶς συμφοράς. Καὶ τῶν θανόντων ἡγητόρων τοῦ Ἔθνους, τοὺς ὁποῖους ἡ Ἱστορία, δικάζουσα τὰ καθ' ἑαυτὴν, ἀδυνατεῖ νὰ ἀποσιωπήσῃ, ἔννοῶ τὸν ὑπέροχον Βασιλέα ἡμῶν Γεώργιον τὸν Β' καὶ τὸν τότε κυβερνήτην Ἰωάννην Μεταξᾶν.

Δώδεκα ἔτη παρήλθον ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς καὶ τὸ Ἔθνος ἡμῶν εἶδε δαίνα-

τέρας ἡμέρας, ἀπειλὴν φοβεράν ἐξ ἴσου, τὴν Σλαβικὴν, δηώσεις καὶ καταστροφὰς μείζονας, τὰς τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν. Ἀφοῦ ὑπέκυψεν εἰς τὸν ἕτερον τῶν συνέταιρων τοῦ Ἀξονος καὶ καθημάχθη, ἀντέστη, ὑψώθη καὶ ἤρχισε νὰ ἐπουλώνη τὰ τραύματα τοῦ ἀφανισμοῦ. Νέος κίνδυνος τρομερὸς καὶ ἀπαίσιος, ἐπαπειλῶν νὰ σείσῃ τὰ θεμέλια τοῦ διὰ τὸν ὁποῖον ζῶμεν καὶ ὑπάρχουμεν Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, νὰ ἐκριζώσῃ τὸν εὐρωπαϊκὸν ἀνθρωπισμὸν τὸν ἐστηριγμένον ἐπὶ τοῦ κλασσικοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ πνεύματος, μετέβαλε τοὺς χθὲς ἀκόμη ἐχθροὺς λαοὺς εἰς συμμάχους, ἀποβλέποντας εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Σήμερον ἡ Μεγάλῃ πρὸς Δυσμὰς Δύναμις δὲν εἶναι δι' ἡμᾶς ἡ χώρα τοῦ Μοισσολίνι, ἡ δολίως τορπιλλίσασα τὴν «Ἑλλην» καὶ ἐμπήξασα εἰς τὰ νῶτα μας τὸ ἐγχειρίδιον, καὶ ἐν συνεχείᾳ πληρώσασα τῶν ἀνομιῶν τῆς τὰ ἐπίχειρα. Ἀπὸ κοινοῦ ἀγωνιζόμεθα διὰ ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὸν ἐχθρὸν τῆς Δύσεως, τὸν καταλυτὴν τῆς Πίστεως καὶ τῶν πνευματικῶν ἡμῶν ἀξιών.

Τὰ ἔθνη ἐν τούτοις δεόν νὰ ἔχουν μνήμην καὶ ἡ μνήμη νὰ εἶναι παράπλευρος πρὸς τὸ συμφέρον ὁδηγός. Ἐὰν χρειασθῇ νὰ καταδικάσωμεν τὸ παρελθόν, θὰ πράξωμεν τοῦτο, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ λόγου τῆς Ἱστορίας. Ἀλλὰ τὸ παρελθὸν ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς πάντοτε πηγὴ ζωῆς καὶ διδαγμάτων, συσσωρεύσεις πείρας, φάρος φωτίζων τὰ πελάγη κατὰ τὰς νύκτας τοῦ ἐπερχομένου ἀγνώστου. Καὶ ἐν προκειμένῳ τὸ παρελθὸν θὰ μᾶς διδάξῃ, πέραν τῶν τετριμμένων πολιτικῶν συνθημάτων καὶ τῶν δημοσιογραφικῶν ἐνθουσιασμῶν καὶ ἀντεγκλήσεων, διατὶ συνεκρούσθημεν μὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ διατὶ δὲν πρέπει ποτὲ πλέον νὰ συγκρουσθῶμεν εἰς τὸ μέλλον, ὅπως ὅλοι εὐχόμεθα ἐν τῇ ἐνότητι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος. Μία Ἰταλία θὰ εἶναι καλὴ γείτων καὶ φίλη μας καὶ ἄσχετος πρὸς τὴν καθ' ἡμῶν φασιστικὴν δολιότητα, ἐφ' ὅσον δὲν ἀποβλέπει ὡς ἄλλοτε εἰς τὴν Ἑγνατίαν ὁδὸν καὶ εἰς τὸν διασκελισμὸν τῆς Ἀδριατικῆς, καὶ δὲν ἵσταται ἀντίθετος πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν βορείων μας συνόρων, δεικνύουσα κατανόησιν εἰς τὰ δίκαιά μας.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο, ἐνταλθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Πρυτάνεως, ὅπως εἶπω τὸν προσήκοντα λόγον σήμερον, καὶ κατὰ χρέος ἀποδεχθεὶς, θὰ συνοψίσω ἐνώπιόν σας περὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου, εἰς τὸ ἑλληνικώτατον τῆς ὁποίας ἑδικοφὸς διεξήχθησαν οἱ νικηφόροι ἀγῶνες τοῦ 1940—1941, οἱ ὁποῖοι κατεκάλυψαν μὲ δάφνας τὰς ἐνδόξους πολεμικὰς μας δυνάμεις καὶ τὸ Ἔθνος ἡμῶν.

Α'

Τὴν Ἰταλίαν δὲν τὴν ἀντιμετωπίσαμεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς οὐδὲ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἐπικρατείας μας, ἀλλ' ἐπὶ ἐδάφους τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1939 πραξικοπηματικῶς καταληφθῇ, καταλυθείσης τῆς ἀνεξαρτησίας μέλους τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, τῆς Ἀλβανίας. Μολονότι δὲ τὸ ἑδαφος τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀλβανικὴν ἐπικράτειαν, γεωγραφικοί, ἱστορικοὶ καὶ ἐθνολογικοὶ λόγοι, ἀλλὰ καὶ πράξεις καὶ ἀποφάσεις τῶν τε Μ. Δυνάμεων καὶ αὐτῶν τῶν Ἀλβανῶν ἐπανειλημμένως εἶχον ἀναγνωρίσει τὴν Β. Ἡπειρον ὡς Ἑλληνικὴν. Ὡς ἴδωμεν πρῶτον πῶς εὐρέθη ἐκεῖ καὶ διατὶ ὁ φασισμὸς τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1939,

μετὰ τὸν πρόσκαιρον συμβιβασμὸν τοῦ Μονάχου, καὶ ὀλίγας ἐβδομάδας ἀφ' ἧς ὁ Χίτλερ εἶχεν καταλύσει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ ἐνώσει τὴν Αὐστρίαν μετὰ τοῦ Γ' Ράιχ, ἐπωφελούμενος τῆς ἀδυναμίας τῶν δημοκρατικῶν δυτικῶν Δυνάμεων, ὁ Μουσσολίνι, προφασιζόμενος ἀπιστίαν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως τῆς Ἀλβανίας Ἀχμέτ Ζώγου (τὸν ὁποῖον κατὰ σειρὰν εἶχον ἐνισχύσει ἡ Γιουγκοσλαβία πρῶτον καὶ κατόπιν ἡ Ἰταλία, ἡ ὁποία οὐ μόνον τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον ἀλλὰ καὶ τὸν ἐμισθοδότη), κατέλαβε διὰ στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων τὴν Ἀλβανίαν καὶ ἤνωσεν αὐτὴν ὑπὸ τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως — αὐτοκράτορος τῆς Ἰταλίας. Ἐν τάχει περ. συλλεγέντες ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἀλβανικοῦ λαοῦ, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν καὶ διαπρέψαντες μετὰ ταῦτα κομμουνισταί, ὡς ὁ Ὅμηρ Νισάνη, μετήχθησαν εἰς Ρώμην διὰ νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ σκηνοθεσία. Οὕτω ὁ φασισμὸς τῶν ἡμερῶν μας ἐνόμισεν ὅτι ἐπάτησε σταθερὸν τὸν πόδα ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς, διὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν Ἀλβανίαν ὡς ὁρμητήριον περαιτέρω ἐξορμήσεων, διὰ τὰς ὁποίας βεβαίως ἐκράτει καὶ τὴν ἐλληνικωτάτην Δωδεκάνησον. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐπέμβασις δὲν ἦτο μόνον τῆς φασιστικῆς πολιτικῆς ἀπλὴ σύλληψις, ἀλλ' ὑπῆρξεν ἀτυχῶς ἐπακολούθημα τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ τοῦ Ἰταλικοῦ κράτους, τὴν ὁποίαν τοῦτο ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ρώμην.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Ρώμη εὗρεν εἰς τὴν Δαλματίαν ἀρχαῖον λαόν, πολεμικώτατον, ἀγροῖκον βεβαίως καὶ ἀπολίτιστον, ἀλλὰ πλήρη αἵματος καὶ δυνάμεως, τοὺς Ἰλλυριοὺς, λαὸν ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ Γενούσου, τοῦ σημερινοῦ Σκούμπη ποταμοῦ, διαρρέοντος βορείως τῆς Αὐλῶνος. Ἀφοῦ ὑπετάγη ἡ χώρα του, ὁ λαὸς τῆς Ἰλλυρίας ἐχρησιμοποιήθη ὡς μισθοφόρος χάριν τῶν Ρωμαϊκῶν ἐξορμήσεων εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἐκ τούτου ὁ πληθυσμὸς ἡλαττώθη, συνανεμίγη καὶ ἡλλοιώθη. Τὸ περισσότερον ποσοστὸν τοῦ αἵματος τῶν σημερινῶν Ἀλβανῶν θὰ ἡδυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς τοὺς Ἰλλυριοὺς. Διέπραξαν δ' ὅμως καὶ εἰς βάρος μας οἱ Ρωμαῖοι ἔγκλημα, διότι ἀπὸ τοῦ 167 π.χ. καταλαβόντες τὴν Ἡπειρον, ἐνιαίαν γεωγραφικῶς καὶ πολιτιστικῶς ἀπὸ τοῦ Γενούσου, ὡς ἐλέχθη, μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἤνωσαν αὐτὴν μετὰ τῆς Ἰλλυρίας, διαχειριζόμενοι κοινῇ τὰ κατὰ τὰς δύο χώρας. Οὕτω διηυκόλυναν τὴν κάθοδον τῶν Ἰλλυριῶν καὶ νοτίως τοῦ Γενούσου, εἰς τὴν Ἡπειρον δηλονότι, καὶ τὴν γλωσσικὴν ἀφομοίωσιν μέρους τοῦ ἡπειρωτικοῦ πληθυσμοῦ· ἀλλ' ἡ διάκρισις τῆς Ἰλλυρίας ἀπὸ τῆς Ἡπείρου (ἡ ὁποία μόνον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας διεκρίθη εἰς Βόρειον καὶ Νότιον) ἐγένετο ἤδη ἀπὸ τοῦ Στράβωνος, γεωγράφου ἀκμάσαντος τὸν α' αἰ. μ. Χρ., ὅστις λέγει, περὶ τῆς Ἑγνατίας ὁμιλῶν, ἡ ὁποία παρέθεε τὴν δεξιὰν ὁχθὴν τοῦ Γενούσου, ὅτι ὅταν τις ἐκ θαλάσσης (Δυρράχιον—Ἀπολλωνία) πορεύηται πρὸς τὰ μεσόγεια διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης, δεξιὰ μὲν ἔχει τὰ ἡπειρωτικὰ ἔθνη βρεχόμενα ὑπὸ τοῦ Σικελικοῦ πελάγους μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἀριστερὰ δὲ τὰ ἰλλυρικὰ ὄρη καὶ τὰ παροικούντα ἐκεῖ ἰλλυρικὰ ἔθνη μέχρι Μακεδονίας «ἀπὸ Ἀπολλωνίας πόλεως ἡ Ἑγνατία ὁδὸς διορίζει πρὸς νότον τὴν Ἡπειρον ... ἕως τοῦ κόλπου τοῦ Ἀμβρακικοῦ». Δὲν εἶναι δὲ ὁ μόνος γεωγράφος ὁ ἔχων τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν. Παρὰ τὰς διακρίσεις τὰς ἐπιβληθείσας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὁ κατὰ τὸν Στ' μ.Χ. αἰῶνα ζήσας Ἱεροκλῆς εἰς τὸν Συνέκδημόν του γράφει: «Ἑλληνές εἰσιν Ἡπειρώται

καλούμενοι, ἄχρι Ἐπιδαμνουπόλεως (τοῦ Δυρραχίου δηλαδή), ἥπερ ἐπιθαλασσία οἰκεῖται». Ἡ γεωγραφικὴ διάκρισις ἐπὶ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου (ι'. αἰ.) δεικνύει ὅτι τὸ θέμα τοῦ Δυρραχίου ἔχει ὡς νότιον ὄριον τὰ Κεραύνια ὄρη. Ἡ Ἀλβανία τοῦ Σκεντέρμπεη, διότι διὰ τοῦ Γεωργίου τούτου Καστριώτη τὸ πρῶτον κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα παρουσιάζεται ὁ πληθυσμὸς οὗτος ἀποτελῶν ἐνότητα, ἐκτείνεται βορείως τῆς Αὐλῶνος. Ἡ Τουρκοκρατία εἶναι ἡ εὐνοήσασα τὴν συνδιοίκησιν Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῶν Ἀλβανῶν πρὸς νότον. Κατοικοῦντες χώραν ὀρεινὴν καὶ ἄγονον, ἀνεξέλικτον δ' οἰκονομικῶς, κληρονομήσαντες ὅμως τὰς πολεμικὰς ἀρετὰς τῶν προγόνων των, οἱ Ἀλβανοὶ προσέφερον ὑπηρεσίας εἰς τὸν Τουρκικὸν στρατὸν καὶ ἠὺδοκίμουν καὶ ἐπλούτιζον καὶ ἀνήρχοντο ἔξω τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος των.

Τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ καὶ τῆς ἐπιβραδύνσεως-τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἀλβανίας. Ἐνῶ ἤδη ἡμεῖς καὶ οἱ Σέρβοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ιθ'. αἰ. ἐπανεστατήσαμεν, ἡ Ἀλβανία δὲν ἐγένετο κράτος εἰμὴ ἓνα αἰῶνα περίπου μετὰ ταῦτα, ὅταν οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι ἔφερον τοὺς μὲν Ἕλληνας ἔξω τῆς Αὐλῶνος, τοὺς δὲ Σέρβους καὶ Μαυροβουνίους εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἀλβανικῆς περιοχῆς, τότε οἱ δύο σύμμαχοι Αὐστριακοὶ καὶ Ἰταλοὶ, διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἑκάστος ἐργαζόμενοι, ἀποβλέποντες εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσουν τὴν Σερβίαν μὲν νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν Ἀδριατικὴν, τὴν Ἑλλάδα δὲ νὰ ἐλέγχῃ τὸ στενὸν τοῦ Ὀτράντο (διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ Σάσωνος, μικρᾶς, ἑλληνικῆς ἀπὸ τοῦ 1863 νησίδος, ὑπαγομένης εἰς τὰ Ἑπτάνησα, τὴν ὁποίαν δυστυχῶς δὲν εἶχομεν κρατήσῃ, καὶ τοῦ λιμένος τῆς Αὐλῶνος), ἐδημιούργησαν τὸ ἀσθενὲς τοῦτο κρατίδιον τῆς Ἀλβανίας. Δὲν εἶναι βεβαίως ἄγνωστον ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ καὶ ὡς ἔχουν σήμερον δὲν παρουσιάζουν μεγάλην ἐνότητα. Διὰ νὰ παραλείψωμεν τὴν γεωγραφικὴν πρὸς τὰ νότια ἐπέκτασιν, ἡ ὁποία δὲν ἀποτελεῖ φυσικὸν ὄριον, ἐθνολογικῶς, ἐθιμικῶς, θρησκευτικῶς, κοινωνικῶς διαφέρουν μεταξὺ των Γκέκηδες καὶ Τόσκηδες, μουσουλμάνοι καὶ χριστιανοί, καθολικοὶ καὶ ὀρθόδοξοι. Γλωσσικῶς ὁμιλοῦν ἰδίωμα τοῦ ὁποίου ἐπὶ πεντακισχιλίων εὐχρηστών λέξεων 1420 εἶναι ρωμανικαί, 1180 τουρκικαί, 840 νεοελληνικαί, 540 σλαβικαί καὶ μόλις 400 ἀνάγονται εἰς τὴν προϊστορικὴν γλῶσσαν τῶν ἐντοπίων! Ἡ γλῶσσα των δὲν εἶχε ποτὲ γραφῇ, καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐβοηθήσαμεν νὰ τὴν γράψουν. Στερεῖται ὅλων τῶν ἐπιστημονικῶν ὄρων καὶ ἀφηρημένων ἐννοιῶν λέξεων, τὰς ὁποίας παραλαμβάνει ἀπὸ τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Δὲν ἔχει παράδοσιν συγγραφέων. Ἡ παιδεία ἐν Ἀλβανίᾳ ἦτο ἔργον τῶν Ἑλλήνων κληρικῶν πρωτίστως, τῶν καθολικῶν κατόπιν. Οἱ ποικίλοι οὗτοι πληθυσμοὶ κατέστησαν, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν ἀνεξάρτητον βασιλεῖον τὸ ὁποῖον ἐπέπρωτο νὰ μᾶς ἀφαιρέσῃ ἑλληνικωτάτην ἐπαρχίαν τὴν λεγομένην Βόρειον Ἡπειρον, νὰ ἀποπειραθῇ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐκεῖ ἀνθούontos ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ πληθυσμοῦ, καὶ τὴν καταδυνάστευσιν τῶν ἀδελφῶν μας. Καὶ ἡ μὲν πολιτικὴ τῆς Αὐστρίας δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἀμέσως, ἄλλωστε διάδοχοι τῆς διαδικῆς μοναρχίας κατέστησαν μετὰ τὸν β' πόλεμον ἡ ἰδία ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γιουγκοσλαβία. Ἀλλ' ἡ Ἰταλικὴ πολιτικὴ ἐν προκειμένῳ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ πρωτογόνου τούτου λαοῦ, μερικαὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων τοῦ ὁποίου εἶχον παλαιότερον διαπέ-

ράσει τὴν Ἀδριατικὴν καὶ ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν Ν. Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν, ὅπου σὺν τῷ χρόνῳ ἐξιταλίζονται.

Ὑπολογίζουσα, ἀφ' ἐνὸς εἰς τοὺς τὰ Τύρανα κατοικοῦντας καθολικοὺς Ἀλβανούς, καὶ ἐξ ἄλλου εἰς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ ἀλβανοφώνους, σταθμίζουσα καλῶς τὴν ἀδυναμίαν τῶν Ἀλβανῶν ὅπως — ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὰς οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς ἀλλὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰς ἐπιρροὰς τῶν γειτόνων των — καταρτίσουν Κράτος ἐνιαῖον καὶ ἰσχυρόν, ἐπιθυμοῦσα τέλος ν' ἀνοίξῃ τὸν δρόμον πρὸς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου θὰ ἐξεμεταλλεύετο τὸ ζήτημα τῶν λατινογλώσσων Βλάχων, ἡ Ἰταλικὴ πολιτικὴ ἤδη πολὺ πρὸ τοῦ Μουσσολίνι καὶ τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φασισμού, διωργάνωσε τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὸν ἀποκλεισμόν ἀπὸ τῶν ὁρίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τῶν περιοχῶν τῆς Χιμάρρας, τῆς Κορυτσᾶς, τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῆς Πρεμετῆς, διὰ νὰ καταστήσῃ ὑποχείριόν της τὸ νεότευκτον κράτος. Ὅταν ἡ μανία τοῦ ἰταλοῦ δικτάτορος, μεθυσθέντος ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἀβησσυνίας, καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων ἐξῆψαν τὴν ὀρεξίν του πρὸς ἀνατολάς, οὗτος προέβη εἰς τὸ ἄλμα τοῦ 1939, περὶ τοῦ ὁποίου ἤδη ὠμιλήσαμεν. Ἐκεῖ τὸν εὗρομεν τὸν φασισμόν τὴν 28ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, ἐκμεταλλεζόμενον μυθεύματα περὶ Νταούτ τινος Χότζα ληστοῦ Ἀλβανοῦ, καὶ προφασιζόμενον διὰ νὰ ἐπιτεθῇ ἀνάνδρως καθ' ἡμῶν. Ἀφοῦ ἀνετράπησαν αἱ δυνάμεις τοῦ δικτάτορος εἰς τὴν Πίνδον, διὰ τῆς ἀπαρμιλλοῦ ἐνεργείας, εὐψυχίας καὶ καρτερίας τοῦ τε στρατοῦ καὶ πληθυσμοῦ (οὐ μόνον τῆς περιοχῆς ἀλλὰ καὶ τῶν μετόπισθεν τὰ ὁποῖα ἐπλήγησαν εἰς Θεσσαλονίκην, Πάτρας, Κρήτην, ἀπανθρώπως διὰ τῆς ἀεροπορίας), εἰσῆλθόμεν ἐλευθερωταὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ ἠλευθερώσαμεν ἅπαξ ἔτι τὴν Χιμάρραν, τὴν Κορυτσᾶν, τὸ Ἀργυροκάστρον.

Ὡς εἰς βράχον ἐκ γρανίτου ἔσπασαν τὰ σιδηρὰ κύματα τῶν ἐπιθέσεων τοῦ ἐπιδρομέως. Μία ψυχὴ, μία θέλησις, μία πνοή, τὸ Ἔθνος ἐστρατεύθη καὶ ἐπολέμησεν, ἐξηντέλισεν ἐπιτελεῖα, ἐνδόξους τὸ πρὶν στρατηγούς τοῦ ἐπιδρομέως, αὐτὸν τὸν δικτάτορα, παρακολουθήσαντα τὰς μάχας τοῦ Μοράβα καὶ ἐτοιμασθέντα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὅτε δὲ ἐξ ἄλλης ὑπερτέρας βίας, τῆς ἐπιθέσεως τῶν χιτλερικῶν ὀρδῶν, ἡ Ἑλλὰς ἐκάμφθη καὶ αἱ φασιστικαὶ λεγεῶνες, αἱ ὁποῖαι εἶχον καταιοχυνθῇ εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, εἰσῆλθον ὡς χωροφύλακες τοῦ κυριάρχου ἐπιδρομέως εἰς τὴν χώραν μας, ἐφάνησαν οἱ σκοποὶ τῶν Ἰταλῶν. Οὐ μόνον τὴν Ἐπτάνησον, παρὰ πᾶν Διεθνὲς δίκαιον, ἀπεχώρισαν τοῦ κατεχομένου κράτους καὶ ἐπειράθησαν νὰ ἐξιταλίσουν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν νότιον Ἡπειρον, τὴν ὁποίαν κατέλαβον στρατιωτικῶς. Τὴν Δαλματίαν τὴν ἠθέλησαν κατὰ τρόπον θεατρικόν, βασιλεῖον ὑπὸ Ἰταλὸν πλέον πρίγκιπα καὶ τὴν Ἀλβανίαν ἐχρησιμοποίησαν ὑπὲρ τοῦ Ἀξονος. Οἱ στερούμενοι μονίμου πολιτικῆς συνειδήσεως Ἀλβανοὶ ἐπολέμησαν ὑπὲρ τοῦ Ἀξονος, ὑπὲρ τῶν Ἰταλῶν, ὑπὲρ τῶν Γερμανῶν οἱ ὁποῖοι τοὺς διεδέχθησαν κατόπιν, ὑπὲρ τῶν Ρώσων οἱ ὁποῖοι ἐν τέλει κατέλαβον οὐσιαστικῶς τὴν χώραν των. Οὕτω ἡ ἰταλικὴ πολιτικὴ κατέληξεν εἰς βάρος αὐτῆς τῆς Ἰταλίας. Ἀντὶ νὰ ἔχῃ ἐναντὶ της ἀνεξάρτητον καὶ ἀξιοπρεπὴ λαόν, εὗρίσκει σήμερον ὠπλισμένους.

κομμουνιστὰς ὑπακούοντας εἰς τὴν Μόσχαν. Τοιαύτη δ' εἶναι ἡ τοῦ ἁλβανικοῦ λαοῦ ψυχολογία πλέον, ὥστε δὲν θὰ ἐκπλαγῇ τις ἐὰν τὸν ἴδῃ στρατευόμενον καὶ πολεμοῦντα ὑπὲρ τοῦ οἰουδήποτε ὁ ὁποῖος θὰ τὸν καταλάβῃ στρατιωτικῶς καὶ θὰ τὸν δεσμεύσῃ.

Β'

Ἄλλ' εἴχομεν ἡμεῖς δικαιώματα εἰς τὴν Βόρειον Ἡπειρον καὶ ἀνεγνωρίσθησαν ποτὲ ταῦτα ;

Ἐχομεν ἀπαράγραπτα δικαιώματα, γεωγραφικά, ἱστορικά, ἐθνολογικά, πολιτιστικά. Καὶ ἐπικυρώσεις αὐτῶν διὰ διεθνῶν πράξεων, τῶν ὁποίων τὴν ἀναβίωσιν ἐμποδίζει ἡ κομμουνιστικὴ πολιτικὴ σήμερον. Καὶ περὶ μὲν τῶν πρὸς τὴν Ἡπειρον ὁρίων ἡμῶν ὠμιλήσαμεν ἤδη. Ὅπως εἶναι ἤδη χαραγμένα τὰ σύνορά μας ἐκεῖ, εἴμεθα ἐκθετοὶ καὶ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐκ βορρᾶ ἐπιδρομέως. Τὰ φυσικά μας ὅρια εἶναι ἡ Αὐλὼν, ὁ Σκούμπη, τὰ Κεραύνια ὄρη. Ὡς πρὸς δὲ τὰ ἱστορικὰ δικαιώματα, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβητήσῃ ὅτι καὶ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Γενοῦσος ὑπῆρξε τὸ ὄριον τὸ διαχωρίζον Ἰλλυριοὺς καὶ Ἑλληνας, καὶ ὅτι πόλεις ὥς ἡ Ἀπολλωνία, ἡ Ἀντιγόνη καὶ ἡ Ἀντιπάτρεα ἤκμασαν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτήν.

Ἡ συνείδησις τῶν κατοίκων ὑπῆρξεν πάντοτε ἐλληνικὴ ἐκεῖ, ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων καὶ μέχρι τοῦ μαρτυρίου τοῦ μεγάλου ἱεραποστόλου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ († 1779), ὁ ὁποῖος εἰργάσθη διὰ τὴν στερέωσιν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν πρόοδον τῆς παιδείας τῆς περιοχῆς ἐκείνης καὶ ἐμαρτύρησεν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἑθνους ἡμῶν. Δὲν ἐπικαλοῦμαι τοὺς ἀγῶνας τῆς Χιμάρας κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν (οἱ Χιμαρριῶται ἐπολέμησαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Κρήτην ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνους). Δὲν ὑπενθυμίζω τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Κορυτσᾶς καὶ τοῦ Ἀργυροκάστρου τὸν ὁποῖον πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἐγνωρίσατε ἐπιτοπίως. Δὲν ἀναμιμνήσκομαι τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν οἱ ὁποῖοι ἠνεργέτησαν τὴν παιδείαν, ἔκτισαν ἰδρύματα, ἐνίσχυσαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, αὐτὸ τοῦτο τὸ τέμενος τῶν μουσῶν εἰς τὸ ὁποῖον ἱεουργοῦμεν νῦν, οἱ ὁποῖοι κατὰ μεγίστην πλειοψηφίαν εἶναι βορειοηπειρῶται.

Ἀλλὰ νὰ λησμονήσω τὴν Μουσχοπόλιν τὴν ὁποίαν δις οἱ Τουργκαλβανοὶ κατέστρεψαν τὸ 1769 καὶ τὸ 1916, τὰ τυπογραφεῖα τῆς τὰ ἑλληνικά, τὰ σχολεῖα τῆς, τὸν ἑλληνισμόν τῆς ; Νὰ λησμονήσω τὰ 60 χωρία τοῦ Δελβίνου καὶ τῆς Χιμάρας τὰ ὁποῖα κατέστρεψαν τὸ 1913 ; Διατί προέβησαν εἰς αὐτὰς τὰς κακουργίας, ἐὰν οἱ κάτοικοί των ἦσαν Ἀλβανοί, ὥς ἰσχυρίζονται ; Νὰ λησμονήσω τὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν γλῶσσαν ; Τὰ ἔθιμα τῶν κατοίκων τῶν κάτω τοῦ Σκούμπη εἶναι τὰ αὐτὰ μὲ τὰ ἔθιμα τῶν ἄλλων Ἡπειρωτῶν καὶ Μακεδόνων, ἐνῶ τῶν βορείως τοῦ ποταμοῦ τούτου διάφορα. Πλείσται ὅσαι τοπωνυμίαι εἶναι ἐξ ἀρχαίων χρόνων ἑλληνικαί. Αὐτοὶ οἱ ἁλβανόφωνοι μωαμεθανοὶ κατὰ τοὺς γάμους καὶ τὰς πανηγύρεις των ἄδουν ἑλληνικὰ ᾄσματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἐξισλαμισθέντες Ἑλληνες πρόγονοὶ των ἐτραγουδοῦσαν πρὸ διακοσίων ἀκόμη ἐτῶν. Ἡ ἐνδυμασία των, ἡ κουρά των, αἱ κατασκευαὶ τῶν οἰκιῶν των, τὰ κεντήματα, ἡ βιοτεχνία των εἶναι ἡπειρωτικά, ἡ μουσικὴ των, ὁλόκληρος ὁ λαϊκὸς των πολιτισμὸς τοὺς

συνάπτει πρὸς τὴν Νότιον Ἡπειρον, ἡ κοινωνικὴ των διάρθρωσις, ξένη πρὸς τὰς «φάρας» τῶν Ἀλβανῶν. Καὶ ἔπειτα αἱ ἐθνολογικαὶ ἐνδείξεις, ἡ κατασκευὴ τῆς κεφαλῆς, αἱ στατιστικά.

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1917 αἱ ὁ πληθυσμὸς τῆς Β. Ἡπείρου ὑπῆρξεν ὁρθόδοξος. Τότε αἱ καταπιέσεις ἠνάγκασαν πολλοὺς νὰ ἐξισλαμισθοῦν, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἀπέμειναν πιστοὶ εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν εἰς ποίαν κατάστασιν εὗρίσκετο ἡ ὅλη Ἡπειρος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεγάλης Ἐπαναστάσεως, τοῦ 1821. Ἀπὸ πληροφορίας τῆς ἐποχῆς, καὶ μάλιστα προσφάτως δημοσιευθὲν ὑπόμνημα τοῦ Ἀθανασίου Ψαλίδου πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδαῦτον, ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς ἀπὸ τῆς Ἀρτις μέχρι τῆς Αὐλῶνος ἀνῆρχετο εἰς ἓν ἑκατομμύριον, ὅσος δηλονότι ἦτο καὶ ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου ὁμοῦ, δεκάδες δὲ χιλιάδων Ἡπειρωτῶν ἀνέμενον μόνον πυρίτιδα διὰ νὰ ἐξεγερθοῦν. Ὁ Καποδίστριας τῷ 1828 ἐξήτει ἀπὸ τὰς Δυνάμεις ὡς βόρεια σύνορα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰ Ἀκροκεραύνια καὶ τὴν γραμμὴν τῆς Πίνδου. Οὐδεὶς διέστελλεν τότε τὴν Βόρειον ἀπὸ τῆς Ν. Ἡπείρου.

Κατὰ Τουρκικὴν στατιστικὴν τοῦ 1900 ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἀλβανικὴν περιοχὴν 250.000 ὁρθόδοξοι ἐκ τῶν ὁποίων 72.369 εἰς τὸ σαντζάκιον Ἀργυροκάστρου, ἔναντι 66.374 μουσουλμάνων, κατὰ δὲ τὸ 1908 ἐπίσημος στατιστικὴ δεικνύει ὅτι 128.000 Ἕλληνες συνυπῆρχον μετὰ μόλις 95.000 Ἀλβανῶν. Πᾶσαι αἱ μετὰ ταῦτα στατιστικά, παρὰ τὴν προσπάθειαν τῶν Ἰταλῶν καὶ Ἀλβανῶν νὰ παρουσιάσουν τοὺς διγλωσσους ἢ τοὺς ἀπλῶς ὁρθοδόξους ὡς Ἀλβανούς, δεικνύουν ὅτι κάτωθι τῆς Αὐλῶνος ἰὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ὑπερείχεν. Ἄν ἡ κατάστασις αὕτη ἡλλοιώθη μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς καταδιώξεις τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου, δεκάδες χιλιάδων τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὴν Ν. Ἡπειρον, τὰς Ἀθήνας, τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς ἀποφυγὴν σφαγῆς ἢ ἐγκλεισμοῦ εἰς τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως.

Ἄλλ' εἶναι ἀπαράδεκτον οἱ Ἕλληνες οὗτοι νὰ μείνουν ἀνέστιοι καὶ νὰ μὴ δυνηθοῦν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν ἀπὸ αἰώνων ἐλληνικὴν των πατρίδα.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδεύσεως, πολὺ πρὶν νὰ ὑπάρξῃ ἔχνος γραμματείας καὶ σχολείων ἀλβανικῶν, ἐφωτίσαμεν τὴν περιοχὴν ἐκείνην διὰ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. Τὸν 1917 αἰῶνα ἤδη ἤκμασεν ἡ περίφημος «Νέα Ἀκαδημία» τῆς Μοσχόπολεως. Τῷ 1901 εἴχομεν μόνον εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κορυτσᾶς 41 σχολεῖα, 77 διδασκάλους καὶ 3.452 μαθητὰς, μετὰ δὲ αὐτὸν τὸν σχηματισμὸν τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους γυμνάσια εἰς Κορυτσᾶν, Ἀργυροκάστρον καὶ Βεράτι. Τὸ 1914 εἴχομεν εἰς τὴν Β. Ἡπειρον 360 σχολεῖα Ἑλληνικά μετὰ 22.595 μαθητὰς. Εὐνόητον εἶναι ὅτι οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Ἀλβανοὶ μετῆλθον τὸ πᾶν ὥστε νὰ καταδιώξουν τοὺς διδασκάλους, νὰ κλείσουν τὰ σχολεῖα, νὰ μεταβάλουν τὴν γλῶσσαν τῆς Ἐκκλησίας εἰς Ἀλβανικὴν (ἐνῶ αὐτοὶ οἱ ἐν Ἰταλίᾳ Ἰταλοαλβανοὶ λειτουργοῦν ἑλληνιστί) καὶ νὰ ἡλλοιώσουν τὴν πολιτιστικὴν σύνθεσιν τοῦ διαμερίσματος τούτου. Τί πράττει δὲ σήμερον τὸ ἐκεῖ Κομμουνιστικὸν καθεστῶς ἀφίνω εἰς τοὺς ἀκροατὰς μου νὰ συμ-

περάνουν. Μὲ τοιαῦτα δεδομένα ἦτο δυνατόν νὰ παραγνωρισθῇ ἡ Ἑλληνικότης τῆς Β. Ἡπείρου; Εἴπομεν ὅτι κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἡλευθερώθη αὕτη ὑπὸ τῶν νικηφόρων ἐλληνικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα ἔφερον ἐκεῖ τὸ φῶς καὶ τὴν θαλπωρὴν τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' αἱ ἐπεμβάσεις τῆς Ἰταλίας, ἡγαγον εἰς τὸ πρωτοκόλλον τῆς Φλωρεντίας (17 Δεκεβρ. 1913) διὰ τοῦ ὁποίου ὑπεχρεώθημεν νὰ ἐκκενώσωμεν τὰ ἐλληνικὰ ταῦτα ἐδάφη ἀπὸ 19 Μαρτίου 1914. Τὴν ἀδίκον ταύτην ἀπόφασιν ἐπηκολούθησεν ἡ ἐπανάστασις τῆς Βορείου Ἡπείρου, ἡ ὁποία ἐπέτυχε, διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας τῆς 17 Μαρτίου 1914, τὴν αὐτονόμησιν τῶν ἐπαρχιῶν Ἀργυροκάστρου καὶ Κορυτσᾶς, διὰ τῆς ὁποίας ἐξησφαλίζετο ἡ ἐλευθερία τῶν σχολείων, ἡ ἰσοτιμία τῆς γλώσσης, ἡ κοινοτικὴ διοίκησις, ἡ δικαιοσύνη.

Εὐρυτάτη αὐτονομία ἀπεδίδετο εἰς τὴν Χιμάρα. Ἡ ἐκρηγξίς τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἡ ἀστάθεια τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τοῦ κρατιδίου τῆς Ἀλβανίας, ὅπου ὁ νεότευκτος ἡγεμὼν Βῆδ δὲν ἠδυνήθη νὰ στερεωθῇ, προὐκάλεσαν ἀναρχίαν, ἀπότοκος τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἀπόφασις τῶν Μ. Δυνάμεων, ἐξουσιοδοτουσῶν τὴν μὲν Ἰταλίαν νὰ καταλάβῃ τὴν Αὐλῶνα (Ὀκτ. 1914), τὴν δ' Ἑλλάδα ν' ἀνακαταλάβῃ τὴν Βόρειον Ἡπειρον. Ἡ ἐπακολουθήσασα πολιτικὴ τῆς Ἑλληνικῆς οὐδετερότητος ἡγαγεν εἰς ἐπέκτασιν τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς ἐπὶ τῆς Β. Ἡπείρου, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἐξεκενώσαμεν καὶ τὴν ὁποίαν ἀνεμένομεν νὰ ἐπαναποκτήσωμεν διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης. Εἰς τοῦτο ἀντέδρασε ζωηρότατα ἡ Ἰταλία, μόλις δὲ συγκατένευσε κατ' Ἰούλιον (29) 1919 διὰ τῆς συμφωνίας Βενιζέλου—Τιττόνι εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν ἀξιώσεών μας, ἐφ' ὅσον θὰ τῆς ἀνεγνωρίζετο ἐντολὴ ἐπὶ τοῦ ὑπολοίπου ἀλβανικοῦ κράτους. Ἀλλὰ, καὶ μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων, ἡ πρεσβευτικὴ διάσκεψις τοῦ 1921 παρέδεχθη τὰ σύνορα τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Φλωρεντίας τοῦ 1914 καὶ οὕτω ἐχάθη διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν δι' ἡμῶς ἡ Β. Ἡπειρος. Καὶ διωργανώθη μὲν εἰς ἀνεξάρτητον κράτος ἡ Ἀλβανία, ἀλλ' οὐδεμίαν φιλικὴν διάθεσιν ἔδειξεν ἀπέναντί μας διὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ ζητήματος.

Ἡ πολιτικὴ τοῦ φασισμού, ἀνελθόντος εἰς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1922, ἀπέβλεπεν εἰς πολιτικὴν, πνευματικὴν καὶ οἰκονομικὴν διείσδυσιν εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Οὕτω ἡ ἐντολὴ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχε τελικῶς λάβει ἡ Ἰταλία ἀπὸ τῆς Μ. Δυνάμεις, κατέστη πρᾶγμα καὶ κατέληξεν εἰς τὸ πραξικόπημα τοῦ 1939. Τὸν φασισμόν ἐπεκρότησαν οἱ Ἀλβανοί, τὸν ἐβοήθησαν, συνεπολέμησαν μαζί του ἐναντίον ἡμῶν καὶ τῶν Μ. Δυνάμεων κατὰ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον. Τί ἦτο φυσικώτερον ὅταν εἰσῆλθομεν εἰς τὴν Β. Ἡπειρον, παρὰ νὰ προσπαθήσουν ν' ἀποτινάξουν τὸν ἐπιβληθέντα αὐτοῖς ζυγόν; Ἐν τούτοις ἐπολέμησαν ἐναντίον μας διὰ τακτικοῦ, φασιστικοῦ καὶ ἀτάκτου στρατοῦ. Ὅταν ὁ φασισμὸς κατέρρευσεν, ὑπῆρξεν ὁ χιτλερισμὸς καὶ ἐν συνεχείᾳ τοὺς Ρώσους. Εὖρον εὐκαιρίαν νὰ καύσουν τὰ ἐλληνικὰ χωρία τῆς Β. Ἡπείρου, νὰ ἐξολοθρεύσουν τὸν πληθυσμὸν τῶν, ἀλλὰ τὴν ἱστορίαν δὲν θὰ τὴν ἀποσβέσουν καὶ δὲν θὰ ἐξαλείψουν τὴν μνήμην μας.

Ἡμεῖς ὡς Ἕθνος ἡσθάνομεθα πάντοτε ὡς ἀδελφοὺς τοὺς Ἀλβανούς, πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν πατριωτῶν Ἀλβανῶν ἐσχέφθησαν νὰ συζήσουν μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ὑπὸ τύπον δυαδικῆς μοναρχίας ἢ ἄλλης τινὸς ἐνώσεως. Τοιαύτας

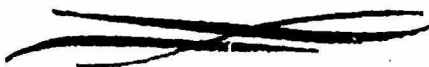
διαπραγματεύσεις διεξήγαγεν ἄλλοτε, ἐντολῇ τοῦ Χ. Τρικούπη, ὁ αἰμὺν. Στέφανος Σκουλούδης. Ἡμεῖς ἐδόσαμεν τὰ φῶτα τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸ Ἀλβανικόν. Ἔθνος, θὰ ἐπεθυμοῦμεν δὲ νὰ ἴδωμεν αὐτὸ πράγματι ἀνεξάρτητον, ἀνεπηρέαστον, βαδίζον τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς εἰρήνης. Ἀντὶ τούτου παριστάμεθα μάρτυρες τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς θεατρικοῦ κρατιδίου ἐπιβαινομένου ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μας, χρησιμεύοντος ὡς βάθρου τῶν ἐναντίον μας στρεφόμενων δυνάμεων, καταπιέζοντος τοὺς ὑπερέτερον πολιτισμοῦ ἀδελφούς μας, κρατοῦντος ἀνοιχτὰ καὶ ἀνυπεράσπιστα τὰ βόρεια σύνορά μας, χρησιμεύοντος τέλος ὡς πολεμικοῦ σταθμοῦ διὰ τὰ μέλλοντα νὰ διέλθουν διὰ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ στρατεύματα κατὰ τῆς καρδίας τῆς Μακεδονίας μας. Οἷοσδήποτε βοηθεῖ ἢ ὑποθάλλει τὰς ἐναντίον μας ἐνεργείας καὶ καταπιέσεις τῶν ἀλβανικῶν ὁργάνων, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι φίλος μας. Ἡ Βόρειος Ἡπειρος δὲν εἶναι παρονυχὶς διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν θὰ λησμονηθῇ.

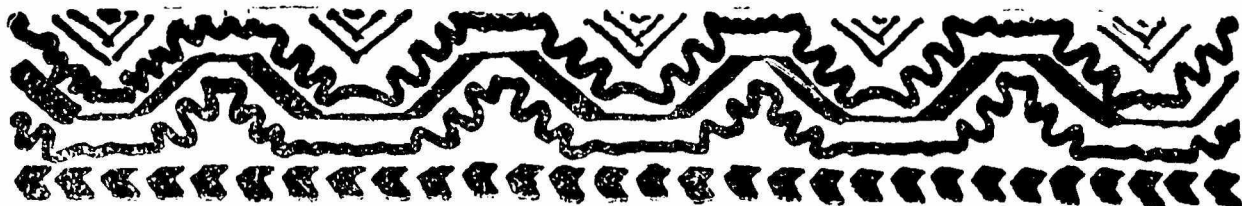
Διὰ τοῦτο δοξάζομεν καὶ ἀνυμνοῦμεν ἔτι πλέον τοὺς τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀθλήσαντας τῆς θρυλικῆς ἐποποιίας τοῦ 1940 — 41. Διότι δὲν ἐπολέμησαν ἀπλῶς διὰ τὸ σύστημα μὲ τὸ ὁποῖον διωκεῖτο ἡ γείτων μεγάλη δύναμις.

Δὲν ἀντετάχθησαν μόνον κατὰ τῆς βίας, ἡ ὁποία ὅσονδήποτε καὶ ἂν συνοδεύεται ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν καὶ ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἐπικαλεῖται τὴν ἱστορίαν, εἶναι βία στυγνή! Ἀλλ' ὕψωσαν τὸ ἀνάστημά των, ἡθικὸν πρωτίστως καὶ πνευματικόν, καὶ ἔφραξαν τὰς διαβάσεις τῆς Πίνδου κατὰ τοῦ ἐπιβουλευομένου τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος ἡμῶν ἐχθροῦ. Καὶ ὅταν τὸν ἀνέτρεψαν εἰσῆλθον ἐλευθερωταὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἐδάφη τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ δι' ὀλίγους μῆνας ἔστω, ἀνενέωσαν τὴν σφραγίδα τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰ ἀπὸ αἰώνων ἀδούλωτα ψυχικῶς ἐδάφη τῆς Χιμάρας, τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῆς Κορυτσᾶς, τοῦ Δελβίνου, τῆς Πρεμετῆς. Χιλιάδες ἐξ αὐτῶν κακουχούμενοι, βασανιζόμενοι ἀπὸ τὰς στερήσεις καὶ τὸν χειμῶνα, πίνοντες τὸ χιόνι ποῦ ἐπὶ τούτῳ διέλυνον, ἐκράτησαν μὲ τὰ δόντια τοὺς ὑπερέτερους καθ' ὅπλισμόν καὶ ἀριθμὸν ἐχθρούς. Χιλιάδες ἔπεσαν ὑπὸ τὰ βλήματα τῶν ἐπιδρομέων. Ἡ λευκοτάτη χιὼν ἔγινε κατάστικτος ἀπὸ τὸ αἷμα, καὶ τῆς ἀγνοίας τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος κατὰ τὸν θρυλικὸν ἐκεῖνον χειμῶνα, ὅταν τὰ βλέμματα τῆς σχεδόν, ἀπελπισίας ἀνθρωπότητος, ἐστρέφοντο πρὸς τὴν περιωρισμένην αὐτὴν γῆν καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ συγκρατήσουν τὸν θαυμασμόν των, δι' ὅ,τι δὲν ἀνέμενον καὶ ἐν τούτοις συνετελεῖτο.

Ἡ συνέχεια τῆς δόξης, ἀνάμεικτος μὲ θλίψεις, περιπετείας καὶ ἀτυχίας, δὲν ἡδυνήθη νὰ κατακαλύψῃ τὴν μεγαλυτέραν αὐτὴν ἔξαρσιν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸ ὑψηλόν, τὸ ἀθάνατον, τὸ ὥραϊον. Ἄν σήμερον οἱ ζῶντες ἔχουν νὰ καυχηθοῦν διὰ κάτι λαμπρόν, μέγα καὶ ἄσπιλον, τοῦτο εἶναι ἡ συμμετοχὴ των εἰς τὴν ἐποποιίαν, ἡ αἴσθησις ὅτι μία ψυχὴ, ἐν σῶμα, μιᾶς καρδίας ἄπειροι παλμοί, ἔζησαν, ἡσιθάνθησαν, ἐπραγμάτωσαν τὴν ἔνωσιν τῆς Φυλῆς διὰ τὸν ὑπέρτατον ἀγῶνα.

Αἰωνία τῶν μαρτύρων ἡ μνήμη! Αἰωνία τῶν ἐπιζώντων ἡ Δόξα!

ΓΙΑΝΝΗ ΕΥ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, Καθηγητοῦ-Θεολόγου

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΣΙΓΙΛΛΙΟΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ἀνέκδοτον Πατριαρχικὸν σιγίλλιον πρὸς τὴν Μητροπόλιν Ἰωαννίνων εὐρίσκεται εἰς μίαν τῶν προθηκῶν τοῦ Δημοτικοῦ Μουσείου Ἰωαννίνων, ὅπου εὐγενῶς μᾶς πα-

ρεχωρήθη ἡ ἄδεια νὰ τὸ ἀντιγράψωμεν.

Σιγίλλιον ἐπὶ μεμβράνης

Διαστάσεις 0,80 X 0,56

στίχοι 42.

Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐντιμότατοι κληρικοὶ τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ἰωαννίνων μετὰ πάντων τῶν υποκειμένων αὐτῇ χωρῶν τε καὶ χωρίων καὶ εὐλαδέστατοι ἱερεῖς καὶ δοσιώτατοι ἱερομόναχοι, ἐντιμοὶ προσετώτες καὶ χρήσιμοι Γέροντες | καὶ πρόκριτοι καὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης· τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν Μετριότητος χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη | παρὰ Θεοῦ, παρ' ἡμῶν δὲ εὐλογία εὐχή καὶ συγχώρησις. Διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος διδόμεν τὴν εἰδησιν εἰς ὅλους σας, ὅτι τοῦ χρηματίσαντος ἂρ | χιερέως σας Ἰωακείμ ἐγκληματίου ἀναφανέντος, καὶ ἀποδειχθέντος, καὶ κατὰ τὰς κοινὰς ὑμῶν τῶν ἐπαρχιωτῶν αὐτοῦ ἀγωγὰς καὶ δεινοπαθεῖς προσκλαύσεις πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς τὴν | ὑψηλὴν ἐξουσίαν, καὶ τὰς ὁμοφώνους αἰτήσεις, ἐξωσθέντος καὶ τέλεον ἐκπεσόντος τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς, διὰ τοῦτο, ἡ Μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς ἱερᾶς ἀδελφότητος τῆς ἁγίας Συνόδου ἐ | λάβομεν τὴν πρέπουσαν πρόνοιαν εἰς ἐκλογὴν καὶ ἀποκατάστασιν ἐτέρου γνησίου καὶ κανονικοῦ Διαδόχου, καὶ πνευματικοῦ Ποιμένου, ἅτε δὴ τῶν ἱερῶν νόμων ἀποφαινομένων μηδεμίαν | ἐπαρχίαν μένειν χηρεύουσαν καὶ ἀπροστάτευτον. ἐφροντίσαμεν δὲ νὰ εὕρωμεν υποκείμενον ἀρχιεροπρεπές, θεοσεβεῖα καὶ φρονήσει συγκέκροτημένον ἵνα κυβερνήσῃ | τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ λογικὸν ποίμνιον θεοφιλῶς καὶ θεαρέστως, νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς σας τὴν ὁμόνοιαν, καὶ ἀγάπην, νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχὰς, καὶ νὰ πολιτευθῇ πρὸς ὅλους μὲ τὴν | αὐτὴν πατρικὴν καὶ ποιμαντικὴν διάθεσιν, καὶ τὴν ἰσότητά, ὅποιαν ἀπαιτεῖ μάλιστα ἡ κατάστασις τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς πρὸς ἐξάλειψιν τῶν σκανδάλων, καὶ τῶν κατακρίτων φατριασμῶν, καὶ ἰδίως | τελῶν ἄσχετος καὶ ἀνεπίληπτος, καὶ πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἀπευθυνόμενος εἰμὴ πρὸς τὴν ποιμαντικὴν περιθαλψιν, καὶ προστασίαν ὑμῶν, καὶ τὴν εἰρηνικὴν καὶ ἀσκανδάλιστον διαδίωσιν. |

Ἦφρων οὖν κανονικῶν γενομένων ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου ἡμετέρᾳ Πατριαρχικῇ προτροπῇ καὶ ἀδείᾳ ὅ | πό τῶν ἐνδημούντων ἐνταῦθα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερωτάτων καὶ συναδελφῶν ἀρχιερέων, προεκρίθη καὶ προεξελέγη τῶν ἄλλων ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ρηθύμνης, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητός, καὶ | περιπόθητος ἡμῶν ἀδελφός, καὶ συλλειτουργός κυρ Ἰωαννίκιος, ἀνὴρ γεραίρος, καὶ σεβάσμιος καὶ ἥθος ἐμφαίνων ἀρχιεροπρεπὲς ἔτι καὶ ἐμδριθὲς ἅτε δὴ ἀρετῇ, καὶ θεοσεβεῖα διαπρέπων καὶ ἐν ἐκ | κλησιαστικαῖς, καὶ ποιμαντικαῖς ἰδέαις, καὶ εἰσηγήσει πεπυκασμένος καὶ τρίβων τῶν ἱερῶν νόμων καὶ κανόνων, παι-

δείξ τε συγκεκριτημένος, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησιαστικῇ καὶ τῇ θύραθεν, καὶ ἐν πράγμα |
 σιν ἐκκλησιαστικοῖς καὶ πολιτικοῖς πείραν πολλὴν κεκτημένος, ζῆλον τε ἐνθερμον καὶ διακαῆ
 τρέφων ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων καὶ πατροπαραδότων ἐθίμων τῆς
 ἱερᾶς καὶ | ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως, διὰ ταῦτα δὲ καὶ πρὸ πάντων διὰ τὸ θεάρεστον, καὶ
 ἀνεπίληπτον τῆς ἀρχιεροπρεποῦς αὐτοῦ πολιτείας ἐνεπιστεύθη παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ
 διαστήματι τούτῳ καὶ ἕνα τῶν | Κλάδων τῆς ἐνταῦθα κεντρικῆς πνευματικῆς ἐπιτροπῆς,
 καὶ μέλος αὐτῆς διετέλεσεν ἐπίλεκτον, ἐν ᾗ καὶ συνηγωνίσθη θερμῶς, καὶ ζῆλον ἄσκον
 κατεβάλετο ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν συμφερόντων | τοῦ χριστιανύμου πληρώματος, πρῶτος καὶ
 μετλήχιος. καὶ καλοκχαθὶς τρόπων ἐμφαιδρυνόμενος, καὶ λόγου καὶ διδασκαλίας εὐπορῶν,
 εἰρηνικός, ἐπιεικής, φιλήσυχος καὶ ἐνὶ λόγῳ ἀπάσαις ἀπηρτισμένος | ταῖς ἀρεταῖς ὅσαι τὸν
 ἁμεμπτον ἀρχιεροπρεπῆ χαρακτηρίζουσι βίον, καὶ καθ' ἣν ὁ ἀπόστολος καθυπογράφας παρέ-
 δωκεν ἡμῖν εἰκόνα ἀπηκριβωμένος, μὲ τὰ ὅποια θεοφιλῇ καὶ σεβάσιμα | αὐτοῦ προτερήματα,
 οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι διὰ τῆς θείας πρῶτον χειραγωγίας καὶ ἀντιλήψεως θέλει ἀρχιερα-
 τεύσει θεαρέστως καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ καὶ θέλει εἰσάξει τὴν ἐν Χριστῷ εἰρήνην εἰς | τὰς
 καρδίας τῶν ἐπρχιωτῶν τοῦ χριστιανῶν καὶ τὴν ἀνατροπὴν τῶν καταχρήσεων καὶ ἐρίδων,
 ὅχι μόνον μὲ τὰς πατρικὰς καὶ ἀρχιερατικὰς συμβουλὰς καὶ νοθεσίας του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν
 τρόπον καὶ τὸ πα | ράδειγμα τῆς ἁμέμπτου αὐτοῦ πολιτείας, κατὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς ἀρχιερω-
 σύνης ἐπάγγελμα καὶ θέλει συζῇσει εὐαγγελικῶς μετὰ τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου ὅπερ παρὰ
 Θεοῦ ἐδωρήθη. Ὅθεν κατὰ τὴν | ἱερὰν τῆς Ἐκκλησίας τάξιν καὶ κανονικὴν διατύπωσιν,
 τῇ ἐπικλήσει καὶ χάριτι τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοποιοῦ καὶ Τελεταρχικοῦ Πνεύματος προεβι-
 βάσαμεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀγιωτάτην αὐτὴν Μητρόπολιν, καὶ | ἀποκατεστήσαμεν Πνευματικὸν
 Ποιμένα καὶ Προστάτην πάντων ὑμῶν γνήσιον, νόμιμον καὶ κανονικόν. Ἐφ' ᾧ καὶ γρά-
 φοντες συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν | ἐν ἀγίῳ
 πνεύματι ἀγαπητῶν καὶ περιποθῆτων ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, πρῶτον μὲν εὐχό-
 μεθα καὶ εὐλογοῦμεν πάντας ὑμᾶς τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ χριστιανοὺς ἱερωμένους καὶ
 λαϊκοὺς, μι | κροὺς καὶ μεγάλους, νέους καὶ γέροντας, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ προτρε-
 πόμεθα ἐκκλησιαστικῶς, καὶ νουθετοῦμεν καὶ παραγγέλλομεν πᾶσιν ὑμῖν ὅπως τὸν διαλη-
 φθέντα ἱερώτατον Μητροπολίτην Ἰωάν | νίνων, ὑπέρτιμον καὶ Ἐξάρχον πάσης Κερκύρας,
 ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν καὶ περιπόθητον ἡμῶν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν κυρ Ἰωαν-
 νίκιον γνωρίζητε ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἕξῃς γνήσιον, νόμιμον καὶ κανο | νικὸν ἀρχιερέα
 καὶ Κυριάρχην τῆς Ἐπαρχίας ταύτης, καὶ εὐαγγελικὸν ποιμένα τοῦ ἐν αὐτῇ λογικοῦ Ποι-
 μνίου, καὶ Πατέρα Πνευματικῶν ἀπάντων ὑμῶν, καὶ κηδεμόνα, καὶ φροντιστὴν τῆς ψυχικῆς
 σωτηρίας σας, | Δεσπότην καὶ ἐξουσιαστὴν τῆς Μητροπόλεως ταύτης μετὰ πάντων τῶν κτη-
 μάτων, καὶ πραγμάτων αὐτῆς κινήτων τε καὶ ἀκινήτων καὶ μνημονεύειν τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ
 ὀνόματος, ὡν νενόμισται ἐν | πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις, ἐρχόμενον τε
 μετ' ὀλίγον πρὸς κοινὴν σας ἀπόλαυσιν, καὶ πνευματικὴν ἐπίσκεψιν, νὰ τὸν ὑποδεχθῆτε μετὰ
 πάσης τιμῆς, καὶ φιλοφροσύνης, καὶ δεξιώσεως | ὥς γνήσιον ἀρχιερέα σας, ὅστις ἔχει νὰ σας
 εὐλογῇ καὶ νὰ σας ἀγιάξῃ καὶ νὰ ἐκτελῇ ὅλα τὰ ἀρχιερατικὰ ὑπουργήματα, κατὰ τὴν περί-
 ληψιν τῆς πράξεως αὐτοῦ. οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ παρέχητε, τῇ | ἱερότητί του καὶ πάντα τὰ
 ἀνήκοντα αὐτῷ ἀρχιερατικὰ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα σῶα καὶ ἀνελλιπῇ, κανονικὰ
 δηλαδὴ, συνοικέσια, ἐμβάτια, πανηγύρεις, δίσκους, ζητείας, καὶ εἴτι ἄλλο σὺνηθες τῇ
 τόπῳ, | καὶ νὰ συντρέχητε βοηθοῦντες τῇ ἱερότητί του λόγῳ τε καὶ ἔργῳ εἰς πᾶσαν ἀνάγκην
 αὐτοῦ, διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ ἀπαντᾷ τὰ ἐπικείμενα αὐτῷ βάρη, καὶ χρεὴ αὐλικὰ τε καὶ ἴδια,
 καὶ οὕτως νὰ σας ποι | μαίνῃ μὲ ἄνεσιν, εὐχόμενος ἀδιαλείπτως ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, οὐ τὰς
 δεήσεις ἀποδεχόμενος ὁ φιλόανθρωπος Κύριος, ἀντικαταπέμψῃ ὑμῖν πλοῦσια τὰ ἐλέη αὐτοῦ,
 καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀβρα | ἄμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ αὐξάνων καὶ πληθύνων τὰ κτή-
 ματα καὶ ὑπάρχοντά σας καὶ εὐλογῶν τοὺς κόπους σας καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σας.
 Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει νὰ διατρέψῃ ἐδῶ μερικὸν καιρὸν ὁ Ἀρ | χιερεὺς σας οὗτος, ἕως οὐ νὰ
 ἐτοιμασθῇ διὰ νὰ ἔλθῃ διορίζει ἐπιτρόπους αὐτοῦ τοὺς τε ἐκκλησιαστικῶς ἐγκριθέντας Θεοφι-
 λεστάτους Ἐπισκόπους τὸν Παραμυθίας κυρ Ἀγάπιον καὶ τὸν Περιστερᾶς κυρ Σεραφεῖμ |

μεθ' ὧν καὶ τινες ἐκ τῶν προκρίτων καὶ εὐπολήπτων λαϊκῶν χριστιανῶν τῆς πολιτείας ταύτης, οἱ ἂν κοινῇ γνώμῃ ἀπάντων τῶν προκρίτων καὶ εὐχαρίστῳ συγκαταθέσει προτιμηθῶσι καὶ ἐκλεγθῶσιν ὡς πρόσφοροι, | οἱ ἐντιμότεροι κύριοι Δημήτριος Σάββας, Δημήτριος παπᾶ φίλου, καὶ Κωνσταντῖνος Σάββας. | εἰς τὸ νὰ ἐπισκέπτωνται τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ταύτην, καὶ νὰ ἐπιστατῶσιν εἰς τὰς ἐμπιπτούσας αὐτοῦ ὑποθέσεις, παραλαμβάνοντες διὰ καταστίχου, καὶ τὰ ἐμπιπτόντα ἀρχιερατικὰ αὐτοῦ δικαιώματα. |

Ὅθεν γινώσκοντες τοὺς ἀνωτέρω ἐπιτρόπους τοῦ ἀρχιερέως σας, τιμᾶτε καὶ ἀγαπάτε αὐτοὺς, παρέχοντες εἰς χεῖρας αὐτῶν καὶ τὰ ἐμπιπτόντα ἀρχιερατικὰ εἰσοδήματα ἀνελλιπῶς, ἕως ὅτου δοὺς πέρας εἰς τὰς | ὑποθέσεις του καὶ ὁ γνήσιος ἀρχιερεὺς σας κινήσῃ καὶ ἔλθῃ σὺν Θεῷ καὶ ἀπολαύσῃ πάντας ὑμᾶς κατὰ τὸν ἐγκάρδιον πόθον του, καὶ συνευφρανθῇτε ἀλλήλους ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, οὗ | ἡ χάρις καὶ τὸ ἀπείρον ἔλεος σὺν τῇ παρ' ἡμῶν εὐχῇ καὶ εὐλογίᾳ εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν.

Ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ 1838

Ἔπονται ὁκτὼ ὑπογραφαὶ συνοδικῶν Ἀρχιερέων.

Τὸ σιγίλλιον ἀναφέρεται εἰς τὴν ἔξωσιν τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Ἰωακείμ τοῦ Χίου καὶ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ τοῦ Ἰωαννικίου Ρεθύμνης.

Ὁ Ἰωακείμ ἦτο Χῖος τὴν καταγωγὴν ὀνομαζόμενος κατὰ κόσμον Ἰωάννης Κοκκώδης¹. Κατ' ἀρχὰς ἐχρημάτισε γραμματεὺς καὶ ἀρχιδιάκονος τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Βενεδίκτου² (1826—1830) καὶ διαμένων ἐν Ἰωαννίνοις ἐδιδάσκετο παρὰ τοῦ διδασκάλου Ἀναστασίου Σακελλαρίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως Γαβριήλ, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1827, ὁ ἀρχιδιάκονος Ἰωακείμ προάγεται εἰς Μητροπολίτην Δρυϊνουπόλεως³. Ὁ Ἰωακείμ παρέμεινεν Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως μέχρι τοῦ Ἰουλίου 1835, ὅποτε «διὰ κανονικῶν ψήφων καὶ συνοδικῆς ἐκλογῆς προὐβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ἰωαννίνων»,⁴ διαδεχθεὶς τὸν ἀπομακρυνθέντα διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως, Ἰωακείμ τὸν ἐκ Μελενίκου. Ὁ Ἰωακείμ ὁ ἐκ Μελενίκου ἀπεμακρύνθη «διὰ τὰς κανονικὰς αὐτοῦ παρεκτροπὰς κατὰ τὰς ἐμφανισθείσας τῇ Ἐκκλησίᾳ κοι-

νὰς ἀναφορὰς τῶν ἐπαρχιωτῶν χριστιανῶν καὶ τὰ σταλέντα γράμματα καὶ λοιπὰς ἀγωγὰς»⁵.

Ὁ Ἰωακείμ, ὅτε ἦτο Δρυϊνουπόλεως ἤνωσε τὴν Μητρόπολιν Χειμάρρας μετὰ τῆς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως. Ὁ Πατριαρχικὸς νόμος τῆς ἐνώσεως τῆς Ἐπισκοπῆς Χειμάρρας καὶ Δελβίνου μετὰ τῆς Ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου ἐκδοθεὶς κατ' Ἰούλιον 1832⁶, λέγει ὅτι ἡ ἐνωσις εἶνε ἀναγκαία διότι «ἡ ἐπισκοπὴ ἀπομεμακρυσμένη ἐξ Ἰωαννίνων καὶ καθ' ὑπερβολὴν διεφθαρμένη καὶ ἤδη καὶ πράγματι, ἐσχάτως δὲ ἀνωμαλίαις καὶ πράγμασι καιρικαῖς περιπεσοῦσα, ἀδύνατος τοῖς ὅλοις κατέστη πρὸς διατροφὴν καὶ περίθαλψιν ἰδίου ἀρχιερέως» καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀρχιερεὺς αὐτῆς Παῖσιος ἐγκατέλειπεν αὐτήν. Ὁ ἀντιγραφεὺς-συγγραφεὺς ὅμως τοῦ Κώδικος τοῦ ναοῦ τῆς Πόλεως Δελβίνου, Κ. Χ. Μανάρης⁷, ἔχει διάφορον γνώμην ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Λέγει δηλαδὴ ὅτι ἡ ἐνωσις ἐπετεύχθη λόγῳ τῆς διχονοίας τῶν κατοίκων καὶ τῆς φιλίας τοῦ Δρυϊνουπόλεως πρὸς τὸν τότε Ἰωαννίνων Ἰωακείμ τὸν ἐκ Μελενίκου. Χαρακτηρίζει δὲ τὴν ἐνωσιν ταύτην ὡς διεστραμμένην καὶ παράλογον, γενομένην «κατὰ τὸν καλογηρικὸν πόθον

1. Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ ἔτος Ζ' 1932 τευχ. Α — Γ. Εὐαγ. Ἰ. Σαβράμη, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τῶν Ἰωαννίνων, σ. 167.

2. Ἡπειρ. Χρον. ἔτος Γ' 1928, τευχ. Α.Β., Μητροπολίτου Παραμυθίας καὶ Πάργας Ἀθηνάγορα, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων, σ. 43.

3. Ἡπειρ. Χρον. ἔτος ΙΒ' 1937, Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἡείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ Ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κ.Π. σ. 57.

4. Μητροπ. Σάρδεων Γερμανοῦ, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 57.

5. Πρβλ. ἡμέτερον «Πατριαρχικὸν Σιγίλλιον πρὸς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων» Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ Περιόδ. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη 1952, σ. 4.

6. Μητρ. Σάρδεων Γερμανοῦ, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 98 ὅπου ὁλόκληρον τὸ ἔγγραφο.

7. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος Ε' 1930, σ. 67, Θ. Μπαμίχα, ὑπὸ τὸν ὡς ἀνω τίτλον.

ἀπὸ τὴν ἀναξιότητα τῶν χριστιανῶν» καὶ «διὰ τὰ τέλη» τοῦ μητροπολίτου. Ἐπίσης ὁ συγγραφεὺς τοῦ Κώδικος λέγει περὶ τοῦ Ἰωακεὶμ ὅτι «ἐστάθη μέγας φίλος τοῦ χρυσοῦ»¹ καὶ ἔδειξεν μεγίστην ἀμέλειαν εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ Χριστοῦ. Ἐστάθη ἄξιος φίλος τῆς ἀρπαγῆς καὶ πολλὰ ἀμελῆς εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν λογικῶν του προβάτων... διότι ὅσον καιρὸν ἐστάθη ἐδῶ δὲν ἤξιώθη νὰ διοργανώσῃ τὸ παραμικρὸν πρᾶγμα τῆς ἐπαρχίας ταύτης... Οὔτε περὶ σχολείου ἐφρόντισεν, οὔτε περὶ διδασκάλου, οὔτε περὶ πνευματικοῦ»².

Ὅλος τοῦναντίον, τὸ σιγίλλιον³ διὰ τοῦ οὐοίου ἀγγέλλεται ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ἰωακεὶμ ὡς μητροπολίτου Ἰωαννίνων, ἐπαινεῖ τοῦτον καὶ λέγει ὅτι «εἶναι ἀνὴρ τίμιος καὶ θεοσεβής, ζηλωτὴς τῶν καλῶν ἔργων, ἔχων πρᾶξιν τε καὶ πείραν ἱκανὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ῥποθέσεων καὶ νομίμων καὶ ἐν τῇ λαχούσῃ αὐτῷ ἐπισκοπῇ εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως πολιτευσάμενος, καὶ τὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ ποιμένος ἔργον ἐκ τῶν ἐνόντων αὐτῷ ἐνδειξάμενος, οὗ ἔνεκα γνωστὸς ὑπάρχων τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς ἄξιός ἐξοικονομήσασθαι καλῶς καὶ κρεῖττονα ἐπαρχίαν».

Ἐρωτᾶται ἤδη ποῖον ἐκ τῶν δύο κειμένων ἀποδίδει τὴν πραγματικότητα, διότι ταῦτα εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα. Κατὰ τὴν γνώμην μας πρέπει νὰ ἔχωμεν μεγαλυτέραν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Κώδικα, διότι οὗτος ἐγράφη ὑπὸ ἀνθρώπου εὐρισκομένου εἰς τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν καὶ παρακολουθήσαντος κατὰ συνέπειαν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν Ἰωακεὶμ. Πιθανόν, λόγῳ τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ προκρίτων καὶ ἐπισκόπων διαφορῶν, οἱ χαρακτηρισμοὶ εἶναι βαρεῖς, δὲν γνωρίζομεν ὅμως μέχρι τοῦ σημείου. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ Κώδικος ἀφ' ἑτέρου πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι δὲν ἐμφορεῖται ὑπὸ ἀντικληρικῷ πνεύματι, ὡς τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐπαίνων τοὺς οὐοίους ἐπιδαψιλεύει πρὸς τε τὸν Χειμάρ-

ρας Παΐσιον καὶ τὸν Πρωτοσύγκελλον Γρηγόριον⁴.

Μικρὰν ἀφ' ἑτέρου ἀξίαν πρέπει ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸν συντάκτην τοῦ σιγιλλίου, ὁ οὐοίος εὐρισκόμενος ἐν ΚΠ καὶ μὴ γνωρίζων πρόσωπα καὶ πράγματα, ἔγραφεν διὰ πᾶσαν παρουσιαζομένην περίστασιν τυποποιημένας ἐκφράσεις, ἀσχέτως ἂν οἱ λόγοι του ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὰ πρᾶγματα. Τώρα πρέπει νὰ ἐπαινέσῃ τὸν Ἰωακεὶμ προαγόμενον εἰς Μητρόπολιν ἀνωτέραν καὶ χρησιμοποιοῦν ὠραίας ἐκφράσεις πρὸς τοῦτο, ὅταν δ' ἐξωσθῇ μετὰ διείτιαν, ὁ συντάκτης τοῦ σιγιλλίου πάλιν, θὰ γράψῃ ὅτι οὗτος «ἀνεφάνη ἐγκληματίας». Κατὰ ποίαν λογικὴν, ἀνθρώπος κεκοσμημένος διὰ προσόντων τοιούτων, μετὰ διείτιαν ἀναφέρεται ἐγκληματίας καὶ ταραχοποιός;⁵

Ὁ Ἰωακεὶμ ἐκλεγεῖς κατ' Ἰούλιον 1835, ἦλθεν εἰς Ἰωάννινα τὴν 17ην Ἰουλίου 1836, ἤτοι μετὰ ἐν ἔτος⁶.

Μετὰ διείτιαν ἀπὸ τῆς ἀφίξεως καὶ ἐγ-

4. Θ. Μπαμίχα, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 66, 68. Προσεκτικωτέρα μελέτη τοῦ ὡς ἄνω κώδικος δεικνύει ὅτι οἱ χαρακτηρισμοὶ περὶ τῶν κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης βασίζονται ἐπὶ συγκεκριμένων στοιχείων. Τόσον οἱ ἐπαινοί, ὅσον καὶ αἱ κατηγορίαι δὲν εἶναι ἀπλᾶ σχήματα λόγου, ἀλλ' ἀπηκριβωμένα κρίσεις παρ' ἀνθρώπων οἱ οὐοίοι ἀνεστράφησαν μετὰ τῶν κρινόμενων ἐπισκόπων καὶ ἐγνώρισαν τὰ προτερήματα καὶ ἐλαττώματα αὐτῶν.

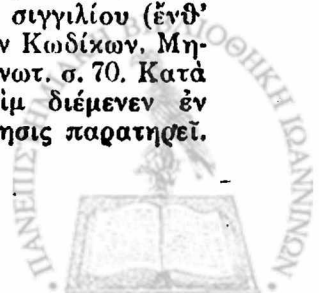
5. Σημειωτέον ὅτι ὁ Ἰωακεὶμ ἀνέπτυξε ἐν Δρυϊνουπόλει καὶ ἐθνικοκοινωνικὴν δραστηριότητα, ὑποστηρίξας διὰ τῶν ὀπλων ἐξέγερσιν ἐναντίον τῶν Τουρκαλβανῶν φεουδαρχῶν, ὑπὲρ εὐεργετικῶν διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων τῆς Τουρκικῆς διοικήσεως. Πρβλ. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», τεύχος Γ', Ἰούλιος 1952, Β. Γ. Μπαρᾶ «Ἡ ἐπισκοπὴ Δρυϊνουπόλεως», σ. 236.

6. Ὁρθῶς ὁ Μητροπολίτης Παραμυθίας καὶ Πάργας Ἀθηναγόρας, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 43, ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἰωακεὶμ ἐγένετο Μητροπολίτης Ἰωαννίνων τῷ 1835. Ὁ Χρ. Ἰ. Σούλης, εἰς Ἡπειρ. Χρον. ἔτος Θ' τεύχ. Α — Γ, 1934, «Ἐπιγραφαὶ καὶ ἐνθυμήσεις Ἡπειρωτικαί», σ. 117-118, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 144 ἐνθυμήσεως, παρατηρεῖ ὅτι ἐλέγχονται ἀνακριβῆ τὰ ὑπὸ τοῦ Μητροπ. Ἀθηναγόρα λεγόμενα. Ἡ ὀρθὴ χρονολογία εἶναι Ἰούλιος 1835 ὡς δεικνύεται ἐκ τοῦ παρ' ἡμῶν δημοσιευθέντος σιγιλλίου (ἐνθ' ἀνωτ.) καὶ ἐκ τῶν Πατριαρχικῶν Κωδίκων. Μητροπ. Σάρδεων Γερμανοῦ, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 70. Κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν ἔτος ὁ Ἰωακεὶμ διέμενεν ἐν ΚΠ, ὅπως ἄλλως τε καὶ ἡ ἐνθύμησις παρατηρεῖ.

1. Ὁ Ἰωακεὶμ ἀποθανὼν κατέλιπε περιουσίαν 16.000 ὀθωμανικῶν λιρῶν, πρβλ. Δ Σαλαμάγκα: «Περίπατοι στὰ Γιάννινα» ἐφημερίς «Κρῆυγῇ» ἐν Ἰωαννίνοις, 23 Σεπτ. 1940, ὅπου καὶ ἡ παραπ. διὰ τὴν πληροφορίαν.

2. Θ. Μπαμίχα, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 68.

3. Ἡμέτερον, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 4.

καταστάσεώς του εἰς Ἰωάννινα, ὃ Ἰωακεῖμ ἀπομακρύνεται διὰ συνοδικῆς αποφάσεως καὶ ἐξορίζεται εἰς τὸ "Ἁγιον Ὄρος".

Τὸ ἀνωτέρω δημοσιευόμενον σιγίλλιον, λέγει, ὅτι ἀνεφάνη καὶ ἀπεδείχθη ἐγκληματίας, ἀπομακρύνεται δὲ ἤδη κατόπιν κοινῶν ἀγωγῶν καὶ ἀναφορῶν τῶν Ἰωαννιτῶν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον ΚΠ καὶ πρὸς τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν. Ὁ νέος Μητροπολίτης ὁ Ἰωαννίκιος ὁ ἀπὸ Ρευθύμης πρέπει νὰ ἐμφυσήσῃ ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου του, νὰ καταπαύσῃ τὰς ταραχάς, καταχρήσεις καὶ ἔριδας καὶ νὰ συμπεριφερθῇ πρὸς πάντας μετὰ τῆς αὐτῆς πατρικῆς διαθέσεως καὶ ἰσότητος, πρὸς ἐξάλειψιν τῶν σκανδάλων καὶ φατριασμῶν. Τονίζεται ἐπίσης ὅτι πρέπει ν' ἀποβλέπῃ μόνον εἰς τὴν ποιμαντικὴν περίθαλψιν καὶ τὴν εἰρηνικὴν καὶ ἀσκανδάλιστον διαβίωσιν τοῦ ποιμνίου του.

Ἐκ τῶν Πατριαρχικῶν Κωδίκων¹ ἀρουμεθα ἐπὶ τῆς ἐξώσεως τὰς αὐτὰς περίπου πληροφορίας, ἥτοι ὅτι ὁ Ἰωακεῖμ «ἐφωράθη περιπεπωκὼς εἰς παρεκτροπὰς καὶ ἐγκλήματα», ὅτι οἱ χριστιανοὶ τῶν Ἰωαννίνων ἀπηυθύνθησαν πρὸς τὸν Τοῦρκον Διοικητὴν τῆς πόλεως καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὴν ὑψηλὴν Πύλιν «προσκληυθέντες δεινοπαθῶς» καὶ ζητήσαντες τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ καὶ τελείαν ἀπαλλαγὴν των. Ὁμοίως δι' ἀναφορῶν των πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον ΚΠ ἀνέφερον τὰς αὐτὰς αἰτιάσεις, παριστῶντες ὡς ἀφόρητον καὶ ἀδύνατον τὴν ἀρχιερατείαν τοῦ Ἰωακεῖμ εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν. Γενομένης συνοδικῆς ἀνακρίσεως καὶ ἐξακριβωθείσων τῶν καταγγελιῶν, ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτοῦ ἐξ Ἰωαννίνων «ἀνεφάνη εὐλογος καὶ δικαία καὶ ἀναγκαιοτάτη κατὰ τοὺς ἱ. κανόνας». Εἰς τὴν ἔξωσιν συνετέλεσεν καὶ ἀμετάθετος ὑψηλὴ ἐπιταγὴ καὶ ἀπόφασις πρὸς τὴν ἐκκλησίαν αποφαινόμενη τὴν παντελῆ αὐτοῦ ἔξωσιν².

Ὡστε ὁ Ἰωακεῖμ ἀπομακρύνεται ὡς ἐγκληματίας καὶ περιπεσὼν εἰς παρεκτροπὰς. Ἐδημιούργησε ἡ ἡνέχθη κατάστασις

φατριασμοῦ, ἐρίδων, ταραχῶν, σκανδάλων καὶ καταχρήσεων καὶ ἀφῆκε νὰ φυγαδευθῇ ἀπὸ τὰς ψυχὰς τοῦ ποιμνίου του ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη. Δὲν ἐπολιτεύετο μετὰ τῆς προσηκούσης ἰσότητος καὶ πατρικῆς διαθέσεως πρὸς πάντας τοὺς χριστιανοὺς τοῦ ποιμνίου του.

Εἰς τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ συνετέλεσαν οἱ ἐν Ἰωαννίνοις δι' ἀναφορῶν πρὸς τὰς ἐν τῇ πόλει τουρκικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ἐν συνεχείᾳ διεβιβάσθησαν πρὸς τὴν ὑψηλὴν Πύλιν καὶ δι' ἀναφορῶν ὁμοίων πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον ΚΠ. Συντέλεσεν εἰς τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ καὶ ἡ παρὰ τῆς ὑψηλῆς Πύλης ἐκδοθεῖσα περὶ ἀπομακρύνσεως αὐτοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἀπόφασις.

Ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθενται αἱ κατὰ τοῦ Ἰωακεῖμ κατηγορίαι θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς, ἐκ τῶν ἐλλείψεων δηλαδὴ τὰς ὁποίας ὁ διάδοχος αὐτοῦ δέον ν' ἀναπληρώσῃ, δὲν εὐρίσκομεν συγκεκριμένον τι στοιχεῖον δικαιολογούν ταύτας. Αἱ κατηγορίαι ἔχουσι χαρακτῆρα γενικόν. Κατὰ συνέπειαν δέον ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἰωαννίνων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἡ ὁποία εἶναι στενῶς συνδεδεμένη πρὸς τὰς ἐπιχορηγήσεις τῶν Ζωσιμάδων καὶ τὴν διαχείρισιν αὐτῶν παρὰ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις ἐπιτρόπων καὶ τοῦ ἐκάστοτε Μητροπολίτου. Ἡ τρίτη καὶ τετάρτη δεκαετία τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος εἶναι πλήρεις σκανδάλων καὶ διαχειριστικῶν ἀνωμαλιῶν ἀπὸ μέρους τῶν διαχειριζομένων τὰ χρήματα ταῦτα. Τὰ σκάνδαλα ταῦτα εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ διαιρεθῇ ἡ πόλις εἰς δύο φατρίας διχονοοῦσας καὶ ἀλληλοκατηγορουμένας δι' ἐπιστολῶν πρὸς τὸν Ν. Ζωσιμᾶν. Κατόπιν τούτων ὁ Ν. Ζωσιμᾶς ἀπεφάσισε νὰ ἀρῇ τὴν ἐμπιστοσύνην του ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ διώρισε νέαν ἐκ συγγενῶν του ἀποτελουμένην³. Ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης εἰς τὰς ὑποθέσεις αὐτὰς ἔπαιξε σημαντικὸν ρόλον⁴.

1. Περὶ ἐξορίας ὁμιλεῖ ὁ Εὐ. Ἰ. Σαβράνης ἐνθ' ἀνωτ. σ. 169.

2. Μητροπ. Σάρδεων Γερμανοῦ, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 70 - 71.

3. Μητροπ. Σάρδεων Γερμανοῦ, ἐνθ' ἀν. σ. 71.

4. Ἠπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ' 1931, τευχ. Γ', Φ. Σεγκούνη, Ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία τῶν Ζωσιμάδων, τῆς Κοινότητος Ἰωαννίνων καὶ τῶν ἐπιτρόπων των καὶ ἄλλα ἔγγραφα ἐκ τοῦ ἀρχείου Φίλιου, σ. 196, 217.

5. Ἠπειρ. Χρον. ἔτος Η' 1933, τευχ. Α-Γ, Φ. Σεγκούνη, Ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία κλπ. σ. 31.

Εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν τῶν Ζωσιμάδων δυνάμεθα νὰ εὑρωμεν μερικὰς πληροφορίας σχετικὰς πρὸς τὸν ἡμέτερον Ἰωακείμ.

Πληροφορῶν ὁ Ν. Ζωσιμᾶς τοὺς Ἰωαννίτας ὅτι πρόκειται νὰ διακόψῃ τὰς πρὸς τὴν πόλιν των ἐπιχορηγήσεις, παραπονεῖται ὅτι οὔτε ὁ Μητροπολίτης δὲν παρεκίνησεν αὐτοὺς ν' ἀπαντήσουν εἰς τὰς ἐπιστολάς του πληροφοροῦντες αὐτὸν περὶ ὧσων ἠρώτησεν. Καὶ ὁ μητροπολίτης δὲν ἠὺχαρίστησε τὸν Ν. Ζωσιμᾶν διὰ «Ἰωνιχογούναν» τὴν ὁποίαν ἀπέστειλε πρὸς αὐτόν¹. Ἐπίσης ὁ Μητροπολίτης διένειμε Κυριακοδρομία καὶ Κατηχήσεις ἄνευ ἀδείας τοῦ Ν. Ζωσιμᾶ καὶ δὲν ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν κατάστασιν ἐμφαίνουσαν τὴν διάθεσιν τῶν βιβλίων τούτων². Παραπονεῖται ἔναντιον τοῦ Ἰωακείμ, διότι ἄνευ ἀδείας του καὶ ἀντικανονικῶς «ἐπλήρωσε μήσα ὀκτὼ χιλιάδες γρόσια διὰ νὰ πάρῃ μπουγιουρδὶ νὰ κτισθῇ ὁ Ἅγιος Νικόλαος». Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐρωτᾷ «ἀπὸ ποῖον ἔλαβον τοιαύτην ἐξουσίαν καὶ προσταγὴν καὶ ἀκολουθήσουν ἐν τοιοῦτον κίνημα; . . . Καὶ ἅς ἀγρικηθῇ ὁ (Πανιερώτατος Μητροπολίτης) ἀπ' ὁποῖον ἔλαβε τὴν προσταγὴν νὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ κίνημα, ὅπου ὄντας τὸ φερμάνι, ἦτο περιττὸν νὰ κινηθῇ εἰς τοιοῦτον τρόπον καὶ ἅς λάβουν μέτρα νὰ μὴ παρατρέχουν εἰς πράγματα ὅπου δὲν τοὺς εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν τοις».

Εἰς ἐπιστολὴν πρὸς Ν. Ζωσιμᾶν τῶν ἐπιτρόπων του ἐν Ἰωαννίνοις Α. Φίλιου καὶ Φ. Λαμπαδάρη ἀπὸ 15|10|41, ἀναφερομένην εἰς γεγονότα τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἰωακείμ ὡς καὶ εἰς τὴν σημειουμένην χρονολογίαν, λέγεται σχετικῶς μὲ τὴν πώλησιν μοναστηριακῶν κτημάτων ὅτι ὁ Ἰωακείμ «εἶχε λάβει διὰ φιλότιμον ἢ εἰς τόπον δανείου εἴκοσι χιλιάδας γροσίων 20.000 ἀπὸ τὸν ρηθέντα Γονεῖνον, (ζιτσαῖον διαπραγματευόμενον τὴν ἀγορὰν) διὰ τοῦτο στέκεται τώρα εἰς Βασιλεύουσαν καὶ μετ' ἄλλων ἐκεῖ ἰδιοτελῶν καὶ αἰσχροκερδῶν Ἰωαννιτῶν καὶ ζαγορισίων . . .

1. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ' τευχ. Γ', ἐνθ' ἄνωτ. σ. 217.

2. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ' τευχ. Γ', ἐνθ' ἄνωτ. σ. 218.

καὶ δὲν κάμνουν ἄλλο εἰμὴ νὰ καταξοδεύωνται εἰς τὰ χαμένα, καὶ διὰ τὸ πᾶν πλῶμα καθὼς ἡ κοινὴ παροιμία . . .»³.

Ἐπίσης ἡ Μητρόπολις Ἰωαννίνων ἦτο χρεωμένη εἰς τοὺς Τούρκους 450.000 γρόσια μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Βενεδίκτου, ὁπότε καὶ ἐπληρώνοντο οἱ τόκοι τοῦ χρέους. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωακείμ ὅμως, ἔπαυσαν νὰ πληρώνουν καὶ οἱ Τούρκοι διὰ φερμανίου ἐζήτουν τὴν εἴσπραξιν τοῦ ποσοῦ. Οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως ἀνεγνώρισαν τὸ χρέος τοῦτο ὡς χρέος τῆς ἐπαρχίας, ἐπειδὴ ἦσαν οἱ ἴδιοι μάρτυρες τοῦ χρέους «καὶ ὡς φαίνεται ἡ κατὰ καιροὺς κατάχρησις τῶν ἀρχιερέων ἐγένετο μαζὶ μὲ αὐτοὺς (τοὺς προκρίτους) διὰ τοῦτο ἦταν καὶ μάρτυρες τῶν χρεῶν εἰς τὰς ὁμολογίας»⁴.

Ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιτρόπων ὁ ρόλος εἶναι σκοτεινὸς εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, διότι μαζὶ μὲ τὰς ἀναφορὰς τὰς ὁποίας ὑπέβαλον, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, ἐδαπάνησαν καὶ χρήματα διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐξωσιν τοῦ Ἰωακείμ. Ὁ Δ. Λαμπαδάριος γράφων πρὸς Κ. Πασχάλην εἰς Μόσχαν, λέγει ὅτι «οἱ πρώην ἐπίτροποι τῶν τεσσάρων ἐκκλησιῶν ἐν καιρῷ μὲ μερικοὺς πατριώτας ἔκαμαν ἀφανισμόν εἰς τὰ κοινὰ ἐλέη ἐξοδεύοντες χιλιάδες γρόσια ἀπ' αὐτὰ διὰ νὰ ἐξώσουν τὴν πανιερότητά του διὰ τὰς ὁρέξεις καὶ τὰ πάθη των»⁵. Οὕτω τὰ ἔξοδα ταῦτα συμποσούνται, κατὰ τὸν ὑπολογισμόν τῶν νέων ἐπιτρόπων καὶ συγγενῶν τοῦ Ν. Ζωσιμᾶ, εἰς τὸ ποσὸν τῶν 175.000 γροσίων⁶ εἶναι ὅμως ὀλιγώτερα.

Διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν λογαριασμῶν καὶ καταλογισμόν τῶν εὐθυνῶν, ἐπαύθησαν ὁ προεστὼς τῆς πόλεως καὶ οἱ ἐφορο-ἐπίτροποι καὶ διωρίσθη ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς διαχειρίσεως τῶν κοινῶν. Ἀφοῦ ἡ νέα ἐπιτροπὴ προέβη εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς διαχειρίσεως τῆς παλαιᾶς καὶ ἐγένετο αἵρετοκρισία, ἀπεκαλύφθη ὅτι

3. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος Ζ', τευχ. Α — Γ, 1932, Φ. Σεγκούνη, Ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία κλπ., σελ. 49.

4. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος Ζ', ἐνθ' ἄνωτ. σ. 57.

5. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος Ζ', ἐνθ' ἄνωτ. σ. 87.

6. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ', τευχ. Γ', ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 242.

ἐξωδεύθησαν 125 500 γρόσια· ἡ ἐγγραφὴ αὕτη ἀπεξέσθη καὶ κατεχωρίσθη νέα ἔχουσα οὕτως «ἐκ τοῦ συνυποσχετικοῦ τῶν 25 Αὐγούστου 1838 μὲ ἐπὶ ὑπογραφὰς ὅτι διὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Μητροπολίτου, ἀλλαγὴ προεστῶτος, ἀπαλλαγὴ ἐξορίας ἐξ πολιτῶν μουμπασαριέ μπεκὺρ ἐφένδη καὶ λοιπὰ ἔξοδα συνίστανται ὑπὸ δύω κονδύλια εἰς γρ. 110.000»¹. Καταγράφοντες δὲ τὰ ἀπαράδεκτα διὰ τὴν κοινότητα κονδύλια ἀναφέρουσιν διὰ τὴν ὥς ἄνω αἰτίαν γρόσια 125.000. Ὡστε εἰς τὸ σύνολον τῶν 125.000 γρ. περιλιμβάνονται καὶ ἕτεραι πληρωμαί.

Εἰς τὸ συνυποσχετικὸν γράμμα τῆς παλαιᾶς ἐπιτροπῆς πρὸς Ν. Ζίννην ἀναφέρεται ὅτι ὁ πρῶν Ἰωαννίνων Ἰωακείμ «ἔκαμε κατατρεγμὸν καὶ καταθέσεις», καὶ «κατάδοσιν εἰς τὸν φυλακισμὸν πρὸς ἐξορίαν τῶν ἐξ τιμίων πολιτῶν μας» καὶ ἤθελε νὰ παύσῃ τὸν προεστῶτα τῆς πόλεως Ἰωάννην Νάγιον². Οἱ ἐπίτροποι ἰσχυρίζονται ὅτι ἠγωνίσθησαν διὰ νὰ προφυλάξουν τὴν τιμὴν καὶ τὰ δίκαια τῆς πόλεως. Διὰ τὰς ὥς ἄνω αἰτίας ἐπλήρωσαν 30.000 γροσίων καὶ «διὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ εἰρημένου δεσπότη Ἰωακείμ προσφορὰν εἰς τὸν μουσταφᾶ πασαν ἐφένδην μας καὶ τοῦ Ἰνταρὲ γρόσια 80.000 ὀγδοῇντα χιλιάδες, ὅστις ἔγραψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μᾶς ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὸν τύραννον»³.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἰωακείμ ὁ Χῖος ἐξωσθεὶς ἐξ Ἰωαννίνων κατ' Αὐγούστον τοῦ 1838 ἀνεχώρησεν ἐξ Ἰωαννίνων τὴν 29ην Σεπτεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ πάντα τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ ἐσφραγίσθησαν μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ πρωτοσυγκέλλου αὐτοῦ⁴.

Κατὰ τὸ σιγίλλιον ὁ νέος ἀρχιερεὺς ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ἐν ΚΠ ἐπὶ χρονικόν τι διάστημα μέχρις ὅτου ἐτοιμασθῇ. Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Ν. Ζωσιμᾶ πρὸς Α. Φίλιου,

1. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ', τευχ. Γ', ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 247.

2. Π. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογραφία Ἡπείρου, Ἀθῆναι 1856 σελ. 271, ἐνθα ὁ Ἰωάννης Νάγιος χαρακτηρίζεται ὡς εὐπατρίδης ἐλθὼν βραδύτερον εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀποκτήσας ἐκ κτηματικῆς περιουσίας ἀξίαν.

3. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ', τευχ. Γ', ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 254.

4. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ', τευχ. Γ', ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 221.

ἀπὸ 25)11)38 πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ Ἰωαννίκιος ἀνεχώρησε καὶ εὐρίσκεται κατ' ὁδὸν πρὸς Ἰωάννινα⁵. Ἐφθάσε πάντως εἰς Ἰωάννινα πρὸς τῆς 22ας Ἰανουαρίου τοῦ 1839⁶.

Ὁ Ν. Ζωσιμᾶς κάμνει ἐκκλησίαν πρὸς τὸν νέον Μητροπολίτην «νὰ λάβῃ εὐσπλαγίαν εἰς τὸ ποίμνιόν του καὶ μὲ τὴν θείαν βοήθειαν, καὶ μὲ τὰς εὐχὰς του νὰ δυνηθῇ νὰ τοὺς εἰρηνεύσῃ καὶ νὰ παύωνται αἱ διχόνοιαί των, διότι τότε θέλει εἶναι πρὸς ὄφελος τῆς πατρίδος».

Οἱ Ἰωαννῖται ἠὺχαριστήθησαν ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ νέου Μητροπολίτου των. Εἰς ἐπιστολὴν πρὸς Ν. Ζωσιμᾶν τῶν ἐπιτρόπων τῶν τεσσάρων ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Νοσοκομείου, ἐκφράζονται περὶ αὐτοῦ ἐνθουσιωδῶς. Χαρακτηρίζουσι τὸν Ἰωαννίνων ὡς εὐεργεσίαν παρὰ Θεοῦ, «σοφώτατον καὶ εὐαρεσιτότατον, τὸν ὁποῖον γλῶσσα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπαινέσῃ κατ' ἀξίαν, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὁποίου ρέει ἤδη ἀφθόνως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ὠφέλεια ἀπερίγραπτος καὶ ἡ τῶν ἡθῶν διόρθωσις τῶν χριστιανῶν προβαίνει γιγαντιαίῳ ποδὶ ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ἡδὴ δὲ ἡ πόλις ἡμῶν ἔλαβε τὴν ἀπαιτούμενην καθησύχασιν, ἀρθέντος ἐκ τοῦ μέσου τοῦ προσκόμματος καὶ τῆς τῶν σκανδάλων καὶ ταραχῶν αἰτίας καὶ οὕτως ὅλοι οἱ πολῖται χαιρόμεθα ἀγαλλίασιν ἐπαινετὴν καὶ ἀποδεκτὴν τῷ Θεῷ»⁷.

Μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ νέου Μητροπολίτου τὸ Πατριαρχεῖον ὥρισε ἐπιτρόπους αὐτοῦ διὰ τοῦ σιγίλλιου τοὺς ἐπισκόπους Παραμυθίας Ἀγάπιον⁸ καὶ Πε-

5. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ', τευχ. Γ', ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 221.

6. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ', τευχ. Γ', ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 224.

7. Ἡπειρωτ. Χρον., ἔτος ΣΤ', τευχ. Γ', ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 227.

8. Ἡπειρωτ. Χρον., ἔτος ΣΤ' τευχ. Γ' ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 224.

9. Ὁ Ἀγάπιος ἀναφέρεται τὸ πρῶτον Ἐπίσκοπος ἐξ ἱερομονάχων τὴν 4 Αὐγούστου 1827, ἀποθανὼν ὡς ἐπίσκοπος Παραμυθίας. Ἐξελέγη διάδοχος αὐτοῦ τὴν 27-5-1849. πρβλ. Σάργδεων Γερμανοῦ, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 82. καὶ Π. Ἀραβαντινοῦ, Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, Ἀθῆναι 1856, τόμ. Β' σελ. 3. Ὁμοίως πρβλ. Ἡπ. Χρον., ἔτος Ε' Θ. Μπαμίχα, ἐνθ' ἄν.σ. 67.

ριστερᾶς Σεραφεῖμ. Ἐκ τῶν λαϊκῶν ἐξελέγησαν παρὰ τῶν προκρίτων οἱ Δημήτριος Σάββας, Δημήτριος Παπαφίλου καὶ Κωνσταντῖνος Σάββας. Τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν λαϊκῶν προσετέθησαν εἰς Ἰωάννινα εἶναι γεγραμμένα δι' ἐτέρας χειρὸς καὶ μελάνης διαφόρου. Εἶναι καὶ οἱ τρεῖς γνωστοὶ πρόκριτοι τῶν χρόνων αὐτῶν εἰς Ἰωάννινα¹. Οἱ δύο τελευταῖοι φέρονται εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀπαρδεύτων διὰ τὴν Κοινότητα ἐξόδων ὡς δαπανήσαντες 497 γρόσια διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννικίου². Ὑπὸ τὴν ἐπικεφαλίδα δὲ «ὅσα ἐξόδευσαν κακῶς ἀπὸ γρόσια τῶν πτωχῶν» ἀναφέρεται διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν γρόσ. 497,26³. Ὁμοίως ὑπὸ τὰς αὐτὰς παραγράφους ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἰωαννίκιος ἔλαβεν 1000 γρόσια δι' ἐπικύρωσιν «ἐπιτροπικοῦ μπούστρου» καὶ 334,20 γρ. δι' ἐξοδὰ του⁴.

Ὁ Ἰωαννίκιος παρέμεινεν εἰς Ἰωάννινα ἐπὶ δύο μόνον ἔτη. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, κατὰ τοὺς πατριαρχικοὺς κώδικας, ἠθέλησαν νὰ ἐπανέλθῃ ὁ Ἰωακείμ ὁ Χῖος ὁ προεξωσθὲς καὶ «διὰ τοι τοῦτο ἐκπτώτου ἀπ' αὐτῆς γενομένου τοῦ κυρ Ἰωαννικίου ἀποκατέστη αὐθὺς ἐν αὐτῇ ἀρχιερεὺς καὶ κυριάρχης ὁ προεξωσθὲς κυρ Ἰωακείμ». (Αὐγούστος 1840-Ἀπρίλιος 1845)⁵.

*

Δυστυχῶς αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας ἠρύσθημεν περὶ τῆς ἐξώσεως τοῦ Ἰωακείμ τοῦ Χίου εἶναι πενιχραί. Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν τὴν συγκεκριμένην αἰτίαν τὴν προκαλέσασαν τὴν ἐξωσιν αὐτοῦ. Ἡ μόνη συγκεκριμένη κατηγορία εἶναι ὅτι προσεπάθησε νὰ παύσῃ τὸν προεστῶτα τῆς πόλεως

Ἰωάννην Νάγιον καὶ ὅτι κατέδωσε 6 πολίτας τῶν Ἰωαννίνων, οἱ ὅποιοι ἐφυλακίσθησαν. Αἱ κατηγορίαι ὅμως αὗται προέρχονται ἐκ τῶν πρωτοστατησάντων εἰς τὴν ἐξωσιν αὐτοῦ, μὴ ἐλεγχόμεναι ἀλλαχόθεν. Κατὰ τὰ λοιπὰ αἱ κατηγορίαι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ σιγίλλιον καὶ εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς κώδικας, ἐξ ὧν ἠρύσθη ὁ συντάκτης τοῦ σιγιλλίου, εἶναι, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ἐτονίσσαμεν, γενικοῦ χαρακτήρος.

Ἐπὶ τοῦ γεγονότος τῆς ἐξώσεως ὁ Μητροπολίτης Παραμυθίας καὶ Πάργας Ἀθηνάγορας⁶ ὁ Εὐ. Ἰ. Σαβράμης⁷ καὶ ὁ Δ. Σαλαμάγκας⁸ οὐδὲν ἀναφέρουν.

Γνωρίζομεν ὅτι οἱ ἐπίτροποι διεχειρίζοντο τὰ κληροδοτήματα ἐπὶ δέκα ὀκτὼ ἔτη μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἰωακείμ⁹. Ποῖον μέρος ἔχει ὁ Ἰωακείμ εἰς τὴν δημιουργίαν τῶν διχονοιῶν καὶ τῶν ἐρίδων, ὥστε νὰ χαρακτηρίζεται «τύραννος» παρ' αὐτῶν καὶ πέτρα σκανδάλου παρὰ τῶν νέων ἐπιτρόπων; Οὕτως ὁ Ἰωακείμ ἐνεπλάκη εἰς τὰς ἐρίδας καὶ τὰς διχονοίας τὰς προελθούσας ἐκ τῆς διαχειρίσεως τῶν κληροδοτημάτων, ἐπαίξε δὲ σημαντικὸν καὶ πρωτεύοντα ρόλον, ἃν πιστεύσωμεν ὅτι ἐπέχειρσε νὰ ἀποβάλλῃ τὸν προεστῶτα τῆς πόλεως. Ἡ μερὶς ἡ ὁποία ἦλθεν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς αὐτὸν ἐξώδευσεν σημαντικὸν χρηματικὸν ποσὸν διὰ ν' ἀπαλλαγῇ ἡ πόλις ἀπὸ τὸν «τύραννον». Τὸ ὅτι βεβαίως διὰ χρημάτων δοθέντων εἰς τοὺς Τούρκους ἐπέτυχον τὴν ἐξωσιν αὐτοῦ, δὲν εἶναι ὑπὲρ τῶν ἐπιτρόπων, οἱ ὅποιοι ἐνήργησαν κατὰ τοιοῦτον αἰσχρὸν τρόπον.

Γεννᾶται ὅμως εὐλόγως τὸ ἐρώτημα, διατί οἱ νέοι ἐπίτροποι γράφοντες πρὸς τὸν Ν. Ζωσιμᾶν τὴν 6-3-1839, ὅτε πλέον ὁ Ἰωακείμ εἶχεν ἀποχωρήσει καὶ ἐν Ἰωαννίνοις εὕρισκετο ὁ Ἰωαννίκιος, λέγουν

6. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 43.

7. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 167.

8. Δ. Σαλαμάγκα «Περὶπατοὶ στὰ Γιάννινα», ἐφημ. ἐν Ἰωαννίνοις «Κραυγὴ» 16 καὶ 23 Σεπτ. 1940, ὅπου καὶ πλείονα περὶ τῆς ἐν Ἰωαννίνοις προαναφερθείσης αἰρετοκρισίας σχετικῶς πρὸς τὰς διαχειριστικὰς ἀνωμαλίας εἰς τὰ κληροδοτήματα.

9. Ἐπειρ. Χρον., ἔτος Ζ', 1922, Φ. Σεγκούνη, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 48.

1. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 270, 271. Ὁ Κ. Σάββας ἠθέλησε νὰ ταξειδεύσῃ εἰς Ρωσίαν διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Ζωσιμᾶν. Ὁ Ν. Ζωσιμᾶς γράφει πρὸς τοὺς ἐν Ἰωαννίνοις ἐπιτρόπους του νὰ τὸν ἀποτρέψουν ἀπὸ τὸ μελετούμενον ταξείδιον, διότι δὲν θὰ τὸν δεχθῇ εἰς περιπτῶσιν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ μετέβαινεν ἐκεῖ. Ἐπ. Χρον., ἔτος Ζ' 1932, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 53-54.

2. Ἐπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ' τεύχος Γ', σελ. 248.

3. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 258.

4. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 248.

5. Ἐπειρ. Χρον. Μητρ. Σάφδεων Γερμανοῦ, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 71.

ὅτι ἡσυχία καὶ ὁμόνοια ἐπικρατεῖ ἐκεῖ «ἀρθέντος ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν τοῦ προσκόμματος καὶ τῆς τῶν σκανδάλων καὶ ταραχῆς αἰτίας», προφανῶς ἐννοοῦντες τὸν ἔξωσθέντα πρὸ μικροῦ Ἰωακείμ; ¹ Καὶ οἱ νέοι λοιπὸν ἐπίτροποι δὲν τρέφουν ἀγαθὴν περὶ τοῦ Ἰωακείμ γνώμην, διότι ἂν δὲν συνεφώνουν ὥς πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ μὲ τὴν γνώμην τῶν παλαιῶν ἐπιτρόπων, τοῦλάχιστον ἔπρεπε νὰ σιωπήσουν καὶ νὰ μὴ τὸν κατηγορήσουν ὥς πρόσκομα καὶ αἰτίαν σκανδάλου.

Ἐφέρετο ἐν Ἰωαννίνοις λαϊκὸν δίστιχον κατηγοροῦν τοὺς προκρίτους διὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἰωακείμ,

Ἀνάθεμά σε Γκόβελα ² κι' ἐσὺ κι' ἡ θωδε-
[κάρα
ποὺ βάλαταν καὶ διώξαταν Ἰωακείμ τὸν
[Κάρα ³.

Προφανῶς τοῦτο προέρχεται ἀπὸ τὴν μερίδα τὴν φίλα φρονοῦσαν τῷ Ἰωακείμ.

Ἡ πρόθεσις ἡμῶν ἐκφεύγει ἀπὸ τοῦ γενικοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ ἀνδρὸς καὶ περιορίζεται ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου γεγονότος τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1838 ἔξωσεως αὐ-

τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Εἰς τὸ μέλλον, ὅταν καταστῇ δυνατόν νὰ διερευνήσωμεν πᾶσαν τὴν γενικὴν βιβλιογραφίαν, τῆς ὁποίας ἀτυχῶς στερούμεθα, θὰ ἐπιχειρήσωμεν γενικωτέραν βιογράφησιν τοῦ ἀνδρὸς.

Οἱ μελετῶντες τὰ περὶ Ἰωακείμ τοῦ Χίου παραδέχονται ὅτι ὑπῆρξε προσωπικότης, διότι δις ἐπατριαρχευσεν ἀποθανὼν ὥς πατριαρχῆς ΚΠ τῷ 1878 ⁴.

Ὁ πρῶν Μητροπολίτης Παραμυθίας καὶ Πάργας Ἀθηναγόρας, παραθέτων ὀλίγας γραμμὰς περὶ τοῦ Ἰωακείμ, παραπέμπει τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ πληροφορηθῇ πλείονα περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ὁμοίως καὶ ὁ Εὐ. Ἰ. Σαβράμης. Ὁ μελετητὴς ὁ ὁποῖος θὰ ἐξετάσῃ τὰ ἐκ τοῦ ἀρχείου τούτου σχετικὰ ἔγγραφα, θὰ πληροφορήσῃ τὴν ἔρευναν ἐπὶ τῶν συγκεκριμένων κατηγοριῶν αἱ ὁποῖαι προεκάλεσαν τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἰωακείμ. Μέχρις ὅτου πραγματοποιηθῇ τοῦτο θὰ εὕρισκόμεθα εἰς τὴν ἀσάφειαν τοῦ σιγγιλίου, τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων καὶ τῆς ἀλληλογραφίας τῶν Ζωσιμάδων.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΥ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

1. Ἡπειρ. Χρον., ἔτος ΣΤ', τευχ. Γ', ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 224.

2. Ὁ Γκόβελας εἶναι ὁ πρωτοστατήσας εἰς τὴν ἔξωσιν.

3. Διὰ τὴν ὁ Ἰωακείμ ὀνομάζεται οὕτως;

4. Ἡπειρ. Χρον., Εὐ. Ἰ. Σαβράμη, ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 171.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

- 'Αποὺ ποῦθι εἰσι γυόκα μ'—ἀποὺ κεῖ ποῦν' κι' ἡ γυναῖκα μ'. (Παράπονος τῶν γονέων γιὰ τὴν ἡ νύφη παίρνει, καὶ μὲ τὸ δῖκην τῆς, μεγάλο μέρος ἀπὸ τῆ στοργῇ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ γιου τῶν)
- 'Αποὺ τοὺν κιορ π' κ'φάθ'κα ριχάτιψα! (Θυμοσοφία κάποιου, παληότερου γιαννιώτη ποὺ κουφάθηκε. Κατὰ μεταφοράν, ἡ φράσις λέγεται καὶ γιὰ ἄλλους δὲν ἀπαντοῦν εἰς ὅσα λέγονται εἰς ἄλλους τῶν).
- 'Αποὺ τοὺν κιορ π'βῆκε τοῦ ρύζ' (ἢ ἀποὺ τοὺν κιορ τ'κιορ).
- 'Αποὺ τοὺν κιορ τ' Ἀλῆ πασα.
- 'Αποὺ τοὺν κιορ τ' Κούρ(τ) Πασα. (Καὶ αἱ τέσσαρες φράσεις εἶναι ταυτόσημοι καὶ χρησιμοποιοῦνται, ὅταν θέλουν νὰ ποῦν ὅτι κάτι εἶναι πολὺ παλαιόν).

1. Ἀπὸ τὸ τ. ραχάτ = ἀνάπαυσις, ἐγίνε τὸ γιαννιώτικο ρῆμα ριχατέω = ἡσυχάζω. 2. Γιὰ τὸν Κούρτ Πασά, Βαλῆς τοῦ Βεραιῖου, ἦτο παλαιότερος τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ (1758-1786).

ΝΕΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ

ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΔΩΔΩΝΗΣ ΚΑΙ ΡΑΔΟΤΟΒΙΟΥ

Ὑστερα ἀπὸ διακοπὴ πολλῶν ἐτῶν ξανάρχισαν ἐφέτος οἱ ἀνασκαφές τῆς Δωδώνης. Ὁ καθηγητὴς κ. Δ. Εὐαγγελίδης εἶχε ἀναλάβει πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον νὰ ξανασκάψῃ στὴ Δωδώνη κατόπι ἀπὸ τὴν περίφημη ἐπιτυχία τοῦ Καραπάνου νὰ ἀνακαλύψῃ καὶ νὰ ἀνασκάψῃ τὸ χῶρον ὅπου ἦταν τὸ ξακουστὸ μαντεῖον, τὸ ἀρχαιότερον τῆς Ἑλλάδος. Σὲ μιὰ συνομιλία μας μὲ τὸν κ. Εὐαγγελίδην εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀκούσωμε μερικὲς σχετικὲς πληροφορίες ποὺ μεταφέρουμε ἐδῶ χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας».

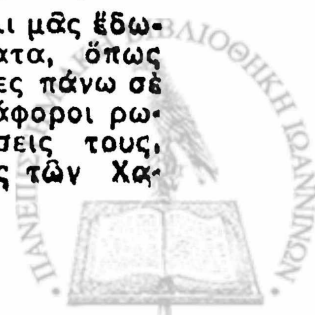
Ἐπρεπε τώρα νὰ ἐρευνηθῇ καὶ νὰ μελετηθῇ τὸ μέρος κάπως προσεκτικότερα, γιατί ὁ Καραπάνος στὴν ἐποχὴ του, πρὶν ἀπὸ 55 χρόνια, πιδὸ πολὺ φρόντιζε νὰ συγκεντρώσῃ κινητὰ ἔργα τέχνης παρὰ νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ διάφορα κτίσματα, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τους μορφήν καὶ τὴν ἱστορίαν τους καὶ μάλιστα νὰ προσέξῃ ὅλα καὶ τὰ πιδὸ ἀσήμαντα εὐρήματα ποὺ ἔχουν σπουδαιότητα γιὰ τὴν τέχνην καὶ τὴν ἱστορίαν ἑνὸς τόπου. Ἔτσι, γιὰ νὰ ἀναφέρουμε ἓνα παράδειγμα, ὁ Καραπάνος δὲν εἶδε τὰ πολυάριθμα κομμάτια ἀγγείων τοῦ προϊστορικοῦ πολιτισμοῦ ποὺ ὑπῆρχαν ἀφθονά στὴ Δωδώνη καὶ ποὺ μονάχα τώρα τελευταῖα παρατηρήθηκαν καὶ μελετήθηκαν.

Ἀπὸ τὸ 1930 ἕως τὸ 1935 ὁ κ. Ε. κάθε καλοκαίρι ἦρθε καὶ ξανασκάψεν τὰ περισσότερα σημεῖα ὅπου εἶχε σκάψῃ ὁ Καραπάνος καὶ βρῆκε τόσα νέα πράγματα ποὺ συμπληρῶνουν ὅχι μονάχα τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τοῦ μαντείου, ἀλλὰ μάλιστα τὴν ἱστορικὴν του ζωὴν καὶ γενικότερα μᾶς ἀποκαλύπτουν τὸν ἀρχαιότατον πολιτισμὸν τοῦ τόπου καὶ τῆς Ἑπείρου. Γιατὶ ἐνῶ πρὶν μονάχα ἕως τὸν 6ο π.Χ. αἰῶνα μᾶς μιλοῦσαν τὰ πρόχειρα εὐρήματα τοῦ Καραπάνου, οἱ νεώτερες ἐρευνες ἀνεβάζουν τὴν ζωὴν τοῦ τόπου τῆς Δωδώνης ἕως τὰ 2.500 χρόνια π.Χ. Ἔτσι τώρα μπαίνει κ' ἡ Ἑπειρος πρώτη φορὰ μέσα στὴν περιοχὴ τῆς ἱστορίας τῶν γύρω της γειτονικῶν χωρῶν καὶ εἵμαστε βέβαιοι πιδὸ ὅτι κατὰ τὴν προϊστορικὴν αὐτὴν περίοδο εἶχε κ' ἡ πατρίδα μας κα-

τοίκους ποὺ ἔφκιασαν καὶ μεταχειρίστηκαν τὰ πρωτόγονα ἐκεῖνα ἀγγεῖα ἀπὸ μαῦρον πηλὸ καὶ ἦταν συγγενεῖς τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας. Αὐτὸ ἔδωκε ἀφορμὴ νὰ παρατηρηθοῦν καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑπείρου παρόμοια εὐρήματα. Τὸ 1939 μάλιστα ὁ ἴδιος ὁ κ. Εὐαγγελίδης σὲ μιὰ πρόχειρην καὶ δοκιμαστικὴν σκαφὴν τοῦ στὸ Κουτσελιὸν στὰ Ν. τῆς Καστρίτσας βρῆκε καὶ μερικὰ κομμάτια ἀγγείων μὲ χρωματιστὴ διακόσμηση ποὺ δείχνουν ὅτι ἀπὸ κεῖ πέρασαν (καὶ μερικοὶ ἔμειναν) οἱ θρυλικοὶ Δωριεῖς, ὅταν κατέβαιναν ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη, ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ εἶναι φυσικὸν νὰ ἀφῆκαν καὶ στὴν Ἑπειρὸν σημεῖα τῆς διαβάσεώς των ποὺ ἀποτελέσαν τὸν πυρῆνα τῶν δωρικῶν κατοίκων τῆς. Τὸ τελευταῖον σημεῖον ἀνέλαβε νὰ ξεκαθαρίσῃ μὲ συστηματικώτερην ἀνασκαφὴν τῆς Καστρίτσας ὁ ἀξιὸς ἐπιμελητὴς τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Σωτ. Δάκαρης, ὁ γνωστὸς στοὺς ἀναγνῶστες μας ἀπὸ μελέτην τοῦ ποὺ δημοσιεύτηκε σὲ περασμένο τεύχος μας.

Ἀλλὰ στὴ Δωδώνη ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προϊστορικὰ αὐτὰ εὐρήματα ἦρθαν στὸ φῶς καὶ διάφορα κτήρια ποὺ ἔδωσαν κάπως καθαρώτερην εἰκόνα τοῦ ἱεροῦ μὲ τοὺς μικροὺς ναῖσκους, τὰ βάθρα τῶν ἀναθημάτων καὶ στηλῶν ποὺ στόλιζαν τὸν κύριον δρόμον, τὴν ἱερὰ ὁδὸν νὰ ποῦμε τοῦ μαντείου καὶ ἄλλα ἔργα, ὅπως ἐπιγραφές, ἐρωτήσεις στὸ μαντεῖον, καὶ ξεχωριστὰ χάλκινα ἀγαλματάκια ἐξαιρετικῆς τέχνης, ποὺ, ὅπως εἶναι γνωστὸν, τὰ κλεψαν ἄγνωστοι μιὰ νύχταν ἀπὸ τὸ Δημοτικὸν Μουσεῖον μέσα στὸ Κάστρο (εἶναι ὅλα αὐτὰ δημοσιευμένα στὰ «Ἑπειρωτικὰ Χρονικά» τοῦ 1935). Ἡ τελευταία μάλιστα αὕτη ἀνασκαφὴ ἐγίνε μὲ γενναίαν ἐπιχορήγησιν τοῦ Δήμου Ἰωαννίνων χάρις στὴ φιλότιμην ἀπόφασιν τοῦ τότε δημάρχου ἀειμνήστου Δ. Βλαχλίδου.

Οἱ ἐφετινὲς ἀνασκαφές πάλιν μᾶς ἔδωκαν καὶ νέα ἀξιόλογα εὐρήματα, ὅπως ἀρκετὰς ἐπιγραφές χαραγμένες πάνω σὲ μολύβδινα ἐλάσματα, ὅπου διάφοροι ρωτοῦσαν τὸ μαντεῖον γιὰ ὑποθέσεις τους. Σὲ μιὰ διαβάζουμε ὅτι ἡ Πόλις τῶν Χα-

όνων (πού θά ἦταν βέβαια ἡ μεγάλη πόλις Φοινίκη, κοντὰ στὸ Δέλβινο) ρωτᾶει τὸ Δία καὶ τὴ σύζυγό του Διώνη ἂν πρέπει νὰ χτίσουν τὸ ναὸ τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς λίγο πρὶν πέρα ἀπὸ τὸ μέρος πού ἦταν πρὶν. Ἀπὸ τὰ κυριώτερα καὶ πολυτιμότερα εὐρήματα εἶναι τὸ μικρὸ χάλκινο ἀγαλματάκι πολεμιστοῦ πού θά κρατοῦσε τὸ δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα. Σώζεται θαυμάσια σὰν νὰ βγῆκε σήμερα ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ καλλιτέχνη με ὠραιότατη λαμπερὴ σταχτοπράσινη «πάτινα» (=χρῶμα πού πῆρε ἀπὸ τὸν καιρὸ καὶ τὴν ὀξειδωσὴ)· εἶναι ἔτοιμος νὰ ἐπιτεθῇ διασκελίζοντας με ὀρμή, με σφιχτὴ σωματικὴ διάπλαση, καθαρὰ διαρθρωμένο σῶμα, με τονισμένο τὸ μυϊκὸ του ὄργανισμὸ πού προβάλλει στὴν κίνηση, ἀλλὰ με συγκρατημένη καὶ μετρημένη δύναμη ὥστε νὰ μὴ χάνη μέσα στὸ συμπαγὲς τοῦ συγπαγῆ ὄγκο τὸ ρυθμὸ καὶ τὴ στερεότητά του. Ἐπίσης ἓνα ἐκλεκτὸ ἔργο τέχνης ἀποτελεῖ μιὰ χαλκὴ λαβὴ λεκάνης, ὠραία διακοσμημένη με ἀνάγλυφες σαῦρες πού τελειώνει σὲ κεφάλια κριῶν καὶ τέλος τὸ ἀσημένιο ἔλασμα πού παριστάνει τὸ Δία με τὸν κεραυνό. Τὰ δυὸ πρῶτα εἶναι τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης τοῦ 6ου αἰῶνα π.Χ. καὶ τὸ ἔλασμα τοῦ 5ου αἰῶνα τῆς καλύτερης κλασσικῆς τέχνης.

Οἱ ἀνασκαφὲς τῆς Δωδώνης θά ἐξακολουθήσουν ἕως ὅτου ξεκαθαριστῇ ὁπωσδήποτε ὅλος ὁ χώρος καὶ ὁλοκληρωθῇ ἡ μελέτη του, ὥστε οἱ ἐπισκέπτες πού ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ πληθύνωνται κάθε χρόνο νὰ ἐνημερώνονται καλύτερα γιὰ τὸ περίφημο μαντεῖο. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία πού εἶχε τὴν πρωτοβουλία καὶ κάνει τὰ ἔξοδα τῆς ἀνασκαφῆς αὐτῆς, γιὰ τὸ θεωρεῖ ἔργο ἐθνικὸ, ἀποφάσισε νὰ χτίσῃ σὲ περίοπτο μέρος καὶ ἓνα φυλάκιο με μικρὸ ξενῶνα ὥστε καὶ ἡ ἐπιτήρησις νὰ εἶναι συνεχῆς καὶ αποτελεσματικώτερη καὶ οἱ ξένοι νὰ βρίσκουν μιὰ σκιά καὶ ξεκούρασμα γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἀπολαύσουν καλύτερα καὶ νὰ θαυμάσουν μαζί με τὸ μεγαλοπρεπὲς τοπίο καὶ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα τοῦ ἱεροῦ. Ἄς προστεθῇ ὅτι καὶ τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Δημοσίων Ἔργων ὕστερα ἀπὸ

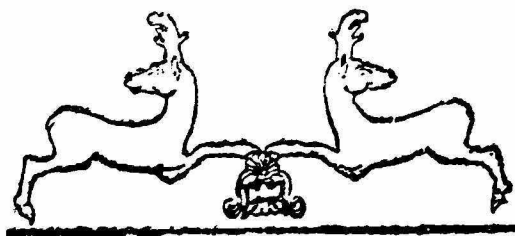
σχετικὴ εἰσήγηση διέθεσε εἴκοσι ἑκατομμύρια γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τοῦ δρόμου τῆς Δωδώνης πού εἶχε κακὰ χάλια.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Δωδώνη ὁ κ. Εὐαγγελίδης ἀνέσκαψε ἐφέτος καὶ στὸ Ραδοτόβι (15 χμ. ΒΔ. ἀπὸ τὰ Γιάννενα) ἓνα ναὸν πού εἶχε ἐρευνήσει πρόχειρα καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν τελευταῖο πόλεμο. Ἐφέτος ὅμως τὸν βρῆκε σὲ κακὰ χάλια. Οἱ χωρικοὶ τῶν γύρω χωριῶν με μεγάλη χαρὰ ἐπέτυχαν ἐκεῖ ἓνα θαυμάσιο λατομεῖο καὶ φρόντισαν νὰ ἐκμεταλλεῖτοῦν τὶς ἑτοιμὲς δουλεμένες πέτρες τοῦ ναοῦ: ἄλλες ἔσπασαν, ἄλλες ἀρπάξαν γιὰ νὰ χτίσουν τὶς μάντρες καὶ τὶς καλύβες τους.

Ἐκεῖ στὴν ἄκρῃ τῆς μικρᾶς κοιλάδας ἔχει ἀποκαλυφθῇ ἓνα μεγαλοπρεπὲς μνημεῖο πού βρίσκεται ὅμως σὲ ἐρείπια. Ἀλλὰ πάντα κάνει ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση ἡ μεγάλη πλακοστρωμένη ἔκταση, κάτασπρη καὶ λαμπερὴ ὁλόκληρου ναοῦ πού βλέπει κανεὶς σήμερα μονάχα τὰ θεμέλια κι' αὐτὰ ὄχι ὁλόκληρα. Εἶχε γύρω κολῶνες, ἴσως ἰωνικὲς καὶ στὴ μέση τὸ σηκὸ τοῦ ναοῦ. Μπροστὰ ἀπλώνεται μιὰ εὐρύχωρη αὐλὴ με μεγάλες πλάκες, ὅπου θά ἦταν χτισμένος ὁ βωμὸς ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἱχνη πού διακρίνονται ἀκόμα πάνω στὶς πλάκες. Πολλὰ κομμάτια ἀπὸ κολῶνες εἶναι σκορπισμένες γύρω κ' ἓνα δυὸ κομμάτια ἀπὸ ἰωνικὰ κιονόκρανα δείχνουν τὴ μορφή τοῦ ναοῦ. Μέσα στὶς τόσες περιπέτειες πού ἔπαθε ἡ Ἡπειρος κάηκε κάποτε κι' ὁ ναὸς αὐτὸς καὶ ἐρειπώθηκε. Στους ρωμαϊκοὺς χρόνους ἴσως ξαναχτίστηκε πρόχειρα, ἀλλὰ δὲν μπορούμε νὰ ξέρουμε περισσότερες λεπτομέρειες. Ὅπωςδήποτε θά ἦταν κάποιος σπουδαῖος μιᾶς σημαντικῆς πόλεως, γιὰ τὴν βρέθηκαν στὸ μέρος αὐτὸ ἓνας κορμὸς ἀγάλματος ρωμαίου αυτοκράτορος καὶ μιὰ ἐπιγραφὴ—ψήφισμα στὴμένο ἐκεῖ.

Λείψανα καὶ ἄλλων κτηρίων φαίνονται γύρω σ' ὅλη αὐτὴ τὴν περιοχὴ καὶ μπορεῖ νὰ ἀνακαλυφθῇ καμμιά πόλις ἀγνωστὴ ἢ καὶ γνωστὴ ἀκόμα πού θά μᾶς διαφωτίσῃ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ ἐπιμελητὴς κ. Δάκαρης ἦταν πολὺτιμος βοηθὸς τοῦ κ. Εὐαγγελίδου.

W.

Φ. ΠΕΤΣΑ

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Οἱ ἀνασκαφές τῶν καθηγητῶν Ἀν. Ὁρλάνδου καὶ Δημ. Εὐαγγελίδη καὶ τοῦ Ἐπιμελητοῦ Ἀρχαιοτήτων Σ. Δάκαρη τὸ περασμένο καλοκαίρι κάμουν ἐλίκαιρο τὸ πάντοτε σπουδαῖο, ἀλλ' ἀτυχῶς ἐλάχιστα προσεγμένο θέμα τῆς ἀρχαιολογικῆς ἔρευνας στὴν Ἡπειρο.

Τὸ 1885, ὅταν ἀκόμη ἡ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα ἦταν στὸ πρῶτο ξεκίνημά της, ὁ Gustav Hirschfeld ἔγραφε, πὼς ἡ Ἡπειρος παρέχει στὸν ἐρευνητὴ, τὸν τοπογράφου καὶ τὸν ἀρχαιολόγου, ἓνα θέμα, ποὺ μπορεῖ ν' ἀνταμείψῃ καὶ κόπους καὶ ἔξοδα.

Εἴκοσι χρόνια ἀργότερα ὁ Alfred Philippson ἔγραφε, πὼς πέρα ὡς πέρα στὴν Ἡπειρο εἶναι σπαρμένα ἀρχαῖα ἐρείπια πολυάριθμα, διατηρημένα ἐν μέρη ἀκέραια καὶ πράγματι ἐλάχιστα μελετημένα. Καὶ ἀκόμη ἐτόνιζε, πὼς σὲ κανένα μέρος τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ἡ ἀρχαία τοπογραφία τόσο ἀβέβαιη καὶ κανένα μέρος τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι τόσο ἀνεπαρκῶς μελετημένο ὅσο ἡ Ἡπειρος.

«Αὐτοὶ οἱ λόγοι παραμένουν ἀληθινοὶ ἀκόμη ὡς τὸ 1940», γράφει ὁ Γάλλος καθηγητὴς Louis Robert, ποὺ παραθέτει τὶς γνώμες τῶν ἀνωτέρω Γερμανῶν ἐπιστημόνων. Καὶ προσθέτει, πὼς πρέπει νὰ περιμένουμε πολλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ ἐξερευνήσι τῆς Ἡπείρου, ποὺ δύσκολα μπορούμε νὰ ποῦμε, πὼς ἄρχισε κἄν. Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ 1913 ἀκόμη κανένας δὲν ἐγύρισε τὸν τόπο νὰ καταγράψῃ τὰ ἐρείπια, ποὺ ὑπάρχουν ἀκόμα πάνω στὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους. Εὐρήματα σὰν αὐτὰ στὸ Ραδοτέβι, στὴ Δωδώνη καὶ στὸ Βουθρωτό, βεβαιώνουν, πὼς τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι φτωχὸ σὲ ἀρχαῖες ἐπιγραφές. Ἀνασκαφές θὰ

ἔφεραν σιὸ φῶς πολυάριθμες ἐπιγραφές τῆς ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς, πηγὴ πολύτιμη γιὰ τὴν ἱστορικὴ γεωγραφία τῶν Ἡπειρωτικῶν τόπων.

Αὐτὰ γράφει τὸ 1940 ὁ καθηγητὴς Louis Robert στὸ περιοδικό του «Hellenica» τόμ. I. σελ. 104—105. Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ ἐπαναλάβουμε:

Παραμένουν ἀληθινὰ τὸ 1952!

Τὸ περασμένο καλοκαίρι εἶναι μιὰ καλὴ ἀρχὴ γιὰ τὴν ἐλληνικὴ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα. Ἀλλὰ μόνον ὡς ἀρχή. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς διεθνoῦς ἐπιστήμης ἐξ ἄλλου ἐκδηλώνεται ὅλο καὶ περισσότερο ἐνεργό. Εὐχάριστες εἰδήσεις ἔχω ν' ἀναγγείλω στοὺς ἀναγνώστες τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» ἀπὸ τὸ Cambridge, ἀπὸ δυὸ γνῶριμους τῆς Ἡπείρου φίλους της:

Ὁ κ. Donald Nicol, τώρα Lecture, στὸ Dublin, ἔχει τελειώσῃ τὴ διδακτορικὴ διατριβὴν του μὲ θέμα τὸ «Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου», ἡ ὁποία καὶ ἐνεκρίθη ἤδη. Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι σύντομα θὰ τὴν ἰδοῦμε δημοσιευμένη.

Ὁ κ. N.G.L. Hammond, στὸν ὁποῖο ἤδη χρωστάει πολλὰ ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα τῆς Ἡπείρου, ἐτοιμάζεται νὰ περιοδεύσῃ καὶ πάλι τὸ ἐρχόμενο καλοκαίρι στοὺς κάμπους μας καὶ στὰ βουνά μας, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴ μελέτην του γιὰ τὴ γενικὴ τοπογραφία τῆς Ἡπείρου.

Ἐξ ἄλλου περιμένουμε ἀπὸ τὸν παλαιὸ ἐρευνητὴ Alfred Philippson τὸ 20 μέρος τοῦ 2ου τόμου τῆς σειρᾶς «Die Griechischen Landschaften», ποὺ θὰ εἶναι ἀφιερωμένο στὴν Ἡπειρο καὶ τὴν ὁροσειρὰ τῆς Πίνδου.

Ἀλλὰ στὴν ἔρευνα τῆς Ἡπείρου, παράλληλα μὲ τὸ ἔργο τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιο-

λογικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ξένης ἐπιστήμης, ἀφάνταστα πολύτιμη συμβολὴ μπορεῖ νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὸ εὐρὺ ἡπειρωτικὸ κοινό: Δήμαρχοι καὶ Πρόεδροι καὶ Γραμματεῖς Κοινοτήτων, ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι τῶν χωριῶν, ἀγροφύλακες, χωροφύλακες, γεωργοὶ καὶ τσοπάνηδες ἔχουν στὰ χέρια τους μικροευρήματα ἢ πληροφορίες. Τὸ ξέρω ἀπὸ τὴν προσωπικὴ πείρα μου τὸ 1945—47 στὸ Φιλιάτι καὶ τὸ Φανάρι, στοὺς κάμπους τῆς Δωδώνης, τῶν Γιαννίνων, τοῦ Λούρου καὶ τοῦ Ἀράχθου καὶ στὰ βουνὰ τῆς Πίνδου. Ἐνα πλῆθος τυχαῖα εὐρήματα χάνονται ἀνεκμετάλλευτα ἐπιστημονικῶς, ἐνῶ μπορεῖ ν' ἀποτελοῦν πολύτιμες ἐνδείξεις. Καθένα

μόνο του φαίνεται ἴσως ἀσήμαντο, ἀλλὰ συγκεντρωμένα ὅλα στὸ Μουσεῖο καὶ σὲ τοπικὲς συλλογές, δίνουν φῶς τὸ ἓνα ἐπὶ ἄλλο καὶ φωτίζουν τὸ σύνολο.

Ἀσφαλῶς δὲν λείπει ἡ ἀγάπη τῶν Ἠπειρωτῶν στὴν Ἠπειρο καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἱστορία της. Κάτι ἔλειπε, ἀλλὰ τώρα ὑπάρχει: τὸ Κράτος ἵδρυνε Ἐφορεία Ἀρχαιοτήτων μὲ ἔδρα τὰ Ἰωάννινα. Οἱ Ἠπειρωτὲς καλοῦνται νὰ βοηθήσουν τὸ ἔργο της. Σύντομα θὰ χαροῦν τοὺς καρπούς, ποὺ δὲν θὰ εἶναι μόνον ἡθικοὶ καὶ πνευματικοί, ἀλλὰ καὶ ὕλικοι: εἶναι γνωστὸ πόσο δυνατὸς μαγνήτης εἶναι γιὰ τὸν τουρισμὸ οἱ ἀρχαιότητες.

Cambridge 1952

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

ἨΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

(Συλλογὴ Εὐ. Μπόγκα)

- Ἄντρα, μούρθαν οἱ ἀξιάδεις! φερ' τὰ γένεια σου νὰ γνέσω. (παροιμία ποὺ λέγεται γιὰ τοὺς ὀκνηροὺς, ποὺ ζητοῦν παράκαιρα νὰ ἐκτελέσουν κάτι, τὸ ἀσήμαντο ἄλλως τε).
- Ἄν ἄκ'γι οὐ Θιὸς τ'ς κ'ροῦνις² θὰ ψόφαγαν ὅλα τὰ γουμάρια. (Εὐνότητος).
- Ἄν σκιάζονταν οὐ λύκους τῇ βροχῇ θάδανι κι κατσούλα. (Γιὰ τοὺς κακοὺς ποὺ δὲ λογαριάζουν, ὅταν θέλουν νὰ κάνουν τὸ κακὸ οὔτε κακοκαιρία, οὔτε κινδύνους).
- Ἄντάμα κουδιντιάζουμε κι χώρια 'κοῦμι (Ὅταν δὲν ὑπάρχει συνεννόησις μεταξὺ συζητούντων).
- Ἄν σὶ θρίσ' (ἢ σὶ τιτχιώσ' ἀπὸ τὸ ρῆμα τῶν ἡπειρωτῶν χωρικῶν τετοιώνω) οὐ Κατῆς ποῦ θὰ πᾶς νὰ κριθῇς; (Ὅτι τὸ δίκιο τοῦ ἰσχυρότερου εἶναι ἐπικρατέστερο).
- Ἀποὺ Μαρτιοῦ πουκάμισου, κι' ἀπ' Αὐγουστοῦ σιγκοῦνι. (Γιὰ τὴν πρόωρη ζέστη καὶ τίς πρόωρες ψυχρές).
- Ἄν δὲ χάλιδα³ θὰ διακόνιδα⁴. (Λένε γιὰ τὴν εὐσχημὴ ζητιανιά).
- Ἀκ'σαν λάχανα στ'ς Πατέρις, κίν'σαν νειοὶ κι θυγατέρις. (Γιὰ ὅσους σπεύδουν ὁμαδικῶς νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ κάτι, ποὺ προσφέρεται δωρεάν, ἀλλὰ στὸ τέλος δὲν ἱκανοποιοῦνται ὅλοι).
- Ἀπόμ'κη⁵ ὅαν τῇ Σούλτου μὲ τ'ν οὐκνᾶ⁶ (Γιὰ ὅσους χάνουν κατὰ τρόπο γελοῖο τὴν τελευταία στιγμὴ κάτι, γιὰ τὸ ὅποῖον ἦσαν βέβαιοι ὅτι θὰ ἀποκοῦσαν).

1. Ἰκανότητες. 2. Ὁ κόραξ ποὺ τρέφεται ἀπὸ θνησιμαῖα. 3. Χαλεῶν=ζητῶ. 4. Διακονεῶ=ζητιανεύω. 5. Ἀπέμεινε. 6. Ὑπῆρχε παράδοσις γιὰ κάποια τουρκαλβανίδα Σούλτω, στὰ Γιάννινα, ποὺ ἐγκατελείφθη τὴν τελευταία στιγμὴ τοῦ γάμου, βαμμένη ὅπως ἦτο μὲ τὴν τουρκικὴ βαφή, |κ'νᾶ |οῦ κνᾶς |οῦκνᾶ (ἢ)

ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19ΟΥ ΑΙΩΝΑ *

Στὴν ἴδια ἀκριβῶς περίοδο — στὶς 13 Νισὰν τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔτους 5635 ποὺ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ δικό μας 1872—ἰδρύεται στὰ Γιάννινα ἡ Ἰσραηλιτικὴ Ἑκπαιδευτικὴ Ἑταιρεία «Χεβράθ Ταλμούθ Τορά», τῆς ὁποίας ὁ κανονισμός. συντάσσεται «ἀπὸ τοὺς συνυποφαινομένους (δέκα Ἐφόρους) καὶ ὑπὸ τοῦ σώματος τῆς διορισθείσης πενταμέλους ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς Χαΐμ Μ. Μπατῖνον, Βαρούχ Μ. Ζακάο, Σαμουήλ Ι. Λευί, Ἀβραάμ Ἡλ. Κάστρο καὶ Χαΐμ Μ. Λευί.

Ὁ κανονισμὸς τῆς Ἑταιρείας, εἶναι τυπωμένος στὸ «Τυπογραφεῖο τῶν Π. Π. Μεχιθαριστῶν (Σαΐδλ—Μάϊερ) ἐν Βιέννῃ» σὲ δυὸ κείμενα : ἑλληνικὸ καὶ ἑβραϊκό.

Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι (ἄρθρον 1ον), «ἡ διόρθωσις, ἡ στερέωσις καὶ ἡ διατήρησις τῶν νῦν ὑπαρχόντων σχολείων, ἡ ἐκπαίδευσις καὶ πρόοδος τῶν Ἰσραηλιτῶν τέκνων, πρῶτον εἰς τὴν ἱερὰν γλῶσσαν μας, καὶ δεύτερον εἰς τὰς ξένας γλώσσας».

*

Σχετικὰ μὲ τὴν ἐκπαιδευτικὴ κίνησις τῆς ἐποχῆς, ἔχουμε νὰ προσθέσουμε ὅτι, στὰ 1869, εἶχε κηόλας εἰσαχθεῖ ἡ Τούρκικη γλῶσσα, σὰν ὑποχρεωτικὸ μάθημα, στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς πόλης μας· στὶς 23 δὲ Ὀκτώβρη τῆς ἴδιας χρονιᾶς, ἀναφέρονται «Λύκεια πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Τουρκικῆς γλώσσης ὑπὸ τῶν Χριστιανοπαίδων».

Στὴ Ζωσιμαία Σχολὴ διδασκόταν τότε καὶ ἡ Γαλλικὴ ἀλλὰ καὶ ἡ Ἰταλική.

Στὶς 16 Ἰουνίου 1871, ἀναγγέλλεται ἡ ἔκδοσις «Διατάγματος ἀνεγέρσεως Ἱερατικῆς Σχολῆς ἐν τῇ νήσῳ Ἰωαννίνων» ἡ ὁ-

ποία ἐλειτουργήσῃ κανονικὰ ὡς τὸν καιρὸ ποὺ ἰδρύθηκε τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖο Βελλᾶς. Στὶς 11 Σεπτέμβρη τοῦ 1872 γίνονται τὰ ἐγκαίνιά της. Ἡγούμενος τότε τῆς παρακείμενης Μονῆς Ἐλεούσης ἦταν ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀββακούμ.

*

Ὁ γιατρὸς Γ. Τσιγαρᾶς, διδάσκει Μαιευτικὴ στὸ «Νοσοκομεῖον παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον», ἀκολουθώντας σ' αὐτὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀδὰμ Γοργίδα, μαθητῆ τοῦ Μεγάλου Οἰκονόμου.

Ὁ Γοργίδας, ἦταν «διακεκριμένος πρακτικὸς ἱατρὸς ἐν Βουδαπέστη σπουδάσας τὴν ἱατρικὴν καὶ ποιητὴς ἐκ Σκαμνελίου, διακριθεὶς δὲ καὶ ὡς βοτανικὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (Ι. Λαμπρίδης, — Ζαγορισιακὰ Α'. σ. 58). Στὰ 1840, ὁ Γοργίδας αὐτός, εἶχε συστήσῃ στὰ Γιάννινα (στὸ σπῆτι του), πρακτικὴ ἱατρικὴ σχολή, στὴν ὁποία δίδασκε Φαρμακολογία καὶ Παθολογία.

*

Στὰ 1869, κάνει στὰ «Ἰωάννινα» τὴν τὴν ἐμφάνισή του, καὶ ὁ Ἀνθιμος Τσάτσος, ὁ ἀργότερα Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, καὶ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, ἱεροκέρυκας στὰ Γιάννινα καὶ καθηγητὴς τῶν Θεολογικῶν στὰ σχολεῖα τους.

Στὶς 7 Ἰουνίου 1871, ὁ Ἰ. Λαμπρίδης τυπώνει στὰ Γιάννινα ἐναῖσιμο πραγματεία περὶ γάμου· στὶς 20 δὲ τοῦ Μάρτη τοῦ 1872, ἀναγγέλλεται ὑπὸ τὰ πιεστήρια βιβλίου τοῦ Δ. Μελέρουτου, μὲ τὸν τίτλο «Ἀδικιῶν συνέπειαι».

Ἀπὸ τὶς 26 Μάρτη 1875, ἀρχίζει νὰ δημοσιεύεται ἀνωνύμως σὲ σειρὰ ἐπιφυλλίδων «Ἱστορία τῆς Ἠπείρου».

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος

Στὰ 1870 ἐμφανίζεται στὰ Γιάννινα κι ἓνας ὁδοντογιατρός· στὶς 13 Αὐγούστου τῆς χρονιᾶς αὐτῆς δημοσιεύεται ἀγγελία τοῦ ὁδοντιατροῦ δόκτορα Βισκόντι ἐγκαταστημένου στὸν ἀριθμὸ 134 τῆς συνοικίας Πλατάνου (σημερινὴ ὁδὸ Ἀνεξαρτησίας). Στὶς 15 Γενάρη τῆς ἴδιας χρονιᾶς, εἶχε γίνῃ στὰ Γιάννινα κατὶ τὸ καταπληκτικὸ : μιὰ γυναῖκα, καθὼς βγῆκε νὰ πετάξῃ ἀκάθαρτα νερὰ ἀπὸ τὸν ἐξώστη τοῦ σπιτιοῦ της στὴ συνοικία «Χειμανδριοῦ», ἔπεσε στὸ δρόμο κι ἔσπασε «εἰς ὁδοῦς» της.

Ὁ ἱατρός ὅμως Σταυρίδης («προστρέξας, προσεκόλλησεν τὸν ὁδόντα» !

Στὶς 19 Ἰουλίου 1871, ἀναγγέλλεται ἐκκαθάρισις πού ἐγίνε τῶν γιατρῶν τῆς πόλης· καὶ σὲ μὲν τοὺς ἐπιστήμονες, χορηγεῖται ἄδεια νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμα τους, ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι (ψευτογιατροί, κομπογιαννίτες, τζουράχηδες, βικογιατροί) θέτονται ὑπὸ «ἐλεγχον».

*

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κοινωνικὴν κατάστασις

τῆς ἐποχῆς, παραπέμπουμε σὲ ἀρθρίδια πού διεκτραγουδοῦν σχετλιαστικὰ τὸ κατάντημα τῆς νεολαίας τοῦ καιροῦ : Στὶς 22 Γενάρη 1873, δημοσιεύεται ἀνυπόγραφο ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο «Τὰ χρώματα τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις πολιτισμοῦ», ὅπου τονίζεται ἡ παραλυσία ποῦ ἐπικρατεῖ, ἡ ἀπάρνησις τῶν παλῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τὸ ἀλλαγμὰ τῆς ἐνδυμασίας (σίγουρα θὰ πρόκειται γιὰ τὰ προσβάλλοντα τὴν αἰδῶ τῆς ἐποχῆς, εὐρωπαϊκὰ «στεινά»), καὶ ἡ ἐμφάνισις νέων «ὑπὲρ τὸ δέον κομψευομένων»... Στὶς 2 δὲ Ἰουλίου τῆς ἴδιας χρονιᾶς, δημοσιεύεται καὶ ἄλλο ἄρθρο, ἐπίσης ἀνυπόγραφο, κατὰ τὸ ὅποιο, «λέγεται ὅτι τὰ παιδιὰ τῶν Ἰωαννίνων, φέρουσι εἰς τὴν μέσσην ἐγχειρίδιον ἢ ἄλλο τοιοῦτον ἀγχέμαχον ὄπλον. Ἄεργα ἐξ αὐτῶν, οἱ μὲν, παραδίδονται εἰς τὴν κραιπάλην, οἱ δέ, εἰς τὴν κλοπὴν, οἱ δὲ εἰς τὴν χαρτοπαιξίαν».

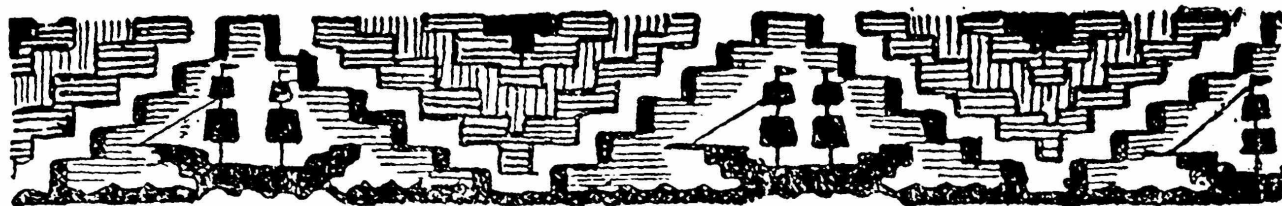
Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

- Ἀπὸ τοῦ ντίπ κι' ὀλότιλα, καλὴ 'ν κι' ἡ Πάναγιώτινα (ταυτόσημος μὲ τὴν πανελληνίου χρήσεως «ἀπὸ τὴν ἀναδροχιά, ἢ ἀναβραχιά (ἡπειρώτικα) καλὸ εἶναι καὶ τὸ χαλάζι».
- Ἀς μὴ λένι λιαμπητῖνα¹ κι' ἄς ψουφάου² ποὺ τὴν πεῖνα (Γιὰ τοὺς μεγαλομανεῖς, πού ἐπιδεικνύονται ἂν καὶ στεροῦνται πολλὰς φορὰς καὶ τοῦ ἐπιουσίου).
- Ἀς ἔχ' ἡ τάβλα³ τοῦ φαί, κι' ἄς λείπη τοῦ μισάλι⁴ (Γιὰ τοὺς ἄσχημους μὲν, ἀλλὰ πλούσιους γαμπρούς).
- Ἀσκημέ μου, στρώσι⁵ τάβλα, κι' ὠμμουρφέ μου τί θὰ φάμι; (ταυτόσημη μὲ τὴν προηγούμενη).

1. Γνωστὴ ἀρχόντισσα τῶν Γιαννίνων. Ὑπάρχει ἀκόμα στὰ Γιάννινα ἡ στοὰ μὲ τὰ μαγαζιά. τ'ς λιαμπητῖνας. 2. Τραπέζι. 3. μεσάλι = τραπέζομάνδηλο λ. λατινοβυζαντικῇ. 4. στρώσε

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΕΛΗ

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΣΠΑΧΗΔΕΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΩΝ ΣΠΑΧΗΔΩΝ

Ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὰς σελίδας τῶν δύο πρώτων τευχῶν τῆς «Ἡπειρ. Ἑστίας» δύο ἄρθρα τοῦ δημοδιδασκάλου κ. Κ. Λαζαρίδη, σχετικὰ μὲ τὸν θεσμόν τοῦτον εἰς τὴν Ἡπειρον, καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ζαγορίου, τόπου καταγωγῆς τοῦ συγγραφέως, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν δημοσιευομένων σχετικῶν ἐγγράφων.

Περισυλλέγοντες καὶ ἡμεῖς ἀπὸ καιροῦ, κάθε στοιχείον σχετικὸν μὲ τὸν θεσμόν τοῦτον εἰς τὴν Ἡπειρον, συναρμολογοῦμεν σήμερον τὰ στοιχεῖα ταῦτα, συμπληροῦντες οὕτω ὅσα εἰς τὰ ἀνωτέρω δύο ἄρθρα ὁ κ. Λαζαρίδης ἀναπτύσσει.

Ὁ θεσμός τῶν σπαχήδων ἔλκει τὴν καταγωγὴν του ἀπὸ τὸ ἰσλαμικὸν δίκαιον τοῦ πολέμου ποὺ ἐμελετήθη, ἀπὸ τὴς καλλιτέρας πηγᾶς (ἱμάμιδες) ἀπὸ τὸν Σεΐχ—Ἰμπραήμ ἀπὸ τοῦ Χαλέπι καὶ ἐκωδικοποιήθη ἀπὸ τὸν Σουλτὰν Σουλεϊμὰν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μουλτέκα» καὶ κατὰ τὸ ὁποῖον «πᾶσα χώρα τῶν ἀπίστων πολέμῳ ἁλωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰμάμη ἢ τοῦ Καλίφου τῶν Πιστῶν, διανέμεται εἰς τοὺς πιστοὺς κατακτητὰς, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ νομίμου πέμπτου ἢ ἀναγνωρίζεται ἢ ἐπ' αὐτῆς ἰδιοκτησία τῶν κατοίκων ἐπὶ πληρωμῇ κεφαλικοῦ φόρου διὰ τὰ ἄτομα καὶ ἐγγείνου φόρου διὰ τὰς γαίας αὐτῶν»¹.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὰς διατάξεις αὐτὰς τοῦ ἰσλαμικοῦ δικαίου, ὅταν οἱ Τούρκοι κατέσχυσαν εἰς τὴν χώραν διὰ τῶν

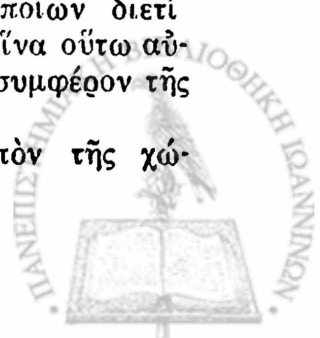
ὅπλων καὶ ὑπέταξαν τὸν ἑλληνισμόν, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἐγένοντο, δικαίῳ πολέμου, κύριοι τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν διένειμον μεταξὺ τῶν πολεμιστῶν, δημιουργήσαντες οὕτω ἰδίαν τάξιν γαιοκτημόνων. Ὁ Σουλτάνος ἤτοι διένειμε τὰς κατακτηθεῖσας χώρας μεταξὺ τῶν τιμαριούχων σπαχήδων, τοὺς ὁποίους οὗτος ἀντήμειβε νὰ λαμβάνουν κατὰ κληρονομίαν τὰ δέκατα χωρίων ἢ ἐπαρχιῶν, καὶ οἱ ὁποῖοι ἀπετέλουν εἰς τὴν Τουρκίαν τὸν ἑκτακτον στρατόν. Σπαχήδες δὲ ἢ τιμαριοῦχοι ἢ δεκατοκτήμονες, ὠνομάζοντο εἰς τὴν Τουρκίαν ὅσοι ἠνδραγάθησαν κυρίως εἰς διαφόρους χώρας.

Ἐναντι τῶν προνομίων τούτων οἱ σπαχήδες ὑπεχρεοῦντο ἐκ μέρους των νὰ διενεργοῦν ἐπιστράτευσιν καὶ νὰ συνεισφέρουν ὠρισμένον ἀριθμὸν ἐφίππων ἐνόπλων ἀνδρῶν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοὺς καλουμένους «μουραμπή» τῆς περιφερείας ποὺ ἐξουσίαζον. Τῶν στρατευμάτων τούτων οἱ σπαχήδες ἀνελάμβανον καὶ τὴν συντήρησιν κατὰ τύπους μὲν, οὐσιαστικῶς ὅμως οἱ πρώην χριστιανοὶ κτηματῖαι, οἱ ὁποῖοι εἶχον καταστῆ οὕτω δουλοπάροικοι τῶν ζαΐμιδων.

Οἱ Τούρκοι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐφήρμοσαν τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑνετικῆς Πολιτείας, ἡ ὁποία κάθε γῆν ποὺ κατέκτα ἐθεώρει ἰδιοκτησίαν της, τοὺς δὲ καλλιεργητὰς κολλήγους, οἱ ὁποῖοι κατέβαλον βαρέα ἐνοίκια, ἀρκετὸν μέρος τῶν ὁποίων διετίθετο διὰ παραγωγικὰ ἔργα, ἵνα οὕτω αὐξάνηται ἡ ἀπόδοσις πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἰδιοκτησίας τῆς Πολιτείας.

Μὲ τὴν κατάκτησιν λοιπὸν τῆς χώ-

1. Χ. ἄ. μ. ε. ρ.: Ἱστορία τῆς Τουρκίας, μεταφρ. Κροχιδᾶ, τ. Α' σελ. 423—424. Ἰ. Δ. Ν. τ. κ. ο. λ. α. ἰ. δ. ο. υ.: Ὁθωμ. Κώδικες τόμ. Β' σελ. 1005 ἀρ. 2 τοῦ περὶ γαιῶν νόμου.

ρας ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὑποδουλωθέντες Ἕλληνες, ὅσοι δὲν περιῆλθον εἰς κατὰστασιν δουλοπαροίκων ἀπὸ τοὺς νέους κυρίους τῆς γῆς, ἀπωθήθησαν εἰς τὰς ἀγονοτέρας περιοχάς, ὅπου οὔτε αἱ συνθῆκαι ἀσφαλείας, οὔτε αἱ συγκοινωνίαι ἐπέτρεπον τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν.

Ὑπὸ τοιοῦτον καθεστῶς ὑποτελείας εὐρεθέντες οἱ ὑποδουλωθέντες Ἕλληνες, καὶ συνεπεία τούτου ἐκτοπισθέντες καὶ ἐκριζωθέντες ἀπὸ τὴν πατρικὴν τῶν γῆν, ἠναγκάσθησαν νὰ διακόψουν τὴν παλαιὰν τῶν γεωργικὴν παράδοσιν καὶ νὰ τραποῦν εἰς ἄλλα ἔργα βιοπορισμοῦ. Οὕτω βλέπομεν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας τοὺς ὑποδουλωθέντας Ἕλληνας νὰ ἐπιδίδονται εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν ναυτιλίαν ἥτοι ἔργα εἰς τὰ ὅποια δὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς συναγωνίζωνται οἱ κατακτηταὶ καὶ νὰ μεταναστεύουν εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Δυτικὴν Εὐρώπην, καὶ εἰς Ῥωσσίαν ὅπου ἤκμασαν λιμπραὶ ἑλληνικαὶ ἐμπορικαὶ παροικίαι.

Προσθέσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ἐκτὸς τῶν Σπαχήδων, ὁ Σουλτάνος διένεμε γαίαν καὶ εἰς πολλοὺς καπεταναίους ποὺ ἀνελάμβανον τὴν διατήρησιν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας καὶ εἰς πολλοὺς προύχοντας «*κ ο τ σ α μ π ά σ η δ ε ς*» εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον ἀνατεθεῖ διοικητικὰ καὶ φορολογικὰ καθήκοντα¹.

Ὁ θεσμὸς τῶν Σπαχήδων εἰς τὴν Τουρκίαν ἔλκει τὴν κατωγὴν του ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἔχει ὅμως τὰς ρίζας του εἰς τὴν ἀρχαιότητα.

Αἱ κληρουχίαι τῶν Ἀθηναίων ἦτοι ἡ διὰ κλήρου διανομὴ εἰς τοὺς πολίτας κατακτηθείσης χώρας, μὲ οἰκονομικοὺς καὶ πολεμικοὺς συγχρόνως σκοποὺς, ἴσως δὲ καὶ οἱ ἀναπαλλοτρίωτοι κληροὶ τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν εἶδη σπαχηλικίου (τιμαρίου). Ἡ ἴδρυσις τῶν κληρονομιῶν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἀθηναϊκῆς ἰσχύος εἰς τὰ καταλαμβανόμενα ἑδάφη καὶ εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν πτω-

χοτέρων τάξεων, αἱ ὁποῖαι σὺν τῷ χρόνῳ ἠϋξάνον.

Ἡ ὑπόσχεσις ἀφ' ἑτέρου τοῦ Κύρου τοῦ νεωτέρου πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους — ἵνα ἐπιτύχη συνδρομὴν τῶν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του — ὅτι θὰ δώσει κώμας εἰς ὅσους εἶχον χωρία, καὶ πόλεις εἰς ὅσους εἶχον κώμας μαρτυρεῖ εἶδος τιμαριωτισμοῦ².

Καὶ οἱ Ἀραβες ὅταν κατέκτησαν τὴν Ἰσπανίαν ἐδήμευσαν τὰς περισσοτέρας, γαίας, πολλὰς τῶν ὁποίων διένειμον εἰς τιμαριούχους, ἀφῆκαν δὲ τὴν καλλιέργειάν των εἰς τοὺς χωρικοὺς, οἱ ὁποῖοι διατηροῦντες καὶ καλλιεργοῦντες αὐτὰς ἰδίαις δαπάναις, ἐλάμβανον τὰ $\frac{2}{3}$ τῶν παραγομένων καρπῶν³.

Οἱ Βυζαντινοὶ παρέλαβον τὸν θεσμὸν τοῦτον ἀπὸ τοὺς Πέρσας μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι οὗτοι οὐδέποτε διέθεσαν ἐπωφελῶς τοὺς κολοσσιαίους πόρους τοῦ κράτους των, πρὸς διοργάνωσιν ἰσχυροῦ καὶ εἰς κάθε στιγμὴν ἐτοίμου στρατοῦ, ὅπως ἔκαμον οἱ Ὠθωμανοὶ καὶ ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη⁴.

Παρόμοιοι θεσμοὶ συναντῶνται καὶ εἰς πλείστα ὅσα κράτη ἦτοι Κίναν, Αἴγυπτον, Περσίαν⁵, χῶραι εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἡγεμὼν κατακτητῆς διανέμει τὴν γῆν εἰς τοὺς στρατιώτας ἢ συντρόφους δίδων εἰς αὐτοὺς τιμάρια (peodafiefs) ἢ δὲ λαμβάνων αὐτὸ ὁμνύει πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸν δίδοντα. Ὁμοίως ἡ πρώτη αὕτη τάξις τῶν τιμαριούχων (σπαχήδων) δίδει γῆν εἰς ἄλλους καὶ οὕτω δημιουργεῖται ἄλυσις περιουσιακῶν σχέσεων ὁμοῦ μετὰ σχέσεως πίστεως καὶ ἀλληλεγγύης.

Ἡ τουρκοκρατία ὅπως κυρίως διεμορφώθη εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς κατακτήσεως, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς περίοδος κλειστῆς οἰκονομίας μὲ ὅλας τὰς κοινωνικὰς μορφάς, ποὺ κατὰ κανόνα ἐμφανίζονται ὡς ἀπότοκε τοῦ τοιοῦτου οἰκονομι-

2. Ξεν. Κύρου Ἀνάβ., I, 123.

3. C o l m e i r o : Historia de la Economia politica en Esbana I, 179.

4. Τ σ ο π ο τ ο Ὑ : Ἡ καὶ γεωργοὶ τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, Βόλος 1912, σελ. 120.

5. Ἐπιθεώρησις Κοινων. καὶ Δημ. Οἰκονομίας 1942, τεύχ. Α - Β, σελ. 19 καὶ ἐπ. μετὰ ἀρκετῆς βιβλιογραφίας.

1. Περί τῆς διανομῆς τῆς γῆς τῆς κατακτηθείσης εἰς τοὺς Σπαχήδες βλ. Journal Asiatique 1844, τόμ. I, σελ. 63-85.

κοῦ συστήματος. Ἡ γῆ παραμένει ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν πηγὴ πλούτου καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ σχεδὸν τροφὸς τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ δίκαιον ποῦ διέπει τὴν γεωκτησίαν, ἡ διαμόρφωσις μουσουλμανικῆς καὶ χριστιανικῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας, ἡ ποικιλία τοῦ ἐγκτητικοῦ φόρου, ἐδημιούργησαν τὰς βάσεις τῆς κοινωνικῆς ὁργανώσεως· κατακτηταὶ καὶ κατακτηθέντες ὑπῆχθησαν εἰς τὸν νόμον τῆς γῆς.

Εἰς τὴν Ἡπείρον κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἐπεκράτει τὸ καθιερωμένον πτωχικὸν σύστημα τῶν «κεφαλᾶδων» οἱ ὅποιοι ὡς ἐμφαίνεται ἀπὸ τὸ χρυσόβουλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ 1319, ἦσαν καὶ γαιοκτῆμονες μεγάλων στρατιωτικῶν θεμάτων.

Ὑπὸ τὸ σύστημα τοῦτο, ἔγρεν ὁ κατακτητὴς τὸ 1431 τὴν Ἡπείρον.

Ἡ τουρκικὴ κυριαρχία δὲν μετέβαλε κατ' οὐδένα τὰς ὑφισταμένας εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην οἰκονομικὰς σχέσεις. Οἱ Τοῦρκοι ἐσεβάσθησαν τὴν ὑφισταμένην κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Δὲν ἔθιζαν οὔτε τὰς ἀγροτικὰς ἰδιοκτησίας, οὔτε τὰ ἰδιωτικὰ τιμάρια, οὔτε τὰ μοναστηριακὰ κτήματα. Κατήργησαν μόνον τὰ προνόμια, ὅπου ὑπῆρχον, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς δουλείας.

Μὲ τὴν κατάκτησιν λοιπὸν τῆς χώρας, τὸν Ἑλληνα ἀρχοντα διεδέχθη ἁπλῶς ὁ Τοῦρκος, τὸν δὲ Βυζαντινὸν διαχειριστὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν κτημάτων, ὁ Τουρκοαλβανὸς σούμπαςης. Μόνον αἱ γαῖαι τοῦ βυζαντινοῦ δημοσίου περιῆλθον αὐτοδικαίως εἰς τὸ τουρκικὸν στέμμα καθὼς καὶ αἱ ἰδιοκτησίαι τῶν βυζαντινῶν ἀρχόντων καὶ εὐγενῶν, ὅσαι δὲν ἀντέταξαν ἀντίστασιν κατὰ τῶν τούρκων ἢ ἐγκατάλειψαν αὐτὰς ἀποδράσαντες. Τὰς κρατικὰς λοιπὸν καὶ ἀδελφότους αὐτὰς γαῖας οἱ Σουλτάνοι διένειμαν εἰς μουσουλμάνους διακρίθοντας εἰς τὸν πόλεμον ἢ τὴν πολιτικὴν. Οὕτω ἀπετελέσθησαν τὰ λεγόμενα «ζιαμέτια» ποῦ ὑπῆγοντο εἰς ἓνα «ζιαίμ»¹ τοῦ ὁποίου αἱ ἐτήσιοι πρόσδοι ὑπερέβαινον τὰ 20.000 ἄσπρα.

Οἱ Σουλτάνοι ἐπὶ πλεον ἐξεχώρησαν τὴν ἐπικαρπίαν ὠρισμένης περιοχῆς ἢ χωρίου εἰς Χριστιανοὺς ἢ Μουσουλμάνους σπαχήδες τῶν ὁποίων τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα ἦτο κατώτερον τοῦ ἀνωτέρου ποσοῦ τῶν 20.000 ἄσπρων. Οὕτω προῆλθον τὰ «σπαχήλικια» τὰ ὁποῖα σὺν τῷ χρότῳ ἐεὐλίχθησαν εἰς «ζιαμέτια» καὶ βραδύτερον εἰς «τσιφλίκια».

Ἰδοὺ ὁ ἀριθμὸς τῶν ζιαμέτ καὶ τῶν σπαχήλικίων εἰς τὴν Ἡπείρον:

	Ζιαμέτ	Σπαχήλικ
Ὑποδ/σις Ἰωαννίνων	62	345
» Νικοπόλεως	60	344

Σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι τὰ «ζιαμέτ» καὶ τὰ «σπαχήλικια» ἀπετέλουν ἀρχικῶς φορολογικὰς περιφερείας διὰ τὴν εἰσπραξίν τῆς δεκάτης, ἡ ὁποία ἀνῆκε εἰς τὸν Σουλτάνον. Ἀργότερα πολλοὶ ἀπὸ τὰς γαῖας αὐτὰς μετετράπησαν εἰς πραγματικὰς ἀτομικὰς ἰδιοκτησίας ἢ τσιφλίκια, οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων κατέβαλον ἓνα διανεμητὸν φόρον εἰς τοὺς νόμους τῶν κατόχων τῶν ζαΐμηδων ἢ σπαχήδων.

Τὰ παρ' ἡμῖν ὥστε ξενικὰ ὀνόματα τῶν Ζαΐμηδων καὶ Σπαχήδων, μαρτυροῦν ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν εἶχον χρηματίσει εἰς παλαιότερας ἐποχὰς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν τούρκων Ζαΐμηδων καὶ Σπαχήδων ὡς Γραμματεῖς καὶ Λογισταὶ ἢ καὶ ἄλλοι εἰσπράκτορες τῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν τῶν δικαιοματίων.

Ὁ Μέγας Βεζύρης Σινὰν πασᾶς εἰς τὸν ὁρισμὸν τοῦ 1431, ποῦ ἐκανόνιζε τὰς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων μὲ τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν καὶ περιεῖχεν ἀρκετὰ προνόμια, ὥριζεν ὅτι οἱ ῥωμηοὶ στρατιωτικοὶ θὰ διετήρουν τὰ δέκατα τῶν στρατιωτικῶν τῶν τιμαρίων, ὅπως καὶ οἱ Τοῦρκοι, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ στρατεύωνται καὶ οὗτοι εἰς κάθε πρόσκλησιν τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, ὅπως καὶ ἐπὶ βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν.

Κατὰ τὸν ὁρισμὸν ὅθεν τοῦ Σινὰν πασᾶ

407. 15 Μαΐου 1944, σελ. 49. Ἡ λέξις «ζιαίμ» τουρκιστὶ σημαίνει ἀνωτέραν τάξιν τῶν σπαχήδων, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἔγινε τιμητικὸς τίτλος εἰς τούρκους καὶ χριστιανούς καθὼς καὶ τὸ «αγιάν» καὶ σημαίνει «ἀρχων», «αὐθέντης». (Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 49).

1. Βλ. Γ. Βλαχογιάννη: Τὰ τοπικὰ ὀνόματα καὶ τὸ σχολαστικὸν κράτος—Ἱκνη Ἱστορίας τῆς Φραγκοκρατίας. Εἰς Ν. Ἑστίαν. τ.

τὰ μεγάλα ἀγροκτήματα θὰ παρέμεινον κατὰ κυριότητα εἰς τοὺς ἰδιοκτήτας των, οἱ ὅποιοι συνέχιζαν οὕτω τὴν παράδοσιν τῶν ρωμαϊκῶν «λατιφουντίων» ἐκμεταλλευόμενοι τὰς γαίας των, κατὰ τὸ κολληγικὸν σύστημα.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ θρησκευτικὰ κριτήρια ἦσαν ἐπικρατέστερα τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐφ' ὅσον οἱ πολεμάρχοι αὐτοὶ τοῦ Σουλτάνου παρέμεναν Χριστιανοί, διετήρουν τὴν ἑλληνικότητά των, διακρινόμενοι εἰς τοὺς πολέμους ὅπου ἐμάχοντο ὑπὸ ἰδικήν των σημαίαν, ἡ ὁποία χαρακτηριζομένη ἔφερε τὴν παράστασιν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου.

Ὅταν ὁ Βεϊλέρμπεης ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἡπειρον καὶ τὸ Ἀργυρόκαστρον ἀνανέωσε τὰ προνόμια τῆς περιοχῆς καὶ ἔδωκε νέον ὁρισμὸν «*να γραφῶσι σπαχήδες ὅσα χωρία ἤθελον*», καὶ οὕτω «*οἱ τόποι εἰρήνευσαν*», κατὰ τὸ Χρονικὸν τῆς Δρυοπίδος.

Ἡ φράσις αὕτη «*να γραφῶσι σπαχήδες ὅσα χωρία ἤθελον*», ἐσήμαινε πῶς ἀνεγνωρίζοντο εἰς τοὺς Χριστιανούς καπεταναίους τὰ στρατιωτικὰ των τιμάρια, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ στρατεύωνται ὁσάκις τοὺς ἐκάλει ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις. Διὰ πρώτην φορὰν ἐπετρέπετο ὅπως Χριστιανοὶ λαμβάνουν μέρος εἰς τὸν πόλεμον μαζὴ μὲ τοὺς Τούρκους. Οἱ Τοῦρκοι συγχρόνως μισῶντες τοὺς Ἀλβανούς ὥρισαν ὅπως αἱ δίοδοι φυλάσσονται ἀπὸ Ἑλλήνας δερβεναγάδες, αἱ δὲ φρουραὶ τῶν πόλεων παραμείνουν ὅπως πρὶν ἑλληνικαὶ ὑπὸ ρωμίους καπεταναίους. Ἰδού διατὶ ὁ Ἀραβαντινὸς γράφει ὅτι «*ἐν τῇ κατακτήσει τῆς Ἡπείρου ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐδείχθη λίαν ἐπιεικής*».

Ἡ κατάστασις ὅμως αὕτη διήρκησε μετὰ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅτε τὰ πράγματα ἠλλαξαν. Τὸ Χρονικὸν τῆς Δρυοπίδος μᾶς παρουσιάζει τὴν εἰκόνα τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς. Ἰδού τί γράφει σχετικῶς:

«*Καὶ οἱ ἄγαρινοὶ ἐστέκοντο μὲ μεγάλη ὑπομονὴ ἕως ὅτου ἐπάρθη καὶ ἡ δυστυχὴς βασιλεύουσα τῶν πόλεων καὶ εὐθὺς τότε ἐγέναν λῦκοι ἄγριοι κατὰ τῶν χριστιανῶν, ἐχάλασαν ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια, ἐχάλασαν τὴν Φοινικουπόλιν, τὴν Κόνιτσαν, ἐβγαλαν τοὺς Χριστιανούς ἔξω ἀπὸ τὸ*

Ἀργυρόκαστρον, ἔκτισαν σπίτια, ἔκοψαν πολλοὺς πρώτους χριστιανοὺς καὶ ἐγένε θρῆνος καὶ κλανθμὸς ἀπαρηγόρητος. Καὶ εἰς αὐτοὺς (1456) χρόνους ἔστειλε ὁ βασιλεὺς προσ-ταγὴ εἰς τὰ μέρη ταῦτα καὶ εἰρήνευσαν οἱ χριστιανοί.

*

ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΣΠΑΧΗΔΩΝ

Ἡ σχετικὴ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ πολεμικὴ ἰσχὺς προσεπόρθησαν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τοὺς Σπαχήδες τόσῃν δυνάμει εἰς διάστημα δύο αἰώνων, ὥστε νὰ ἐξελιχθῶν οὗτοι εἰς πραγματικὴν μάστιγα καὶ ἀπειλὴν διὰ τὸν ἀσφάλειαν τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας.

Οὐδεμία οὕτω μεταβίβασις γαιῶν σπαχηλικίου, λόγῳ πωλήσεως ἢ δωρεᾶς ἢ κληρονομίας (ἐξαιρουμένης τῆς τῶν υἱῶν) ἦτο ἔγκυρος χωρὶς τὴν ἄδειαν τοῦ σπαχῆ εἰς τὸ σπαχηλίκι (φορολογικὴν περιφέρειαν) τοῦ ὁποίου εὐρίσκοντο αἱ μεταβιβαζόμεναι γαῖαι.

Παρομοίαν διάταξιν συναντῶμεν καὶ εἰς τὴν μεταβίβασιν τῶν στρατιωτοπίων (γαῖαι ἐγκαταλειπόμεναι ἀπὸ τοὺς φεΐγοντας τὴν δουλείαν καὶ ὅσαι ἐδημεύοντο ἀπὸ τοὺς ἐνόπλους ἢ ἄλλως ἀντιστάντας).

Οἱ σπαχήδες ὅθεν εἶχον ἀτομικὸν συμφέρον νὰ ἐπιτηροῦν ἀγρύπνως τὰς μεταβίβασεις τῶν κτημάτων, ἵνα οὕτω εἰσπράξουν οὗτοι τὰ δικαιώματα τῆς μεταβιβάσεως αὐτῆς. Οὐδεὶς ὅμως σπαχῆς ἠδύνατο νὰ προβῇ εἰς τὴν εἰσπραξίν αὐθαιρέτου φόρου ἢ εἰς τὴν μετατροπὴν τῆς κατηγορίας μιᾶς γῆς, διότι οἱ ἀδικούμενοι ὑπήκοοι ἐπεκαλοῦντο ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου (καδῆ) τὸ κτηματολόγιον καὶ τὰ κατὰ τόπους ἀποσπάσματά του.

Ἀπηγορεύετο ἐπὶ πλέον καὶ ἦτο ἄκυρος ἡ ἀφιέρωσις γαιῶν σπαχηλικίου εἰς εὐαγῆ ἰδρύματα ἢτοι ἡ μετατροπὴ των εἰς βακούφια χωρὶς εἰδικὴν αὐτοκρατορικὴν ἄδειαν (μουλκναμέϊ — χουμαγιούν), πρὸ διάσωσιν τῶν ἐγγείων φορολογικῶν πόρων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο ἡ στρατιωτικὴ ἰσχὺς τοῦ κράτους. Διότι τὰ δέκατα τῶν προϊόντων τῶν βακουφικῶν γαιῶν καθὼ καὶ τῆς μεταβιβάσεως (ταπί) τὰ εἰσέπρατ

τε τὸ δημόσιον (βακούφ) καὶ ὄχι ὁ σπαχῆς. Αἱ ζημίαι ὄθεν καὶ τοῦ Δημοσίου καὶ τῶν σπαχήδων ἀπὸ τὴν ἀφιέρωσιν γαιῶν σπαηλικίου ἦσαν σημαντικώταται.

Ἀναλόγους περιορισμοὺς συναντῶμεν καὶ εἰς τοὺς βυζαντινοὺς καὶ εἰς τοὺς Φράγκους, κατὰ τὴν ἐπικράτησίν των εἰς τὴν Ἑλλάδα.¹

Οἱ κάτοχοι καὶ καρπῶται σπαηλικιῶν γαιῶν ἔχαναν τὴν ἐπ' αὐτῶν κυριότητα, ἔάν χωρὶς δικαιολογίαν τὰς ἀφηναν ἀκαλλιεργήτους ἐπὶ τριετίαν. Ὁ σπαχῆς ἐδικαιοῦτο τότε νὰ τὰς παραχωρήσῃ εἰς ἄλλον πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν εἰσπραττομένων ἐγγείων φόρων.²

Εἰς τὰς γαίας σπαηλικίου δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνταφιασθῇ νεκρός, οὔτε ἀπὸ τὸν κάτοχον αὐτῶν, οὔτε ἀπὸ ἄλλον. Καὶ ὁ περιορισμὸς οὗτος ἀπέβλεπεν εἰς τὴν διαφύλαξιν τῶν φορολογικῶν δικαιωμάτων τῶν σπαχήδων, διότι διὰ τῆς ταφῆς νεκρῶν ἠδύνατο νὰ γίνῃ κατάχρησις τῆς ἐξαιρέσεως τόπων καλλιεργησίμων ἀπὸ τῆς καλλιεργείας.

Κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν καὶ Βυζαντινὸν δίκαιον ὡς γνωστὸν κάθε τόπος ὅπου ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτην ἢ συναινέσει τούτου θάπτεται νεκρὸς καθίσταται εὐθρησκος καὶ ἐξηρεῖτο τῆς ἰδιωτικῆς κτήσεως τῆς συναλλαγῆς καὶ τῆς νομῆς.

Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ φυτεύσῃ δένδρα, ἄμπελον ἢ νὰ ἐγείρῃ οἰκοδομὴν ἐπὶ γαιῶν σπαηλικίου χωρὶς ἄδειαν τοῦ Σπαχῆ. Ὅταν δὲ ἀπὸ τὰς γαίας αὐτὰς ἐκλείβουν αἱ φυτεῖαι, ἄμπελοι καὶ οἰκοδομαί, τὸ ἔδαφος ὑπέκειτο πάλιν εἰς τὰς διατάξεις τῶν σπαηλικιῶν γαιῶν. Αἱ ἀπαγορεύσεις αὗται ἀπέβλεπον εἰς τὴν μὴ μετατροπὴν σπαηλικιῶν γαιῶν εἰς Μούλκια (τελείαν ἰδιοκτησίαν) καὶ οὕτω παραβλάπτονται τὰ φορολογικὰ συμφέροντα τῶν σπαηλικιῶν γαιῶν.³

1. Κ. Σάββα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. Α, σελ. 239—241, πρὸς καὶ Μύλλερ: Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι, μετάφρ. Σ. Λάμπρου σελ. 85.

2. Κανονισμοὶ Σουλτάν Σουλεϊμάν καὶ Ἀχμέτ τοῦ Α. παρὰ Χάμερ σελ. 198 καὶ 411—412.

3. Κατὰ διάταγμα Ἀχμέτ τοῦ Α' αἱ οἰκοδομαὶ καὶ αἱ φυτεῖαι ἦσαν μούλκια (τελεία ἰδιοκτησία) ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅπ' αὐτὰ ἔδαφους (Χάμερ σελ. 391, 399).

Ἀπὸ τοὺς Σπαχήδες ἐπὶ πλεον ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἐποπτείαν τῶν ἱεροδικείων ἐδικάζοντο καὶ τὰ πλημμελήματα καὶ κακουργήματα.

Μέχρι τοῦ 1690 κάθε οἰκογένεια ἐπλήρωνεν εἰς τὸν σπαχῆν διὰ κάθε στρέμμα ἀροσίμου γῆς 1. 1/2 γρόσια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Κατὰ τὸ 1700, ἦτοι μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης τοῦ Κάρλοβιτς, μετὰ τοῦ Σουλτάν Μουσταφᾶ καὶ τῆς Βενετικῆς κυριαρχίας ἐπεβλήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ εἰς κάθε πόλιν καὶ χώραν τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας τὸ λεγόμενον «γιοβὰ χαράτς» ἢ «βοστίνα» ἦτοι φόρος τεθεὶς κατ' ἀρχὰς ἐπὶ παντὸς ἀρρενος χριστιανικοῦ μόνον ἐγεννᾶτο μέχρι δώδεκα ἐτῶν, ὅποτε ὁ ἐπιζῶν ἀπηλλάσσεται, ὑποβαλλόμενος εἰς τὸν προσωπικὸν φόρον, τὸ κυρίως «χαράτς» λεγόμενον. Διὰ τὸν φόρον τοῦτον οἱ ἔφηβοι ἐπλήρωνον μόνον δώδεκα παράδες, εἴνε δὲ περίεργος ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον διέκρινον τοὺς φορολογητέους παῖδας. Ἐμέτρων τὸ πάχος τοῦ λαιμοῦ των μὲ κομβολόγιον διπλωμένον, τοὺς ἔδιδον ἔπειτα νὰ κρατήσουν μὲ τοὺς ὀδόντας των τὸ ἐν ἄκρον αὐτοῦ, ἔάν ἐπέρνα ἀπὸ τὸν λαιμὸν τοῦ παιδὸς ἐθεωρεῖτο φορολογητέος.⁴

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ γιοβὰ—χαράτς ἦτο εἶδος προσωπικοῦ φόρου, οἱ δὲ σπαχήδες ἔνεκα τῆς ἀποδημίας τῶν ἡπειρωτῶν δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν εἰσπράξουν, ἐξεμίσθωνον τὸν φόρον τοῦτον ὅπως καὶ τὸ χαράτς καὶ οἱ μισθωτοὶ τοῦ τὸν συνέλλεγον ἀπὸ κάθε χριστιανὸν ἡπειρώτην, ὅπου τὸν εὗρισκον, ἔάν οὗτος δὲν ἔφερεν ἀπόδειξιν τοῦ σπαχῆ διὰ τὴν πληρωμὴν του. Τῆς ὑποχρεώσεως αὐτῆς ἐξηροῦντο οἱ Ζαγορίσιοι ἐγγνωμέ-

4. «Χαράτς» παρὰ τοῖς Πέρσαις λέγεται ὁ ἐγγειος φόρος καὶ ὄχι κεφαλικὸς. Εἶνε φόρος «Tributum» ἐπὶ τῶν προϊόντων τῆς γῆς ἢ γενικώτερον ἐπὶ τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας. ὅπως ὤρισε τὸ ρωμαϊκὸν τριδούτον ὁ Θεόφιλος (Εἰσηγήσεις, Β. σ. 40).

5. Σ. Σωτηροπούλου: Περί τῆς ἐγγείου φορολογίας ἐν Ἑλλάδι. σ. 7. Ι. Ζωγράφου: Δημοσιονομικαὶ Μελέται. Τόμ. Β. σελ. 131. Γ. Βλαχούγιαν: Ἱστορικὴ Ἀνθολογία. Ἀθῆναι 1927 σημ. σελ. 5 καὶ 6. Ν. Ἐλευθερίου: Ἑνὸς ἀνωτ. σ.σ. 49.

νου τοῦ Γεν. Προεστῶτος τοῦ Ζαγορίου, διὰ τὴν ἀκριβῆ πληρωμὴν τῶν Ζαγορισίων τοῦ προσθέτου τούτου διὰ τὸν Σπαχὴν φόρου.¹

Ἡ βοστίνα πού ἐμνημονεύσαμεν ἦτο τριῶν βαθμῶν, ἐκ παρὰδων 13, 40 καὶ 50 διὰ κάθε κεφαλὴν παιδὸς καὶ ἐῖδετο ἐτησίως εἰς τὸν σπαχὴν, πού εἶχεν ἀναποφεύκτως κάθε χριστιανικὴ οἰκογένεια.

Ἐὰν ὁ χριστιανόπαις εὕρισκετο ἔξω τῆς πατρίδος του, χωρὶς τὴν ἐνδειξὴν αὐτὴν τοῦ σπαχὴ ὅτι ἐπλήρωσε τὴν βοστίναν τοῦ ἔτους ἐκείνου, ὁ σπαχὴς τοῦ τόπου ἐκείνου εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ ζητήσῃ καὶ νὰ λάβῃ τὸν φόρον τῆς βοστίνας, ὁ ὁποῖος αὐτὴν τὴν φορὰν ἐλέγετο «σ π ἔ ν τ ζ α».

Ἐὰν ὅμως ἀρχικῶς ὁ φόρος τῆς βοστίνας εἰσепράτετο μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους κάθε χριστιανόπαιδος, προϊόντος τοῦ καιροῦ οἱ σπαχῆδες καταχρηστικῶς φερόμενοι ἠκολούθουν εἰσπράτοντες αὐτὸν ἐφ' ὅρου ζωῆς.

Εἰς τὴν τελευταίαν δὲ ἐποχὴν τῆς διαρκείας τοῦ τοιούτου φόρου ὑπῆρχε καθωρισμένον ποσὸν 13 παρὰδων διὰ τοὺς παῖδας, 40 παρὰδων διὰ τοὺς νεανίας καὶ δύο γροσίων διὰ τοὺς ἐγγάμους²

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ κατ' ἀποκοπὴν διὰ κάθε στρέμμα καλλιεργήσιμου γῆς καὶ τοῦ γιοβά—χαράτς, κάθε οἰκογένεια ἐπλήρωνε κατὶ καὶ ἀπὸ τὰς βοσκησίμους γαίας. Τῆς φορολογίας αὐτῆς ἀπηλλάσσοντο ὅσα ἦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς βασιλομήτορος καὶ τὸ Ζαγόριον.³ Ἰδοὺ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὅταν κάποτε οἱ Σπαχῆδες τῆς Λαϊστής τοῦ Ζαγορίου ἀπεπειράθησαν νὰ εἰσπράξουν φόρον, ἀπετράπησαν τούτου δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος.

Τὰ προϊόντα τῶν ἀσκεπῶν γαιῶν ἦτοι δημητριακοὶ καρποί, βάμβαξ, κουκούλια, ἔλαιον, σῦκα κ.λ.π. ἀπεδεκατίζοντο εἰς εἶδος, οἱ δὲ ἄμπελοι ὑπεβάλλοντο εἰς στρεμματικὸν φόρον πρὸς 10 παρὰδες τὸ στρέμμα. Κάθε γεωργὸς ἐδίδεν ἀκόμη εἰς

τὸν Σπαχὴν τὴν λεγομένην «σ α λ α ρ ῖ α ν» ἥτοι τὸ 1/2 κουβέλι καρπῶν, ἐὰν εἶχεν ἴδιον ζευγάρι, καὶ 1/4 ἐὰν ἦτο, ὡς ἔλεγον, παρασποριάσης, ἥτοι ἔσπειρε μὲ ξένον ζευγάρι.

Ὅσον διὰ τὸ ἴμορον, τοῦτο ἀντιπροσώπευε τὸν φόρον, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἐτησίαν παραγωγὴν ὠφείλετο εἰς τὸν Σουλτάνιν, ὡς κύριον τῆς γῆς, καὶ ὁ ὁποῖος τὸ τι τοῦτον δικαίωμα ἠδύνατο νὰ ἀπαλλοτριώσῃ ἐπὶ ὠρισμένῳ χρόνῳ καὶ διὰ παντός.

Σχετικῶς μὲ τὸν ζαῖμ, οὗτος ἐδικοιοῦτο νὰ ἐνοικιάζῃ τὸ κτῆμα ἢ νὰ τὸ μεταβιβάζῃ, ἐλάμβανε δὲ γεώμορον, ἐπικαρπίαν καὶ δεκάτην.

Εἰδικώτερον ἢ ἀπόληψις ἐγένετο ὡς ἑξῆς :

Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς δεκάτης ἀνερχομένης εἰς 12.1/2 %, ὁ ζαῖμ ἐλάμβανε ἀπὸ τὸν καλλιεργητὴν διὰ γεώμορον τὸ 1/3 τῆς παραγωγῆς δημητριακῶν. Λιὰ δικαιώματα βοσκῆς, δύο γρόσια κατὰ κεφαλὴν μικροῦ ζώου ἐφόσον ταῦτα ὑπερέβαινον τὰ εἴκοσιν. Ἄλλως ἐλάμβανε ἓνα ζῶον (ἀρραδιάτικο).

Ἀπὸ ὅσπρια ἐλάμβανε τὸ 1/3 (κοιτροῦ—ἱράτ). Τὰ ποσὰ αὐτὰ ἐποίκιλλον ἀναλόγως τῆς βουλιμίας τοῦ σπαχὴ καὶ τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ σούμπαση (ἀντιπροσώπου τοῦ ἰδιοκτῆτου καὶ διευθυντοῦ τοῦ κτήματος) ἄλβανου ἄλλοτε.

Οὕτω τὸ σύνολον τῶν ἐκχωρουμένων ἀπὸ τοὺς καλλιεργητὰς προϊόντων ἐφθανε τὰ 60 %, τῆς παραγωγῆς.

Κατὰ τὸν Ἀθ. Σταγειρίτην καὶ Ὑδρωμένον⁴ οἱ Σουλῶται ἵνα μὴ φαίνωνται ἀπειθεῖς εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ δώσουν οὕτω ἀφορμὴν εἰς αὐτὸν νὰ διατάξῃ τὸν Ἀλῆ πασᾶν νὰ κινηθῇ ἐναντίον των, ἀνεγνώρισαν καὶ αὐτοὶ ἓνα σπαχὴν τῶν Ἰωαννίνων, ὀνόματι Μπεκὴρ μπέη, ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἅπαξ τοῦ ἔτους καὶ εἰσέπραττε τὸν συνήθη φόρον. Ὁ Ἀραβαντινὸς ὅμως δὲν δέχεται τὰ ἀνωτέρω προσθέτων ὅτι «προφανὴς τις σύγχυσις θὰ γίνεταί ἐνταῦ».

1. Δ α μ π ῖ ρ ῖ δ η: Ζαγοριακά: σελ. 8 καὶ 10.

2. Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ῦ: Χρονογραφία Α. σημ. σελ. 232—233.

3. Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ῦ: Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ σελ. 529.

4. Σταγειρίτου: Ἡπειρωτικά Βιέννη 1819 σελ. 398. Ὑδρωμένον: σ.σ. 20 Περραιβοῦ Ἱστορία τοῦ Σουλίου σ. 16.

θα ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐξ ἐσφαλμένων πληροφοριῶν γράψαντος»¹

Ἴδου τώρα κατὰ τὸν Περραιβὸν ὁ καταβαλλόμενος φόρος :

Κάθε νυμφευμένος ἐπλήρωνε τριάκοντα, οἱ ἄγαμοι δέκα ὀβολοὺς τὸ ἔτος. Ἐὰν ὁ πατὴρ συνώκει μαζὺ μὲ δέκα υἱοὺς νυμφευμένους ἐπλήρωνε τὸ πολὺ δέκα ὀβολοὺς δι' ἕκαστον. Ὅταν ὅμως οὗτοι ἐχωρίζοντο ἀπὸ τὸν πατέρα τους τότε ἐφορολογοῦντο καὶ αὐτοὶ ὅπως ἐκεῖνος. Ὁ φόρος οὗτος ὠνομάζετο « κ ε φ α λ ι ἄ τ ι κ ο » Οἱ Σουλιῶται ἔδιδον πρὸς τούτοις τὸ δέκατον ἀπὸ τὸ τυρὶ καὶ τὸ βούτυρον. Ὅσον διὰ τοὺς ἄλλους καρποὺς ὅπως ὁ σίτος, ἀραβόσιτος καὶ ὄσπρια ἀπηλλάσσοντο τῆς δεκάτης ὡς μὴ ἐγχώρια προϊόντα.²

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς, κατὰ τὸν Περραιβόν,³ ἐζήτησε κατ' ἐπανάληψιν τὸ σπαχήλικι τοῦ Σουλίου ἀπὸ τὸν ἰδιοκτήτην, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ τὸ ἀκριβοπληρώσῃ. Ἐπιιδὴ δὲ ὁ Σπαχῆς δὲν συγκατετέθη εἰς τοῦτο καίτοι δις καὶ τρίς ἐφυλακίσθη ἔνεκα τούτου, ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἀποθαρρυνθεὶς τὸν ἐκρέμασεν, ὡς προδότην δῆθεν τῶν Τούρκων καὶ φίλον τῶν Ἑλλήνων.

Διὰ χατίου τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ τοῦ Δ' πρὸς τὸν Ἐφκὰφ Ναζίρην (Ἵπουργ. τῶν Ἐκκλησιῶν) καὶ τὸν Γεν. Διοικ. Ρούμελης καὶ τοὺς Διοικητὰς Τρίκκης καὶ Ἰωαννίνων καὶ τοὺς ἱεροδικαστὰς αὐτῶν ἀποτεινόμενος, καταργεῖ τὰ σπαχήλικά της περιφερείας Μετσόβου, καὶ ὀρίζει ὅπως ἡ δημοκρατία αὕτη ἀντὶ ἄλλου φόρου πληρώνει κατὰ πᾶσαν πρώτην Μαρτίου εἰς μὲν τὸ ἴδιον (χὰς) ἱερὸν Ταμεῖον Λαγκαδᾶ καὶ Ματαράγιας τῆς Θεσσαλίας 100.000 ἄσπρα ἀργυρᾶ (ἥτοι 800.000 γρόσια). Τὸν φόρον τοῦτον τὸν ὅποιον ὁ Ἀραβαντινὸς ἀναβιβάζει εἰς 113.000⁴ ἐκάλουν β ο ε β ο δ ι -

λ ι κ ι καὶ κατέβαλον αὐτὸ εἰς τὸν βοεβόδαν τοῦ Μετσόβου.

Ἰσὸς πιστὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὑποχρεώσεως αὐτῆς οἱ Μετσοβῖται ἐμίσθουν τὸν φόρον τοῦτον εἰς δημοπρασίαν εἰς κάποιον ποὺ τὸν προκατέβαλε, καὶ ὁ ὅποιος ἐδικαιούτο νὰ εἰσπράτῃ ἀπὸ κάθε οἰκογένειαν ἐκτὸς τοῦ ἀναλογοῦντος ποσοῦ ποὺ ὥριζεν ἡ δημογεροντία σύμφωνα μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν προβάτων καὶ ἡμιόνων τῶν οἰκογενειῶν, ἐπὶ πλέον ἀπὸ κάθε τελούμενον γάμον γρόσια τρία, ἀπὸ ἐκμισθουμένας βοσκησίμους γαίας εἰς Χαλίκι γρόσια 46 καὶ ἀπὸ μισθώματα τῶν γαιῶν αὐτῶν εἰς Γρεβενίτι γρόσια 43.

Ἐπὶ πλέον οἱ Μετσοβῖται ἐπλήρωνον εἰς τὸν Μποσταντζὴν 800 ἄσπρα. Εἰς τὸν Γενιτσάραγαν τέλος ἐπλήρωναν 585 τόπια ἄστари μαῦρο, κάθε κομμάτι τοῦ ὁποίου κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐτιμᾶτο 25 ἄσπρα.

Καὶ ὁ μὲν κεφαλικὸς φόρος εἰσεπράττετο ἀπὸ τὸν γενικὸν εἰσπράκτορα τῆς περιοχῆς Μετσόβου καὶ ἀπὸ ὅσους διέμενον εἰς τὸ Μέτσοβον καὶ ἐπληρώνετο εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ταμεῖον Τρίκκης,⁵ τὸ ὅποιον ἐξέδιδε τὰς σχετικὰς ἀποδείξεις δωρεὰν καὶ τὸ ὅποιον παρέδιδε τὸν φόρον τοῦτον εἰς τὸν εἰς Θεσσαλίαν Χαρατζίμπασην.

Ὅσον διὰ τὸν φόρον τῶν ἀπόντων Μετσοβιτῶν, οἱ χαρατζήδες ὑπεχρεοῦντο νὰ εὐρίσκουν ἕνα ἕκαστον αὐτῶν πρὸς καταβολὴν τοῦ φόρου, δὲν ἐδικαιοῦντο ὅμως κατ' οὐδένα λόγον νὰ ἐνοχλοῦν τὰς οἰκογενείας των καὶ τὴν Κοιότητα.⁶

[Συνεχίζεται]

5. Ἡ Τρίκκη ἦτο ἡ ἔδρα τῆς σατραπείας εἰς τὴν ὅποian ὑπῆγοντο τὸ διαμέρισμα Μαλακασίου (Μέτσοβον καὶ Συρράκον).

6. Δ α μ π ρ ῖ δ η : Μαλακασιακά σ. 32-34. Ὁ Μιχ. Τσοῦτσας ἐπρόκειτο νὰ καταθέσῃ εἰς τὴν Τράπεζαν ποσόν τι νὰ ἀπὸ τοὺς τόκους τοῦ πληρώνεται ὁ φόρος τοῦ χαραταιοῦ τῆς πατρίδος τοῦ Μετσόβου. Δὲν ἐπραξεν ὁμῶς τοῦτο, διότι, μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον τοῦ 1854, ὁ φόρος οὗτος κατηργήθη εἰς τὴν Τουρκίαν. (Γ. Παχὺ : Ἡ Δημοκρατία... σελ. 86).

1. Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ὕ : Χρονογραφία σημ. σελ. 72.

2. Π ε ρ ρ α ι β ο ὕ : Ἐνθ. ἀνωτ.

3. Ἐνθ' ἀνωτ.

4. Χ ρ ο ν ο γ ρ α φ ῖ α : Β, σελ. 109.

Ο Ο Ρ Κ Ο Σ

Εισαγωγικό σημείωμα

Τοῦ Ἀλ. Λιβαδέως, ἡ «Ἡπειρ. Ἑστία», φιλοξένησε (στό 2ο τεῦχος τῆς) καί ἄλλη συνεργασία ἀναφερόμενη στήν προαπελευθερωτική στήν Ἡπειρο περίοδο, μέ ἀντίστοιχο προλογισμό. Στό προηγούμενο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ δημοσιεύτηκε ἐπίσης ἐπιστολή τοῦ δικηγόρου τῆς πόλης μας Στεφ. Μποτόσιου, ὁ ὁποῖος τονίζει τήν ἰδιόζουσα ἱστορική σημασία πού ἔχει γιά τόν τόπο ἡ διερεύνηση τῆς σημαντικῆς αὐτῆς περιόδου τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς Τουργκρατίας. Καί αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς γίνεται ἐκεῖ ὁ ἀναγκαῖος ὑπομνηματισμός.

Συμπληρωματικά προσθέτουμε ἐδῶ, καί τὰ ἑξῆς: Ἡ κατά τίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἐνταση τῆς δράσης τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς γιά ἀπελευθέρωση καί ἐθνική ἀποκατάσταση, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα καί τήν ἐνταση τῆς μεταξύ τους διαμάχης καί τήν πολεμική, γιά ἐπικράτηση δράσης στίς ὑπόδοιμες περιοχές χώρες, τῶν ἐθνικῶν κομμάτων καί τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων. Ἡ ἀνάγκη αὐτή ἐπέβαλε τήν ὁργάνωση τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα καί στόν τόπο μας μέ ἀποτέλεσμα τή σύμπληξη τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑταιρείας», παράρτημα τῆς «Πανελληνίου Ἐθνικῆς Ἑταιρείας», τῆς ὁποίας πρόεδρος ἦταν ὁ συνταγματάρχης (τότε) Παναγ. Δαγκλῆς.

Ἡ Ἡπειρωτική Ἐθν. Ἑταιρεία, εἶχε τρεῖς Διευθύνσεις (Γιάννινα, Πρέβεζα, Ἀργυροκάστρο). Ἡ Α' Διεύθυνσις Ἰωαννίνων, εἶχε τρία Τμήματα «ἐταίρων» μέσα στήν πόλη, καί ἄλλα τρία στήν ὑπαιθρο (Κουκούλι [Ζαγορίου], Ζόριστα καί Καλαρυῖτες). Γραμματεὺς τῆς Α' Διευθύνσεως ἦταν ὁ Ἀλ. Λιβαδέυς. Ὑποδεέστερες μονάδες, ἦταν οἱ «Ὁμάδες Ἀδελφῶν». Ἡ ὁργάνωση ἦταν μυστική, καί κάθε ἐγγραφῆς, ἔπρεπε νά προηγηθῇ μύηση. Πρῶτος βαθμὸς μνημένων ἦταν οἱ «Ἑταῖροι», δεύτερος οἱ «Ἀδελφοί» καί τρίτος (κατ'ἐξοχήν ἐκτελεστικός), οἱ «Ἐλευθερωταί». Κάθε πρόσληψης, ἔπρεπε νά προηγηθῇ ὑπόδειξη, παρακολούθηση, πρόταση, ἀποδοχή, μύηση καί ὅρκος. Εἶναι γνωστά καί τὰ κείμενα τῶν τριῶν τύπων ὁρκῶν τῶν μνημένων.

Γιά τήν ἰδιόζουσα θέση πού εἶχε τὸ Μετόχι τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγ. Αἰκατερίνης τῆς πόλης μας, ὅπου ὁρίστηκε ὁ Καπετάν Κρομμύδας τοῦ σημερινοῦ σημειώματος τοῦ Ἀλ. Λιβαδέως, παραπέμπω τὸν ἀναγνώστη, στό 3ο τεῦχος τῆς

«Ἡπειρ. Ἑστίας», στό ἄρθρο «Ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας τῆς Ἡπείρου» τοῦ Γ. Α. Οἰκονόμου (σελ. 556).

Δ.Σ.

*

Οἱ ἀνοιξιάτικες αὔρες ἔλυναν τὰ χιόνια εἰς τὰ ψηλά βουὰ τοῦ Σμόλικα καί τῶν Τζουμέρκων, καί ἡ βοή τῶν ντουφεκιῶν τῶν Μακεδονομάχων πού ἤρχετο ἀπὸ τῆς γειτονικῆς Μακεδονίας, ἔλυνε τοὺς πάγους τῆς ἀπαγορευσεως ἀπὸ τίς καρδιές τῶν ραγιαδῶν, πού εἶχαν συσσωρεύσει αἱ ἀτυχεῖς ἐξορμήσεις τοῦ 1854, τοῦ 1878, καί ἰδίως τοῦ προσφάτου ἀτυχήματος τοῦ 1897.

Στίς λαϊκὲς μᾶζες τῶν Γιαννίνων καί στήν ὑπαιθρο ξυπνοῦσαν οἱ πόθοι τῶν ἀγώνων καί τῆς λευτεριᾶς, τὰ τρισένδοξα μέτωρα τοῦ Ζαλόγγου, τοῦ Σουλίου τῆς Χειμάρρας τῆς Πάργας καί τῶν ἀμετρούτων ἐνδόξων Ἡπειρωτικῶν τοποθεσιῶν, ὅπου ἐχύθησαν ποτάμια Ἡπειρωτικοῦ αἵματος, τραβοῦσαν σὰν ἀκαταμάχητος μαγνήτης, τῇ λαϊκῇ νεολαίᾳ πρὸς τὸν βωμὸν τῆς θυσίας.

Μέσα σὲ τέτοια ἀτμόσφαιρα ἓνα δειλινὸ τοῦ θέρους τοῦ 1908 ἔδιδε τὸν ὄρκο στήν Α' Διεύθυνσιν τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑταιρείας στὰ Γιάννινα, ὁ καπετάν Σπύρος Κρομμύδας, στήν ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης.

Ὁ Γιώργης ὁ Πραμαντιώτης, παλαιὸς ἀγωνιστής, ἐπίτροπος καί νεωκόρος ἐν ταυτῷ τῆς ἐκκλησίας, εἶχε ἀνοίξει μέ προσοχήν τὴν ὀπισθίαν θύραν τοῦ περιβόλου τῆς ἐκκλησίας, τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀρabanτινοῦ, καί ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ κυπαρίσσια καί τὸν στενὸν δρομάκον τοῦ περιβόλου, γλίστρησε ὁ ἀτσάλενιος καπετάνιος στὸν Ναόν.

Αἱ θύραι ἐκλείσθησαν, καί τὰ βαρυστά

σίδερα, ἐτάραξαν μὲ τοὺς κρότους των μυστήριον τῆς σιωπῆς, μέσα στὸ μισοσκόταδο τοῦ Ναοῦ, τὸ ὁποῖον διέκοπτε τὸ μελιχρὸ φῶς τῶν κανδηλιῶν, ποὺ ἔκαιαν μπροστὰ στὰ μαυρισμένα ἀπὸ τὰ χρόνια εἰκονίσματα.

*

Ὁ Κρομμύδας, ἀναψε ἓνα κηρί, ἐστάθη ἐξ ἐνστίκτου μπροστὰ στὸ δικέφαλο Ἄετο — τὸ σύμβολο αὐτὸ τῆς χιλιόχρονης Αὐτοκρατορίας μας — ποὺ ἦτο σκαλισμένος στὶς πλάκες, στὸ μέσον τῆς ἐκκλησίας, ἔκαμε σταυροκοπούμενος τρεῖς μετάνοιες, καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν ὥραϊαν Πύλην.

Ἐκεῖ μπροστά, ἐπάνω στὸ δισκέλιον, ἦτο τοποθετημένον ἐπὶ μικρᾶς μεταξωτῆς σημαίας, ἓνα ἀσημωμένο Εὐαγγέλιον καὶ ἐπ' αὐτοῦ, χιαστί βαλμένα, ἓνα γιαταγάνι καὶ ἓνα περιστροφον.

Ἡ ὥραϊα Πύλη ἤνοιξεν, στὸ βάθος ἡ Ἁγία Τράπεζα μὲ τὸν Ἑσταυρωμένον κρεμάμενον ἐπὶ ξύλου, ὁ κατηχητής, περιβεβλημένος μακρὸ μαῦρο ράσο καὶ φέρων μαύρην προσωπίδα, προὔχωρησε ἀπὸ τὸ Ἱερὸν βραδέως πρὸς τὴν ὥραϊαν Πύλην, μὲ βαθεῖα φωνὴ ὑπέμνησε εἰς τὸν μνυόμενον τὰς βαρυτάτας συνεπείας τοῦ ὅρκου του, τὰς παραδόσεις τοῦ τόπου του, τὰς ὑποχρεώσεις πρὸς τὸ Ἔθνος του, καὶ τὸν ἐκάλεσε ν' ἀπαντήσῃ ἐλευθέρως, ἐὰν εἶναι παρασκευασμένος ν' ἀναλάβῃ τὸ μέγαλο χρέος, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγάλην εὐθύνην τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἀπελευθερωτικὴν ὁρ-

γάνωσιν. Ὁ γενναῖος καπετάνιος ἀπήντησε μὲ σταθερὰν φωνὴν καταφατικῶς.

Τότε τὸν ἐκάλεσε νὰ γονατίσῃ, νὰ θέσῃ τὸ χέρι ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ ἀπήγγειλε τὸν φορικτὸν ὅρκον, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπέσχετο νὰ χύσῃ καὶ τὴν τελευταίαν ρανίδα τοῦ αἱματός του ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας τῆς Ἡπείρου.

Ὁ καπετάνιος ἐπανελάμβανε κάθε λέξιν μὲ καταφανῇ συγκίνησιν.

*

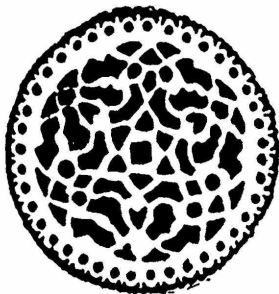
Ἡ ἱεροτελεστία ἐτελείωσε.

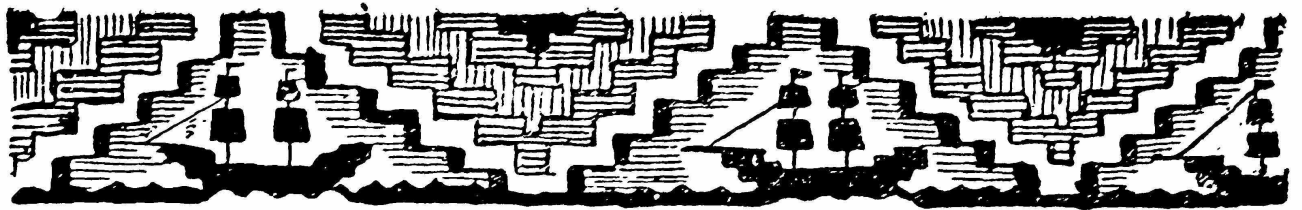
Ὁ ἄνθρωπος ποὺ τόσα χρόνια γύριζε σὰν ἀγρίμι στὰ βουνά, ληστεύων σφάζων καὶ διωκόμενος, ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν εἶχε γνωρίσει τὸν φόβον στὴν ψυχὴ του, ἔτρεμε σύγκορμος, τὰ δάκρυα ἀνέβλυζον ἀπὸ τὰ μάτια του, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, καὶ κατασπαζόμενος τὸν ἀνάδοχον καὶ τὸν παριστάμενον Γεώργην Πραμαντιώτην εἶπε :

— «Δοξάζω τὸν Θεὸν ποὺ μὲ ἡξίωσε νὰ ἰδῶ αὐτὴν τὴν Ἁγίαν ἡμέραν. Τὸν παρακαλῶ νὰ μοῦ δώσῃ δύναμιν νὰ ὑπηρετήσω τὴν Πατρίδα μου».

Τὸ θαῦμα εἶχε συντελεσθῇ, ὁ χθεσινὸς ληστής, ἀδιακρίτως Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, εἶχε μεταβληθῇ εἰς τρομερὸν ἐκδικητὴν τῆς Φυλῆς του. Ἐπολέμησε τὸν κατακτητὴν σὰν λιοντάρι, ἐπέζησε καὶ εἶδε πραγματοποιούμενον τὸ ὄνειρον τῶσων γενεῶν.

Ἀπέθανεν στὸ χωριό του σὰν τίμιος Ἡπειρώτης.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ, ἱερέως

Ο ΤΙΤΛΟΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΧΙΟΝΙΑΔΩΝ

Κατὰ τὴν περισυλλογὴν ἐκ τῶν διαφορῶν οἰκογενειακῶν ἀρχείων τοῦ χωρίου τῶν πάσης φύσεως ἐγγράφων βάσει τῶν ὁποίων συνετάξαμεν καὶ ὁρισμένως τινὰς μελέτας, περιήλθεν εἰς χεῖρας μας καὶ ὁ ἐπίσημος Τουρκικὸς Τίτλος (Ταπί) τοῦ χωρίου ἐκδοθεὶς κατὰ τὸ ἔτος 1824, Τουρκιστὶ 1240. Τοῦ τίτλου τούτου ἐγένετο καὶ ἐπίσημος μετάφρασις κατὰ τὸ ἔτος 1927.

Συναφὲς δὲ θεωροῦντες τὸ περιεχόμενον τοῦ τίτλου τούτου μὲ ὅσα οἱ κ.κ. Λαζαρίδης καὶ Γρίσπος εἰς τὰ πρῶτα τεύχη τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» περὶ Σπαχῆδων κ.λ.π. ἐδημοσίευσαν, καὶ τὸ ἐπικαιρὸν τῆς ὑποθέσεως διαβιέποντες, ἀλλὰ, καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ Περιοδικοῦ φρονοῦντες ὅτι ἐξυπηρετοῦμεν, κατελήξαμεν εἰς τὴν ἀποφασιν νὰ χαράξωμεν τὰς γραμμὰς αὐτάς, καὶ νὰ φέρωμεν εἰς φῶς τὸν ἀνέκδοτον μέχρι σήμερον τίτλον τοῦτον ὁ ὁποῖος συνετάγη ὑπὸ τοῦ τότε κυριάρχου τοῦ χωρίου Σπαχῆ Γιακούπ Μπέη, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ γνησιότης πιστοποιεῖται ὑπὸ τῆς ὁλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος Στάργια τῆς ἐπαρχίας Κολωνίας πατρίδος τοῦ ἐν λόγῳ Σπαχῆ Γιακούπ, κατὰ τὸ ἔτος 1885, Τουρκιστὶ 1301.

Ὡς πρὸς τὴν ἐπισημότητα τοῦ τίτλου τούτου δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἡ ἐλάχιστη ἀμφιβολία περὶ τοῦ ἐναντίου. Οὗτος εἶναι συντεταγμένος συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 2 καὶ 3 τοῦ Τουρκικοῦ Νόμου «Ὁδηγίαι περὶ τῶν ἀφορουσῶν εἰς τὰ Ταπία ἐργασιῶν» (Ὁθωμανικοὶ Κώδικες Νικολαΐδου, τόμος 2ος, σελὶς 1101)¹. Δη-

λαδή, εἶναι ἐγγράφος Τίτλος (Ταπί) ἐκδοθεὶς κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα ὡς πρὸς τὸ ὁποῖον ὁ Αὐτοκρατορικὸς Νόμος ἀπῆτει μόνον τὴν γνησιότητα αὐτοῦ, καὶ ἡ ὁποία ἐν προκειμένῳ πιστοποιεῖται ὑπὸ τῆς ὁλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητος Στάργια ἔπειτα ἀπὸ ἐξήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν. Κατὰ συνέπειαν, ὁ Τίτλος οὗτος τυγχάνει κύρους ἀναμφισβητήτου.

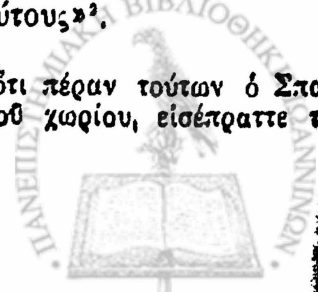
Ἀποκτήσαντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τοιοῦτον Τίτλον (Ταπί), ἐγένοντο ἔκτοτε κύριοι ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεως καὶ ἐνέμοντο τὰς ἐξ αὐτῆς προσόδους, καὶ ἡ μὲν Κοινότης κατέβαλλε εἰς τὸ Τουρκικὸν Δημόσιον κατ' ἔτος διὰ τὸν βοσκότοπον καὶ τὰ δάση τὸν κτηματικὸν φόρον (Βεργί) ἀνερχόμενοι κατὰ τὸ ἔτος 1892 εἰς γρόσια 203, τὸ δὲ 1893 εἰς γρόσια 219, οἱ δὲ κάτοικοι τὸν ἴδιον φόρον (Βεργί οἰκιῶν) ἀνερχόμενοι εἰς τὸ ποσὸν τῶν 860 γροσίων, καὶ τὸ (Βεργί χωραφίων) ἀνερχόμενον εἰς τὸ ποσὸν 887 γροσίων, ὡς τοῦτο ἐμφαίνεται ἐκ τινος Καταστίχου τοῦ 1893 τοῦ τότε Μουχτάρη Βασιλείου Μαντρίδου, καὶ ἐκ τινων ἄλλων ἀποδείξεων εἰς τὴν Τουρκικὴν

Τί δὲ πρὸ τῆς ἐξαγορᾶς ἐκάστη οἰκογένεια τῶν Χιονιάδων ἐπὶ πλέον τῶν ἄλλων φόρων ἐχορήγει εἰς τοὺς Σπαχῆδες, τοῦτε μᾶς τὸ διέσωσεν ὁ ἀείμνηστος Ἰ. Λαμπρίδης εἰς τὰ Ἡπειρωτικὰ αὐτοῦ Μελετήματα ἐν ἀρχῇ τῆς Εἰσαγωγῆς τοῦ τρίτου τεύχους «Κουρεντιακὰ καὶ Τσαρκοβιστιακὰ» ὡς ἑξῆς:

«... καὶ ἐκάστη οἰκογένεια τοῦ χωρίου Χιονιάδες Κονίτης ἐχορήγει ἀνὰ 1½ γρ. ἀριθμὸν τινὰ κραμβῶν, καὶ τὸ ἐκ τῶν αἰγυπροβάτων αὐτῆς γάλα ὅσον συνήγето ἐπὶ μίαν ἡμέραν εἰς τούτους»².

1. Ταῦτα ἀποσπῶμεν ἐξ ἀντιγράφου αἰτήσεως ὑποβληθείσης εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις εἰδικὸν περὶ Δασῶν δικαστήριον, διὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ δάσους ὡς Κοινοτικοῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1928.

2. Ὑποθέτομεν ὅτι πέραν τούτων ὁ Σπαχῆς, ὡς ἰδιοκτῆτης τοῦ χωρίου, εἰσέπραττε τὸ

Παραθέτοντες δὲ κατωτέρω ἐν πιστῇ ἀντιγραφῇ τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐν λόγῳ Τίτλου ὡς οὗτος μετ. φράσθη, ἐν τέλει, ἐπικαλούμεθα τῇ ἐπιεικῇ πρὸς ἡμᾶς κρίσει τῶν ἀναγνωστῶν, διὰ τε τὸ πενιχρὸν καὶ ἄχαρι τοῦ λόγου καὶ τοῦ τρόπου, δι' ὧν παρουσιάζομεν εἰς τὸ κοινὸν τὸν Τίτλον τοῦτον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ

Ἐφημέριος Χιονιάδων (Κονίτης)

*

Αἰτία ἐκδόσεως τοῦ παρόντος Τίτλου Ταπίου (Ταπουναμέ) εἶναι ὡς ἑξῆς:

Ἐπειδὴ ἐν ἔτει διακόσια τεσσαράκοντα (καθ' ἡμᾶς 1824) ὁ Βοσκότοπος (μερᾶς) ὁ κείμενος ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ χωρίου Χιονιάδες τῆς Ὑποδιοικήσεως Κολωνίας τυγχάνοντος ἐκ τῶν χωρίων τοῦ Τιμαρίου μου ὑπερῆξουσιάζω δυνάμει χορηγηθέντος μοι Αὐτοκρατορικοῦ Βερατίου, προσωρισμένος δὲ διὰ τὴν Διοίκησιν τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου τούτου, γνωστῶν ὁρίων μεθ' ὧν τῶν περικλειομένων (μουσταμελάτ) αὐτοῦ, ὀριζόμενος δὲ γύρωθεν ἀφ' ἐνὸς μὲν μεθρία τοῦ χωρίου Λεσκάτσι, ἀπὸ τοῦ ἐτέρου μέρους μεθρία τοῦ χωρίου Τούρνοβον, ἀπὸ τοῦ ἐτέρου μέρους μεθρία Γκιζούντση καὶ ἀπὸ τοῦ ἐτέρου μέρους μεθρία τῶν χωρίων Ἀνω Τάτση Λέσινον καὶ Ἀρζα, ἀρχήθεν ἐτύγχανεν ὁ ἀνέκαθεν Βοσκότοπος (Μερᾶς) τοῦ ρηθέντος χωρίου Χιονιάδες, συμφώνως δὲ πρὸς τὰ ἰδιαίτερα καὶ ξεχωριστὰ Ταπία τὰ ὅποια ἐχορηγήσαμεν διὰ τὰ ἐντὸς τῶν ὁρίων τούτων κατάλληλα πρὸς γεωργίαν ἐδάφη, τὰ ἐδάφη ταῦτα ἐγένοντο καθαρὰ ιδιοκτησία (μουλκι σαχιχά) τὰ δὲ ἀκατάλληλα πρὸς γεωργίαν τοιαῦτα τυγχάνουσιν προσωρισμένα διὰ τὰ ζῶα τῶν κατοίκων, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ καρποφόρα ὡς καὶ τὰ ἄκαρπα δένδρα τὰ εὐρισκόμενα ἐντὸς ὡς καὶ ἔξω τῶν ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω ὁρίων ἀγρῶν, τυγχάνουσιν ὡσαύτως εἰς τὴν Διοίκησιν τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου, οἱ μὲν κάτοικοι προσελθόντες ἠτήσαντο τὴν ἀπονομὴν καὶ χορήγησιν αὐτοῖς ἐγγράφου ἀδείας Ταπίου (Ταπού—Ιζιν—ναμέ), διὰ ταῦτα καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ ιδιότητι

γεώμορον ἐξ ὧν τῶν προϊόντων, καὶ ἐνοικίαζε καὶ τὰς θερινὰς βοσκὰς πρὸς ἴδιον πάντοτε ὄφελος. Τὸ τοιοῦτον, ἐξηνάγκασε τοὺς κατοίκους ἵνα προβῶσιν εἰς τὴν ἐξαγοράν.

ἡμῶν ὡς Σπαχή τῶν ἀνωτέρω συνόρων, λαβόντες (πληρωθέντες) τὸ συμφώνως πρὸς τὸ ἀνέκαθεν (παλαιὸν) νόμον καὶ τὸ ἱερὸν δίκαιον (Σεριάτ) νόμιμον τέλος Ταπίου (ρέσμι — Ταπού) συνετάξαμεν τὸ παρὸν ἵνα ἐφ' ἑξῆς τὸσον ἐκ μέρους ἡμῶν ὅσον καὶ ἐκ μέρους παντὸς τρίτου μηδεὶς ἐν γένει ἐμποδίξῃ ἢ ἐπεμβαίνῃ αὐτοῖς ἐφ' ὅσον καταβάλλουσιν εἰς τοὺς κυρίους τῆς γῆς (σαχίμπ—οὐλ—ἄρζ) διὰ τὰ κατάλληλα πρὸς γεωργίαν ἐδάφη τὸ νόμιμον δέκατον καὶ τοὺς συνήθεις φόρους.

Κατ' Αὐγουστον τοῦ 1240 (1824) ἔτους.

Γιακοῦπ Σπαχῆς

Ἰδιοκτήτης τοῦ ρηθέντος Τιμαρίου

Τ.Σ.

(Σημείωσις Μεταφραστοῦ). Ἡ σφραγὶς αὕτη κατ' ἔθιμον εὑρεται τεθειμένη ὀπισθεν ἐν τῇ δευτέρᾳ σελίδι τοῦ ἐγγράφου καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ μέρος ἔδει νὰ εὐρίσκετο ἐν τῇ πρώτῃ σελίδι αὐτοῦ κάτωθι δὲ ἔπονται).

Μαρτυροῦμεν ὅτι ἡ ἀνωτέρω σφραγὶς εἶνε ἡ γνησία τοῦ ὑπογράψαντος ἐν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ μακαρίτου Γιακοῦπ Μπέη κατοίκου τοῦ χωρίου μας Στάργια τῆς ὑποδιοικήσεως Κολωνίας καὶ ἐπικυροῦμεν ἐν Συμβουλίῳ.

Τῇ 30 Ἀπριλίου 1301 (καθ' ἡμᾶς 1885) ἔτους.

Χαρτόσημον

Ὁ Ἰμάμης τοῦ χωρίου Στάργια

Τ.Σ. Δυσανάγνωστος

Ὁ Μουχτάρης (πρόεδρος) ρηθέντος χωρίου

Τ.Σ. Πρώτος Μουχτάρης τοῦ χωρίου Στάργια.

Τὰ Μέλη

Τ.Σ. Νουρεντίν υἱὸς Χασάν

Τ.Σ. Ἀλῆκος υἱὸς Φότση Τ.Σ.

Τ.Σ. Δυσανάγνωστος

Τ.Σ. Δυσανάγνωστος

Τ.Σ. Δυσανάγνωστος».

Ἀριθμὸς 11097.

Ὅτι ἀκριβῆς Μετάφρασις τοῦ Πρωτοτύπου Τουρκικοῦ ἐγγράφου.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 10 Ὀκτωβρίου 1927

Ὁ

Ἐρμηνεὺς Πρωτοδικείου Ἰωαννίνων

Τ.Σ. Λογοθέτης

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ (ΤΣΑΡΑΠΛΑΝΩΝ)

Ἀπὸ παλῆο χειρόγραφο βιβλίον τοῦ ἐκ Βασιλικοῦ (παλ. Τσαρὰπλανῶν) Θανάση Τσάβαλου, ἀποβιώσαντος πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ποῦ τώρα —μέρος τοῦ μονάχα, γιατί τὸ ὑπόλοιπο χάθηκε κατὰ τὴν κατοχὴ— βρίσκεται στὰ χέρια τοῦ ἐγγοῦ τοῦ Ἀθανάσιου Τσάβαλου, κατὰ ἀντιγραφὴν τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ἐκεῖ Δημοτικοῦ Σχολείου κ. Σπυρίδωνος Κοντονάσιου. Ὁ ἀντιγράφας ἐδήλωσε ὅτι δὲν γράφησε παντοῦ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ χειρογράφου, ἀπὸ φόβου μήπως δὲν γίνῃ αὐτὸ ἀπὸ ὅλους ἀντιληπτό.

*

1846 Μαΐου 1 Τζαραπλανὰ

Κόντικας γιὰ κάθε ὑπόθεση τῆς χώρας καὶ γιὰ τὰ συνόρατά της

Ἐδῶ θέλω σημειώσῃ καὶ διὰ τὴ δυστυχισμένη χώρα Τζαραπλανὰ, πῶς ἦταν καὶ πῶς ἐγίνε τζλοφλίκι πωλημένο μόνον μὲ λόγον μὲ σταμινά, ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν τῶν κατοικούντων ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ καὶ κάμνομεν τὴν ἀρχήν.

«Ἀφοῦ ἦρθαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐκυρίευσαν, ἦταν ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ 1352 ἤτοι χίλια τριακόσια πενήκοντα δύο καὶ ἀφῆραν εἰρηνικά ἐτοῦτοι οἱ τόποι ὡς 100 χρόνια διότι ἐγράφησαν σπαχίδες ἐτοῦτος ὁ τόπος καὶ σὰν ἐπάρθηκε καὶ ἡ πόλις ἡ βασιλεύουσα εἰς τοὺς χρόνους 1453 τότες ἀγρίεψαν οἱ Τοῦρκοι κατεπάνω τὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἔστειλαν ὀρισμούς καὶ ἐχαλοῦσαν τὶς ἐκκλησιὰς καὶ τὰ κάστρα καὶ ἐγίναν μεγάλες ταραχὲς καὶ κλαυθμὸς ἀνεκδιήγητος, ἕως 2 χρόνους καὶ μετὰ 2 χρόνους ἔστειλαν παρηγορίαν σὲ τοῦτα τὰ μέρη καὶ ἔτσι ἡσύχασαν καὶ ἐκάθησεν ὁ καθένας σὺν τῷ τόπῳ. Ὅστις θέλει ἄς στοχαστῇ τὰ ἀπάνω Φραστενὰ, Διπολίτσα, Ἀβαρίτσανη Λαχανόκαστρο καὶ ὀλοῦθε, ὅπου ὡς ἂν ἔφυγαν δὲν ματαγύρισαν ὀπίσω ἢ ἔβρεν ὁ καθένας τόπον ὅπου τοῦ ἄρесе καὶ ἔμεινε. Ἐτότε καὶ οἱ δυστυχεῖς Τζαραπλανῖτες εἶχαν

διασκορπισθῇ καὶ ἔμεινεν ἡ χώρα Τζαραπλανὰ ἔρημος ἕως τριάντα 30 χρόνους.

Ὅμως σὰν ἐρήνευσεν ὁ τόπος ἐτότες ἀρχίησαν ἀπὸ ὀλίγοι ὀλίγοι καὶ ἔματαμαζώνονταν ὁ κάθε ἕνας εἰς τὸ χωρίον τοῦ καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐντοπίους καὶ ξένους καὶ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν αὐγάτισαν οἱ ἄνθρωποι. Ὅμως μερικοὶ ποῦ δὲν ἠθέλησαν νὰ γυρίσουν ὀπίσω εἰς τὸ χωρίον ἐφθόνησαν ἐκείνους ὅπου ἦρθαν καὶ ἐκατοίκησαν καὶ τοὺς ἐχθρεύονταν καὶ ἤρχονταν καὶ τοὺς ἐπείραζαν ὡς ληστές καὶ οἱ πτωχοὶ κατοικοῦντες ἐπέρασαν μὲ πολλὴν πείραξιν ὡς τα ἐξοῦσαν ἐκεῖνοι οἱ φθονεροὶ ἕως ποῦ ἀπέθαναν ἐκεῖνοι οἱ παλαιοὶ ἐκείνου τοῦ καιροῦ. Πλὴν ὅσοι ἦσαν γνωστικοὶ καὶ ἤβραν τόπους καλοὺς δὲν ἔματαγυρισαν, ὡς ἂν ἡ Δεπαλίτσα ὡς ἂν ἡ Μεσαριά, Ὁστανίτσα Ἀβαρίτσανη ὁποῖες ἦσαν γῶρες ἀστολισμένες μὲ πλούσιους καὶ μὲ ἀρχόντους, ὅπου αὐτὰ τὰ χωριά ἔμειναν ἀκατοίκητα ἀπὸ τοὺς ἐντόπιους, μόνον μετὰ καιροῦ ἐμαζώνονταν ἀπὸ ὀλίγοι πτωχοὶ καὶ ἐντόπιοι ὅσον καὶ ξένοι καὶ καταστάθηκαν ἐτοῦτα τὰ χωριά καὶ ἐξοῦσαν ὄχι τόσο ταχτικά, μόνον μὲ χυδαία καὶ βάρβαρη ζωὴ καὶ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν αὐξάνοντας οἱ Τοῦρκοι, οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχαν εἰρήνην ἀπὸ αὐτοὺς, τοὺς ἐπείραζαν καὶ ἔτσι ἔπιαναν ἀφεντάδες ὁ κάθε ἕνας ὅπου νὰ τοὺς ἀρμόζει διὰ νὰ τοὺς διαφεντεύουν καὶ νὰ τοὺς φυλάγουν ἀπὸ τοὺς κακοὺς καὶ διεφθαρμένους. Καὶ τὰ ἦθη ὅμως σὲ τοῦτα τὰ μέρη, ἦγουν Δεπαλίτσα, Μεσαριά, Ὁστανίτσα, Τζαραπλανὰ καὶ Λαχανόκαστρο τὰ διαφέντευαν οἱ ἀφεντάδες ἀπὸ Πρεμέτι. Αὐτοὶ τὰ εἶχαν κυριεύσει ἕως τὰ 1700. Ἀπὸ τὰ 1700 καὶ ὕστερα τὰ ἐκυρίευσαν ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρο καὶ τοὺς ἔδωξαν τοὺς Πρεμετινοὺς καὶ τὰ ὅσα

χωριά ἦταν ἀποκεῖθεν ἡγουν Δεπαλίτζα καὶ ὑπόλοιπα τὰ βαστοῦσαν κάμποσον καιρὸ ἕως ἔγιναν μποσιάδες ἀπὸ Φράσαρι τοὺς ἔδιωξαν καὶ τὰ ἐκυρίευσαν αὐτοὶ οἱ Φρασιαλῆδες ἕως αὖξυσαν οἱ λεγόμενοι Καραμουρατάτες καὶ ἐτότε τὰ ἐπῆραν οἱ Καραμουρατάτες ἀπὸ τοὺς Φρασιαλῆδες τάχα ὡς ἀγορὰ κατὰ τὸ ἔτος 1740. Ἐκείνους τοὺς καιροὺς στὰ 1742 ἐκατέβη ὁ βεζύρης τῆς πόλης μὲ στρατεύματα δυνατὰ ἕως 100.000 διὰ νὰ πολεμύσῃ τοὺς Κορφοὺς καὶ ἀπέρασαν ἀπὸ τοῦτα τὰ μέρη καὶ ἐκόνεψαν στὸν κάμπο τῆς Μεσαριᾶς ὅπου ἦταν τὸ παζάρι τῆς Πωγωνιανῆς καὶ τοῦ ἔκαμαν μεγάλη τιμὴ καὶ δεξιῶσιν οἱ ἀφεντάδες καὶ ἡ ἐβρισκόμενη χώρα Δεπαλίτσα καὶ Μεσαριὰ καὶ αὐτὸς τοὺς ἔδωσε διὰ χάριτα τῆς δεξιῶσις φιρμάνι Βασιλικὸν νὰ μὴ πληρώνοον τὸ λεγόμενον Ποκλόνι.

Ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζομεν τὴν ἱστορίαν πῶς ἔγιναν τὰ Τζαραπλανά τσιοφλίκι τοῦ Ἀλή Μπεη ἀπὸ τὸ Κάστρο διὰ νὰ εἰποῦμε μερικὰ ἕως τὰ 1720 ὅπου ἐκυρίευσαν οἱ Πρεμετινοὶ. Καθὼς ἄνωθεν εἶπαμεν οἱ Τζαραπλανῆτες πάντοτε μὲ τὸν φθόνον ἐζοῦσαν καὶ μὲ κακίαν τρεφόμενοι δὲν ἡμποροῦσαν νὰ ἰδοῦν ἕνα ὑπὲρ τοῦ ἄλλου τὸ καλὸν καὶ τόσον φθόνον εἶχαν ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν τους ὅπου ἀγαποῦν καλύτερον τὸν θάνατον τοῦ πλησίου τους παρὰ νὰ ζῇ μὲ ὀλίγην εὐτυχίαν καὶ ἂν τὸν ἰδοῦν ὅπου νὰ ζῇ ὁ πλησίον τους μὲ παντελῇ δυστυχίαν ἐτότε σβύνει καὶ λιγοστεύει ὁ φθόνος ἀπὸ οὐτούς. Καὶ ὅμως βλέποντας τὸν Παπαστέργιον ὅπου εἶχε τὸ πρὸς αὐτάρκειαν καὶ ἐζοῦσεν ἐκείνους τοὺς καιροὺς μὲ τὴν ἀπλὴ ζωὴν ὀλίγην κυβέρνησιν καὶ εἶχεν καὶ τὸ ὄνομα τάχα ὡς προεστὴς τους, ἐτοῦτοι ἀπὸ τὸν φθόνον τους τὸν πολὺν δὲν ἡμποροῦσαν οἱ ἀθλιοὶ νὰ ὑποφέρουν καὶ διὰ νὰ τὸν πτωχύνουν εἶχαν ὅλην τὴν ἔγνοιαν καὶ ἐπειδὴ ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἦταν ἕνας λήσταρχος καὶ παγκάκιστος ὅπου ἐζοῦσεν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς λησταρχίας καὶ ἀδικίας λεγόμενος Μαντέλος ἐκείνου ἐπρόδωσαν τὸ παιδί τοῦ Παπαστέργιου καὶ τὸ ἐσκλάβωσεν. Ὁ Σκόρδας καὶ Μαρίτσης καὶ μὲ ἄλλους συνομοίους του ἔγιναν αἵτιοι τοῦ τοιούτου κακοῦ καὶ ὁ Παπαστέργιος μὴ θέ-

λοντας νὰ δώσῃ ἄσπρα νὰ τὸ ἐξαγοράσῃ τὸ παιδί του τὸ Δῆμο ἀπὸ τὸ Μαντέλο μόνον ἐπούλησε τὸν τόπον του ἡγουν τὴ μπάσινά του διὰ 260 γρόσια τῶν Πρεμετινῶν ἀγάδων καὶ ἐξαγόρασε τὸν υἱόν του εἰς τὰ 1723 καὶ ὅσάν ἔγινεν ἀρχὴ ὅπου ἐπούλησε ὁ Παπαστέργιος τὴ μπάσινά του ἀρχισαν καὶ οἱ ἄλλοι χωριανοὶ καὶ ἐπούλησαν τῶν Πριμετινῶν ἕως οὗ ἔφθασαν καὶ ἐπουλήθησαν οἱ μισοὶ ὥστε ἐφκίασαν καὶ Κονάκι ἡγουν Κούλα οἱ Πρεμετινοὶ αὐτοῦ ὅπου ἔχουν ὁ Μαρίτσης τὸ σπίτι καὶ τὰ Ρουσάτικα καὶ ὡς ἔμαθεν ὁ Ἀλήμπεης ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρο ὅπου ἐπουλήθησαν οἱ Τζαραπλανῆτες ἀπὸ ἑνὸς ἑνὸς διότι τὸ ἀνήγγειλαν τὸ βιλαέτι τοῦ Ἀλήμπεη καὶ ἐτζί ἔστειλε καὶ ἐπῆρε ἀπὸ αὐτοὺς ἕως 26 νομάτους καὶ τοὺς ἔβαλε στὸ χαψανὰ ἕξη μῆνες καὶ ἐτότε δὲν εἶχαν τί νὰ κάνουν πῶς νὰ ἐλευθερωθοῦν μόνον ἔστειλαν καὶ ἐπούλησαν τὸ βιὸν τους ἡγουν τὰ πρόβατά τους καὶ τὰ γελαδικά τους καὶ ἐπῆραν τὰ ἄσπρα καὶ ἔδωκαν τῶν Πρεμετινῶν καὶ ἐξαγοράστηκαν ὁλίσω καὶ ἔμειναν πόλι χωριὸ καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο τοὺς ἀπέλυσε ὁ Ἀλήμπεης καὶ ἦρθαν στὰ σπίτια τους.

Πλὴν μετὰ ὀλίγον καιρὸν ἦρθεν ὁ Ἀλήμπεης στὸ Δελβινάκι διὰ νὰ ἐπινηγήσῃ τὸ βιλαέτι καὶ ἐκεῖ ἐμαζεύονταν ὅλον τὸ βιλαέτι καὶ οἱ προεστοὶ ἀπὸ τὰ χωριά εἰς τὸμπέηδιὰς ὑποθέσεις ὅπου ἔκανε χρεῖα. Ἐστειλαν νὰ πᾶν καὶ οἱ Τσαραπλανῆτες καὶ αὐτοὶ ἔστωντας νὰ ἦσαν φοβισμένοι ἀπὸ τὴν πρώην φυλακὴν καὶ ἀκέφαλοι μᾶλλον ἐτοιμάζονταν νὰ διασκορπισθοῦν ἔνθεν κακεῖθεν. Ὅμως ἐγκαρδιώθηκεν ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς λεγόμενος Μάρης καὶ πάγει στὸ Δελβινάκι στὸ Μπέη καὶ τοῦ ἀνήγγειλε τοῦ Μπέη τὰ τῶν Τζαραπλανιτῶν ποὺ θέλουν νὰ γίνουν τσιοφλίκι, τοὺς παίρνει αὐτὸς καὶ ἐτζί ἦρθεν ὁ Μάρης ἀπὸ τὸ Δελβινάκι καὶ τοὺς ἐπῆρε τοὺς ἀκέφαλους καὶ ἀνόνητους καὶ τοὺς ἐπάγει εἰς αὐτὸν τὸν Ἀλήμπεη καὶ τοῦ τῶδωσαν τὸ χωριὸ χωρὶς κινένα ὄβολο μοναχὰ μὲ λόγον νὰ τοὺς δώσῃ ὡς 80.000 ἄσπρα καὶ τοὺς ἔστειλε στὴν Κόνιτζα μὲ ἀνθρώπων ἰδικόν του στὸν Κατῆ καὶ τὸ ἐβεβαίωσαν καὶ τὸ ἐκήρυξαν τάχα πῶς ἐπουλήθησαν τὰ Τζαραπλανά διὰ 13 δεκατρία πουνγκιά. Ἐπειτα ἐπῆρε ὁ ἀνθρώπος

τοῦ Μπέη 1 ὁκὰ ῥακὴ καὶ τοὺς ἐκέρασεν ἀπὸ ἑνα φλυτζάνι, ἐχάρισε καὶ τοῦ Μάρη διὰ τὸν κόπον ὅπου ἔκανε διὰ νὰ τοὺς παρυσιάσῃ τοὺς ἀνόητους καὶ ἀκέφαλους χωρὶς νὰ πάρουν οὔτε ἕναν παρὰ μὲ λόγια ξερά. Αὐτὰ ἔγιναν κατὰ τὸ 1725.

Μετὰ ὀλίγον καιρὸν πάησαν καὶ οἱ ὁμοιοὶ τοὺς οἱ Φραστανῖτες εἰς αὐτὸν τὸν Ἀλήμπεη καὶ ἐπουλήθησαν μόνον μὲ κᾶτι καλύτερη γνῶμη. Ἐπῆραν καὶ ἄσπρα καὶ τοὺς ἐσυμφώνησαν καὶ τὰ ἀμπέλια εἰς τρία νὰ πάρουν αὐτοὶ καὶ ἕνα νὰ πάρῃ ὁ Μπέης. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀγνώστων καὶ φθονερῶν ἀνθρώπων ὅπου τοὺς ἐγκαταλείπει ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἡξεύρουν τί κάνουν καὶ σκλαβώνονται μὲ τὸ ἴδιόν τους θέλημα ἀπὸ τὴν κακοκεφαλιά τους. Μετ' ὀλίγον καιρὸν ὥσάν ἀπέθανεν ὁ Ἀλήμπεης ὁ υἱὸς του Σουλεϊμάν ἔγινε Πασιᾶς καὶ εἰς ὀλίγον ἐπῆρε τὰ Ἰωάννινα Μασούπι. Ἐμετοίκησεν ἀπὸ τὸ Κάστρο καὶ ἐκατοίκησεν εἰς τὰ Ἰωάννινα ἔστοντας ὅπου εἶχε καὶ τὸ χαρέμι του ἀπ' ἐκεῖ καὶ ἔγινε πλέον ἐγκάτοικος ὅμως ἦταν δυνάστης σκληρὸς καὶ ἀδικητὴς καὶ τὸν ἐμίσησον οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ Ζαγορίσιοι καὶ ἔστειλον εἰς τὸν τότε βασιλέα προσκλαιόμενοι καὶ ὁ Βασιλέας ἔστειλε τὸν Πασιᾶ Καλὸν καὶ τὸν ἔκραξε τάχα εἰς τὸ Σεράγι του διὰ χρεῖα συμβουλίου καὶ ὁμιλίας καὶ αὐτὸς ἐμπιστεύθηκε ὥσάν ὅπου τὸν εἶχε γαμπρὸ εἰς τὴν ἀδελφήν του καὶ τοῦ ἐπῆραν τὸ κεφάλι, κατὰ τὸ ἔτος 1760.

Ἐτότες ὅσάν ἔμυεν ἡ Σουλεμάν πασιουὶ χήρα μὲ μόνον μικρὸν παιδί καὶ ἕνα κορίτσι, ἀπόθανε καὶ τὸ κορίτσι καὶ ἔμεινε μόνον μὲ τὸ παιδί ἐτότες δὲν τὴν ἐφοβόντον οἱ ἀντικείμενοι ἐτότες ἦβρεν καιρὸ καὶ ὁ λιάλιος ἦγουν Σαλίμπεης ἀπὸ Μεσαριά καὶ ἐγύρεβε νὰ ζαπώσουν τὸν τόπο τῶν Τζαραπλανιτῶν ἦγουν τὸ Τζέργον καὶ τὸ λεγόμενον Πολυστάβριον μὲ δυναστείαν καὶ ὅχι μὲ κρίσιν μόνον στέλνει στὸ χωρίον καὶ παίρνει ἕως 6 ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἔβαλε φυλακὴ διὰ νὰ τοῦ παραδώσουν τὸν τόπο καὶ τοὺς ἐφύλατε μῆνες 3 καὶ ἀπὸ ἕνας ἕνας ἔφυγαν μὲ τρόπον ἐπιδέξιον. Ἐτότες ὁ λιάλιος ἔστειλε τοὺς πιστικούς του μὲ τὰ πρόβατά του καὶ ἔβροσκε μὲ δυναστείαν τὸ Τζέργο. Οἱ Τζαραπλανῖτες

πάησαν νὰ τὰ διώξουν ἔρριξαν οἱ πιστικοὶ τοῦ λιάλιου κι' ἐσκότωσαν τὸν υἱὸν τοῦ Στέργιο Σακογιάννη Ἰωάννην τὸ ὄνομα Τζαραπλανίτην. Οἱ Τζαραπλανῖτες μὴ ἔχοντας ἄλλο ἔμασαν τὰ πρόβατα τοῦ λιάλιου καὶ τὰ ἤφεραν στὸ χωρίον καὶ ὁ λιάλιος ἔμασεν ἀσκέρι καὶ ἦρθεν καὶ ἐπῆρεν τὰ πρόβατά του καὶ καψε καὶ τὸ χωριὸ καὶ ἐσκόλαβωσε καὶ ἀνθρώπους καὶ ἐσκότωσε καὶ τοὺς ἐπῆρε καὶ βιὸ καὶ ἔτζι ἐχάλασεν τὸ χωρίον διὰ τὴν ἐτίαν ταύτην τοῦ τόπου κατὰ τὸ 1768 καὶ ἐβάσταξεν ὁ καβγᾶς αὐτὸς ἕως 2 χρόνους ὅτι ἀφοῦ ἔκαψε τὸ χωριὸ τὴν ἄλλη τῇ χρονίᾳ ὁ λιάλιος ἔμασεν ἀσκέρι καὶ ἦλθε καὶ ἐπῆρεν τὰ πρόβατα τῶν Τζαραπλανιτῶν καὶ ἐσκότωσε καὶ ἀνθρώπους καὶ τοὺς ἔκαμε μεγάλον χαλασμόν διὰ τὸν τόπον τοῦ Τζέργου.

Καὶ ἐτοῦτοι δὲν τοῦ ἐπαράδωσαν τὸν τόπο ἔτζι τὸ ἦβραν ἀπὸ τοὺς παλιότερους οἱ Τζαραπλανῖτες δικόν τους ἀμὴ εἶναι ἀδελὸν πὼς ἐβρέθη Τζαραπλανίτικος διότι ὁ Ἀλήμπεης πὺν ἐκυρίεψε καὶ ἐδιώξε τοὺς Πρεμετινοὺς ἀπὸ τὰ Τζαραπλανὰ καὶ ἀπὸ τὸ Θεωριτζι φαίνεται πὼς τὸν εἶχαν οἱ Πρεμετινοὶ παραμένον τὸν τόπον μὲ ἀγορασίαν καὶ κάνει τσιοφλίκι τὸ Θεωριτζι καὶ τὸ ὀρίζαν οἱ Θεωριτζιῶτες ἕως εἰς τὴν Κλεισούραν καὶ σὰν τὸ ἐπῆρεν ὁ Ἀλήμπεης τὸ Θεωριτζι ἀπὸ τὸ χέρι τῶν Πρεμετινῶν καὶ ἔκαμε καὶ τὰ Τζαραπλανὰ τσιοφλίκι καὶ ἐσηκώθηκαν ἀπὸ τὸ Θεωριτζι καὶ ἐκατοίκησαν στὰ Τζαραπλανὰ καὶ ἔγιναν τὰ δυὸ χωριά ἕνα ἔτζι ἐβρέθη Τζαραπλανίτικος ὁ τόπος ἀπὸ ἐκεῖ.

Ἐγὼ ἔγραψα καθὼς ἔφθασα τοὺς παλαιούς ὅπου μοῦ τὰ ἐδιηγόντν ἔστοντας νὰ εἴμουν ὀλίγον περίεργος καὶ πάντα ἐρώταγαν νὰ μανθάνω τὰ τῶν παλαιῶν, περὶ ἡθῶν, περὶ συνηθειῶν, περὶ τόπων καὶ ὅτι ἄλλο μοῦ ἔρχονταν εἰς τὸν νοῦν. ἤθελα νὰ τὸ γράψω πρὸς ἐνθύμησιν τῶν μεταγενεστέρων. Ἀπὸ τοῦτα τὰ μέρη ἐδῶ ἀπέρασεν ὁ ἀγιώτατος καὶ ἱσαπόστολος Κοσμᾶς. Κατὰ τὴν πρώτῃν φορὰν εἰς τοὺς 1777 ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ δὲν ἐστάθη ἐδῶ εἰς τὴν χώραν μας νὰ διδάξῃ, μόνον ἀπέρασε καὶ ἐπάγη σιτὴ Βήσανη. Καὶ τὴν δευτέραν χρονίαν ὅπου ματαπέρασεν εἰς τοὺς 1778 μηνὶ Ὀκτώβριος ἐστάθη καὶ ἐδίδαξε τὴν

πρώτην διδασχὴν στὴν πεδιάδα τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ τὴν δευτέραν στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Καὶ ἔστώντας νὰ μᾶς ἔβαλεν αὐτὸς ὁ μακαρίτης Κοσμᾶς παιδαγωγὸς δὲν ὄκνισα νὰ γράφω ὑπομνήματα τόσον παλαιῶν τόσων καὶ νέων πλὴν ὅχι μὲ ὀρθογραφίαν ὅτι ἤμουν ἄμυρος ἀπὸ Ἑλινικὴν πεδίαν. μόνον μὲ τὴν απλῶς χειρογραφοίαν ἔγραψα.

Πλὴν ἃς ἔχω συγχώρεσιν κὲ κάνο τέλος μὲ τὴν μαρτυρίαν τῶν παλαιῶν Διαμάντη Νκυρομάνου, Γιανηφότου, Νικόλα Φώτου, Νοίκου Στέφου. αὐτοὺς ἔφθασα παλαιούς καὶ ἐμίλησα. Πάλιν ἄλλην στάσιν : Ζαφίριν Μπέτζο Κολοβόν : Διαμάντι Μπάζγκα : Στόλι Καραθάνο : Ὑστερι στάσι τρίτῃ στάσι : Παπαγιάνοι ὁ καὶ πρωτόπαπας Παπαθανάσης : κόστα Κόκινος : γιάννη κόκκινος : νάσο καραγιάνις : Ὁ Χα-

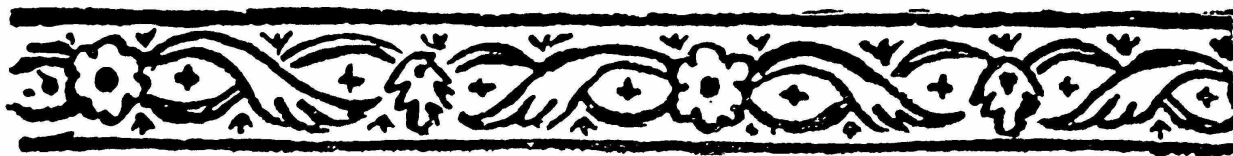
τζῆς : Στέργιο Σακογιάνης : πανταζῆ Σταμάτης : Προφύρι τόμυς : νάσο τόμης : Ἀλέξη Μυσούρις μὲ τὸν υἱόν του : κότηιο καραλῆς, Φίλιος Παπαδημητρίου : Μέρτζιος Ζηκο Στέργιος : Ρούση Μαρίτζις καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὅπου μοῦ εἶπαν τὰ τοῦ τόπου καὶ ἔγραψα καὶ ὅστις θέλει ἃς περιεργάζεται καὶ ἃς ἀναγινώσκει διὰ νὰ ἡξέβρη μερικὰ τὰ τοῦ καιροῦ συμβαίνοντα. Ἐστάθηκα ἐπιμελητὴς ἐγὼ ὁ Ἀθανάσιος Ἰωάννου Τσαβαλλοῦ μυφτάρης τῆς χώρας καὶ ἐπῆρα τὴν ἱστορίαν αὐτὴν ὅπου ἔγραψεν τὰ τοῦ τόπου ἀπὸ ἀδελφὸν Παπανικολάου πνευματικοῦ, Παπαβασίλειον Μάτζικα ὅπου ἑκατοικοῦσεν εἰς τὸν πύργον στὸ Μαναστήρι Ἀγίου Κων(τίνου) καὶ τὰ ὅσα ἔγραφε τὰ τοῦ τόπου μας τὰ ἔγραψα νὰ ἐβρίσκωνται καὶ νὰ τὰ ἐβροῦν ἄνθρωποι τῆς χώρας μας.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

- Γυναῖκα κὲ χειμουνικὸ ἢ τύχη τὰ διαλέγει
(Γιὰ δυσδιάκριτα καὶ ἀπατηλὰ πράγματα)
- Δυὸ ἀσκιά κι' ὅποιου σκάσ' (ἢ σπάσ')
- (Γιὰ δύο ἄτομα ἢ κράτη ποὺ ἀπεφάσισαν νὰ μονομαχήσουν ἢ νὰ πελεμήσουν μέχρι ἐξοντώσεως τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν δύο)
- Δέκα τᾶχ' κι' ἰννηὰ τὰ βρίσκ'
- (Γιὰ τοὺς ἐλλιπεῖς τὸ πνεῦμα ἢ τοὺς ἀφηρημένους)¹.
- Δὲ θέλου—ν—ἄντρα—ν—ῶμμευρφου, νὰ κάθῃσι σιμά μου νὰ συγχωρμπαρμπιρῶν καὶ νὰ πεινάει ἢ κοιλιὰ μου (Εὐνόητος ἢ σημασία).
- Δὲ ρυτᾶν τὴ Φατιμέκου, πότι εἶνι μπαῖράμι
- (Γιὰ ἔσους δίνουσι σημασία, σὲ ἄσημους ἀνθρώπους, γιατί τὸν Μουφτὴν θὰ ρωτήσουν πότε εἶναι Μπαῖράμι(= τουρκικὸ Πάσχα) καὶ ὅχι τὴν πρώτην τυχοῦσα τουρκάλα).

1. Ἡ παροιμία εἶναι παλαιὰ ἀναφερομένη καὶ ἀπὸ τὸν μακαρίτην Π. Ἀραβαντινόν (Παροιμιαστήριον). Ἀλλ' οἱ νεώτεροι Γιαννιώτες τὴν συνεδίξαν μ' ἕνα Γιαννιώτην τῆς ἐποχῆς τοῦ 1910, Μπατοκανέλαν ὀνόματι ὁ ὁποῖος εἶχε 10 γαῖδουράκια, μὲ τὰ ὅποια μετέφερε π'λὸ(=πηλὸ) ἀπὸ τὴν «προσκύνησι» γιὰ τὴν ἐπάλειψι φούρνων στὰ Γιάννινα καὶ ὁ ὁποῖος ὅταν καβαλλοῦσε τὸ ἕνα παρτήρει μὲ ἐκπληξί, ὅτι εἶχε 9 κι' ὅταν ξεπέζεσε τάβρισκε πάλι δέκα. Πρόκειται γιὰ γιαννιώτικον σατυρισμὸ τοῦ μακαρίτη, ἂν δὲν ζῇ, ἀγαθοῦ ἀνθρώπου.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΘ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Καθηγητοῦ
Θρησκευτικῶν Γυμν. Θηλέων Ἰωαννίνων

ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ*

Ἡ Μονὴ στοὺς Παγανιοὺς. — Κοντὰ στὴ Παραμυθιά, στὴ Σέλλιανη καὶ τὸν Καλαμᾶ εἶναι σήμερα ἡ μονὴ τῆς Παναγίας τῶν Παγανιωῶν, πού ἐπισκέφθηκα μαζί μὲ τὸν μητροπολίτην Παραμυθίας Ἀθηναγόραν στὰ 1926, ὅταν ἡγουμένός της ἦτο ὁ πραγματικὸς ἅγιος Ἰωσήφ. Δὲν εἶναι ὁριστικὸν ἂν ἡ Μονὴ τῶν Παγανιωῶν ἀντικατέστησε τὴ Μονὴ Οἰχανία, οὔτε γνωστὸν πόθεν τὸ ὄνομα αὐτό. Ὑπάρχει, ἀλήθεια, μιὰ τοποθεσία «Παγανιά», ἓνα μικρὸ φυσικὸ λιμανάκι στὴν ἡττειρωτικὴ ἀκτὴ κοντὰ στὸ ἀκρωτήρι τοῦ Στύλου. Μήπως ἡ μονὴ αὐτὴ, ιδρύθηκε ἀπὸ κανέναν Παγάνη βυζαντινῆς καταγωγῆς;

Μήπως ὀνομάστηκε ἔτσι ἀπὸ κανέναν σλαῦον ἐπιδρομέα ἢ βυζαντινὸν μισθοφόρον Βαϊνᾶν; Μήπως διότι ἡ Μονὴ αὐτὴ εἶχε πολλὰ βᾶϊα; Μήπως διότι ἡ Μονὴ αὐτὴ μὲ θαῦμα ἔδιωξε τοὺς καλλικατζάρους, τὰ δαιμόνια, πού λέγονται καὶ παγανά; Μήπως διότι διέθρεψε τίποτε νησιτικὰ παιδάκια, πού λέγονται κι' αὐτὰπαγινά; Μήπως διότι στὰ διάσημῃ τῆς μονῆς αὐτῆς γινότανε ὁμαδικὸ κυνήγι, δηλ. παγᾶνα; Μήπως διότι ἡ μονὴ αὐτὴ χτίστηκε σὲ ἐρείπια ἀρχαίου εἰδωλολατρικοῦ ναοῦ, παγανιστικοῦ δηλ. ναοῦ σὲ γλῶσσα λατινικῇ; Ἀγνωστον, Ὡς τελευταίους Μητροπολίτας ἀπὸ τῆς ἀναμνήσεως μου ἀναφέρωμεν τὸν Ἰερόθεον, ὁ ὁποῖος ἐλειτούργησε κι' ἐδῶ στὸ Ναὸ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης. Αὐτὸς στὴν Παραμυθιά τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα θέλοντας νὰ τονώσῃ τοὺς τρομαγμένους τσιάμηδες Χριστιανοὺς μὲ τὴν ἐμφάνησιν τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας ὕψωσε μαζί μ' αὐτὴ

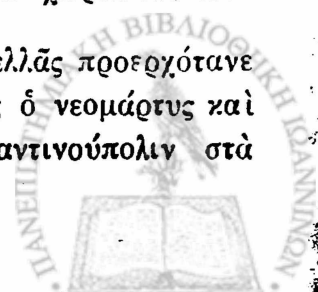
στὴ Μητρόπολιν τῆς σημαῖες ὅλων τῶν ὁρθοδόξων κρατῶν καὶ τῆς Ρωσίας, καὶ οἱ μὲν Χριστιανοὶ χάρηκαν, οἱ δὲ Μουσουλμᾶνοι διὰ τὸν φόβον τῆς «Ἀρχούδας» Ρωσίας δὲν εἶπαν τίποτε. Καὶ θυμᾶμαι πόσον ὡς παιδάκια ἀγαλλιᾶσαμε φιλώντας στὸ Γαλλικὸ λεξικὸ τοῦ Λαρούς τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν ἢ βλέποντάς την νὰ κυματίζῃ στὰ Ἑλληνικά Προξενεῖα, στὸ κτίριον τοῦ σημερινοῦ Ταμεῖου Δωδώνης. Ἐπίσης τὸν Μητροπολίτην Νεόφυτον πού φιλοξενοῦσε μὲ μεγαλοπρεπῇ γεύματα στὸ μέγαρόν του, τὸν προστάτην τῆς παιδείας καὶ τῶν οἰκοτροφείων, πού ἠτύχησε στὰ 1913 ἐπὶ κεφαλῇς Τσιάμηδων προκρίτων Μουσουλμάνων καὶ Χριστιανῶν νὰ παρασθῇ τὴν Παραμυθίαν στὸ σῶμα τοῦ Ἡπίτη, πού προήλανε ἀπὸ τὸν Ἀχέροντα. Καὶ ὁ ἀτυχὴς Νεόφυτος πού οἱ Βούλγαροι δὲν τοῦ εἶχον ἐπιτρέψῃ νὰ ἀποβιβασθῇ στὴ Βάρνα ὡς Μητροπολίτης μετατέθηκε στὴν Παραμυθιά καὶ κατοπινὸν στὸ Σουφλί καὶ τὴν Ἰκαρία καὶ ἀπέθανε στὴν Ἀθήνα.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΒΕΛΑΣ ΚΑΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Καὶ ἡ Μητρόπολις αὐτὴ ἔχει ἀποτελεσθεῖ ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Ἐπισκοπὴ Βελλᾶς καὶ τὴν περιφέρειαν Κονίτσης καὶ Λεσκοβικίου γιὰ λόγους ἐθνικοὺς ἰδίως στὴν ἀλβανόφωνη περιοχὴ τοῦ Λεσκοβικίου καὶ σὲ μερικὰ βλαχόφωνα χωριά της, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν πρόφτασε ὁ Πάτερ Κοσμᾶς νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν κουτσοβλαχικὴν γλῶσσα, ὅπως τὰ πέτυχε σὲ ἀρκετὰ χωριά τοῦ Ζυγορίου.

Ἀπὸ τὴν περιοχὴ Βελλᾶς προερχότανε ὁ Ἅγιος Ἀβξέντιος ὁ νεομάρτυς καὶ ἐμαρτύρησε στὴν Κωνσταντινούπολιν στὰ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος

1720 καὶ τοῦ ὁποίου ἡ μνήμη τελεῖται στὶς 25 Γεναρίου.

Μοναὶ τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς εἶναι α) ἡ τῆς Βελλᾶς μὲ τὸ ἱεροδιδασκαλεῖον τῆς πού ὑπέστη ἀρκετὲς ζημίαι ἀπὸ τοὺς συμμορίτες, β) ἡ μονὴ τῆς Ζέρμας στὸν ἱστορικὸν Γράμμον, πού εἶχε χειρόγραφα καὶ πολύτιμα σκεύη, πού ὅλα τ' ἄρπαξαν καὶ γ) ἡ Μονὴ Κλαδόρμης στὴ Φούρκα τῆς Κονίτσης στὸν ἱστορικὸ Σμόλικα.

Ἄλλος ἅγιος ἀπὸ τὴν Κόνιτσα εἶναι ὁ νεομάρτυς Ἰωάννης, πού ἐμαρτύρησε στὴν Κωνσταντινούπολιν στὰ 1814 καὶ τελεῖται ἡ μνήμη του στὶς 22 Σεπτεμβρίου. Εἰς τὴν Κόνιτσα ὑπῆρχε καὶ μία ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματί του κοντὰ στὴν Ἀναγνωστοπούλειο Γεωργικὴ Σχολή, καὶ τὴν ὁποίαν ἐγάλασαν οἱ Τούρκοι στὸν πόλεμον τοῦ 1912 καὶ ὑποθέτω πῶς οἱ εὐσεβεῖς Κονιτσιῶτες θὰ τὴν ξανάφτιασαν. Στὴν ἐπαρχία Κονίτσης τέλος τιμᾶται ἰδιαίτερος ὁ Ἅγιος Νικάνωρ καὶ ὑπάρχει καὶ χωρίον Νικάνωρα καὶ τελοῦν τὴ μνήμη του στὶς 7 Ἀυγούστου. Ὁ ἅγιος Νικάνωρ δὲν εἶναι Ἠπειρώτης. Ἦτο ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἀπέθανε στὰ 1419 ἀφοῦ ἔδρασε ὡς πνευματικὸς ὁδηγὸς στὰ μέρη τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας πού συνορεύουν μὲ τὴν ἐπαρχία Κονίτσης. Ὁ ὅσιος Νικάνωρ «διέλαμψεν ἐν τῷ ὄρει τοῦ Καλλιστράτου». Ὅρος Καλλίστρατον εἶναι τὸ Βότον ὄρος στὰ σύνορα Μακεδονίας—Ἠπείρου στὴν ἐπαρχία Ἀνασελίτσας (σήμερον Νεαπόλεως), ὅπου καὶ ἡ κομόπολις Λειψίστα μετονομάστηκε Καλλικρίτειον, τὴν ὁποίαν οἱ συμμορίτες μετέβαλαν σὲ φυλακὴ καὶ σὲ τάφους τῶν ἐθνικοφρόνων.

Ἀπὸ τίς ἀναμνήσεις μου γνωρίζω τὸν Μητροπολίτην Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Σπυρίδωνα (1906—1916), ὁ ὁποῖος βρισκότανε στὶς φυλακὲς τῆς Κόνιτσας καὶ τὸν ἀπελευθέρωσε ὁ Κεφαλλὴν ἀξιωματικὸς Γεράσιμος Βοιλιέρης, ὅπως μοῦ ἔλεγε ὅταν μαζὶ ἤμαστε ὄμηροι στὴν Ἰταλία καὶ Γερμανία ἐπὶ 39 μῆνες κατὰ τὰ ἔτη 1942—1945. Ἡ ἱστορία πολλὰ μιὰ ἡμέρα θὰ γράψῃ γιὰ τὸν Σπυρίδωνα αὐτὸν τὸν Ἠπειρώτην. Κατόπιν ὁ πρὶν Δωδών

νης Πανάρετος γιὰ τὸν ὁποῖον μιλήσαμε.

Τελευταῖος ὁ Ἰωάννης ὁ ἀπὸ Ἰμβρου καὶ Τενέδου μὲ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἀτυχῶς ἔχει καταργηθῇ ἡ Μητροπολις Κονίτσης καὶ ἔχει περιληφθῇ στὴν τῆς Δρυϊνουπόλεως, τῆς ὁποίας ὁ Μητροπολίτης Δημήτριος τιτλοφορεῖται «Δρυϊνουπόλεως» Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος Βορ. Ἠπείρου.

Ἀλλὰ πρὸ τοῦ Σπυρίδωνος Μητροπολίτης Κονίτσης ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος Ἀράπογλου—πού λειτούργησε κ' ἐδῶ στὸ Ναὸ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης—πού ἔγινε ὕστερα Τραπεζοῦντος, Κυζίκου, Δέρκων καὶ τέλος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, πού οἱ Τούρκοι στὰ 1925 τὸν ἔδιωξαν βιαίως ὡς ἀνταλλάξιμον καὶ ἦρθε στὰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἐτελείωσε.

Τέλος ἀναφέρω τὸν τιτουλάριον ἐπίσκοπον Βελλᾶς, τὸν ἀτυχῇ Ἀθανάσιον Νάτσην, τὸν βοηθὸν τοῦ Μητροπολίτου μας Σπυρίδωνος. Παιδὶ φτωχὸ ἀπὸ τὸ Μαυρονόρος, παιδὶ ἐνὸς γανωτῆ—πού τὸν γνώρισα στὸ Δομοκὸ ὑπηρετώντας ἐκεῖ ὡς ἑλληνοδιδασκαλός—σπούδασε ἐνεργεῖαι τοῦ Σπυρίδωνος στὴ Χάλκη καὶ νεαρὸς ἔγινε ἐπίσκοπος καὶ στὴν κατοχὴ ἔδειξε σθένος καὶ στάθηκε ἐμπυχωτῆς τῆς «Παντανάσσης» στὸ ἔργον τῆς περιθάλψεως τῶν θυμάτων τῆς ἰταλογερμανικῆς κατοχῆς. Ἀτυχῶς πέθανε νεώτατος ἀπὸ αὐτοκινήτιστον δυστύχημα.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ

Ἡ πόλις τῆς Κορυτσᾶς ιδρύθηκε περὶ τὸ ἔτος 1490. Μητρόπολις δὲ Κορυτσᾶς, Σελασφόρου, Μοσχολόλεως (θερινῆς ἑδρας), Κολωνίας (τῆς ἀρχαίας Κανλωνίας), Δεβόλης καὶ Πρεμετῆς (πού ἄλβανικά, λέγουν, σημαίνει Παρασκευὴ) μὲ διάφορες παραλλαγὰς ὀνομασίας κατὰ διάφορα χρονικά διαστήματα ἀναφέρεται ἀπὸ τὸ ἔτος 1670.

Τὸν Ἑλληνα Μητροπολίτην Κορυτσᾶς—τοῦ ὁποίου διάκονος ἦτο ὁ κατόπιν ἱερεὺς στὸν Ἅγιο Νικόλαο Κοπάνων Παπασπύρος Κατσίκας πού διάβαζε στὴ Μητρόπολιν ἄρβανίτικα τὸ Εὐαγγέλιο στὴ δεύτερη Ἀνάστασις—τὸν Φώτιον Καλίδην ἡ ἄλβανοκουτσοβλαχικὴ προπαγάνδα τὸν ἐδολοφόνησε στὰ 1906 καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτι

στὴ Μητρόπολὴ μας τότε τοῦ κάναμε μνημόσυνο καὶ κενοτάφιο μὲ πολλὰ στεφάνια. Τῆς Κορυτσᾶς κατόπιν Μητροπολίτης ἔγινε ὁ Πρεμετινὸς ἀπόφοιτος τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τῆς Νήσου Ἱεροθέου, ὁ ὁποῖος ἀποσύρθηκε καὶ ἀπὸ τότε ἐφησυχάζει στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ τελευταῖος ἔλληγν Μητροπολίτης, ὑπουργὸς τῆς Κυβερνήσεως τῆς Αὐτονομίας Ἠπείρου ὁ Γερμανός, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ὡς μητροπολίτης Λαγκαδᾶ. Στὰ 1914 στὴν Κορυτσά ὁ ἀπὸ ἀπὸ τὸ Λάμπορον τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἀπόφοιτος τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τῆς Νήσου μας, παντρεμένος ἐδῶ στὰ Γιάννινα, ὁ ἱεροδιάκονος Βασίλειος Γκιώνης κρατώντας τὴ σημαία τῆς Αὐτονομίας Ἠπείρου σκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΒΕΛΕΓΡΑΔΩΝ

Μὲ ἔδραν τὸ Βεράτιον στὴ Β. Ἠπειρο.

Τὸ Βεράτιον εἶναι ἡ ἀρχαία Βηρυττός, ἡ βυζαντινὴ Πουλχερίουπολις — ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας βασίλισσας Πουλχερίας 450 μ.Χ. — ἡ σλαβικὴ Βελαγράδ πού σημαίνει λευκὴ πόλις, ἡ τουρκικὴ Μπελιγκρατί Ἀρναούτ δηλ. Ἀλβανικὸ Βελιγράδι καὶ τὰ στὴν ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα Βελέγραδα. Ἐγινε μητρόπολις καὶ αὐτὴ κατὰ τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα ἀπὸ τῆ συγχώνευση παλαιῶν ἐπισκοπῶν Αὐλῶνος, Ἀπολλωνίας, Σπαθίας, Μουζακίας, Καννίνης. Ἀπὸ τῆ Σπαθία πῆραν τὸ ὄνομα οἱ κρυπτοχριστιανοὶ πού ἦσαν στὰ μέρη αὐτὰ καὶ ἰδίως γύρω ἀπὸ τὸ Ἐλμπασάν. Μουζακία ὀνομάστηκε ὅλη ἡ εὐφορώτατη γύρω περιοχὴ ἀπὸ τὸν Μουζάκη πού ἦτο πιστὸς φίλος χριστιανὸς καὶ συνεργάτης κατὰ τῶν Τούρκων τοῦ Σκενδέρμπεη καὶ τοῦ ὁποῖου τὸ γένος ἐξέλιπε ἀπὸ τὰ 1600. Τὸ Βεράτιον ἦτο κέντρον ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ πρὸ τοῦ ἐξαλβανισμοῦ καὶ ἐκμουσουλμανισμοῦ τῆς περιοχῆς, τὴν ὁποίαν δὲν πρόφτασε νὰ προλάβῃ ὁ Πάτερ Κοσμάς πού τὸν σκότωσαν στὸ Καλλικάνταση ἐκεῖ κοντά. Στὸ Βεράτι σωζότανε ἕνας ἀρχαιότατος κώδιξ τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ἐπιλεγόμενος «Πορφυροῦς».

— Στὸ Βεράτι σώζεται καὶ τὸ ἱερὸν λείψανον τοῦ Ἀγίου Νικοδήμου,

Κορυτσαίου ράπτου, πού ἐμαρτύρησε μέσα στὸ Ἐλμπασάν στὰ 1722 καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ μνήμη τελεῖται στὶς 10 Ἰουλίου. Καὶ φαίνεται ὅτι ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχαν πολλοὶ φανεροὶ χριστιανοὶ στὸ Ἐλμπασάν, οἱ δὲ ὀλίγοι ἐκεῖ Χριστιανοὶ ἦσαν Κρυπτοχριστιανοὶ Σπαθιώτες, μετέφεραν τὸ λείψανό του στὸ Βεράτι πού εἶχε καὶ περισσότερους χριστιανούς καὶ Δεσπότην. Τὸ λείψανον τοῦ Ἀγ. Νικοδήμου τυλιγμένο σὲ βαμβάκια πού ἀφίνουν νὰ φαίνωνται μόνον τὰ νύχια, βρίσκεται στὴ Ἐκκλησίᾳ τῆς Συνοικίας Μαγκαλέμη τοῦ Βερατιοῦ καὶ τὸ προσκύνησε ἡ γηραιὰ συνταξιούχος δημοδιδασκάλισσα καὶ εὐεργέτις τοῦ Νοσοκομείου Χατζηκώστα καὶ τοῦ Γηροκομείου Ζωσιμάδων, ἡ Πολυξένη Μολυβάδα, ὑπηρετώντας ἐπὶ Τουρκίας ἐκεῖ.

Καὶ τέλος ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Ἀρβανιᾶς καταγόμενος Χρηστὸς ὁ κηπουρὸς ἐμαρτύρησε στὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ καὶ ἡ μνήμη του ἐορτάζεται στὶς 12 Φεβρουαρίου.

Μητροπόλεις τοῦ σημερινοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους εἶναι τρεῖς : α') Ἀργυροκάστρον, β') Κορυτσᾶς καὶ γ') Τυράνων — Δυεραχίου καὶ Ἐλβασανίου τῆς ὁποίας ὁ ἀρχιεπίσκοπος λέγεται ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Ἀλβανίας.

Μὲ τὴν ἴδρυσή τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους στὰ 1912 καὶ μετὰ τὴν ἀναγνώρισή του ἀπὸ τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν στὰ 1922, στὸ ὁποῖον κράτος ἀτυχῶς ἔχει περιληφθῇ καὶ ἡ κατὰ πλειοψηφίαν τότε ἑλληνικὴ καὶ χριστιανικὴ Βόρειος Ἠπειρος, τὰ ἐκκλησιαστικά της πράγματα ἔχουν διαρρυθμισθῇ ὅταν ὁ πρὶν Μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρύσανθος — γιὰ τὸν ὁποῖον μιλήσαμε παραπάνω — πῆγε δυὸ φορές στὴν Ἀλβανία κατὰ τὰ ἔτη 1926 — 1927 καὶ σχηματίστηκαν οἱ τρεῖς αὐτὲς μητροπόλεις γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν ὀρθοδόξων Ἀλβανοφώνων καὶ ἑλληνοφώνων. Καὶ οἱ Μητροπολῖται Ἀργυροκάστρου Παντελεήμων καὶ ὁ Κορυτσᾶς Εὐλόγιος, ὁ συμφοιτητής μου, κατέφυγον στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὸ 1941, καὶ σήμερα στὴν Ἀλβανία μένει μόνον ὁ ἀρχιεπίσκοπός της Χριστοφόρος. Καὶ προσθέτω ὅτι τελευταῖος Ἕλληγν Μητροπολίτης Δυεραχίου ἦτο ὁ σημερινὸς γηραιὸς ὁ Μυτι-

λήνης Ἰάκωβος, κατὰ παράκλησιν τοῦ ὁποίου στὰ 1914 μὲ τοὺς σπαραγμοὺς τῶν Ἀλβανῶν διὰ τὸ ζήτημα τοῦ βασιλέως Βῆδ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπέστειλε στὸ Δυρράχι τὸ πολεμικὸν «Ἑλλη» πρὸς τὴν κατεβύθισε ὕστερα στὴν Τήνο στὰ 1940 ἰταλικὸν ὑποβρύχιον, γιὰ προστασία τῶν χριστιανῶν καὶ γιὰ τὸ κῦρος τῆς Ἑλλάδος.

Ἦσαν καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ Μητροπόλεις μαζὶ μὲ τὴν τετάρτην τῶν Βελεγράδων, ἄλλοτε ἑλληνικές. Σήμερα ὅμως ὕστερα ἀπὸ 36 ἐτῶν (1916—1952) ἀλβανικὴ ἐπίδραση κινδυνεύουν νὰ ἐξαλειφθοῦν τὰ ἑλληνικὰ ἔχνη τῆς Βορείου Ἑπείρου μας, πρὸς τρεῖς πορὲς ἐλευθερώθηκε στὰ 1913, 1914 καὶ 1940 καὶ τρεῖς φορές ἀπὸ τὶς ἐθνικές μας

ἁμαρτίες στὰ χρόνια 1915—1944 σκλαβώθηκε. Ἀλλὰ ἄς ἐλπίζουμε. «Μετανοεῖν χρὴ».

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ἀπὸ τὴ μικρὴ μου αὐτὴ ἐργασία γιὰ τὴ Χριστιανικὴ Ἱστορία τῆς Ἑπείρου θὰ μάθουν μερικὰ χρήσιμα οἱ μορφωμένοι, ἀλλ' ἰδίως θὰ ὠφεληθοῦν ὅσοι καὶ ὅσες ἀπὸ τὴ νέα γενεὰ τὴ μελετήσουν. Θὰ μάθουν τί εἶχαμε οἱ Ἕλληνες, τί χάσαμε καὶ τί ἐλπίδες πρέπει ν' ἔχουμε.

Εἶθε ἄλλοι Ἑπειρώτες μὲ ζῆλο νὰ ἐργασθοῦν γιὰ τὴ γνωριμία τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑπείρου, τῆς ἐλεύθερης καὶ σκλάβας.

ΓΕΩΡ. Α. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Π Ρ Ο Κ Η Ρ Υ Ξ Ι Σ ΤΟΥ Α' ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Η ἙΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

Π Ρ Ο Κ Η Ρ Υ Ξ Ξ Ε Ι
ΤΟΝ Α' ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ
μὲ α' ἔπαθλον 1.000.000 δραχμὰς καὶ β' 500.000

Ὅροι τῆς συμμετοχῆς εἶναι οἱ ἑξῆς :

- α) Κάθε λαογραφικὴ συλλογὴ πρέπει νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἑπείρον νὰ ἔχη δὲ ἑκτασιν πέντε τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλον (80 σελ.)
- β) Αἱ λαογραφικαὶ συλλογαὶ πρέπει νὰ εἶναι ἀνέκδοτοι.
- γ) Αἱ ἀποστέλλόμεναι συλλογαὶ θὰ φέρουν ὡς ἐπικεφαλίδα ἓνα ρητὸν ἢ παροιμίαν καὶ εἰς κλειστὸν φάκελλον ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι τὸ ἴδιον ρητόν, θὰ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ συλλέκτου.
- δ) Ἔργασίαι θὰ γίνονιν δεκταὶ μέχρι 30 Ἰουνίου 1953.
- ε) Ἡ βράβευσις τῶν συλλογῶν θὰ γίνῃ εἰς πανηγυρικὴν συνεδρίασιν τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Αὐγούστου 1953

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΤΣΑΠΟΣ (1837)

Μιά περδικούλα κάθονταν στὰ πλάγια τοῦ Μετσόβου,
καὶ τώλεγε πικρὰ πικρά, σὰν ἀπ' ἀνθρώπου στόμα.
Σήμερα, Τσάπο μου, γιορτή, ἡ Πασχαλιὰ ἡ μεγάλη,
καὶ σήμερα θὰ θυμηθῇς τὰ μαῦρα σου τὰ νειᾶτα.
Μὲ τὰ χρυσὰ του τάρματα, μὲ τὸ σπαθὶ ζωσμένος,
μὲ τὰ καπετανίτικα φορέματα ντυμένος,
ἐπῆγε στὴν Ἀνάσταση σὰν πρῶτος καπετάνος.
Στὸ σπίτι του ἐμπαινόβγαιναν γιὰ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη»
ὅλ' οἱ δικοὶ καὶ φίλοι του, κ' οἱ πρῶτοι τοῦ Μετσόβου.
Πλούσιο τὸ γιῶμα τῶστροωσαν, τῆς Πασχαλιᾶς τραπέζι,
καὶ μόν' τὸ πρῶτό του παιδί ἦταν συντραπεζίτης,
τ' ἄλλα παιδιὰ κι' ἀνίτρια του παγάνα ἦταν ὅλα.
Ἄρνι μεγάλο καὶ παχὺ ἀπ' τὸ σουβλὶ βγαλμένο,
φέραν τοῦ βάλαν ὀμπροστὰ κλέφτικα λιανισμένο
τὸν πλάτη ἐπῆρε γιὰ νὰ φάῃ, τὸν πλάτη νὰ κυτιᾷ,
τὸ πρόσωπό του ἐχλώμιασε κ' ἔσκυψε τὸ κεφάλι,
γιατ' εἶδε δύο μνήματα, σκαμμένα στὴν αὐλή του.
—Τσάπο μ' καλὴ σου Πασχαλιά—Μπέη μ' πολλὰ τὰ ἔτη,
δρίστε στὸ τραπέζι μας—χαρῆτε καπετάνιε,
ἐναν καφὲ μόνον νὰ πιῶ, καὶ σεῖς φᾶτε καὶ πιῆτε.
Σήκωσ' ὁ Τσάπος ἐντολὴ γιὰ τὴν ὑγείᾳ του Μπέη,
κι' ἐπὶ τὴν ὕστερη σταξιά· μαζὺ μὲ τρία βόλια
καὶ μ' ἄλλα πέντε κλείστηκε τὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ του.
Τοῦ Γέρον ἡ γλῶσσα κελαδᾷε στὸ αἷμά του πνιγμένη.
«Ἀρίμπεη, Τουρκόβγυρτε, κλήρα τ' Ἀλλῇ Φαρμάκη,
ἔχω παιδί' ἄλλα κι' ἀνειριούς καὶ διάτα τοὺς ἀφήνω,
δοσὸ καιρὸ νὰ ζήσουνε τὸ αἷμά μου νὰ βγάλουν,
καὶ Τοῦρκο νὰ μὴ μπιστευθοῦν καὶ φίλο νὰ μὴν πιάσουν.

Η ΛΕΛΟΥΔΩ

Πέσαν τ' απόσκια πέσανε, Λελούδω μ' στην αὐλή σου,
 και σὺ Λελούδω μ' νύχτωσες στὸν μύλο μὴ πηγαίνης
 γιατί' εἶν' ὁ νειὸς ὁ μυλωνᾶς καὶ σὲ διπλοξαγιάζει,
 σοῦ πέρνει ξάγι στὰ ἄλεσμα καὶ ξάγι γιατί' ἐσένα,
 σοῦ κόβει τὰ θηλύκια σου, φιλεῖ τὰ δυό σου μάτια,
 καὶ μαραγκιάζ' ὁ κόρφος σου, χαλάει τὸ πρόσωπό σου.
 Ἡ νύφη δὲν φηγκράσθηκε τῆς πεθερᾶς τὰ λόγια,
 πιάνει φορτώνει τ' ἄλογο στὸ μύλο καὶ πηγαίνει.
 Βρίσκει τό μύλο χάρβαλο, τὸν μυλωνᾶ στὸν ὕπνο.
 Γειάσου χαρά σου μυλωνᾶ, Λελούδω μ' καλῶς ἦρθες,
 Λελούδω μ' δέσε τ' ἄλογο νὰ μὴ τὸ φᾶν οἱ λύκοι.
 κι' ἔλα κοιμήσου δίπλα μου, ὥς πὺν νὰ ξημερώσῃ
 Ὁλονυχτῆς ἄλέσανε, φιλιὰ καὶ μαῦρα μάτια...

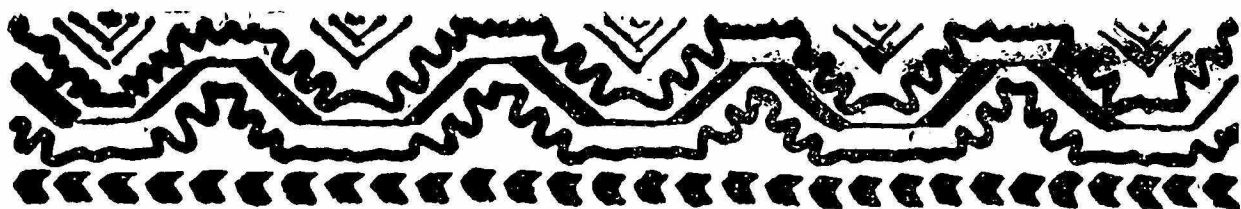
*

Η ΠΕΡΔΙΚΑ

Πέρδικα, περδικούλα μου, περδίκα μου γραμμένη,
 σ' ὅλον τὸν κόσμον ἡμερὴ, σὲ μένα στέκεις ἄγρια...
 ῥῖξε τὴν ἀγριοσύνη σου κι' ἔλα σιμά μου κάτσε,
 νὰ σὲ κρατῶ στὰ γόνατα, νὰ σὲ βαστῶ στὰ χέρια,
 νὰ σὲ ταῖζω ζάχαρη, νὰ σὲ ποτίζω μέλι,
 νὰ σὲ φιλήσω σταυροῦτὰ στὰ μάτια καὶ στὸ σιόμι
 νὰ σοῦ φιλήσω τὴν ἑλῆά, πῶχεις στὸ μαγουλό σου
 κι' ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ στήθια σου νὰ σὲ γλυκοφιλήσω...
 Δὲν ἔρχομαι λεβέντη μου, σιμά σου νὰ καθήσω,
 ταχεῖα πᾶς καὶ παινεύεσαι σ' ὅλα τὰ παλληκάρια,
 πὼς πλάνεψες κι' ἀγκάλιασες μιὰ πέρδικα γραμμένη.
 Πὼς πλάνεψες καὶ φίλησες μιὰ Λαροινὴ τρυγόνα.

(Συλλογὴ Βασιλεῖου Κ. Σκαφιδᾶ)

ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΕΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΧΡΟΝΙΑΡΕΣ ΜΕΡΕΣ

Βίβη τὸν φώναζαν, μὰ σίγουρα πὺς αὐτὸ δὲν ἦταν τὸ καθαυτὸ πατρικὸ ἐπίθετο τοῦ γείτονά μου τοῦ Γιάννη, πού—Θεὸς ἀναπάσοι τὴν ἀγαθὴ ψυχὴ του— εἶναι τώρα τριάντα, τριανταπέντε χρόνια πού πέθανε—καθότανε, μαζὴ μὲ τὶς δυὸ τὶς ἀδερφές του,—μιὰ χήρα καὶ μιὰ γεροντοκόρη— στὸ παλὸ χαμηλὸ σπητάκι, κάτου στὴ Λειβαδιώτη, κοντὰ στὸ πατρικὸ μου. Ἐνα σπῆτι μονάχα μᾶς χώριζε· τὸ σπῆτι τοῦ καλοῦ κι' ἀγαπητοῦ—Θεὸς σχωρέσοι κι' αὐτουνοῦ τὴν ψυχὴ— κύρ Μποχωράκη, πούχε τὸ μαγαζί του στὸν Πλάτανο στὶς Κανίστρες, καθὼς ἀνεβαίνουμε ἀπὸ τὸ Κουρμανειό.

Βίβης!... Ποιὸς ξέρει πότε καὶ πῶς τοῦ κόλλησαν τοῦ γείτονά μου τοῦ Γιάννη τὸ παρατσούκλι αὐτὸ πού μυρίζει παλὸ ἀλφαβητάριο: β—ι, βί, γ—α, γά... Μὰ καὶ ποιός, στὴν πολὺ παλὴ ἐκείνη Γιαννιώτικη συνοικία δὲν εἶχε κι' ἀπὸ ἓνα «πα-ραγκῶμι», τὸ ὁποῖο εἶχε ἀντικαταστήσει τὸ πραγματικὸ του ἐπίθετο, πού εἶχε σβύσει, εἶχε χαθῆ στὸ μεταξύ, καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ γιὰ κεῖνον ἀκόμα πού τ'ῴφερνε.

*

Ἦμουν τότε μαθητὴς στὸ Δημοτικὸ κι' ἡ παρέα μου ἡ λειβαδιωτινὴ εἶχαμε, ἀκόμα καὶ σ' αὐτὰ τὰ χρόνια, ὅλοι μας παραγκῶμια: ἐμένα μὲ φώναζαν Τσιαπαλάμο· ἓναν ὁμογάλακτο ἀδερφό μου—μακαρίτη τώρα—τὸν λέγαμε Καλαμήσιο κι' ἀργότερα Κεραμέα· τὸ φίλο μας τὸ Μίχο, τὸν λέγαμε Ζαροπάπη.

Μὰ ὅσοι ἦταν πιά μεγάλοι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἦταν γνωστοὶ μόνο μὲ τὰ παρατσούκλια τους, πού εἶχαν γίνῃ τὰ ὀριστικά τους ἐπίθετα:

Οὐ Γιέσιους (γλέσιο λένε τὸ ἀρσενικὸ παπί), οὐ Γκουστιρέλς (εἶδος μικροῦ παπιοῦ τῆς λίμνης), οὐ Μιζέκας (ἀπὸ τὸ μεζὲ προφανῶς), οὐ Ἑριμπάμπας (ἔ, ρὲ μπάμπα=θεῖε), οὐ Μύγας, οὐ Παληάς (παληά=μάγκα), οὐ Σκράπς (σκράπ τίποτε) οὐ Παπρένιους (παπίρι=ὑδροχαρὲς φυτὸ τῆς λίμνης μὲ τὸ ὁποῖο κάνουν ψάθες) οὐ Μπίμς, κι' ἄλλοι κι' ἄλλοι πού τοὺς ξέχασα πιά.

*

Τὸν θυμᾶμαι καλὰ τὸν καὺμένο τὸ Βίβη, πού κείνη τὴν ἡμέρα—μιὰ κατάψυχρὴν ἡμέρα τοῦ Δεκέμβρη, ἀνάμεσα Χριστούγεννα κι' Ἀη—Βασίλη—ψηλὸς καὶ λιγνός, σκυφτός καὶ μονόπлатος, ἐβγαίνει πρῶτ'· πρῶτ' ἀπὸ τὴ χαμηλὴ τὴν πόρτα τοῦ σπητιοῦ του, τὴ σταχτεῖα ἀπὸ τὴν παλαιότητα, μὲ τὰ πλατεῖα σιδερένια καρφία, ἀραδιαστὰ σὲ ὅλο τὸ πλάτος τῆς.

Στάθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ στὸ κατῶφλι, ἔκανε ἀργὰ κι' εὐλαβικὰ τὸ σταυρό του, καὶ ξεκίνησε, μὲ τὸ ἰδιόρρυθμο κυματιστὸ καὶ ρυθμικὸ του βῆμα, πού κροτοῦσε στὸ καλντερήμι τῆς Ρούγας, κρατῶντας παραμάσκαλα τὸ δέμα μὲ τὶς προβιές: Θὰ πήγαινε κατὰ τὸ Παζάρι—γιὰ νὰ τὶς πουλήσῃ· πολυέξοδες ἡμέρες πού πέρασαν, κι' αὐτὲς πού πλησίαζαν, ἀκόμη περισσότερο. —Χρονιάρες μέρες!...

*

Εἶχε παράξενο τὸ περπάτημα ὁ Γιάννης ὁ Βίβης: προχωροῦσε πάντα μονόπлатα μὲ τὸ δεξιὸν τὸν ὦμο, καὶ καθε δυὸ ἀργὰ βήματα, ἔκαμε μιὰ μικρούλα στάση, σὰ νὰ ξανάπαιρνε καινούργια φόρα· τὸ μακρὸν καὶ πλούσιο τουμάνι του, πού τὸ συγκρατοῦσε στὴ μέση τὸ πλατὺ ζουνάρι,

πήγαινε κι' ἔρχόταν κάθε δυό του βήματα ἀπάνου στὰ μπλὲ τελζούκια, πού σκέπαζαν τὶς βαρειὲς κορδέλες μὲ τὰ πολλὰ καρφιά· στὸ σῦρε κι' ἔλα αὐτὸ τῆς βράκας, ἀνταποκρινόταν τὸ σῦρε κι' ἔλα τῆς πατατούκας του, πού, φορεμένη μόνο ἀπ' τὸ δεξι μανίκι, κρεμόταν ἀπὸ τὴν πλάτη του· ἀπὸ κάτου φαινόταν τὸ κεντητὸ γιελέκο.

Καθὼς βάδιζε λίγο καμπούρης καὶ σκυφτός, τὸ μεγάλο τσακιστό του φέσι, τοῦ χαΐδευε σχεδὸν πίσω τὰ λαιμά, κι' ἡ πλουσια σκοτεινογάλαζη φούντα, ἀναπαυόταν ἀπλωτὴ στὸν ἀριστερό του ὦμο.

*

Ἔλεγε δὲν ἔλεγε κάπου—κάπου καμμιὰ καλημέρα σὲ κανένα παληὸ νοικοκύρη, καὶ πολὺ σπανιώτερα σὲ καμμιὰ παληὰ γειτόνισσα· ἀκατάδεκτος δὲν ἦτανε, μὰ ἀπ' τὰ μικρά του χρόνια, βαρὺς καὶ ντροπαλός, ἀπλοϊκὸς καὶ τίμιος, δυσκίνητος καὶ ἀφελής. Οἱ ὦμοι του βέβαια δὲν ἦτανε πάντα τοὺς καμπουριασμένοι, καὶ δὲν ἦταν ὅπως τώρα λυγισμένο τὸ ψηλὸ καὶ περήφανο μπῶϊ του· τὸ μάτι του δὲν ἦταν πάντα τοῦ ὅπως τώρα θολὸ καὶ ζουφιασμένο.

Μὰ καὶ νέος ὅταν ἦταν, δὲν εἶχε σηκώσει τολμηρὸ τὸ κεφάλι γιὰ ν' ἀντικρύσει τὸ μάτι κοριτσιοῦ· κι' οὔτε θυμόταν νᾶχε χαράξῃ τολμηρὸ λογάκι σὲ μαργιόλα γειτόνισσα. Ντρεπόταν καὶ νὰ καθρεφτιστῇ ἀκόμα μπροστὰ σὲ ξένους.

Ὅχι πὼς δὲν ἦταν ὠραῖο καὶ γερὸ παλληκάρι· οὔτε πὼς δὲν ἔννοιωθε κι' αὐτὸς λαχτάρεις καὶ καῦμούς. Μὰ ἦταν ντροπαλὸς καὶ τίμιος· γεμάτος ἀφοσίωσι στὴν οἰκογένεια καὶ στὸ σπῆτι.

*

Τρεῖς ἀδερφάδες εἶχε νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ σπῆτι ὁ Γιάννης ὁ Βίβης· τρεῖς ἀδερφές, πού νωρὶς ἔμειναν ὀρφανὲς ἀπὸ πατέρα. Πὼς νὰ κυτάξῃ ὁ Γιάννης τοὺς δικούς του τοὺς καῦμούς πρὶν παντρεύῃ τὶς ἀδελφές του;

Κάτι λίγα πράγματα, τοὺς εἶχεν ἀφήσει ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας τοὺς· μὰ τὰ κορίτσια, ἤθελαν προικιά· κι' ὅλα ἔπρεπε νὰ βγοῦν ἀπ' τὸ μικρὸ ταμπακαρεῖο πού ἦταν ἓνα καὶ μαζὺ μὲ τὸ σπιτικό τους. Στὸ ἰσόγειο, λίγοι ἀμπαστᾶδες, κι' ἀπὸ πάνου τὰ δωμάτιά τους· συνέχεια ἡ κρεβ-

βάτα γιὰ τὸ ἄπλωμα τῶν πετσιῶν καὶ τὴ στερνὴ κατεργασία τους· ἔξω στὴν αὐλὴ οἱ ἀσβεσταριές· κι' ἀπὸ τὴν κάτω πόρτα, βγαίνανε στὴ λίμνη ὅπου, μέσα στὰ νερά, χειμῶνα καλοκαῖρι, γινόταν τὸ πρῶτο δούλεμα, μὲ τὶς κόρδες καὶ τὰ καβαλέττα.

*

Δούλεψε σκληρὰ ὁ καῦμένος ὁ Βίβης γιὰ νὰ τὰ βγάλῃ πέρα· δούλεψε μαζὺ μὲ τὶς ἀδερφές του, πού βοηθοῦσαν κι' αὐτὲς ὅσο καὶ ὅπου μποροῦσαν. Εἶχε παντρεύῃ τὴ μεγαλείτερη καὶ σὲ λίγο, τὴ δεύτερη πού ἦταν καὶ λίγο γραμματισμένη. Σιγὰ—σιγὰ, μὲ ἀγῶνα καὶ ἰδρῶτα, εἶχε καταφέρει ν' ἀρραβωνιάσῃ καὶ τὴν τρίτη μὲ τὸν Ἑλμάζ ἀγᾶ.

Μὴ νομίζετε δὰ πὼς τὴν ἔδινε σὲ Τοῦρκο ὁ Βίβης τὴν ἀδερφή του!... νὰ τὴ σφάξῃ καλλίτερα παρὰ νὰ τὴ δῇ σὲ χέρια ἀλλόθρησκου! Ὁ Ἑλμάζ ἀγᾶς ὅμως ἦταν Χριστιανὸς καὶ τίμιος καὶ μοναδικὸ παιδί. Ἑλμάζ ἀγᾶς μὲ τὸνομα.

Εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀνασαίνει ὁ καῦμένος ὁ Γιάννης σὰν ἔβλεπε πὼς πλησίαζεν ἡ μέρα πού θὰ μποροῦσε νὰ κυτάξῃ καὶ τὸν ἑαυτό του· εἶχε φτάσει τὰ σαράντα· μὰ γερός, καλοφτιασμένος, δουλευτάρης καὶ τίμιος καθὼς ἦταν, ἦταν περιζήτητος γαμπρός.

*

Μ' ἄλλοιῳς τὸ θέλῃς ὁ Μεγαλοδύναμος! Ὁ ἀρραβῶνας τῆς τρίτης ἀδελφῆς του τῆς Βασιλικῆς, χάλασε ἀπὸ ἓνα τίποτε, ἀπὸ τὴ γλωσσοφαγιά τοῦ κόσμου· τὸν ἴδιο χρόνο, ἐχῆρεψε καὶ ἡ δεύτερη, καὶ τὴν ξαναπῆρε κι' αὐτὴ στὸ σπῆτι ὁ Βίβης.

Καινούργιον τώρα ἔπρεπε νὰ ξαναρχίσῃ ἀγῶνα· γονάτισε βέβαια τὸ παιδί, μὰ δὲ βαρυγκόμησε. Ὑπομονή! Ὅπως τὰ φέρει ὁ Θεός, Μεγάλο τ' ὄνομά Του. Ξανάρχισε πάλι ἡ φροντίδα καὶ ἡ σκληρὴ δουλειά.

Κι' ἔτσι κυλοῦσεν ὁ καιρὸς καὶ πέρασαν τὰ χρόνια· καὶ μαζὺ μ' αὐτά, ἔφευγαν οἱ πόθοι κι' οἱ καῦμοι· κι' οἱ ἐλπίδες· τὰ μάτια ζούφιαζαν, οἱ πλάτες καμπουρίαζαν, τὰ μαλλιά ἀσπρίζαν.

Καὶ ζοῦσαν τώρα κι' οἱ τρεῖς μαζὺ, γερασμένοι πιά, οἱ δυὸ ἀδερφές του κι' ὁ Γιάννης, κι' ὁ καθένας τους ἦταν γιὰ τὸν ἄλλο, καὶ μάνα καὶ πατέρα κι' ἀδερφή καὶ

γυναῖκα κι' ἄντρας καὶ παιδιὰ καὶ φίλος καὶ συγγενής.

Δοξασμένος νᾶναι ὁ Μεγαλοδύναμος! . . Λίγο πολὺ τὸ ἔχει τους τὸ εἶχαν. Ποιὲς ἦταν οἱ ἀνάγκες τους! ἄλλες ἀνάγκες καὶ διασκεδάσεις κι' ἡδονὲς ἔξον ἀπ' τὸ φαῖ αὐτὲς δὲν εἶχαν. Τί ἄλλο τοὺς εἶχε ἀπομείνει τὴν ὥρα πιά; . .

*

Ποιὰ ἦταν ἡ ζωὴ τους καὶ ποιὸ τὸ ἔξοδό τους; Λοῦσα. Οἱ καϋμένες! . .

Οὔτε ὅταν ἦταν στὸν καιρὸ τους τὰ γαποῦσαν, οὔτε βέβαια καὶ τώρα. Τὰ πῖο πολλὰ πού φοροῦσαν, τὰ κάμαν μὲ τὰ χέρια τους. Ἡ κυρὰ Βασιλικὴ — βλογημένα τὰ χέρια της — κι' ἔγνεθε μόνη της, καὶ στὸν ἀργαλειὸ καθόταν.

Καφενεῖα; Θέατρα; . . οὔτε τᾶξερε αὐτὰ κανέναν νοικοκύρη τὸν καιρὸ ἐκεῖνο! Στὰ καφενεῖα πηγαιναν τότε μόνο οἱ ἄντρες, γιὰ τζόγο· καὶ στὶς «φάμπρικες» — ὅπως πολὺ χαρακτηριστικὰ λέγαν τότε τὰ ρακοπωλεῖα, πού ἦταν ταυτόχρονα καὶ ρακοπαρασκευαστήρια — ὅσοι εἶχαν ταῖμι τ' ἀξαμήσιο. Κι' ὁ Γιάννης μας, οὔτε τὸ χαρτὶ τῷχε πιάσει ποτὲ στὸ χέρι του, οὔτε ἡ ράκα τὸν τραβοῦσε· κᾶπου· κᾶπου κανένα κρασάκι, στὸ τραπέζι ἀπάνου, τὸ λιμπιζόταν.

Εἶχεν ἔλθει κάποτε στὰ Γιάννινα στὰ χρόνια του, Ἰταλικὸ μελόδραμα· μ' αὐτὰ δὲν ἦταν γιὰ τοὺς νοικοκυρέους σὰν τὴ φιλίμια τοῦ Βίβη. Ἄλλως τε, στὸ Μῶλο τοῦ Χουσέν, πού ἦταν κεῖ δὲ ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι τους, ἐρχόταν τακτικὰ κάθε καλοκαῖρι Μαριγάμπες· στὸ Μῶλο τ' Ἀμπντουλλά, πῖο κάτω, ἔπαιζαν ἀκροβάτες· ἀργότερα, σὰν ἔγιναν ὅλοι οἱ Μῶλοι καὶ φύγαν τὰ πολλὰ ταμπακαριὰ ἀπὸ τὴ Λειβαδιώτη, γέμισε ὁ τόπος μαριγάμπες καὶ βιολιά· τελευταῖα — τελευταῖα, ἦρθε καὶ ὁ Καραγκιόζης.

Ὅλ' αὐτὰ οἱ Βιβαῖοι τὰ εἶχαν ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι τους καὶ τζάμπα σὰ γειτόνοι.

*

Οἱ χοροὶ κι' οἱ διασκεδάσεις, ἦταν ἄγνωστα στὴν τάξη τοῦ Γιάννη, πού τὰ κατηγοροῦσε μάλιστα φράγκικα κι' ἀνήθικα. Σὰν ἤθελαν νὰ βγοῦν λιγάκι περίπατο

ἀποφάσιζαν νὰ πᾶνε ἴσαμε τὸ Μάτσκα, ἐκεῖ κοντὰ στὴ Φύρω, ὅπου· τὴν ὥρα ἀπλώνονται τὰ προσφυγικὰ τῆς Λίμνης. Ἐπαιρναν σ' ἓνα μαντῆλι τὸ ψωμί τους καὶ τὸ τυροῦ τους, καὶ θρονιαζόταν στὰ χορταράκια, σκόρπιοι τσέτες· τσέτες στὸ λειβάδι, καὶ περνοῦσαν εὐχάριστα.

Βίζιτες νὰ ποῦμε δὲν εἶχαν· μὰ κάναν συχνὰ παρέα ἐκεῖ — δὲ μὲ τίς γειτόνισσες, χωρὶς τυπικότητες καὶ ψευτοπολιτικὲς καὶ ρεβεράντσες· ὁ κόσμος ἦταν τότες ντόμπρος κι' ἀγαθός.

Νοικοκυριὸ καὶ μαγειρεῖμα καὶ σπῆτι καὶ πάστρα κι' ἀριφλῆκι, ἦταν οἱ ἀσχολίες τῶν κοριτσιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· πού καὶ ποῦ, κανένα κοριτσομάζωμα, χωρὶς ρουθοῦνι ἀπὸ ἄντρες, μάζευε τὰ κορίτσια σὲ φιλικὸ σπῆτι, καὶ τότες λέγαν μεταξὺ τους στιχοπλάκια, παίζαν πεντόβολα ἢ καρούδες ἢ λεφτόκαρα ζυγὰ· μονά, καμμιά κοντσίνα, ὅλο ζαβολιές, καὶ συζητοῦσαν ραψίματα, ἀργαλειό, μαγειρική.

Ὑστερα ἡ δουλειὰ ἦταν σκληρὴ· ἀπ' τὸ πρωῒ ἴσαμε τὸ βράδυ, στὰ νερά, στὶς ἀσβέστες, στὰ λάδια, στὴ ζέστη. Ἡ ξεκούραση, ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ. Ἡ νύχτα ἦταν γιὰ τὸν ὕπνο, κι' ἡ μέρα γιὰ τὴ δουλειά, τὴ σκληρὴ καὶ ἐντατικὴ καὶ δύσκολη.

Οἱ Κυριακὲς καὶ τὰ γιορτάσια, ἦταν πρῶτα—πρῶτα γιὰ τὴν Ἐκκλησιά, κι' ὕστερα, γιὰ τὴν ἀνάπαυση καὶ τὸ καλὸ φαῖ.

*

Γιὰ τὸ φαῖ! . . ναί! . . αὐτὴ ἦταν ἡ μοναδικὴ ἀπόλαυση κι' ἡ μοναδικὴ ἡδονὴ πού εἶχεν ἀπομείνει στοὺς Βιβαῖους μας, πού ἦταν δὲ καὶ γνωστοὶ λιχουδίηδες καὶ καλοφαγάδες. Ἡ χήρα ἡ ἀδελφὴ τοῦ Γιάννη—χαρὰ στὰ χέρια της—ἦτανε σπουδαία μαγειρίσσα.

Ἦταν ὅμως φτήνεια κι' ἀφθονία τὴν καλὴν ἐκείνη ἐποχὴ· ἓνα γρόσι τὴν ὁκτὶ τὸ χάσικο ψωμί, καὶ δυὸ τὸ κρέας. Σὰ ζοῦσε ἀκόμα ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας τους, ὁ γέρο Νάσιος, τὸ κατῶγι τους ἦτανε σωστὸ μπακάλικο· Τὸ βούτυρο, τενεκέδες τενεκέδες, τῆς χρονιᾶς· τὸ λάδι, στὰ μεγάλα γιοῦπια, τῆς χρονιᾶς, τὸ κάρβουνο, τὸ ξύλο, τῆς χρονιᾶς· τὸ κρεμμῦδι, τὸ σκόρδο, ἡ πατάτα, ὁ σπητικὸς μπελτές, τὸ κρασί, τὸ ξύδι, ὅλα

τῆς χρονιάς. Τὸ γλυκὸ τὸ κούμπλο, τὸ ζέρτελο, τὸ βύσινο, τὸ καρυδάκι, ὀκιάδες—ὀκιάδες στὰ μουσκετά. Ὡς κι' ζάχαρη ἀκόμα, ποὺ ἦταν τότε ἀκριβή, κι' αὐτὴ τῆς χρονιάς. Εὐλογία Θεοῦ!.. Ἐμπαινες στὸ κελάρι καὶ χαιρέταν ἡ ψυχὴ σου!..

*

Ἀχ! καὶ πόσο λιχούδης καὶ καλοφαγάς ἦταν ὁ μακαρίτης!.. Τὶ ἄλλο τοῦ εἶχε ἀπομείνει;.. Ἀπὸ παρέες, πολὺ λίγες. Χαρτὶ δὲν ἔπαιζε, ρακὶ οὔτε. Μὲ τίς γυναῖκες ἦταν, εἶπαμε, ντροπιάρης. Κι' ὕστερα, τώρα πιά!.. Τσιγάρο δὲν εἶχε· λιγάκι ταμπάκο μυρωδάτο, τοῦ ἄρσεε ἀπὸ κάποτε νὰ ρουφάη, γιὰ τὸ ἡδονικὸ ἐκεῖνο γαργάλισμα τῆς μύτης. Γράμματα δὲν εἶξερε, λοῦσα δὲν εἶχε!.. Σπῆτι καὶ δουλειά, δουλειά καὶ φαί!..

Καμμιά φορὰ τὸ καλοκαιράκι ἔβγαине κεῖ δὲ στὴ λίμνη κι' ἄλλαζε δυὸ κουβέντες μὲ τοὺς καλοὺς γειτόνους σὲ θέματα κοινά, χωρὶς κακία κι' ἀνάλατες ἐξυπνάδες· δὲν χώνευε τοὺς ξιπασμένους, ὅπου κι' ἂν τοὺς συναντοῦσε. Ὅχι πὼς τοὺς πῆγαине κόντρα· δὲν ἦταν ὁ χαρακτήρας τοῦ Βίβη ἐπιθετικὸς· μὰ δὲν τοὺς ἔκανε παρέα, καὶ πάντα ἀπόφευγε ν' ἀκούη τίς ἀναλατιές τους.

Ἦταν ἀπλοϊκὸς καὶ δὲν χώνευε τοὺς περήφανους.

Μιά μονάχα φορὰ δὲν βασιτάχτηκε κι' ἔπαιξε ἓνα ἄσχημο παιγνίδι σὲ κάποιον ξιπασμένο ταμπάκο ποὺ εἶχε πάει κάμποσο καιρὸ ταξίδι στὴν Ἀμερική. Ὅταν μὲ χρόνια γύρισε στὰ Γιάννινα, τίποτε δὲν εὔρισκε τοῦ γούστου του· ὅλα τοῦ μύριζαν καὶ τοῦ βρωμοῦσαν;..

— Τί παληόσπιτα εἶν' αὐτά; μήπως στένεψαν τοὺς δρόμους; νὰ ἰδῆτε σπῆτια στὴν Ἀμερική· νὰ ἰδῆτε τοῦτο, νὰ ἰδῆτε τ' ἄλλο.

Δὸς του καὶ φούσκωνε καὶ πίκραινε τοὺς παληοὺς κι' ἀπλοϊκοὺς ταμπάκους, ποὺ τοὺς χαλοῦσε τὸ κέφι καὶ τῇ μακάρια γαλήνῃ.

Ὁ Γιάννης ὁ Βίβης ἄκουγε ἀμίλητος σὲ μιὰ γωνιά κι' ὅλο ἀνακατευόταν· πάρα ἦταν ξενίσαφος ὁ Ἀμερικάνος! Κεῖ ποὺ καθόταν, γυρίζει ἡσυχα καὶ τοῦ λέει:

— Μοῦρ πιδί μ' ἔχου ἓναν μακρυνὸ

συγγινῇ στ' ν' Ἀμερική κι' πῆρα προυχτὲς γράμμα τ'· μὰ εἶνι γραμμένου Ἀμερικάνικα· ξέρ'ς νὰ μ' τοῦ διαβάεις;

— Πῶς! ἀποκρίθηκε πρόθυμα ὁ Ἀμερικάνος, ἐγὼ μόνο· ἐγγλέζικα γράφω τώρα—τώρα. Πφ! τὰ σαχλά τὰ ρωμέικα! Ἐχεις τὸ γράμμα; δὸς το!..

— Δὲν τόχου μαζύ μ' μοῦρ πιδί μ' μὰ τ' ν' Κυριακή, σὰ γυρίσουμι ἀπὸ τ' ν' ἱκκλησιά, θὰ τοῦ φέρου ἰδῶ στοῦ Μώλου νὰ τοῦ διαβάσουμι.

*

Οἱ ἄλλοι κᾶτι μυρίστηκαν, μὰ ὁ Ἀμερικάνος, ποῦ νὰ ὑποψιαστῇ! αὐτὸς παρίστανε τὸ φουσκωμένο γάλο.

Σὰν ἦλθε ἡ Κυριακή, μαζεύτηκαν οἱ μαχαλιῶτες στὸ Μῶλο περιμένοντας νὰ ἰδοῦνε τί θὰ γίνηι. Νάτος φάνηκε κι' ὁ Ἀμερικάνος, ἀπολαμβάνοντας προκαταβολικὰ τὸ θρίαμβό του ἀπέναντι στοὺς ἀγράμματους ταμπάκους.

— Ἐ! τῶφες τὸ γράμμα μπάριπα Γιάννη; ρώτησε τὸ Βίβη ποὺ καθόταν κεῖ δά.

— Πῶς, πῶς! Πιδί μ'! νὰ σ' τοῦ δώκουν.

Καὶ σηκώνεται ὁ Βίβης καὶ καμώνεται πῶς ψάχνει.

Πρέπει ἐδῶ νὰ θυμήσουμε, σὲ ὅσους δὲν τὰ θυμῶνται, κᾶτι παληὰ γερά Ἀμερικάνικα κάμποτα, (θαρρῶ τότες τὰ λέγανε τουττὰ ἢ δίμιττα) σταμπαρισμένα στὴν ἀρχή, μὲ Ἐγγλέζικα γράμματα καμωμένα μὲ μπλὲ μπογιά, ποὺ δὲν ἔβγαине, οὔτε τέλεια οὔτε γρήγορα στὴν πλῆσι. Οἱ ταμπάκοι βέβαια δὲν πετοῦσαν τὰ σταμπαρισμένα αὐτὰ μὲ ἀμερικάνικες λέξεις κι' ὀνόματα κομμάτια—ποὺ ὅταν ἦταν γκαβέτσα τὰ παίρναν καὶ φτηνότερα—ἀφοῦ γιὰ χαμηλὰ ἐσώρρουχα τὰ χρησιμοποιοῦσαν.

Καθὼς λοιπὸν ὁ Ἀμερικάνος περίμενε τὸ γράμμα, ὁ Βίβης ψάχνοντας, γυρίζει τίς πλάτες, σκύβει, καὶ κατεβάζοντας μονομιᾶς τὸ τουμάνι λέει στὸν Ἀμερικάνο δείχνοντας μὲ τὸ δάχτυλο τὰ σταμπαρισμένα μπλὲ γράμματα:

— Μπουρεῖς πιδί μ' νὰ μ' πῆς τί γράφ' ἰδώγια;

*

Ἀς εἶναι!.. Ἦταν τότε καλὰ καὶ

πλούσια χρόνια· ὁ παρᾶς, ἔβγαινε εὐκόλα·
μὲ τίποτα γέμιζε τὸ σπῆτι μὲ ψώνια.

Μὰ ἦρθαν καὶ χρόνια δύσκολα, ἦλθαν
κι' ἀκρίβειες, ἦρθαν καὶ τὰ γεράματα· ἦρθε
καὶ στὸ σπῆτι τοῦ Βίβη ἡ στένεψη. Μὰ
πάλι, δόξα τῷ Θεῷ! λίγο —πολύ, τὸ ἔχει
τους τὸ εἶχαν. Ὁ Βίβης τώρα μόνο τὶς
προβιὲς ἐδούλευε· μὰ εἶχαν, σὺν καλὸ
καιρῷ, ἀγοράσει τὸ γειτονικὸ τὸ σπῆτι καὶ
ἐπαιρναν ἓνα μικρὸ ἐνοίκιο. Ἡ χήρα
ἡ ἀδερφή του ἄρχισε νὰ κάμῃ τὴ μαμμή·
ἡ ἀνύπαντρη, ἔγνεθε καὶ ὕφαινε καὶ ξένες
ἐργασίες. Τὸ χειμῶνα ὁ Βίβης ποὺ δὲν
ἄντεχε πιά στὰ κρύα καὶ στὰ νερά, ἔτριβε
σαλέπι καὶ τσιντσιφίλι στὸ σπητικὸ τὸ μῦλο.
Σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ ἰσόγειου, ἀπάνου σ' ἓνα
πεζοῦλι, μιὰ τετράγωνη σαντοβιτινὴ πέτρα
κι' ἐπάνου της κυλιόταν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ
Βίβη, ἓνα μεγάλο λιθάρι σὰ μιὰ γεμάτη
σαρμανίτσα· κι' ὅπως αὐτὴ κυλοῦσε, ἀνε-
βοκατεβαίνοντας στὴ λεία πέτρα, ζουλοῦσε,
ἐτσάκιζε, μασσοῦσε, ἐκονιοπιοῦσε τὶς ἀρω-
ματικὲς ρίζες ποὺ γιργαλοῦσαν τὰ ρου-
θούνια.

Καὶ καθὼς αὕτῃ τῇ δουλειᾷ ὁ Γιάννης
τὴν ἔκανε πολὺ πρωϊνός, πρὶν ἀκόμα φέξη,
πνιχτός καὶ ρυθμικὸς ταξίδευε, ξεκινῶντας
ἀπὸ τὸ Βιβάτικο καὶ νανουρίζοντας ξαγρυ-
πνισμένους μαχαλιῶτες, ὁ ἦχος τοῦ λιθα-
ριοῦ ποὺ κυλοῦσε στὴ λεία πέτρα;

— Γρούπ· γρούπ!.. γρούπ· γρούπ!..

*

Ἔτσι λοιπὸν καὶ φέτος, δόξα τῷ Θεῷ,
εἶχαν ἀπολάβει καλὰ τὰ Χριστούγεννα.
Πρωϊνοὶ - πρωϊνοὶ πῆγαν κι' οἱ τρεῖς τους
στὴν Ἐκκλησίᾳ, σὺν Ἀη - Νικόλα τῆς
Ἀγορᾶς, μὲ τὰ πρῶτα σήμαντρα, καὶ γε-
μάτοι εὐλάβεια, καὶ γεμάτοι συγκινημένη
τροφερότητα, αὐτοὶ ποὺ δὲν τοὺς εἶχε
δοθῇ νὰ δοκιμάσουν ἀτοὶ τους τὴ χαρὰ τοῦ
παιδιοῦ καὶ τῆς μητρότητας, ἄκουσαν, μέσα

στὸ σεμνὸ κι' ὑποβλητικὸ περιβάλλον τῆς
Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸν Παπᾶ - Κρομμύδα,
καὶ τὸν περίφημο ψάλτη Ἀδαμάντιο τὸ
«Χριστὸς γεννᾶται σήμερον», κι' ἀγαλ-
λίασε ἡ ψυχὴ τους· καὶ μὲ τοὺς ἄλλους
Χριστιανοὺς μαζῇ, ἐδόξασαν κι' εὐχαρίστη-
σαν τὸν Θεό: Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ,
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ.

— Ἀχ! κι' ἦταν τότες εἰρήνη στὴ Γῆς
κι' ἦταν εὐδοκίᾳ στοὺς ἀνθρώπους!..

*

Γυρίζοντας ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίᾳ, συνεί-
θιζαν πάντα, Χριστούγεννα καὶ Πρώτῃ Ἀ-
νάστασι, νὰ περνοῦν ὅλη τὴ Ρούγα ψελ-
νοντας δυνατὰ «Χριστὸς γεννᾶται» καὶ
«Χριστὸς Ἀνέστη», ἔτσι, ἀπὸ τὴ χαρὰ
τους, καὶ γιὰ νὰ κάμουν τοὺς ἀλλόθρη-
σκους νὰ σκάσου, ὅπως λέγαν.

Σὰν ἔφθασαν στὸ σπῆτι —νύχτα ἀκό-
μα— ρίχτηκαν στὸ φαί· εἶχαν σφάξει δυὸ
κόττες σημαδιακές, καὶ βγῆκε μιὰ σοῦπα,
γεμάτη δυὸ δάχτυλα λίγδα. Ἀνήμερα τῶν
Χριστουγέννων ἔφαγαν τὸν παχύτατο πα-
τσιᾶ, τὰ νοστιμότατα γιαπράκια μὲ τὸ λά-
χανο καὶ μὲ τὸ τῶζ λεμόνι, τὴν ἀφράτη γα-
λατόπητα, τὸ καταίφι καὶ ἓνα σπουδαῖο
κρασάκι.

Εἶχαν πορέψει καλὰ καὶ φέτος, εἶναι
ἀλήθεια!.. Μὰ καὶ ποὺς εἴξερε ἂν θὰ
ζοῦσαν καὶ τοῦ χρόνου νὰ ξαναχαροῦν; Εἶ-
ναι ἀλήθεια ὅμως, πὼς τ'ἀντερό τους, εἶχε
λιγάκι ξεσυνειθίσει στὰ πλούσια καὶ τὰ
πολλὰ φαγιά· γεράματα καὶ στένεψη. Τὸ
γέρικο στομάχι διαμαρτυροῦν γιὰ τὸ πα-
ραφόρτωμα.

Μὰ τί νὰ γίνῃ;.. Χρονιάρες μέρες
ἦταν· κι' ὕστερα, τί ἄλλο ἀπόμεινε στοὺς
τρεῖς γέρους ἀπ' τὸ φαί; Εἶχαν καιρὸ, σὰν
περνοῦσαν οἱ γιορτές, νὰ ἡσυχάσουν καὶ
νὰ ξεκουραστοῦν.

[Συνεχίζεται]

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΙΣ ΤΟ ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΝ ΤΟΥ ΠΩΓΩΝΙΟΥ ΣΥΜΒΟΛΗ

Μετὰ τὴν πρώτην διὰ τῶν Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν τοῦ 1933 δημοσιευθεῖσαν Συμβολὴν μου εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τοῦ Πωγωνίου ἀνακοινῶ τὴν δευτέραν τῶρα συλλογὴν τοπωνυμίων ἐκ Πωγωνίου, ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὰ τοπωνύμια τοῦ Δολοῦ, δημοσιευόμενα διὰ τοῦ ἀνὰ χειρὸς τεύχους τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας, ἀξίου συνεχιστοῦ τῶν λαμπροτάτων ἐκείνων Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν· εἰς τὰ ἐπόμενα δὲ τεύχη—πρῶτα ὁ Θεὸς—θὰ δημοσιευθοῦν τὰ τοπωνύμια τῶν Δρυμᾶδων, Κάτω Μερόπης (πρώην Φραστάνων καὶ παλαιότερον Παλιοφραστάνων), Μερόπης (πρώην Ρομπάτων [οἱ Ρομπάτες καὶ τὸ Ρομπάτι] καὶ Ρομπατιοῦ), Παλαιοπύργου (πρώην Μέδγεζδας καὶ κατὰ τὴν ἐν ἐγγράφοις καὶ τῇ κοινοτικῇ καὶ τῇ σχολικῇ σφραγίδι διατύπωσιν Μευδέζης — ὀνομαστικῇ Μεύδεζα) καὶ Στραβοσκιαδίου¹. (Σταυροσκιαδίου κατὰ τὴν ἐν ἐγγράφοις καὶ τῇ κοινοτικῇ καὶ τῇ σχολικῇ σφραγίδι διατύπωσιν).

Ἡ καταγραφὴ τῶν τοπωνυμίων ἔγινε κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν καὶ κατὰ πτώσιν αἰτιατικὴν, ἐπὶ δὲ τῶν κυριωνύμων κατὰ πτώσιν γενικὴν, προταχθέντος ἐκάστοτε καὶ τοῦ οἰκείου ἄρθρου, αἰτιατικῆς ἢ γενικῆς πτώσεως, μετὰ τῆς νεοελληνικῆς προθέσεως σ, ὡς δηλ. προφέρονται. Διὰ τὴν ἀκριδῆ φωνητικὴν ἀπόδοσιν ἐχρησιμοποίησα καὶ τὰ λατινικὰ b, g, d. Τὰς δ' ἀρχομένας ἀπὸ τούτων τῶν συμφώνων b, g, d λέξεις ἐτοποθέτησα ὡς ἑξῆς: τὰς μὲν ἀπὸ b μετὰ τὰς ἀπὸ τοῦ β ἀρχομένας, τὰς δὲ ἀπὸ g μετὰ τὰς ἀπὸ γ καὶ τὰς ἀπὸ d μετὰ τὰς ἀπὸ δ.

Ἀπεφεύχθη ἡ ἐτυμολογία τῶν ξένων τοπωνυμίων, ἥτις μόνον, ὡς πολλάκις ἐλέχθη, ὑπὸ γνωρίζοντων ὠρισμένας γλώσσας δυνατόν νὰ ἐπιχειρηθῇ ἀποτελεσματικῶς.

Τινὰ τῶν τοπωνυμίων ἀναγράφονται κατὰ πλείονας τοῦ ἐνὸς τύπους ἢ τρόπους προφορᾶς, διότι ἄλλος κατ' ἄλλον τρόπον εἶπέ μοι ταῦτα.

Ὅτι χρησιμωτάτη εἶναι διὰ πολλοὺς λόγους ἡ ἔρευνα τοῦ τοπωνυμικοῦ τῆς πατρίδος ἡμῶν πολλάκις ὑπὸ πολλῶν ἐτονίσθη καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου, τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἀθῆνῃσι Πανεπιστημίῳ.

Α') ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΔΟΛΟΥ

στὴν Ἀγριατριγιάδα· ὄνομα τοποθεσίας, ὅπου καίτοι ὁμώνυμον ἐξωκλήσι.

στὸν Ἀιδημήτηρ· ὄνομα τοποθεσίας λαβούσης τὸ ὄνομα ἐκ κειμένου ἐκεῖ εἰκόνομαιος τοῦ Ἀγίου Δημητρίου.

στὸν Ἀιμαρτίνη· χωράφια καὶ ἡ περὶ αὐτὰ χέρσος γῆ. Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐκκλησία οὔτε εἰκόνομαιος ἐκεῖ σήμερον.

στὴν Αἰτόρραχη· λόφος δασώδης. Ἐκεῖ συχνάζουν ἄετοί.

στὸν Ἀμαλῆ· τοποθεσία καὶ χωράφια. Ὀνομαστικῇ: ὁ Ἀμαλῆς. Παράδειγμα φράσεως: Ὁ Ἀμαλῆς φέτο δὲν ἔκανε καλὰ γεννήματα (= σπαρτά, σιτηρά). Δὲν γνωρίζω τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς τοπωνυμίας ταύτης. Μοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι κυριώνυμον, μολονότι ἐκφέρεται κατὰ αἰτιατικὴν (στὸν Ἀμαλῆ) καὶ ὄχι, ὅπως τὰ κυριώνυμα, κατὰ γενικὴν (στοῦ Ἀμαλῆ), ἀποβληθείσης ἴσως ἐκ τῆς συνειδήσεως τῶν λεγόντων τῆς ἀντιλήψεως ὅτι τὰ ἐκεῖ χω-

1. Περὶ τοῦ τοπωνυμίου τούτου ἐλ. Γ. Ἀναγνωστόπουλον ἐν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν», τόμῳ Α' (σελ. 101).

ράφια ἀνῆκον κάποτε εἰς κάποιον Ἀμαλῆν. Εἰς τοῦτο, τὴν κατ' αἰτιατικὴν ἐκφορὰν τοῦ κυριωνύμου τούτου, νομίζω ὅτι συνέβαλε καὶ ἡ κατ' ὀνομαστικὴν ἐκφορὰ ἡ γινομένη, ὅσκις πρόκειται νὰ δηλωθῇ τὸ σύνολον τῶν ἐκεῖ εὐρισκομένων χωραφίων, ὡς δεικνύεται εἰς τὸ ἀνωτέρω σημειωθὲν παράδειγμα: Ὁ Ἀμαλῆς δὲν ἔκανε καλὰ γεννήματα φέτο. Οὕτω καὶ εἰς τὸ Μεσοβούνι τοῦ Ζαγορίου ὑπάρχουν χωράφια λεγόμενα κυριωνύμως στοῦ Πανταζιάκου· οὐχὶ σπανίως ὅμως λέγεται: Ξεπάγιασε ὁ Πανταζιάκος (κατ' ὀνομαστικὴν).

στ' ἀνήλιο· πλάγι ἀνήλιο καὶ δάσος.

στον Ἀπάν· Ἀγιώρη· χωράφια ὀνομαζόμενα οὕτω κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλα κείμενα κατωτέρω στον κατ' Ἀγιώρη (βλ. τοπωνυμίαν κατωτέρω). Εἰκόνημα ἡ ἐξωκλήσι δὲν ὑφίσταται πλέον.

στην ἀπιδιὰ· λόφος, δάσος, χωράφια. Ἀπιδιὰν ὑπάρχουσιν ἤδη ἐκεῖ δὲν ἀντελήφθη.

στην ἀπάνω (ἢ στήν ἀγοπάνω) λούτσα· τοποθεσία καὶ χωράφια ὀνομασθέντα οὕτω ἀπὸ λούτσαν ὑπάρχουσιν ἄλλοτε ἐκεῖ, εἰς τὴν ὁποίαν, ὅπως συμβαίνει πολλαχοῦ τῆς Ἠπείρου, συνηθροίζοντο νερὰ χρησιμεύοντα διὰ τὸν ποτισμὸν τῶν ζώων τοῦ χωριοῦ κατὰ τὸ καλοκαίρι. Τώρα ὑπάρχει μόνον συρτοπήγαδο. Ὁ προσδιορισμὸς στήν ἀπάνω ἢ στήν ἀγοπάνω ἐδόθη κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κάτω Δούτσα, εὐρισκομένην κατωτέρω.

στον Ἀχριστόφορο· τὸ Α. τοῦ Δολοῦ ὕψωμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κεῖται ὁμώνυμον ἐξωκλήσι.

στοῦ βίρβιρα· χωράφια. Προφανῶς κυριώνυμον. Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο δὲν ἔχει τώρα καμμία οἰκογένεια εἰς τὸ Δολόν.

στοῦ βολονίκου· λαγκιὰ καλλιεργούμενη. Κυριώνυμον.

στοῦ βραταλώνι· λόφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἴσως ἄλλοτε ὑπῆρχε ἄλωνι, τοῦ βράτη ἢ τοῦ βράτου τάλωνι ἐξελιχθὲν κατὰ ἀποβολὴν ἐξ ἀπλολογίας τῆς συλλαβῆς -τη ἢ -του (στοῦ βραταλώνι < στοῦ βράτη ἢ στοῦ βράτου τάλωνι). Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ ἔχωμεν καὶ γενικὴν στοῦ βραταλώνη ἐξ ὀνομαστικῆς ὁ βραταλώνης.

στοῦ Γιανίτσαρη· λόφος, δάσος, χωρά-

φια. Πολὺ παλαιὰν ἐποχὴν μᾶς ἐνθυμίζει τὸ κυριώνυμον τοῦτο τοπωνύμιον. Πρέπει ὅμως νὰ προσυθέσω ὅτι οὐχὶ σπανίως ἤκουσα εἰς τὴν Ἠπείρον νὰ λέγεται Γιανίτσαρης ὁ δεσποτικῶς καὶ αὐθαιρέτως φερόμενος. Γνωστὸν δὲ ὅτι πολλάκις ὄνομα λελυθὲν πρὸς χαρακτηρισμὸν ἢ καὶ χλευασμὸν προσώπου τινὸς ἐξελίσσεται εἰς ἐπώνυμον. Οὕτω φέρουσί τινες τὸ ἐπώνυμον Στρατηγός, χωρὶς νὰ φορέσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς προγόνους τῶν τὴν στολὴν τοῦ Στρατηγοῦ. Ἦρκεσε μόνον ἡ ἐπαρσις, ἵνα λάβῃ τίς ποτε τὸ ὄνομα τοῦτο, διὰ τὸ ὁποῖον ἄλλοι κατηνάλωσαν ὀλόκληρον ζωὴν, χωρὶς μάλιστα νὰ τὸ κληροδοτήσουν καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους. Κάτι παρόμοιον πιθανὸν νὰ ἔγινε καὶ μὲ τὸν ἐξ οὗ τὸ ἐν λόγῳ τοπωνύμιον στοῦ Γιανίτσαρη.

στοῦ γαλδερίμι· χωράφια καὶ τοποθεσία, ὁπόθεν διέρχεται λιθόστρωτος δρόμος (γαλδερίμι) συνδέων τὸ Δολόν μὲ τὴν ὁδὸν Ἰωαννίνων—Πωγωνιανῆς παρὰ τὸ Γκουβεριώτικο γεφύρι.

στοῦ Ζαρκουλά· δάσος καὶ τὰ πλησίον κείμενα χωράφια. Προφανῶς κυριώνυμον, σιὸ Ἰσοῦφη· δάσος. Πάντως κυριώνυμον παρὰ τὴν κατ' αἰτιατικὴν ἐκφορὰν τοῦ. (βλ. ἀν. στον Ἀμαλῆ).

στοῦ καθάρειο· τοποθεσία ἀπὸ ραχοῦλες καὶ λαγκιές. Ἴσως, διότι εἶναι καθαρὸ (καθάρειο) ἀπὸ βράχους.

στον Κατ' Ἀγιώρη· βλ. ἀν. στον Ἀπάν· Ἀγιώρη.

στην κάτω λούτσα· (προφορὰ: στήν γάτω λούτσα)· βλ. ἀν. στήν ἀπάνω λούτσα.

στον κάμπο στοῦ βουνό· (προφορὰ: στον γάμπο στοῦ βουνό)· ὁροπέδιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου καλλιεργοῦνται χωράφια.

στοῦ καστράκι· λόφος μὲ βράχον· κειμένους κυκλικῶς δίκεν φρουρίον.

στον κλάγιαρη· (προφορὰ: στον γλάγιαρη)· χωράφια. Ἴσως ὀνομάσθησαν οὕτως ἐκ σκωπτικῆς διὰ τὸ ἄγονον αὐτῶν διαθέσεως.

στά κοντορράχια· (προφορὰ: στά κονδορράχια). Λοφίσκος.

στοῦ Κουβαρά· ἡ μεγάλη δυτικῶς τοῦ Δολοῦ κειμένη χαράδρα. Κατὰ τὴν παράδοσιν αὐτὴν εἶπιν ἔτσι, γιατί κάποιος ἐπινίκε (= ἐπνίγη), πού τὸν ἤλεγαν Κου

βαρά». Διὰ μέσου τῆς χαράδρας ὄρει μικρὸ ποταμάκι. Εἰς τὴν Πωγωνιανὴν ἤκουσα : Στὸν Κουβαρά.

στὸν κούφαλο· (προφορὰ στὸν γούφαλο)· δάσος καὶ χωράφια. Ἴσως ὠνομάσθησαν οὕτως ἀπὸ δένδρου γέριχο καὶ κούφαλο, ὅπως εἰς τὸ Μαυροβούνι τοῦ Ζαγορίου λέγεται ἓνα δάσος στὸ μαῦρο κούτσουρο (προφορὰ : στοὺν μαῦρον κούτσουρον), διότι ἄλλοτε ὑπῆρχεν ἐκεῖ μαῦρο κούτσουρο μεγάλο. Ὡσαύτως πλησίον τῆς Ρουσιᾶς ὑπάρχει δάσος λεγόμενον στὸ μερμηγκιάρη, πιθανῶς ἐκ δένδρου, τὸ ὁποῖον διὰ τὰ πολλὰ μερμήγκια ποὺ εἶχε ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς ὁλόκληρον τὸ δάσος.

στοὺς λάκκους· (προφορὰ : στοὺς λάκκους)· ραχοῦλες καὶ χωράφια ἐπ' αὐτῶν. Τὸ ὄνομα ἐδόθη ἀπὸ τοὺς παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν μικρῶν τούτων γηλόφων κειμένους λάκκους.

στὸ λιβάδι· τὸ ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν βοσκὴν τῶν βοϊδιῶν τοῦ χωριοῦ χρησιμοποιούμενον κατὰ τὴν ἀνοιξιν βοϊδολίβαδο.

στὲς λίπες· (προφορὰ : στὲς λίπες)· δάσος εἰς τὸ ὁποῖον ἀπαντῶνται καὶ λίπες, φλαμουριές.

στὴ ματαπίνα· χωράφια. Ἀγνωστον δι' ἐμὲ τὸ ἔτυμον.

στοῦ Μασιούρη· τοποθεσία καὶ χωράφια. Τὸ ἐπώνυμον δὲν σφύζεται.

στὴ μεγαλαράδι· λόφος μὲ βράχους. Ραδιά (τά) λέγονται (Βήσσανη) οἱ μεγάλοι βράχοι. Εἰς τὸ Δολὸν δὲν χρησιμοποιεῖται ἤδη ἡ λέξις αὕτη. Εἰς τὴν λήθην λοιπὸν τῆς λέξεως ραδιά, φαίνεται, ὀφείλεται καὶ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ γένους ἀπὸ στὰ μεγαλαραδιά· εἰς στὴ μεγαλαραδιά, ἐπικουρησάσης καὶ τῆς παρετυμολογικῆς συσχετίσεως πρὸς τὸ ἀράδα (ἡ) ἴσως.

στὸ Παλιοκλήσι· τοποθεσία ὀφείλουσα τὴν ὀνομασίαν της εἰς ὑπάρχουσαν ἄλλοτε ἐκκλησίαν ἐκεῖ, ὅπως φαίνεται ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ διατηρούμενα ἐρεῖπια ναΐσκου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ περίξ αὐτῶν ὑψούμενα δένδρα, τὰ ὁποῖα ὡς βακούφικα δὲν ὑλοτομοῦνται.

στὴν πέτρα· (προφορὰ : στήμ βέτρα)· χωράφια καὶ λόφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μεγάλος βράχος.

στὰ πηγάδια· χωράφια. Τὸν χειμῶνα βρυσάει νερό.

στὸν πύργο· (προφορὰ : στὸμ βύργο)· λόφος. Δὲν κατάρθωσα νὰ διακρίνω ἐρεῖπια.

στοῦ Ρούδη· δάσος. Κυριώνυμον.

στοῦ Σιέχη· χωράφια καὶ ἡ περίξ τοποθεσία. Κυριώνυμον, χωρὶς νὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐξάπαντος ὁ ἰδιοκτήτης ἦτο καὶ Σιέχης, μουσουλμάνος ἱερωμένος. Εἰς τὰ Τσαραπλανά ὑπάρχει οἰκογένεια ἐπωνυμουμένη Σιέχη. Εἰς τὸ Μεσοβούνιον ἐπίσης ὑπῆρχεν οἰκογένεια ἐπωνυμουμένη Ντερβίση, διότι πρόγονος ταύτης, ταξιδευμένος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἢ, ὡς ἐλέγετο τότε, εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν γενέτειραν, ἔφερε κάλυμμα εἰς τὴν κεφαλὴν, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ αὐτὸς νὰ ὀνομασθῇ σκωπτικῶς Ντερβίσης καὶ οἱ ἀπόγονοί του νὰ λάβουν τὸ ἐπώνυμον τοῦτο.

στὰ σιτάρια· χωράφια χρησιμοποιούμενα κυρίως διὰ τὴν καλλιέργειαν σιταριοῦ.

στὴ σιτέρα· χωράφια. Ἄλλοτε ὑπῆρχεν ἐκεῖ πηγάδι (στέρα, στέρνα). Ἡ παχεῖα ὡς ch προφορὰ σ ἐν τούτῳ τῷ τοπωνυμῷ δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι κατάλοιπον γενικωτέρας ἄλλοτε ἐν Πωγωνίῳ προφορᾶς τοῦ σ ὡς ch, περιορισθείσης τώρα μόνον εἰς τὸ Δελβινάκιον, ὅπου τὸ σ προφέρεται παχέως· τούτου δ' ἔνεκα αἱ Δελβινακιώτισσαι λέγονται σκωπτικῶς Σιεσιέλες ὑπὸ τῶν γυναικῶν τῶν περίξ.

στὸ σουμάκι· χωράφια καὶ ἡ περίξ τοποθεσία. Φυτώνυμον ἐκ φυτοῦ αὐτοφυῶς πολλαχοῦ τῆς Ἠπείρου φυομένου καὶ χρησιμοποιουμένου διὰ τὴν κατεργασίαν τῶν δερμάτων.

στὴ σιουμάλα· χωράφια καὶ βοσκήσιμος περίξ τόπος. Φυτώνυμον. Σύνολον δρυῶν ἀποτελοῦν σιουμάλαν, ἥτις εἰς τὰ χωρία τοῦ Δ. Ζαγορίου Ἀνω Ραβένια, Μεσοβούνι, Μαυροβούνι κ.λ. λέγεται σιουμάρα ἢ κατὰ τὴν ἐκεῖ βορείαν προφορὰν σιμάρα.

στὸ στάλο τοῦ Παπακώστα· λόφος ὅπου κεῖται στάλος. Τὸ ὄνομα ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰ παρακείμενα χωράφια.

(στὴ) στίπαντζη· τοποθεσία ἐπὶ τῶν ὁρίων Κακολάκκου—Δολοῦ (πρβλ. Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν Η' σελ. 149). Προφέρεται ἄνευ τοῦ ἐμπροθέτου ἄρθρου στή, παραλειφθέντος καθ' ἀπλολογίαν ἔνεκα τῆς

ἐπιφερομένης συλλυβῆς στί. "Ὡστε στή στί-
παντιζή > στίπαντιζή. Καὶ ἄλλοτε ἐν τοῖς
'Ηπειρ. Χρονικοῖς (ἐνθ' ἄνωτ.), ἀπέφυγα,
ἀγνοῶν τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως, νὰ ἐρμη-
νεύσω ταύτην καὶ τώρᾳ δηλῶ ὅτι διατηρεῖ-
ται ἡ ἀγνοιά μου παρὰ τὴν ἐν τῷ Θ' τόμῳ
τῶν 'Ηπειρωτικῶν Χρονικῶν (σελ. 208)
παρεχομένην ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου ἐρευνητοῦ
κ. Κ. Δ. Μέρτζου ἐρμηνείαν.

στῆς *Τεριάχης* ἢ (καθ' ἀπλολογίαν)
σ' *Τεριάχης* δάσος. Αἱ γυναῖκες ἐν Πω-
γωνίῳ, ὅσον γνωρίζω, ὅταν ὑπανδρεύονται
εἰς ἄλλο χωρίον, εἶναι γνωσταὶ ἐκεῖ μὲ τὸ
ἐκ τῆς γενετείρας τῶν ὄνομα· λ.χ. *Φρα-
σιάνω*, *Βοσιτίνω*, *Μεβγιάζω*, *Τσαραπλάνω*,
Τεριάχω. "Ἔτσι κ' ἐδῶ κάποια ἀπὸ τὸ *Τε-
ριάχι*, *Τεριάχω* λοιπόν, ὑπανδρευμένη εἰς
τὸ Δολὸν θὰ ἐπροικίσθῃ μὲ χωράρι κείμε-
νον εἰς τὴν ἐν λόγῳ θέσιν, ἐκ τοῦ ὁποίου
χωραφιοῦ τὸ ὄνομα ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὸ
παρακείμενον δάσος. Τώρᾳ τὸ δάσος δια-
τηρεῖ τὸ ὄνομα τῆς ἰδιοκτητρίας τοῦ χω-
ραφιοῦ, τὸ ὁποῖον ἐγκαταλειφθὲν καὶ χερ-
σωθὲν δὲν ὑφίσταται πλέον.

στὸν τζέρο· χωράφια μετὰ τῆς πέριξ
τοποθεσίας (Περὶ τῆς λέξεως, σημασίας
καὶ ὀνομαστικῆς βλ. εἰς *Τοπωνυμίας Πω-
γωνιανῆς* ἐν 'Ηπειρ. Χρονικοῖς, τόμ. Η').

στοῦ *Τσιόκαρη*· λοφίσκοι καὶ λάκκοι.
"Αγνωστος ἡ αἰτία τῆς τοπωνυμίας, τῆς
προφανῶς κυριωνύμου. Κύριον ὄνομα
Τσιόκαρη ἐν Δολῷ καὶ πέριξ δὲν σφύζεται.

στὴ *φραξόρραχη*· λόφος. Φυτώνυμον ἐκ
φυομένων ἴσως ἄλλοτε ἐκεῖ φράξων. Τώρᾳ
δένδρα δὲν ὑπάρχουν.

στὰ *χαντακωμένα*· (προφορὰ στὰ *Χαν-
δακωμένα*). Τοποθεσία μὲ δάσος καὶ ὀλίγα
χωράφια. *Χαντακωμένος* λέγεται ἐν 'Η-
πειρῷ ὁ κατεστραμμένος, ὁ δυστυχήσας.
Χαντακώνω = καταστρέφω, ἐπιφέρω με-
γάλην καὶ ἀθεράπευτον βλάβην. Δὲν λέγε-
ται περὶ χωραφιοῦ περιβαλλομένου ἢ δια-
σχιζομένου ὑπὸ χάνδακος. Ἐδῶ δηλοῦται
τὸ ἄγονον τῶν χωραφίων κατὰ μεταφορὰν·
δηλ. *χαντακωμένα χωράφια*, *δυστυχισμένα*,
φτωχὰ χωράφια.

ΑΘ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΙΣΗΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΜΑΥΡΑ ΜΑΤΑΚΙΑ

*Μαῦρα ματάκια πούειδα ᾄγων καὶ διάφορο δὲν ἔχω,
μὲ πῆρε τὸ παράπονο κι' ἡ φλόγα τῆς καρδιᾶς μου
καὶ πρὸς τὴν κόρη ζύγωσα καὶ πρὸς τὰ μαῦρα μάτια.
Μὰ ἡ κόρη ἔλαχε φρόνιμη, ἔλαχε λογισμένη
κι' ἀπὸ σιμά της μ' ἔδιωξε μὲ χέρια καὶ μὲ λόγια,
πίσω πίσω, λεβέντη μου, στὰ στήθια μ' μὴν ἀπλώσης
'τί μαραγκιάς' ὁ κόρφος μου χαλάει τὸ πρόσωπό μου
κι' ἂν μ' ἀπεικάσῃ ἡ μάγνα μου, θὲ νὰ μὲ καταριέται.*

ΚΩΝ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ, Ταχ. Ἐπιθεωρητοῦ

ΤΑ ΑΛΕΙΦΙΑΤΙΚΑ (ΣΥΝΘΗΜΑΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΚΑΛΑΝΤΖΗΔΩΝ)

Ὅπως εἶναι γνωστὸ πολλὰ ἐπαγγέλματα εἶχαν τὴ μυστικὴ τους γλῶσσα· ἔτσι καὶ οἱ Καλαντζήδες ἔχουν τὴ δική τους, τὰ ἀ λ ε ι φ ι α τ ι κ α.

Ἀναγκασμένοι νὰ περιτρέχουν πόλεις καὶ χωριά σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση, γιὰ νὰ δγάλουν τὸ ψωμί τους χρειάζονταν μιὰ συνθηματικὴ γλῶσσα γιὰ νὰ μὴ μποροῦν οἱ ἀμύητοι νὰ τοὺς ἐννοοῦν καὶ πρὸ παντὸς οἱ ἐργοδότες ποὺ στὸ σπίτι τους, τὲς περισσότερες φορές, κόνευαν.

Τὴ γλῶσσα αὐτὴ τὴ χρησιμοποιοῦν ἀκόμα καὶ σήμερα οἱ Καλαντζήδες Ἡπειρώτες ἀπ' τὴ Λειά, τὸ Μπαμπόρι καὶ ἄλλα χωριά σκορπισμένοι σ' ὅλη τὴ Στερεά, τὴν Πελοπόννησο, νησιὰ καὶ νέες χῶρες, καθὼς καὶ στὴν Καστοριά ὅπου πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι πολὺ καλὰ ἐγκατεστημένοι καὶ ὅπου τοὺς γνῶρισα.

Ἐκεῖ μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ συνδεθῶ μὲ πολλοὺς καὶ νὰ μπορέσω, ὅχι χωρὶς μικρὴ δυσκολία, νὰ μπῶ στὰ μυστικά τους.

Παρακάτω παραθέτω ἓνα τέτοιο γλωσσά-

ριο ἀπὸ ἑκατὸν πενήντα περίπου λέξεις, καθὼς καὶ ἀρκετὲς φράσεις, ὅπως ἀκριδῶς μοῦ τὲς ὑπαγόρευσε ὁ Νικόλας Τάτσης Καλαντζής ἀπὸ τὴ Λειά, μὲ τὴν ὑπόσχεση πὼς δὲ θὰ τὰ δημοσίευα τότε καὶ ὅτε θάκανα χρῆση τοῦ ὀνόματός του, γιὰ νὰ μὴ κινήσω τὴν μῆνιν τῶν συντεχνιτῶν του.

Γώρα πιά πέρασαν ἀπὸ τότε εἴκοσι ἀκριδῶς χρόνια καὶ ὁ Μαστρονικόλας μακαρίσθηκε, ἄφησε ὅμως τὰ παιδιὰ του ἄριστα ἐγκατεστημένα στὴν Καστοριά, ποὺ ἀληθινὰ τιμοῦν τὸ Ἡπειρωτικὸ ὄνομα μὲ τοὺς ἄλλους πατριῶτες μας καὶ πιστεύω πὼς δὲ θὰ μὲ συγχωρήσουν, γιὰ τὸ ὅ,τι φέρω στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος τὸ γλωσσάριο αὐτό, ποὺ ὁ πατέρας τους μοῦ εἶχε ἐμπιστευθῇ.

Καὶ μιὰ ἀναγκαία διευκρίνηση· στὴ γλῶσσα αὐτὴ χρησιμοποιοῦν κᾶπου—κᾶπου καὶ καμμιά κουδαρίτικη (μαστορίτικη) λέξη, γιὰ πλουτισμὸ τοῦ γλωσσαρίου τους, ὅπως συμβαίνει νὰ συναντοῦμε πολλὰς ἀπ' αὐτὰς τὲς συνθηματικὰς λέξεις, καὶ στὴ γλῶσσα τοῦ Λαοῦ μας, πολιτογραφημένες.

Ἀλειφιάτικα = Καλαντζήτικα

Ἀλειφιάς = Καλαντζής

Ἀλφι = λάδι

Ἀπλουτὸ = ταψί

Ἀπλουτὴ = πῆττα

Ἀργάζουμι = κάθομαι

Ἀσάλτογο = ἀγάνωτο

Ἀσπρόκωλο = σαγάνι

Ἀλμπανίς = πρέπει

Βροντισμέν(ή) = γάμος

Γκότch(δ) = ἄνδρας

Γκότσνα(ή) = γυναῖκα

Γνώσ(ή) = ἄλας

Γράζου, Γράζ'(ρ) = εἶμαι, εἶναι

Γκουτόπλου(τὸ) = παιδί

Γκιλιστάρια(τὰ) = μαστοί

Γελακοζούμα(ή) = καφές

Δόμους(δ) = νοικοκύρης

Δέντρος(δ) = γαμβρός

Δέξιους(δ) = χριστιανός

Ζουμιρά(τὰ) = σταφύλια

Ζαγαριάρκου(τὸ) = καφενεῖο

Θάβω (Κουδαρίτικο) = συνουσιάζομαι

Καραφίνα(ή) = κεφάλι

Καραφίνις(οί) = Βούλγαροι

Καντήλω(ή) = φεγγάρι

- Καυτηριάζου(ρ)=κτυπῶ
 Κατσιούλς(δ)=ἄσχημος
 Καφτιρό(τδ)=ξύλο, δένδρο
 Καφτερή(ή)=φωτιά
 Κο. λυοβδς(δ)=χωροφύλαξ
 Κουριάλω(ή)=γραιά
 Κουρλή(ή)=ῥα
 Κουρλαγγέλω(ή)=τὸ ὥρολόγι
 Κουντυλιάρς(δ)=δάσκαλος
 Κουντυλιάρκου(τδ)=σχολεῖο
 Κουντυλιάρω(ή)=δασκάλα
 Κοφτερό(τδ)=μαχαίρι, τσεκούρι
 Κουφδ(τδ)=πιστόλι
 Κουδαλιστής, —ήρια=πηρούνι, τὰ κουτα-
 λοπήρουνα
 Καοῦρδες(οί)=τὰ σκόρδα
 Κούρτιαρης(δ)=μάστορας
 Κουρτιάρπλα=καλφάδες
 Καψιούρω(ή)=πιπεριά
 Κουφαλιάρς(οί)=καρύδες
 Λιανουματίνα(ή)=κορίτσι
 Λαμπέρου(ή)=λάμπα
 Λαμπέρς(δ)=ήλιος
 Λάφτω(ρ)=πηγαίνω
 Λιαβάρια(τὰ)=ροῦχα
 Λέχ(τδ)=μαλιά
 Λασκάρι.ω(δ, ή)=ἄλογο, φοράδα
 Λαχτένι(τδ)=σκυλί
 Λαποσιάρω(ή)=Ἐκκλησία
 Λέφους(δ)=Παππᾶς
 Λιακαδάρ(η)δς(οί)=Λάχανα
 Λώλικς(τδ)=μικρὸ
 Μπριζιόλα(ή)=φαγητὸ
 Μπάνικς=ὁμορφος, καλός, γερὸς
 Μπινᾶς(δ)=πρωκτὲς
 Μουχιοῦν(τδ)=πέος
 Μουχικούτα(ή)=αἰδοῖον
 Μακρυνόρκο(τδ)=τηγάνι
 Μαυρόκωλη(ή)=τέντζερη
 Μαυρόκωλο(τδ)=καζάνι, κακάδι
 Μπουκέλι(τδ)=ἑῶδι
 Μπουκέλου(ή)=ἀγελάδα
 Μαχάδες(οί)=ὄργανα
 Μαυροκέφαλο(τδ)=μολύδι
 Μουτcheφτάρω(ή)=πατάτα
 Μαυρομύτα(ή)=πένα
 Μαυρομύτι, α(τδ, ή)=γουρούνι, α
 Μακρυνόρς(δ)=λύκος
 Μακρυνόρω(ή)=ἀρκουδα
 Μίχ(η)δς(οί)=ποντικοί
 Μπούζιωνου(ρημ)=καταλαβαίνω
 Μελάτος(δ)=Δεσπότης
 Μουντζούρης(δ)=φοῦρνος, τραῖνο, πλοῖο
 Μπιρμπίλω(ή)=γλῶσσα
 Μάτες(οί)=χέρια
 Μτcheύω(ρημ.)=συνουσιάζομαι
 Μαγκώνω(ρημ.)=πέρνω
 Μανεύω(ρ)=τρώγω (κουδαρ.)
 Νιρουπούλ'(τδ)=ψάρι
 Νόchw(ή)=νύφη
 Ξυνή(ή)=καπέλο
 Πραχουράου(ρ)=οὔρω
 Πάτα(τδ)=σπίτι
 Πατούμενο(τδ)=πόδι
 Πατούμενα(τὰ)=ὑποδήματα
 Πατούμενες(οί)=κάλτσες
 Παλάch(τδ)=μουστάκι
 Παλάchκω(ή)=μύτη
 Πετσώνω(ρ)=χαλῶ
 Πασπάλι(τδ)=ἔλεερο
 Πατcharδς(δ)=Τοῦρκος
 Πατcharού(ή)=Τούρκα
 Προεστώς(δ)=μεγάλος κατὰ βαθμὸν ἢ ἡλι-
 κίαν.
 Chιντλεύου(ρ)=θέλω
 Σκαρίζω(ρ)=κραιμοῦμαι
 Σκάζου(ρ)= »
 Chιούμα=γρήγορα
 Chιουγκρίζουμι(ρ)=νίπτομαι
 Σκοτεινή(ή)=νύχτα
 Chορεύω(ρ)=πίνω, καπνίζω
 Chουρουμένους(δ)=μεθυσμένους
 Chουρεφτάρ(τδ)=τσιγάρο
 Σταφίδες(οί)=μάτια
 Chiάλτομά(τδ)=γάνωμα, καλάϊ
 Chalτεμένο(τδ)=γανωμένο
 Σκοφαριῶτες(οί)=κεραμιδία
 Σπειρωτό(τδ)=σιτηρὰ ἐν γένει
 Chούψω(ή)=γάτα
 Chόρο(τδ)=κρασί
 Tchaxταίζω(ρ)=τρώγω
 Tchaxτάι(τδ)=ψῶμι
 Τροχούμενο(τδ)=νερό
 Τροχούμενη(ή)=δρύση
 Tchουκάλς(τδ)=κρέας
 Τσικνή(ή)=ρακί
 Tchαπαλκὲς(οί)=σιγὲς
 Τσαντίλι(τδ)=παντελόνι, βρακί
 Τσαγκαδεύω(ρ)=κλάνω
 Τσαγκάδα(ή)=πορδὴ

Τσαγκαδερή(ή)=γίδα
 τσαγκαδερά(τά)=πρόβατα
 Τσαγκαδερόπλο(τό)=κατσίκι
 Τchoροκλίνα(ή)=ψείρα
 Τchουγρίζου(ρ)=πλύνω
 Τρόχαλο(τό)=λιθάρι
 Τchaχταστερά(τά)=φαγουλά
 τσαγκαρεύω(ρ)=μπαλώνω
 Τchουφρος(ό)=έβραϊος
 Τchουλοι(οί)=κόσμος
 Τchoκλάν(τό)=γάλα
 τροχέω(ρ)=πίνω (κουδ.)
 Φλώρο(τό)=τυρί
 Φωτερό(τό)=παράθυρο
 Φριτchώνω(ρ)=άποπατώ
 Φρέτcha(τά)=κόπρανα

Φρέτchoμα(τό)=άποπάτημα
 Φρετchar(τό)=άποχωρητήριο
 Φλέτορο(τό)=χαρτί
 Φουσκοκόλια(τά)=φασόλια
 Φιγγαρουτός(ό)=Βασιλεύς
 Φιγγαρουτή(ή)=Βασίλισσα
 Φωτάω(ρ)=φέγω
 Φωτερίζω=χορεύω
 Φωτίζω(ρ)=δμιλώ
 Φωτερή=(ή) δουλειά
 Φτερωτή(ή)=δρνιθα
 Χρέι(τό)=χωριό
 Χαμιάρ(ι)κου(τό)=μαγαζί
 Χαλίκαρις(ό)=διάβολος
 Χουμπουρεύω(ρ)=κρύδω
 Χουμπουριάρ(η)ς(ό)=κλέφτης

Φ ρ ά σ ε ι ς

- Γρήγορα δούλεψε, γιατί έρχεται ό νοικοκύρης.
- Ποῦ θά κοιμηθούμε τό βράδυ ;
- 'Απόψε νά φύγουμε γιά τό χωριό, γιατί ό νοικοκύρης δέν έχει μέρος γιά ύπνο.
- 'Ο νοικοκύρης δέν έφερε ρακί.
- Δέν πρέπει νά πολυδουλεύουμε, γιατί άμα τελειώσουμε δέ θάχουμε ποῦ νά πάμε.
- 'Απόψε θά γλιντήσουμε.
- Τί ώρα είναι ;
- Μας έφαγαν οί ψεῖρες.
- Νά τόν πάρει ό διάβολος.
- Τά καλαντζήτικα νά μιλάμε γιά νά μή μας καταλαβαίνει στή δουλειά μας ό κόσμος.
- Κρύψε γρήγορα τό τσιγάρο (φυσικά τό λαθραίο) γιατί έρχεται ό χωροφύλακας.
- Θά πάμε στό γάμο νά φάμε, νά πιούμε καί νά χορέψουμε.

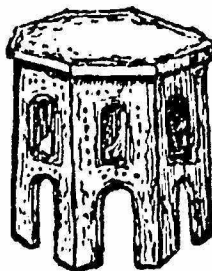
Χιούμα φουτέρσι γιατί λάφτ' οῦ δόμους.
 Ποῦ θά σκάσουμε τ' σκουτεινή ;
 Θά λάψουμε τ' σκουτεινή, γιατί οῦ δόμους δέ γράζ' πάτα νά σκαρίσουμε.
 Οῦ δόμους δέν έλαψι τσικνή.
 Δέν άλμπανίζ' νά φουτιρίζουμε χιούμα, γιατί δέ γράζ' φωτερή νά λάψουμε.

Αὐτή τ' σκουτεινή θά γλιντήσουμε.
 Πόσο γράζ' ή κουρλή ;
 Μας tchaχτάσαν οί tchouρουκλίνις.
 Νά τόν μαγκώσ' οῦ χαλίκαρις.
 Τ' άλειφιάτικα νά φουτιρίζουμε νά μή μας μπουζιώνουν στ' φουτιρή μας οί tchουλ'.

Χουμπούρεψε χιούμα τό choureφτάρ γιατί λάφτ' οῦ κουλουβός.
 Θά λάψουμε στ' βρουντσίμέν' νά tchaχταΐσουμε, νά χουρέψουμε καί νά φουτιρίσουμε.

ΚΩΣΤΑΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Σ η μ ε ι ω σ ι ς : 'Επειδή μερικοί φθόγγοι δέν αποδίδονται στην γλώσσα αὐτή με γράμματα δικά μας αναγκάζομαι νά μεταχειρισθῶ από τό λατινικό άλφάβητο.

ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

ΓΙΑΝΝΕΝΑ Ἡ ΓΙΑΝΝΙΝΑ;

Ὁ Ἀθαν. Χ. Παπαχαρίσης, σὲ ἀνατύπωση ἐργασίας του δημοσιευμένης στὸν Πλάτωνα 1951, γράφει τὰ ἑξῆς, σχετικά μὲ τὴν ὀρθὴ ὀνομασία τῆς πόλης μας.

*

«Ὁ τύπος Γιάννινα χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν Ἡπειρον καί, ὥπως βλέπω προχέως εἰς τὰς «Ἐκλογὰς» τοῦ Ν. Πολίτου, συναντᾶται καὶ εἰς δημοτικὰ τραγούδια».

«Ὅλαις τὴν Ἄρτα πέρασαν στὰ Γιάννινα τὶς πᾶνε (Ν. Πολ. Ἐκλ. 7, 2). Δὲν εἶν' ἐδῶ τὰ Γιάννινα (ἐνθ. ἀν. 65, 16)».

«Εἰς τὰς ἰδίας ὁμως «Ἐκλογὰς» εὐρίσκεται καὶ ὁ ἄλλος τύπος Γιάννενα».

«Τ' ἀκούσατε τί γίνηκε στὰ Γιάννενα στὴ λίμνη (ἐνθ' ἀνωτ. 6, 1). Σὲ κλαῖν τὰ Γιάννενα, κλαῖνε τὴν ὠμορφιά σου (ἐνθ' ἀνωτ. 6, 34). Καὶ στὰ καῦμένα Γιάννενα μαῦρο, παχὺ σκοτάδι (ἐνθ' ἀνωτ. 19, 2). «Ἡ μάννα μου ἀπ' τὰ Γιάννενα (ἐνθ' ἀνωτ. 87, 33).

«Ἀλλὰ κοντὰ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν Γιάννινα ὑπάρχει καὶ ἡ γενικὴ Γιαννίνου (στὸν κάμπο τοῦ Γιαννίνου) ὥπως καὶ τοῦ Σαλώνου ἀπὸ τὸ Σάλωνα καὶ τοῦ Γρεβενοῦ ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ (ἑσεῖς βουνὰ Γρεβενοῦ καὶ πεῦκα τοῦ Μετσόβου). Αὕτη δὲ ἀκριβῶς ἡ γενικὴ τοῦ Γιαννίνου ὑποδεικνύει ὅτι ὁ γνήσιος τύπος εἶναι Γιάννινα καὶ οὐχὶ Γιάννενα».

*

Πληροφορῶ μὲ τὴν εὐκαιρία τὸν κ. Πα-

παχαρίση ὅτι, ἔμεῖς οἱ παλαιότεροι Γιαννιώτες καὶ οἱ πρόγονοί μας, ποτὲ στὴν ὀμιλία μας δὲ λέγαμε Γιάννενα.

Οἱ Ἀλβανόφωνοι τῆς Τσιαμουριάς καὶ Βόρειας Ἡπείρου, ὅπως καὶ οἱ Ἀρβανῖτες, μεταχειρίζοταν ἐπίσης τὸν ὀρθὸν τύπον Γιάννινα :

«Γὰ γιὲ τί ; Γὰ Γιαννίνα». (Ποῦθε εἶσαι ; ἀπὸ τὰ Γιάννινα), ἔλεγε ὁ Ἀλβανόφωνος κάτοικος τῆς πόλης μας.

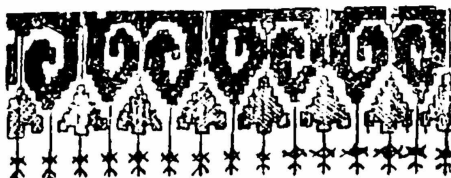
«Γιάννινα ζέξα Γιαννίνα
Γιάννινα τε ράπι φάλε
Γιὰ ο Γιάννινο ε ζέξα Γιάννινο
Βὶν μουζίκα ντοῦκε κιάρο».

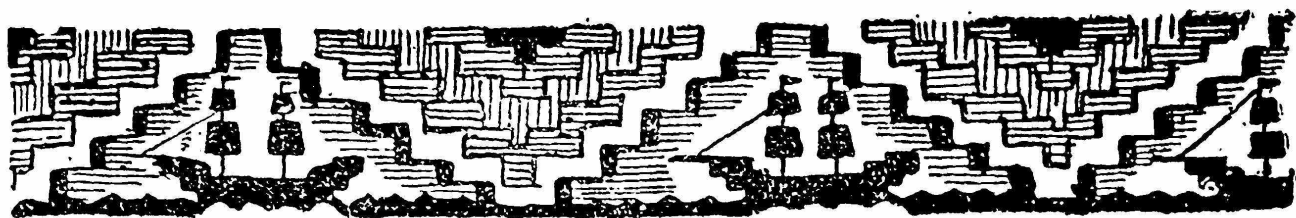
«(Γιάννινα μαῦρα Γιάννινα
Γιάννινα, στὸ πλάτανο προσκύνῃ
Γιὰ ὦ ! Γιάννινα καὶ μαῦρα Γιάννινα
ἔρχονται μουσικὲς κλαίοντας)»
τραγουδοῦσε ὁ Ἀλβανόφωνος.

Στοῦ Γιαννίν', λέει ὁ καμπίσσιος χωρὶς τῆς περιοχῆς τῆς πόλης μας.

Τὸ ἀνοιχτὸ ἐκεῖνο ἔψιλον τῆς ξενότροπης προφορᾶς Γιάννενα, εἶναι ἐντελῶς ξένο πρὸς τὸ διαλεκτικὸν τόνο τῆς παληᾶς γιαννιώτικης προφορᾶς καὶ τὴν ἰδιαίτουσιν ὑφὴ της. Ἀκόμα καὶ τὴ γυναῖκα τοῦ Γιάννη, ὁ παληὸς γιαννιώτης δὲν τὴ λέει Γιάννενα ἀλλὰ Γιάννινα.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

ΕΞΕΧΟΥΣΑΙ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΕΠΙ ΤΗ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΕΟΡΤΗ

Σ Π Υ Ρ Ι Δ Ω Ν Β Λ Α Χ Ο Σ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΘΗΝΩΝ & ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

I

Συνειθίζουν οί πολλοί γράφοντας γιά τήν "Ηπειρο νά τήν ἐκθειάζουν μόνο γιά τήν εὐποιία καί πιδ πολὺ γιά τήν ἀξιοθαύμαστη ἐθνική ἐποποιία τῶν τέκνων της.

Γιά, τοὺς μεγάλους εὐεργέτες τῆς "Η-
πείρου καί γιά τίς δα-
ψιλεῖς παροχές τους,

τόμοι ὁλόκληροι μποροῦσαν νά γραφοῦν. Ἀρκοῦμαι ὅμως σήμερα μόνο στήν ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τῶν κυριότερων ἀπ' αὐτοὺς, ἔτσι ὅπως μοῦ ἔρχονται πρόχειρα στή μνήμη :

Ζώης ὁ Καπλάνης, ἀδελφοὶ Ζωσιμάδες, Γεώργιος Σταύρου, Γ. Χατζηκώστας, Π. Ζιούκας, Μαρούτσηδες, Ριζάρηδες, Ἀρσάκης, ἀδελφοὶ Ζάππα, Στουρνάρης, Τοσίτσας, Ἀβέρωφ, Χρηστ. Ζωγράφος, Ι. Μπάγκος, Ι. Δόμπολης, Ἀναγνωστόπουλος, Παπάζογλου, Βράγκαλης κ.ἄ.π. ἀστέρες τῆς εὐεργεσίας, πολυσθενεῖς Βοιάρεω τῆς ἀκένωτης φιλογένειας μας.

"Ἄλλοι γράφοντας γιά τήν "Ηπειρο ἐκθειάζουν πιδ πολὺ τὸν ἡρωϊσμὸ τῶν τέκνων της, τίς ἀπαράμιλλες αὐτοθυσίαι καί ἀνδριγαθίες τους, τὸν ἔφθιτο καί ἄφθαστο πατριωτισμὸ τους.

Παράλληλα ὅμως μὲ τοὺς τιτάνες αὐτοὺς τῆς ἐθνικῆς εὐποιίας καί τῆς ἐθνικῆς ἐποποιίας ἡ "Ηπειρος δὲν ὑστερεῖ, ὅχι ἀπλῶς στήν ἐνάδειξη δυνατῶν χαρικτήρων τῆς φυλῆς, ἀλλὰ καί στήν ἀνάδειξη μεγάλων διδασκάλων καί μεγάλων ἀνδρῶν, μὲ ἄρτια παίδευσιν, πὺν διέπρεψαν στὰ γράμματα καί πὺν οἱ περισσότεροὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐξηματίσαν καί καθηγητὲς στὸ Ἐθνικὸ

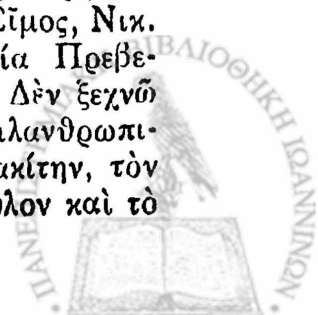
Πανεπιστήμιο καί στὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτικά μας ἰδρύματα. Εἶναι οἱ Στίγνιος καί Λεοντιάδης, πὺν δίδαξαν στήν Ἀκαδημία Βοσκοπόλεως (Μοσχοπόλεως), Φρεαρίτης, καθηγητὴς τοῦ Δικαίου, Α. Πάλλης, Στροῦμπος, κα-

θηγητὴς τῶν Φυσικῶν, Χασιώτης, Σεμιτέλος, καθηγητὴς

τῶν Λατινικῶν, Μπαλᾶνος τῆς Μαιευτικῆς, Τζίνης τῶν Παιδ. Νοσημάτων, Γ. Ἀσώπιος, Μανάρης, Μελέτιος, Γεννάδιος, Στάνος, Ψαλλίδας, Βουσάκης καί Χατζημιχάλης, καθηγητὲς τῆς Ἱατρικῆς, Ρώσης τῆς Θεολογίας, Σ. Σακελλαρόπουλος τῶν Λατινικῶν, Σπ. Λάμπρος τῆς Ἱστορίας, καί τόσοι ἄλλοι ὡς οἱ :

Κ. Ἀσώπιος, Χρ. Φιλητᾶς, Εὐστάθιος Σίμος, Βόδας, Νεόφ. Δούκας, Λάμπρος Φωτιάδης, Ι. Βέλιος, Α. Πάππος (σχολάρχης Τρίκκης), Σάββας, Ι. Ποντίκης, Σ. Παπαγεωργίου, Λέων Μελάς, Ἀναστάσιος Σακελλάριος, Ρούκης, Μ. Πανταζῆς, Ζαμάριας οἱ πειητὲς Ι. Βηλαράς, Γ. Ζαλοκώστας, Κ. Κρυστάλλης. Ὁ φιλόλογος Ἡρακλῆς Βασιάδης. Οἱ ἱστορικοὶ Γ. Γαζῆς, Π. Ἀραβαντινός, Ι. Λαμπρίδης, Ζῶτος Μολοσσός, Ἀθ. Πετρίδης, Ν. Μυστακίδης . . . Ἀπὸ τοὺς νεώτεροους, οἱ Δ. Παναγιωτίδης, Ἀθ. Οἰκονομίδης, Γεώργιος Χατζῆς (Γ. Πελλερέν), Χρῆστος Χρηστοβασίλης, Γιωσέφ Ἐλιγιά, Σπ. Σίμος, Νικ. Νῆτσος, Θ. Θεολογῆς, Κορνηλία Πρεβεζιότου, Γ. Καλοῖδης κ' ἄλλοι. Δὲν ξεχνῶ βέβαια καί τοὺς μουσογενεῖς Φιλανθρωπινούς, καί τὸν Μεθόδιον Ἀνθρακίτην, τὸν περιώνυμο Μπαλᾶνο Βασιλόπουλον καί τὸ

• ΤΟΥ κ. ΚΩΝ. ΑΘ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ •

γυιό του Κοσμά Μπαλάνον, κι' άλλους πολλούς, «ὧν τὴν πληθὺν οὐκ' ἂν ἐγὼ μυθήσομαι οὐδ' ὀνομήσω . . .».

Ἡ Ἡπειρος στὴ φαινομενικὴ σμικρὸ τητά της στέκεται πολὺ ψηλότερα ἀπ' ἄλλες χώρες τῆς Ἑλλάδας ποὺ διαφιλονικοῦν πρωτεῖα στὰ γράμματα. Δὲν εἶναι εὐκολο, ἐπαναλαμβάνω, νὰ ἀπαριθμήσῃ κανένας ὅλους τοὺς λόγιους ἄνδρες, τῆς μικρᾶς τῆς δέμας, ἀλλὰ μεγάλῃς τὴν μαχητικότητά αὐτῆς χώρας, ποὺ δίκαια ὀνομάσθηκε καὶ πολὺ προσφυνῶς Εὐάνδρος.

II

Ἐρχόμαστε τώρα στοὺς κληρικοὺς τῆς Ἡπείρου : καὶ δὲν εἶναι λίγοι οἱ κληρικοὶ ἐκεῖνοι, ποὺ τὴν ἐτίμησαν. Δὲν εἶναι μόνο ἐκεῖνοι ποὺ μνημόνευσαν κι' ἄλλοι συνάδελφοι, ὅπως ὁ ἀοιδιμὸς Πατριάρχης Ἀλεξάνδρειας Νικόλαος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, ὁ ἀπὸ τὴν Πλεσίβιτσα Φιλιατῶν Πατριάρχης Ἀνθίμος Τσάτσος καὶ ἀπὸ τῆς Φιλιάτης ἐπίσης, Τοποτηρητὴς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ναθαναὴλ ὁ Προύσης. Ὁχι μονάχα Μελέτιος ὁ γεωγράφος καὶ Θεόφιλος ὁ Κορυδαλλεύς, ἀλλὰ καὶ σωρεῖα ἄλλη ἐξεχόντων κληρικῶν ὅπως ὁ Λιονύσιος Μάντουκας, μητροπολίτης Καστορίας, ὁ Ἰωάσαφ, ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρυδῶν, καθὼς καὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι, μεγάλοι Οἰκονόμοι καὶ Οἰκονόμοι, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶναι ἐπίσης ἀξιοσέβαστος.

Ἀνάμεσα στοὺς κορυφαίους κληρικοὺς ποὺ τίμησαν τὴν Πατρίδα μας, ἀναμνησκομαι ἰδιαίτερα τὸν ἔξοχο ἐκεῖνο ἱεράρχη, τὸν μητροπολίτη Δέρκων Κυρὸ Νεόφυτο, ποὺ στάθηκε στὸν μύλος ἀγορητῆς τοῦ θείου λόγου καὶ διαπρύσιος κήρυκας τῶν Εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν.

Μεταξὺ τῶν Ἡπειρωτῶν κληρικῶν πρέπει νὰ μνημονεύσω καὶ τὸν ἴσαμε τὸ χθὲς Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου καὶ σήμερα Τρίκκης καὶ Σταγῶν μητροπολίτη Δωρόθεο.

Ἡ Ἡπειρος γενικότερα καὶ τὸ Πωγῶνι εἰδικότερα πρέπει νὰ σεμνύνονται καὶ περηφανεύονται μὲ τὰ τόσα περιφανῆ τέκνα τους, ποὺ ἀποθανάτισαν στίς σελίδες

τῆς Ἱστορίας, καὶ τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ τὴν Πατρίδα τους. Ἐργάσθηκαν τὰ τέκνα τῆς αὐτᾶ γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν ὠραιότερων πόθων καὶ εὐγενέστερων ὁνείρων τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ κυρίως τῆς ἀθάνατης ἐλληνικῆς ψυχῆς.

Ἄν ἀντιπαρέλθουμε τοὺς λαϊκοὺς, τὸ φιλόλογο Βασιλῆ Ἡροκλῆ - Κωνσταντῖνο, τὸν ἀκούραστο αὐτὸ σκαπανέα τῶν γραμμάτων, τὸ Γεώργιο Γαζῆ τὸν Δελβινακιώτη, τοὺς κοντοπωγωνήσιους Γεώργιο Γεννάδιο, τὸ μεγάλο τοῦ Γένους διδάσκαλο καὶ τοὺς γυιούς του Ἀναστάσιον, Ἰωάννη καὶ Παναγιώτη καὶ περιορισθούμε μόνο στοὺς κληρικοὺς, τὸ Πωγῶνι πρέπει νὰ καυχᾶται γιὰ τοὺς κορυφαίους κληρικοὺς ποὺ ἔχει : τὸν Πατριάρχη Ἀθηναγόρα, τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Σπυρίδωνα καὶ τὸν μητροπολίτη Ἐρμουπόλεως (Αἰγύπτου) Εὐάγγελον Ψήμαν, ἱκανὸν κι' αὐτὸν καὶ νὰ πατριαρχεῖσει ἀκόμα, ἀργὰ ἢ γρήγορα, σ' ἓναν ἀπ' τοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ μιά ποὺ ὁ λόγος γι' ἀνώτερους κληρικοὺς ὡς μνημονεύσω καὶ τὸν ἀείμνηστο Ἀθανάσιον Ἐπίσκοπον Δωδώνης, γέννημα καὶ αὐτὸν τοῦ Πωγώνιου, ἂν καὶ ἡ καταγωγὴ του ἦταν ἀπ' τὰ ἐπανοχώρια Φιλιατῶν.

III

Ἐνα ἀπ' τὰ ἐκλεκτότερα τέκνα τοῦ Πωγωνίου καὶ τῆς Ἡπείρου, εἶναι, ὅπως εἶπαμε, καὶ ὁ σημερινὸς Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Σπυρίδων Βλάχος. Ὁ ἴδιος γεννήθηκε στὴ Χιλὴ τῆς Βιθυνίας τὸ 1874, ἡ καταγωγὴ του ὅμως εἶναι Ἡπειρωτικὴ. Τὸ 1906, ἔγινε Μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Κονίστης καὶ τὸ 1916 διαδέχθηκε τὸν ἀποθανόντα Μητροπολίτη Γερβάσιον στὴ Μητρόπολη Ἰωαννίνων, τὴν ὁποία καθηύθυνεν ἐπ' αἵμα ἴσαμε τὸ 1949, κατὰ τὸ ὁποῖο προκρίθηκε κατ' ἀπόλυτο πλεονεχία νὰ πληρώσῃ τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν, τὸν ὁποῖο καθηύχασεν ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν, ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, ποὺ μαρτύρησε στὰ 95 μ.Χ. Τὸν ἀρχιεπισκοπικὸ αὐτὸ θρόνον, τὸν ὁποῖο ἐλάμπρυναν κληρικοὶ ὅπως

ὁ Μιχαὴλ Ἀχομινᾶτος, ὁ Ἀνθιμος Γ', ὁ διαπρεπὴς Μελέτιος Β' (1703 - 1713) ὁ γνωστὸς ὡς Μελέτιος Μήτρου, μετατεθεὶς καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆ Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ὁ Νεόφυτος Μεταξᾶς πὺν ἔδρασε ἐθνικά, καὶ πρὸ καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάστασι, ὁ ὑπερελεῆμων Θεόφιλος, ὁ δραστήριος Γερμανὸς Καλλιγᾶς, ὁ πολυγραφώτατος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος καὶ τελευταίως ὁ Δαμασκηνὸς λαμπρύνει ἐπίσης σήμερα, ἀντάξιος καὶ ὑπεράξιος συνάδελφός τους, ὁ Σπυρίδων, συνεχίζοντας τὸ βαρὺ καὶ μεγάλο, τὸ ὡραῖο καὶ ἐπίμοχθιο ἔργο τους.

Ἡ προσωπικότητα τοῦ μεγάλου τούτου ἱεράρχη, μᾶς τὸ ἐγγυᾶται ἀπόλυτα.

Ὁ Μακαριώτατος Σπυρίδων, εἶναι ὁ ὑπεράξιος πνευματικὸς ἀρχηγὸς καὶ ὁ ὑπεράξιος συνεχιστὴς τῶν ὡραίων παραδόσεων τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Ἡ ζωὴ του εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους μας.

Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ του, εἶναι μιὰ ὑπερ-εντατικὴ δράση σὲ ἐθνικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς ἀγῶνες.

Τὸ 1907 ἐμυήθηκε ἀπὸ τοὺς πρώτους στὴν «Ἑπαιρωτικὴ Ἐταιρεία» καὶ ἀνάπτυξε πυκνότερο δίκτυο ἀγωνιστῶν σὲ ὅλη τὴν ὑπόδουλη τότε Ἑπαιρο. Καταδικάστηκε τότε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀλλ' ὁ Θεὸς δὲ θέλησε τὸν πρόωρο αὐτὸ θάνατο γιὰ ἓνα ἀπὸ τοὺς «ἐκλεκτοὺς» Του.

Στὸ Βορειοηπειρωτικὸ Ἀγῶνα, πρῶτος καὶ καλύτερος. Δὲν ἦταν ἀπλῶς καὶ μόνον ἓνας ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς τῆς Αὐτονομίας Κυβερνήσεως, ἓνα ἀπὸ τὰ συμπράττοντα μέλη της. Ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνα.

Αὐτὸς νὰ συνεννοηθεῖ πρῶτος καὶ προσωπικά μὲ τὸν Ἐλευθ. Βενιζέλο γιὰ τὸν Ἀγῶνα. Αὐτὸς νὰ πείσει τὸν ἀείμνηστο Ζωγράφο γιὰ τὴν πολιτικὴ ἡγεσία, αὐτὸς νὰ ζητήσει ἀρχικά ἀπὸ τὸν Ἐξαδάκτυλο νὰ ἀναλάβει τὴ στρατιωτικὴ ἡγεσία τοῦ ἀγῶνα. Αὐτὸς νὰ παρασούρει τὸ στρατηγὸν Παποῦλα στὰ αὐτονομούμενα ἐδάφη γιὰ νὰ κρατήσει ἀμείωτο καὶ ἀναπτεινόμενο

τὸ ἠθικὸ τῶν ἡρωϊκῶν ἀγωνιστῶν, ὥστε νὰ καταλήξουμε στὸ γνωστὸ πρωτόκολλο τῆς Κέρκυρας, τῆς 17 Μαΐου 1914.

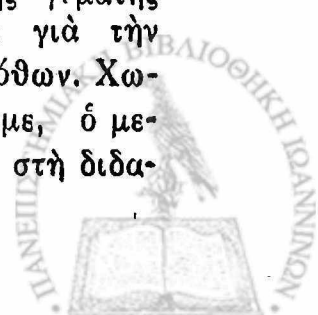
Ὅσο γιὰ τὰ βιαστικά συμπεράσματα στὰ ὁποῖα καταλήξαν μερικοὶ κατήγοροί του γιὰ τὴ στάση του κατὰ τὸν διαρρυσάντα πόλεμο δὲν μπορῶ παρὰ νὰ σημειώσω τὰ ἑξῆς γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ ἀκόμα περισσότερο ἡ Ἑπαιρολατρεία του. Παρακολούθησα προσωπικά κατὰ τὶς τρανικὲς αὐτὲς μέρες τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1941, τὴν τραγωδίαν καὶ τὸ σπαραγμὸ τῆς «αἱμασσοῦσης» ψυχῆς του, τὸν πόνο του τὸν ὀδυνηρό, ἀπ' τὴν κατάπνιξη τῆς φωνῆς τῆς ἐθνικῆς του συνείδησης. Γιὰ τὴν Ἑπαιρο οἱ συνθήκες ἦταν ἰδιαζόντως τραγικὲς. Περιοιτοιχιζόταν ἀπὸ ἄπειρους ἐχθρούς, ὅχι μονάχα ἐξωτερικοὺς, ἀλλὰ πρὸ παντὸς καὶ τὸ κυριώτερο, ἐσωτερικοὺς.

Ὁ Δεσπότης, ἔσωσε ὅ,τι μποροῦσε νὰ σωθεῖ. Καὶ τρόφιμα ἐξασφάλισε γιὰ τὴν Ἑπαιρο, καὶ ὁ στρατὸς μας κατόρθωσε νὰ μὴ θεωρηθεῖ αἰχμάλωτος πολέμου, καὶ ἡ Θεσπρωτία νὰ μὴ προσαρτηθεῖ στὴν Ἀλβανίαν, καὶ τὴν παρεμπόδιση τῶν ἰταλικῶν ἐκδικήσεων καὶ ὁμοτήτων ἐπέτυχεν. Καὶ μολαταῦτα σήμερα, μὲ τὶς πικρὶες πὺν ποτίσθηκε, μπορεῖ νὰ εἶναι μεταμελημένος.

Ἡ δράση τοῦ Σπυρίδωνος, εἶναι πολυσχιδὴς καὶ πολύμορφη.

Κυριώτερα ἔργα του: ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία, ἡ Καπλάνειος Σχολή, ἡ Ἐλισσαβέτειος Σχολή, τὸ μέγαρο τοῦ Γηροκομείου, τὸ Νοσοκομεῖο Χατζηκώστα, ἡ Παπαζόγλειος Σχολή, τὰ Φιλόπτωχα Ταμεῖα, καὶ σὰν κορωνίδα, ἡ Μονὴ Βελλᾶς μὲ τὴν Ἱερατικὴ Σχολή καὶ τὸ Διδασκαλεῖο της.

Ἐνα σημαντικό του ἔργο ἐπίσης εἶναι ἡ ἔκδοση τῶν «Ἑπαιρωτικῶν Χρονικῶν» πὺν μέσα στοὺς δέκα ἑξὲ τόμους των, περιεσυνέλεξαν καὶ περιέσωσαν ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ ἱστορικοῦ μας θησαυροῦ τὸ ἔργο του, ἐθνικὸ, κοινωνικὸ καὶ θρησκευτικὸ, εἶναι γιγάντιο. Ἡ ἐκλογὴ του ὑπῆρξεν ἀξία ἐπιβράβευση μιᾶς ζωῆς γερμᾶτης ἀπὸ ἀγῶνες, μόχθους, θυσίας γιὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῶν ἐθνικῶν μας πόθων. Χωρὶς νὰ θελήσουμε νὰ ὑπερβάλουμε, ὁ μέγας Δεσπότης μας εἶναι καὶ στὴ διδα-

σκαλία ἀπτόητος καὶ ὑπερύψηλος καὶ μεγάλος τὸ νόημα καὶ ὑπερνέφελος στήν ἔννοια.

Ἐρίγδουπος στή βροντὴ τοῦ στόματός του κι' ὀρμητικός, σαλεύει, σὰν ὁ σεισμὸς ἐκεῖνος ποὺ ἦταν ἀλλότριος, ἀκόμα καὶ στὰ τιτάνεια χέρια τοῦ Βριάρεω καὶ τοῦ Ἐγκέλαδου καὶ γκρεμίζει τὰ εἴδωλα καὶ φρονηματίζει τὰ πλήθη.

Ἡ γενναία ψυχὴ του, περικλείει κάθε τι τὸ ὑψηλό, τὸ εὐγενές, τὸ ἰδανικό. Ἀνεπιθόλωτη καὶ ἄδολη, εὐαίσθητη καὶ τρυφερή.

Δὲν τὴ λερώνει καμμιὰ πόταπότητα, καμμιὰ μικρότητα, ἀπ' αὐτὲς ποὺ φθοноῦνε συνήθως κάθε αἴγλη καὶ ἀγνότητα σκέψεων καὶ πράξεων.

ΚΩΣΤΑΣ ΑΘ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΛΕΛΑΣ ΤΣΟΛΚΑ

ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΘΡΗΝΟΣ

Κοιτάξτ' ἐλεύθεροι λαοὶ
τὴ δυστυχιά ποὺ μιά φυλὴ
σέρνει στοὺς ὤμους τῆς βασιᾶς
κληρονομιά τῆς.

Ἀκοῦστε τῆς τὸ βογγητό.
Μ' ἓνα παράπονο πικρὸ
στρέφει σὲ σὰς κι' ὄλο ζητᾶ
τὴ λευτεριά τῆς.

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΣΤΕΛΙΟΥ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ΤΟΛΜΗΤΙΕΣ

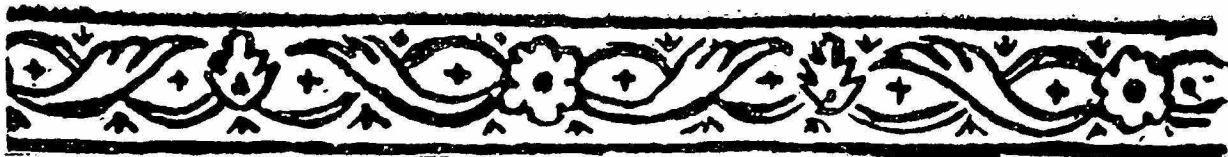
“Ακου. Είναι κάποια ανέγγιχτα, πού χέρι
δέν είναι ανθρώπου νά τ’ άγγίξη.
Κι αν κάτι νιώσης μέσα σου
γιά τ’ άφταστα και σύ,
του πόδου σου τ’ όλάσπρο περιστέρι
μιά φρόνηση ως τό πνίξη.

Μιά δύναμη ακατάλυτη, σκληρή,
—έτσι κι ό νοϋς ό ανθρώπινος τή λέει,—
βαριά τόν τολμητία τόν τιμωρεί
και μ’ ένα κεραυνό τόν κατακαίει.

Μέ δειά φωτιά λαμπάδισσε ό Φαέδοντας.
Στόν Καύκασο καρφώδη ό Προμηθέας,
πού τούρανού έκλεψε τό φώς.
Κι αυτός, πού τόλμησε ν’ ακούση
τών Σεραφείμ τούς ύμνους, ό Μπετόβεν,
τά μάτια του έκλεισε κουφός.

«Από τήν ανέκδοτη ποιητική συλλογή «Όρφικός λόγος»

† ΚΩΣΤΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

ΠΡΟΠΕΡΣΙΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ (ΦΙΛΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ)

«Νυχτών' ἡ παραμονή, ἀγαπημένε μου. Ἄλλους καιροὺς — θυμᾶσαι, τὰ στενὰ καὶ τὰ σταυροδρόμια μας ἐγιόμιζαν κόσμος ἀπὸ ἁπὸ τὴν πόλιν καὶ ἀπὸ τὰ χωριὰ ἔξω. Ἡ Καλούτσασμα σήμερα, ἡ Λούτσα, οἱ Καμάρες, τὸ Κουρμανιό, ἡ Σκάλα, τὸ Σταυροπάζαρο, ὁ Πλάτανος, τὰ Γάλατα, ὅλα εἶν' ἔρμα κι' ἄλλα σήμερα. Τὰ γυναικόπαιδα μοναχὰ τῆς φτωχολογιάς σωριασμένα στριμώνονται στὰ παραπόρτια τῶν Ἑλεῶν. Καρτεροῦν τὸ μικρό, τὸ χριστουγεννιάτικο μοῖρασμα. Κι' ἡ βροχὴ πού ἀπ' τὴν αὐγὴ ἀσταμάτητη πέφτει μὲ τὸ δρυμόνι, δέρνει τ' ἀσκέπαστα τὰ κεφάλια τους, κι' ἀπὸ τὰ τρυπημένα τους ρούχα χώνεται ὡς μέσα στὰ ζάρκα κορμιά τους καὶ τὰ καταποντιάζει. Τὰ δύστυχα!... Ἀραδαριὰ στὸ παζάρι οἱ ἀργαστηριαεοὶ κάθονται μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, χωρὶς δουλιὰ, κι' ἄλλοι μὲ σκεπτὰ τὰ κεφάλια, λὲς κι' ἀκαρτεροῦν βοήθεια ἀπὸ τὸν οὐρανό. Μὰ ὁ οὐρανὸς ρίχνει τὴ συγκρατούμενη βροχὴ του σκεπασμένος πέρα ὡς πέρ' ἀπὸ σύγνεφα. Ἐπελάγωσαν οἱ δρόμοι μας ὅλοι, μούσκεψαν οἱ τοῖχοι κι' οἱ σκεπὲς τῶν σπιτιῶν. Νοτίζουν ὅλα τὰ πράγματά μας. Καὶ μιὰ μεγάλη ὑγρασία, πού περνάει τὴ σάρκα μας ὡς τὸ κόκκαλο, μᾶς ἐξάρωσε ὁλότελα. Τὰ βουνὰ πέρα εἶναι τυλιγμένα σὲ μπόρα καὶ δὲν φαίνονται. Βρεχ' ἔδῳ καὶ χιονίζει ἐκεῖ.

Ἐχει περάσει ἀπὸ δυὸ ὥρες τὸ δειλινὸ καὶ σήμαντρο κανένα δὲν ἐδιαλάλησε τὴν ἀγιότη τῆς ἀριανῆς ἡμέρας, κι' οἱ παπάδες δὲν ἔψαλαν τὸν ἑσπερινὸ σήμερα. Οἱ ἐκκλησιᾶς εἶναι κλειστές. Βουβὰ τὰ σήμαντρα, βουβοὶ καὶ οἱ παπάδες. Οἱ αὐλὰς καὶ τὰ κατώφλια ἐχορτάρισαν. Οἱ

ἀράχνες κλώθουν τὰ ὑφάδια τους καὶ διάζονται στὲς πόρτες καὶ στὰ παραθύρια. Μέσα σκουριάζουν ἄπλυτα τὰ πολύφωτα κι' οἱ κηροστάτες, μουχλιάζουν οἱ εἰκόνες, ἰδρώνουν νοτιά οἱ τοῖχοι κι' οἱ μεσατοὶ οἱ στύλοι, παγώνει τὸ λάδι στὰ σβυστὰ ἀσημοκάντυλα καὶ τὰ δυσκοπότηρα μένουν δίχως μεταλαβιὰ ἀπάνου στὴν Προσκομιδὴ καὶ στὴν Ἀγία Τράπεζα.

Ξαίρεις τὸ μοιρολόι τῆς Πόλης, δταν τὴν ἔπαιρνε ὁ Τοῦρκος. Σ' ἄκουσα πολλὲς φορὲς νὰ τὸ λὲς ὅξω πού βγαίναμε τὶς ἡλιοφανιὲς κι' ἐβλεπα νὰ νοτίζουν ἀπὸ δάκρυα τὰ ματόφυλλά σου ὄντας ἔλεες καὶ ξανάλεες μὲ θλιβερὸ σκόπο τὸ πικρὸ γύρισμά του :

«Κλάψτε μωρέ, καὶ μένοι χριστιανοί!». Ἦρθε καιρὸς τώρα ὅπου τὸ μοιρολόι καὶ τ' ἀπόφωνο τοῦτο τὸ λέμε καὶ τὸ ξαναλέμε ἔδῳ οἱ χριστιανοὶ ὅλοι. Τὸ λέμε καὶ κλαίμε ὅλοι μὲ πυρωμένα δάκρυα.

Μὲ τὸν ἐρχομὸ τῆς νύχτας ἡ βροχὴ κάπως ἔξικοψε. Μὰ ὁ οὐρανὸς εἶνε πάντα κρυμμένος στὰ σύγνεφα, λὲς καὶ θορνάει κι' αὐτὸς τὰ μαυρισμένα μας Χριστούγεννα.

Ὅσο σφίγγει τὸ σκοτάδι, τόσο ἀπλώνεται ἡ ἐρημιὰ στὴν πόλιν μας. Ὡς πῶφτα-κεν ὥρα ὅπου τὰ Γιάννινα ὁμοιάζαν κοιμητήρι, κι' ἄς εἴμασταν ζωντανοὶ ὅλοι στὰ σπίτια μας, κι' ἄς εἴμασταν ξύπνιοι ὅλοι. Νεκρίλα μωρὲ ἀδερφέ, νεκρίλα ἀπέραντη ἡ νυχτιὰ τούτη. Ὁξω στὰ καλντερίμια βροντοῦσαν ἀκόμα κάπου — κάπου οἱ σταλαματιᾶς κι' οἱ κἀναλες τῶν κεραμιδιῶν καὶ συχνάποκοβαν τὴν ἐρημιὰ καὶ τὴν σιγαλιὰ τὰ πατήματα τοῦ παζάρμπαση καὶ τοῦ καρακολιοῦ,

Εἶχαν σχολάσ' οἱ νοικοκυρὲς τὰ πλουσί-
ματα καὶ τ' ἀσπρίσματα τῶν σπιτιῶν τους
κι' ἔλαμπαν τοῦτ' ἀπὸ τὴν παστράδα καὶ
τὸ νοικοκυριό. Ἐφώτιζε τὴν ἀνατολικὴν
γωνιά τῆς σπιτομάνας ἡ ἀναμμένη καντήλα
τῶν εἰκονισμάτων. Ἐκαιγε στὴν ἑστία
ἡ φωτιά ἡ Χριστουγεννιάτικη καμωμένη
ἀπὸ τὰ τετραπάνωτα σίδαιλα κι' ἔξέστανε
τὸ σπίτι ὅλο. Εἶχαμαν γεντὴ τὸν ἀπλὸ σα-
ρακοστιανὸ δείπνο μας καὶ συμμαζωγμένοι
γύρα τῆς ὁλοῖ, ἀπὸ τὰ παιδιά ὡς τοὺς γέ-
ρους, ἔκαρτερούσαμεν τὰ Χριστούγεννα.
Τοῦ χάκου ἀγρυπνούσαμεν.

Χριστὸς δὲν ἐγεννιόνταν γιὰ ἡμᾶς τὴν
νύκτα τούτη. Κι' ἂν γεννιῶνταν, ποῖος θὰ
νὰ μᾶς τὸ φανέρωνε; Στὸν συγγενεφιασμέ-
νον μας οὐρανὸ δὲν θὰ νᾶτουν βουλευτὸ νὰ
δοῦμε ποτὲ τ' ἀστέρι ποὺ τῷδειξε μιὰ φορὰ
στοὺς μάγους.

Τὰ σήμαντρα δὲν θὰ μᾶς τὸ διαλαλοῦ-
σαν κι' οἱ κράχτες δὲν θὰ μᾶς τὸ φώνα-
ζαν. Οἱ ἐκκλησιᾶς μας ἦταν κλειστὲς καὶ
στὰ εἰκονίσματα τῶν σπιτιῶν μας ἐτοιμα-
ζόμαστεν γιὰ νὰ ποῦμε τὴν δέησί μας.

«Κλάψτε, μωρὲ καὶ μένοι Χριστιανοί!».
Ἔχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα. Ἡ ἴδια νε-
κρίλα στὴν πόλιν μας. Ἡ ἴδια κουβέντα
στὰ σπύτια, γιὰ τὸ κλείσιμο τῶν ἐκκλησι-
ῶν. Καὶ λέγουν ἀνάμεσα πῶς κάπου κρυ-
φουσινάζονται καὶ κρυφουσιντάζονται γιὰ
ταραχὲς τὴν αὐγὴ. Τὰ μικρὰ τὰ παιδιά
ξεδειλιασμέν' ἀπὸ τὴ φωτιά κι' ἀποστα-
μέν' ἀπὸ τὰ παιγνίδια ἀποκοιμιόνταν ἕνα
—ἕνα στὰ γόνατα τῶν γονιῶν τους, ἐκεῖ
παραστιάς.

Ἦρθεν ἡ ὥρα τοῦ ὄρθρου. Ἐβουβα-
θήκαμαν μονοκοπανιάς ὅλοι. Λόγος δὲν
ἔσκαε τότε στὰ χεῖλια μας. Ἐμείναμε
ἀσάλευτοι κι' ἀκαρτερούσαμε μήπως ἀκού-
σωμε σήμαντρο πουθενὰ ἢ κράχτην. Ξαί-
ρεις τί ὥρα γιομάτη μυστήριον ἱερὸ καὶ
θρησκευτικὸ γήτεμα εἶν' τούτη ποὺ ἀκαρ-
τερᾶς ἀγρυπνὸς τόση νυκτιὰ νᾶκούσης
νᾶρχεται ὁ κράχτης στὴ γειτονιά σου, χτυ-
πώντας παντοῦ στὲς αὐλόπορτες τὸ βροντε-
ρὸ ἐκείνο μπᾶμ—μπᾶμ—μπᾶμ! μὲ τὸ ξύ-
λινο τὸ τσοκάνι του. Πετιέσαι τότες ὅξω
στὴν κρεββάτα σου ἢ στὸ παραθύρι κι'
ἀκούς νὰ τρικυμίζουν τὸν ἀγέρα καὶ τὰ
σκοτάδια οἱ γλυκύτατοι καὶ μαγικοὶ ἦχοι

τοῦ σημαντριοῦ, ποιοὶ μακρυνοὶ καὶ ποιοὶ
κοντινοί. Καὶ βλέπεις τότε ν' ἀνοίγουν
πόρτες καὶ νὰ γιομίζουν οἱ δρόμοι ἀπὸ
κόσμον, ὅπου πηγαίνουν ν' ἀκούσουν στὴν
ἐκκλησιά τὰ Χριστούγεννα.

Συνηθισμένος ἀπ' αὐτά, σὰν ἔκαρτέρε-
σα βουβὸς τόσην ὥρα καὶ δὲν ἀκουρμά-
στηκα πουθενὰ κράχτην ἀπετάχτηκα στὴν
κρεββάτα. Πίσσα τὸ σκοτάδι ὅξω καὶ τὸ
κρίον φαρμακερό. Στιλῶνω τ' αὐτὶ κι' ἀκαρ-
τερῶ κι' ἐκεῖ ὁλόρθος ὡσὰν μαρμαρωμέ-
νος. Δὲν ἄκουσα τίποτε, ὁ μαῦρος. Ὡς
ποῦ μ' ἀνίγκασαν οἱ φωνὲς τῆς μαννούλας
μου νὰ μπῶ μέσα νὰ μὴν παγώσω.

—Ἐμπα μέσα, μοῦ λέει, παιδί μου,
νὰ μὴν παγώσης αὐτοῦ, καὶ Χριστούγεννα
δὲν ἔρχονται γιὰ ἡμᾶς φέτο.

Κι' ἐγὼ μπαίνοντας στὸν ὄντ' ἐμουρ-
μούρισα θλιβερά:

—Κλάψτε μωρὲ καὶ μένοι Χριστιανοί!.
Κι' ἐνίωσα νὰ νοτίζη δάκρυ τὰ ματόφυλ-
λά μου.

Ἐξημέρωσεν. Ἡ δέηση ἔγινε μπρο-
στὰ στὰ ἑκονίσματα τῶν σπιτιῶν μας. Ἐγὼ
ἔψαλα τὸ «Ἡ Γεννησίς σου Χριστέ».

Κι' ἀνάρια—ἀνάρια ἐβγαίναμε ἀπὸ τὰ
σπίτια νὰ μάθουμε κᾶνα καινούριον χαμπέ-
ρι. Κανένας δὲν ἤξαιρε τίποτε. Ὅλων οἱ
ὄψες ξαγρυπνισμένες καὶ κατσουφιασμένες
ἀπὸ τὴν θλίψιν ἔμοιαζαν τὸ μισοσυγγενε-
σμένον κι' ἀγέλαστον οὐρανὸ μας.

Τρέχουμε στὴ Μητρόπολιν. Κι' ἐκεῖ τί-
ποτε δὲν ἤξαιρουν.

Ὁ Δεσπότης ὁρμηγεύς ἡσυχία κι' ὑπο-
μονή. Ἡ ὑπομονὴ ἦταν μεγάλη ἴμερ στὴν
καρδιά μας μὰ ἡ ἡσυχία ποὺ καταίσκιωνε
σὰν θεῖο χεῖρ ὡς τώρα τὰ γαληνεμένα μας
στήθεια ἀρχισε νὰ τραβιέται ἀπάνου καὶ
ν' ἀφανίζεται σὰν τὴν ἀντάρα τῆς λίμνης
μας τὴν πρωῒνὴ κι' ὁ βοριάς τῆς στέρησης
τῆς ἐκκλησιᾶς ἀρχισε ν' ἀναταράζει τὰ βά-
θητά μας.

—Πῶς θὰ περάσουμε χωρὶς ἐκκλησιά
τέτοιες μέρες;

Αὐτὸς ὁ λόγος ἐπέταε στὰ στόματα
ὅλων κι' αὐτὸς ὁ λόγος ἀναφτε μέσα στὰ
σπλάχνα μας. Οἱ Τοῦρκοι εἶχαν γίν' ἀφαν-
τοι τὴν αὐγὴ τούτη. Ἐφοβήθηκαν ἀπὸ
ταραχὲς. Γιατὶ κι' ὅλοι μας δὲν ἔκαρτερού-
σαμεν παρὰ ταραχὲς.

—Τὰ χωριά δὲ θὰ λὰ τὸ νταγιατήσουν.

Ἔλεγαν ἄλλοι.

—Ἐκκλησιὰ πουθενὰ δὲ θὰ λ' ἀνοίξη μὲ τὸ στανιό, ἂν εἴμεστε χριστιανοὶ κι' ἂν ἔχουμε Πατριάρχην.

—Τὰ χωριά ἀρματωμένα θαρροῦν μέσα στὰ Γιάννινα νὰ φοβερίζουν.

—Ἀπὸ τὴν πόλιν θὰ λ' ἀρχινήσει ὁ χαλασμός, ἂν θὰ λ' ἀρχινήσει.

Τέτιες κουβέντες ἔλεγονταν ὥς πὺ σίμωσε τὸ γιόμα. Κι' ὅλοι μας δὲν καρτερούσαμε πλὴν τώρα παρὰ χαλασμό.

Ἐπεινάσαμεν κι' ἀλειτούργητοι οἱ μαῦροι ἐστρώσαμεν τὸ γιόμα νὰ φᾶμε. Ἄλλους καιροὺς ἐπασχάζαμαν κι' ἐμεῖς νύχια, σὰν ἐγυρνούσαμεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ τὸ πρωί. Φέτο, ὅπου δὲν εἶδαμαν ἐκκλησιὰ οὔτε γιὰ φαί μᾶς πηγαινεν ὁ νοῦς, ἀκαρτερώντας τὴν νύχτ' ἀπ' ὥρα σ' ὥρα τὸν σήμαντρο καὶ τὸν κράχτη. Κι' ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια αὐτὴ μᾶς ἐγένονταν ἀγέουρας τὸ φαί μέσα καὶ κάθε χαψιὰ ἔπεφτε σὰν μολύβι βάρια στὸ στομάχι μας.

Ἐξαφνα μέσ' στὸ φαί ἀπάνου, ἐν ἀπέραντο καὶ δυνατὸ σημανταριὸ ἀνατάραξεν ὅλην τὴν πόλιν μας.

—Κάτι κακὸ θὰ ᾄχεψε,

λέει ὁ πατέρας καὶ κοντοστέκεται μὲ τὴν χαψιὰ στὸ στόμα του.

—Χριστὸς καὶ Παναγιά! Σταυροκοπιέται ἡ μάνα.

Ἐμεῖς τὰ παιδιὰ ἐπανιάσαμεν.

Καὶ μονομιάς χλαλοὴ καὶ τρεχάματα ἐπλημμύρισαν τοὺς δρόμους.

Πετιούμαστε μὲ τὸν πατέρα στὸ δρόμονὰ μάθουμε.

Ὅλ' ἔτρεχαν κατὰ τὴν Μητρόπολιν. Τοὺς πρώτους πὺ ἀπαντοῦμε τοὺς ῥωτᾶμε τί γίνεται.

—Ἀνοίγουν οἱ ἐκκλησιές, μᾶς λέγουν.

—Καὶ πὼς ἀνοίγουν; Μὲ τὸ στανιό;

—Μωρ' τί μὲ τὸ στανιό, πὺ νικήσαμεν! Πήραμαν τὰ προνόμια.

—Πήραμαν τὰ προνόμια! Πήραμαν τὰ προνόμια!

Πήραμαν τὰ προνόμια! . .

Τώρα αὐτὸς ὁ λόγος ἐπέταε στὰ στόματα ὅλων κι' ὅλοι ἐτρέχαμαν κατὰ τὴν Μητρόπολιν! Ἐκεῖ ἤυραμαν ὁλάνοιχτες τῆς ἐκκλησιᾶς τὲς πόρτες κι' ἀναμμένα τὰ καντήλια καὶ τὰ πολύφωτα καὶ τοὺς κηροστάτες. Εἶχε γιομίσει κόσμον ἡ ἐκκλησιὰ καὶ μέσα καὶ στὴν αὐλὴν ἀκόμα. Οἱ εἰκόνες δὲν ἐπρόφτανιν νὰ πάρουν ἀνασπασμούς. Ὁ οὐρανὸς ἀρχίζε νὰ ξεκαθαρίζη

ΤΟ ΠΑΝΤΡΕΜΑ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ

Καὶ τώρα φέρετε τὰ δέντρα καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι, γιὰ νὰ παντρεύω τὴ φωτιά, ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ, τί γέρασα κι' εἶναι ἀγνωρὸ τοῦ χρόνου τί μὲ βρίσκει, λίγη ζωὴ μοῦ μνίσκει.

Πρῶτα παντρεύω σε, φωτιά, μὲ τοῦτο τὸ πουνάρι, ὁπότε τὸ κορμὶ στοιχειὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι, ὥσάν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζᾷς, νὰ μὴ γεράξης, νὰ καὶς παντοῦ, νὰ βράξης.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιά τὰ φύλλα, παντοῦ ν' ἀπλώνης γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλα, νὰ δείχνεσαι πὼς πάντα ζᾷς καὶ ζᾷν μαζί σου

[ἀνδρῶποι

σὲ πόλιν ἢ βοσκοτόπι.

Τρίτα, φωτιά, τὴν κερασιὰ σοῦ δίνω συγγενάδι, νὰ σὲ φυλά' ἀπὸ Παγανά ὡς τῶν Φωτῶν τὸ βράδυ, καὶ μὲ παλιὸ τριέτιχο κρασάκι σὲ ποτίζω, μὲ λάδι σὲ ραντίζω.

Ἀπὸ τὴ στρουγγοκάλυβα ποτὲς νὰ μὴ μοῦ λείπης, τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωῆς κι' ὀχτρός τρανὸς τῆς

[λύπης,

νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦς, νὰ βάζης, νὰ μοῦ

[κρένης,

γλυκὰ νὰ μὲ θερμαίνης.

—Νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ κι' ἀπίκραντα, παιδιὰ μου, σὰν τὰ ρουπάκια τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ

[Γράμμου,

νὰ μὴ σᾶς εὗρουνε ποτὲς τὰ ἔρημα τὰ γέρα!

—Νὰ ζᾷς καὶ σὺ Πατέρα!

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ἀπάνου. Ξεσυγγέφιασαν καὶ οἱ ὄψεις τῶν Χριστιανῶν, ὅπ' ἔλαμπαν τώρα χαρούμενες κι' αὐλακωμένες κάπου κάπου ἀπὸ δάκρυα. Καὶ μέσ' ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους ὡσάν λιβάνι ἀνέβαινε στὰ οὐράνια ἡ μυστικὴ δέηση τούτη :

—Θέ μου, δόσε πάντα δύναμη τῆς ἐκκλησιᾶς νὰ βγαίνει ἀπὸ ὀλοῦθε νικήτρια, δόσε κι' ἐμᾶς θάρρος τῶν μαύρων καὶ μεγάλη καρδιά νὰ φτουράμε τῆς σκλαβιάς μας τοὺς κατατρεγμοὺς καὶ τὶς καταφρόνιες, ὡς πὺν νὰ σωθοῦν καμιά μέρα οἱ ἁμαρτίες μας κι' ὡς πὺν νὰ δοῦμε ἄστρο ἐλευθερίας τὸ Χριστουγεννιάτικο τ' ἄστρο».

Τὴν φιλικὴ τούτη γραφὴ ἀνοίγοντάς σας σήμερα ἐλεύθερα ἐβουλήθηκα νὰ σᾶς

γυρίσω μ' αὐτὴν δυὸ χρόνια πίσω, νὰ σᾶς γυρίσω μὲ τὸν νοῦ στὰ Χριστούγεννα τῆς μαυρισμένης χρονιάς μὲ τὸ κλείσιμο τῶν ἐκκλησιῶν.

Δάκρυς' ἀλήθεια διαβάζοντας τότες τοῦ φίλου μου τὴ γραφὴ καὶ γέροντας κι' ἐγὼ κατὰ τὸν οὐρανὸ τὰ μάτια ἐδείθηκα τέτια :

Δόσε, Θεέ, δύναμη τῆς ἐκκλησιᾶς μας νὰ βγαίνει ἀπ' ὀλοῦθε νικήτρια· ὅμως δόσε καὶ κάθε τόσο τέτιες στὸν τόπο μας ταραχές, γιὰ νὰ ξυπνᾶν κάπου κάπου τὰ σαπημένα μας αἵματα καὶ γιὰ νὰ ξεσκουριάζη ἡ πατσαβουργιασμένη μας ἡ καρδιά· μπέλκιμ καὶ βγοῦνε καμιά βολὰ γιὰ καλύτερο.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

— Δυὸ γαιῖδάρ' στὸν ἴδιον τοῦν ταβλά.

(Γιὰ ὅσους δὲν μποροῦν νὰ ζοῦν στὸ ἴδιό μέρος).

— Δυὸ νουμάτ' τρεῖς κουβέντις.

(Ἐπὶ ἀσυνεννοησίας).

— Εἰδ' οὐ ἄδρακους δρακί, κάθε πόρτα καὶ τοῦ λύ'.

(Γιὰ τοὺς ἐπιδεικνυσμένους γιὰ πράματα ἀσήμαντα).

— Εἰδ' οὐ ζουρλὸς τοῦ μυθισμένου κι' ἀναμέρσι.

(ὅτι ὁ μεθυσμένος εἶναι χειρότερος κάποτε ἀπὸ τρελλό).

— Εἰπ' ἡ χ... τ'ς κατούρους : παρέκεχα!· μοῦ βρωμᾶς...

(Ταυτόσημη μὲ τὴν: εἶπε ὁ γαιῖδαρος τοῦ πετεινοῦ κεφάλαι).

— Ἐπῆρε τοῦ χλιάρ' τ' νιρό.

(Γιὰ ὅσους κατέλαβον ἀξίωμα, παρ' ἀξίαν).

— Ἐπιακα 'ναν κλέφτ' τοῦν ἀφήνου, δὲ μ' ἀφὴν'.

(γιὰ ὅσους ἐπιχειροῦν εἰς μάτην νὰ ξεφορτωθοῦν ἀπὸ κάτι γιὰ τὴν ἀπόκτησι τοῦ ὁποίου ἐμόχθησαν καὶ τὸ ὁποῖον τελικὰ ἀπεδείχθη ἐπιζήμιο).

— Εἰς σπῖτι κριμασμένου, σκονὶ δὲν ἀναβάνουν.

(Γιὰ ὅσους ἀνοίγουν συζήτησι μπροστὰ σὲ ἐνόχους ἢ ὑποπτοὺς γιὰ κάτι),

— Εἰς τάβλα ποῦ δὲν ἐστρωσις, τὸ χέρι μὴν ἀπλώνης.

(Γιὰ ὅσους ἀναμιγνύονται σὲ ξένες περιουσιακὰς κ.λ.π. ὑποθέσεις).

ΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ

[Με τὸ θάνατο τοῦ Σωτήρη Σκίπη μᾶς ἔφυγε κι' ὁ τελευταῖος τῆς μεγάλης ποιητικῆς γενεᾶς, τῆς γενεᾶς ποὺ ἔδωσε τὰ πιὸ γνωστὰ ὀνόματα τοῦ νεοελληνικοῦ Παρνασσοῦ. Ἡ τελευταία τραγικὴ δεκαετία μᾶς πῆρε τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸ Δροσίνη, τὸ Γρυπάρη καὶ τὸ Μαλακάση, τὸ Σικελιανὸ καὶ τώρα τελευταῖα, τὸ Σκίπη. Ἡ ἄνθηση τοῦ νεοελληνικοῦ λυρισμοῦ χρωστᾷ πάμπολλα στὴ μεγάλη αὐτὴ ποιητικὴ γενεά, ποὺ γέμισε μισὸν αἰῶνα καὶ πλέον μὲ τὴ γόνιμη προσφορά της καὶ πλούτισε τὴν ποιητικὴ μας παράδοση μὲ τὴν πιὸ πολύχορδη λύρα καὶ μὲ τὰ λαμπρότερα —κλασσικὰ πιὰ—ἐπιτεύγματα.

Ὁ Σωτήρης Σκίπης μὲ καμᾶρι συνήθιζε ν' ἀναφέρει ὅτι οἱ πρόγονοί του κρατοῦσαν ἀπὸ παλιὰ Ἑπειρώτικη ρίζα. Παλιὰ βορειοηπειρώτικη φάρα—χαρακτηριστικὸ τὸ παρατσούκλι της «Σκίπ», ποὺ ἔγινε ἀργότερα ἐπίσημο ἐπώνυμο «Σ κ ί π η ς»—εἶχε κατέβει στὸ Σούλι κι ἀπὸ κεῖ στὴ νοτιώτερη Ἑλλάδα, ὅπου γεννήθηκε κι ἔζησε ὁ ποιητὴς μας. Στὰ 1945 ἔγραψε μὲ συγκίνηση τὸ παρακάτω ωραιότατο τραγούδι, ὅταν τοῦ ζητήθηκε συνεργασία γιὰ ἓνα Ἑπειρωτικὸ περιοδικό. Τὸ ποίημα δημοσιεύτηκε τότε στὸ περιοδ. «Ἑπειρωτικὴ Ζωή» (ἔτος Α', τεύχ. 2, Ἀθήνα Φλεβάρη 1946, σελ. 4). Τὸ ἀναδημοσιεύουμε παραπλεύρως —μικρὸ μνημόσυνο σ' ἓναν λαμπρὸ γόνο τῆς Ἑπείρου. Εἶναι τὸ αὐτόγραφο —καὶ μάλιστα τὸ πρωτόγραφο, μὲ τὰ σθησίματα καὶ τίς διορθώσεις— τοῦ γηραιοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ, ποὺ διατηροῦσε καὶ στὸ γράψιμό του τὴ λεβέντικη κορμοστασιά τοῦ παλιοῦ Σουλιώτη. Τὸ αὐτόγραφο δρῖσκεται στὰ χέρια τοῦ συνεργάτη μας κ. Α. Βρανούση].

ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΟ ΗΠΕΙΡΟ

Τὸν ἐρχομό μου στὴ ζωὴ ὁ πατέρας μου
χαιρέτησε μὲ σμπάρα ἐνὸς παλιοῦ,—
ἐνὸς παλιοῦ Σουλιώτικου, Ἑπειρώτικου —
μπαρουτοκαπνισμένου ντουφεκιοῦ.

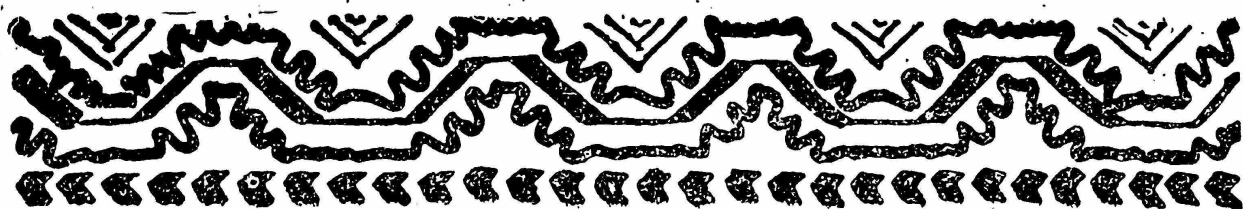
Καὶ σὰ μεγάλωσα, ἀπ' τὸν τοῖχο τὸ ξεκρέμασα
καὶ τῷψαχνα καὶ τὸ ρωτοῦσα νὰ μοῦ πεῖ
τὰ χέρια ποῦ τὸ τίμησαν, τὰ χέρια ποῦ τὸ δόξασαν
— Γεῖά σας προγόνοι μου ἱεροί ! —

Καὶ χαμηλῶναν τὰ βουνὰ τῆς πρώτης μου,—
τῆς πρώτης μου πατρίδας τῆς Ἑπείρου,
καὶ σέ φωλιὲς ἀητῶν μὲ σήκωναν, μὲ φέρνανε
μὲ τ' αὖλα τὰ φτερά — μὲ τὰ φτερά τοῦ Ὀνείρου.

Κι ἔζησα πάντα μὲ τὴν ἐνθεῇ εἰκόνα σου
καὶ ζῶ μὲ τὸ ἀκατάλυτο δράμα σου ! . .
Ἑλληνομάνα Γῆ καὶ Γῆ μου ἀτρόμητη
κάμε νὰ ἰδῶ γοργὰ τὴ λευτεριά σου.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ
Τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

ΚΙ' ΕΠΕΣΕ ΜΕ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΣΤΗ ΓΗ...

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Ἀνέβαινε μὲ κουρασμένο βῆμα στὸ μεγάλο δρόμο πὺν φέρνει στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ. Ἐνα δρόμο πὺν χανότανε στὴν ἀσπράδα τῶν σπιτιῶν, κάτω ἀπ' τὴ φλόγα τοῦ καλοκαιριάτικου ἥλιου. Ξεκινοῦσε ἀπὸ τὰ μισογκρεμισμένα χαμόσπιτα, στενὸ κι' ἐλεεινὸ σοκκάκι στὴν ἀρχή, καὶ πλάταινε σιγὰ—σιγὰ σὰν ἀναρριχότανε στὴν πλαγιά, ὅπως τὸ ποτάμι πὺν θεριεύει ἀπ' τὰ νερὰ τῶν ρυακιῶν.

Ὁ Μπέρκος μὲ κόπο τὸν ἀνέβαινε. Ἐνοιωθε στὴν ἀνηφορία τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾷ γοργὰ καὶ ἄρρυθμα. Μέρες καὶ χρόνια τὸν περνοῦσε αὐτὸ τὸ δρόμο. Τὸ πρῶτ' σὰν κατέβαινε ἀργὰ μὲ τὸ μπαστούνάκι του στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ πάρη τὸ βαρὺ—γλυκὸ του—ἔτσι τὸ συνήθιζε ἀπὸ τότε πὺν ἦτανε μεγάλος καὶ πολὺς στὴν Πόλη—καὶ τὸ γιόμα σὰν ἀνηφόριζε γιὰ τὸ σπιτάκι του. Τὸν ἤξαιρε μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα. Ἐκεῖ οἱ μεγάλες πέτρες πὺν ξεκουράζεται κανένας, ἀπὸ δῶ τὸ δρομάκι γιὰ τὸν κάμπο μὲ τὶς κερασιές—τί τρέλλα οἱ δ'ἀνθιστες τὴν ἀνοιξη κερασιές!—ἐκεῖ τὸ ρυάκι πὺν κατεβαίνει στὴν ἄκρη κελαρυστά, πὺν πάνω ὁ μεγάλος πλάτανος. Ὅλα, ὅλα τὰ γνῶριζε ὥς τὴν ἄκρη ποῦτανε τὸ σπιτάκι του.

Ἀλήθεια, τὸ σπιτάκι του... Οὔτε τ'ἔφερε ὅταν βρῖσκονταν στὴν Πόλη. Τὸν εἶχε συνεπάρει ἡ μέθη τῆς ζωῆς. Ρίχτηκε σ' αὐτὴ ὅπως τὸ φύλλο στὰ στροβιλίσματα τοῦ βορρά. Χωρὶς σκοπὸ, χωρὶς κατεύθυνση. Ἐτσι ὅπως τύχει... Ἐμοιαζε μὲ τὸ μεθυμένο πὺν συνοψίζει τὸ νόημα τῆς ζωῆς του στοὺς φανταστικούς κόσμους—τοὺς τόσο ὁμορφους καὶ τόσο πλανερούς—πὺν

φτιάχνει τὸ πιτό. Ἐνα μεθύσι χωρὶς τελειωμό, χωρὶς ἀνάπαυλα. Μεθύσι πὺν νεκρώνει τὶς αἰσθήσεις καὶ σὲ κάνει νὰ χάνης τοῦ χρόνου τὴ συνείδηση. Ξύπνησε ὅταν ἦρθε ἡ καταστροφή. Πλούτη καὶ βιὸς ἔξανεμίστηκαν. Τὸ χτύπημα ἦταν τρομερό. Μιὰ ἀρπάγη τὸν ἄρπαξε ἀπ' τὰ φανταστικά ὄνειρα πὺν εἶχε δημιουργήσει, τὸν σήκωσε ψηλὰ καὶ τὸν ἄφησε νὰ πέση στὴ γῆς, κατατσακισμένο καὶ αἰμόφυρτο. Τότε θυμήθηκε τὸ χωριό του, τὸ σπιτάκι του. Ἐκεῖ στὴν ἄκρη, στὴν κορυφὴ τοῦ χωριοῦ, κοντὰ στὸ μεγάλο γκρεμό, μὲ τὸν κῆπο ὁλοτρόγυρα. Κι' ἀποφάσισε νὰ γυρίση. Δὲ βρῆκε κανένα νὰ τὸν περιμένῃ. Εἶχε ξεχαστῇ ἡ ὑπαρξὴ του. Κι' ὅλα εἶχαν ἐρειπωθῇ. Μονάχα τὸ σπῖτι ἔμεινε ὁλόρθο. Τὸ φρόντισε, τὸ διόρθωσε, ἔφραξε τὸν κῆπο, κλάδεψε τὰ δέντρα ποῦλιν φουντώσει, περιποιήθηκε τὶς τριανταφυλλίες καὶ τὶς ἀγρόμπελες πὺν τὸ τριγύριζαν. Κι' ἄρχισε τώρα τὴν καινούρια του ζωὴ ἥρεμα, χωρὶς τὶς μεγάλες συγκινήσεις, χωρὶς πολλὰς μεταλλαγές. Σὰν τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ πὺν κυλοῦν στὸν κάμπο ἡσυχά, μετὰ τὸ χαλασμὸ πὺν κάνουν κατακυλώντας ἀπὸ τὰ βουνά.

Τὰ θυμότανε ὅλα αὐτὰ τώρα καθὼς ἀνηφόριζε. Τὸ ἀκανόνιστο χτύπημα τῆς καρδιᾶς του τὸν στενοχωροῦσε καὶ τοῦ μπερδευε τὶς ἀναμνήσεις. Εἶναι μέρες πὺν δὲ νοιώθει τὸν ἑαυτὸ του καλά. Ἐτσι σὰ μιὰ ἀδιαθεσία. Σὰν ὅταν γύριζε στὴν Πόλη ἄσκοπα, δῶθε—κεῖθε, μέρες ὁλόκληρες, χωρὶς νύχνη τίποτα νὰ κάνῃ. Τοῦ φαινόταν σὰ νὰ σερνότανε στὰ χεῖλη μιᾶς ἀβύσσου κι' ὕστερα νὰ πέφτῃ καὶ νὰ χάνεται.

“Ένα κενό δημιουργότανε γύρω του, ένα κενό χωρίς εἰρμό και συνέχεια. Διαβατικό και ἀνεξήγητο...

“Έφτασε στο σπίτι και ξάπλωσε στο κρεβάτι γρήγορα. Δεν είχε ὄρεξη για φαγητό. Στην ἀντηλιά του μεσημεριάτικου ἡλίου τὸ δωμάτιο ἦτανε ὀλοφώτεινο. Κάπου καμμιὰ ἀκτῖνα ξεπερνοῦσε τὴν πυκνὴ φυλλωσιὰ τῶν δέντρων, γλυστρώντας πίσω ἀπ' τὴς ξεθωριασμένες εἰκόνες, τὰ παλὰ κάδρα. Μιὰ χτυποῦσε στο πρόσωπο τὴν κορναζαρισμένη φωτογραφία —πάνω ἀπ' τὸ τζάκι — τὴ μόνη καινούρια μέσα στὴ σύνθεση τῶν παλιῶν πραγμάτων. Κι' ἔλαμπε, πῶς ἔλαμπε!.. Τὴν εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Πόλη κι' ἦταν ἡ μόνη ἀνάμνηση πὺ κράτησε ἀπ' τὴς σκιὲς τῶν περασμένων. Παρίστανε μιὰ νέα, ὁμορφὴ γυναῖκα, πὺ τὴν εἶχε γνωρίσει σὲ κάποιο καμαρέ. Καθότανε μονάχη τῆς σὲ μιὰν ἄκρη. “Έτσι λυπημένη ὅπως στὴν κορναζαρισμένη φωτογραφία. Τὴν πλησίασε καὶ τῆς μίλησε. “Εκείνη τὸν ἄκουσε, δέχτηκε τὴ συντροφιά του καὶ τοῦ διηγήθηκε ὕστερα τὴ ζωὴ τῆς. “Ήτανε ἀπ' τὴ Νάπολη. “Εκεῖ ἔξω ἀπ' τὸ μεγάλο λιμάνι πὺ ἀράζουν τὰ καράβια με κάθε λογῆς—λογῆς κόσμος ξεγελάστηκε. Πίστεψε στὰ λόγια κάποιου ναύτη κι' ἀπὸ τότε πῆρε τὸν κατήφορο. “Ή μοῖρα τὴν ἔρριξε σὲ λιμάνια, σὲ πολιτεῖες, σὲ καμαρέ. Νόμιζε πῶς αὐτὸ ἔπρεπε νὰ κάνη. Αὐτοῦ πὺ ἔφτασε... Στὸ βάθος τῆς καρδιάς τῆς φύλαγε πάντα τὴ θύμηση τοῦ ναύτη. “Ελπίζει πῶς κάπου θὰ τὸν ξαναβρῇ. Δὲ γίνεται...

“Ο Μπέρκος τὴν πῆρε σπίτι του. “Οχι σὰν τὴς ἄλλες γυναῖκες γιὰ νὰ περάσῃ τὴ βραδεία του. Τοῦ μίλησε στὴν ψυχὴ του ἢ δυστυχία... Κι' ἡ ἀθωότης τῆς... Ποῦ κλύστηκε στὸ βούρκο καὶ πάντα ἀνθίζει μέσα τῆς τὸ ἀνθος τῆς ἀγνότης. Καὶ μοσχοβολοῦσε. Naί, ναί μοσχοβολοῦσε... Σὰν σ' ἐκτάζε με κείνα τὰ ὀλόμαυρα μάτια τῆς ἐκστατικά, στοχαστικά. “Εβλεπε στὸ βάθος τῶν ἑνα ἄλλο ἀντιφῆγγισμα, μιὰν εἰκόνα παρθένα μες τ' ὄνειρο νὰ σοῦ χαμογελά. Σ' αὐτὰ εὑρίσκει ὁ Μπέρκος τὴ λύτρωσή του...

Πόσες φορές δὲν τῆς γύριψε ἔτσι νὰ τὸν κοιτάξῃ, μοναχὰ νὰ τὸν κοιτάξῃ... Κι'

αὐτὴ τοῦ ζητοῦσε μόνο νὰ τὴν παίρνῃ τὴν ὥρα πὺ ὁ ἥλιος πέφτοντας χρῦσωνε τὸ πέλαο, στὸ μεγάλο Κανάλι. Νὰ βλέπουν τὰ καράβια πὺ ἀράζουν, τὰ καράβια πὺ φεύγουν. Καὶ νὰ κοιτᾶνε τὴ θάλασσα. “Εκεῖ πέρα, στὸ βάθος, πὺ τὸ πέλαο σμίγει με τὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Κι' ὡς τὸ βραδυνὸ ἀεράκι χτυποῦσε τὰ πρόσωπά τῶν, ἀνάδευε τὰ μαλλιά τῶν, γυρνοῦσε τὸ κεφάλι τῆς στὸν ὦμο του μελαγχολικά. “Έτσι ὅπως στὴν κορναζαρισμένη φωτογραφία. Κι' ὕστερα ἔκλαιε... ἔκλαιε. Κάποτε γυρίζοντας στὸ σπίτι δὲν τὴ βρῆκε. Τὸ περασμένο βράδυ εἶχε κλάψει πολὺ σὰν ἀντίκρισε στὸ λιμάνι ἑνα καράβι ἀπ' τὴ Νάπολη. “Ίσως ν' ἀφυγε μ' ἐκεῖνο. Γιὰ ν' ἀβρῇ τὸ ναῦτη πὺ τὴν ξεγέλασε ἔξω ἀπ' τὴν ὁμορφὴ πολιτεῖα...

“Ο Μπέρκος ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὴ φωτογραφία κι' ἑνα δάκρυ φάνηκε στὴν ἄκρη τῶν βλεφάρων του. “Υστερα ἄλλο, κι' ὕστερα ἄλλο... “Εκλαιε... Γιατί, δὲν τ' ὅξερε, δὲν τ' ὄνειωθε. “Υστερα ἠσύχασε. Τοῦ φάνηκε πῶς κοιμήθηκε. Πῶς βρέθηκε πάλι στὰ γνώριμα μονοπάτια τῆς ἀαληθῆς του ζωῆς. “Εκεῖ στὴν Πόλη, πὺ ἔσβυσε τὸν ἑαυτὸ τοῦ καὶ χάθηκε. Πρόσωπα καὶ ἀναμνήσεις, χρόνοι καὶ τόποι γεροῦν στὸ μυαλό του. Μαζύ, ἀνάκατα. Πὺ ὅλα νὰ τὰ βλέπῃς καὶ τίποτα νὰ μὴ ξεχωρίζῃς. Κι' ἑνα βουητό, ἑνα παρᾶξενο βουητό. Σὰν τέμπο ὑποβλητικὸ στῶν ὀνείρων τὴν παρέλαση...

“Όταν συνῆλθε ὁ ἥλιος κόντεψε νὰ βασιλέψῃ. Κατέβηκε στὸν κῆπο καὶ κάθισε. “Ακούμπησε τὸ κεφάλι στὰ στυλωμένα χέρια του. Τοῦ φάνηκε ἔτσι καλύτερα. Γύρω του ἀπλώνεται γαλήνη. Κάτω ἀπ' τὰ πόδια του ἡ πλαγιὰ με τὴς θεώρατες πριναριές, στὸ βάθος τὸ μουρμούρισμα τοῦ ρυακιοῦ. Κι' ἀπέναντί του σπῖτια, ὅλο σπῖτια χρυσωμένα ἀπ' τὴ λάμψη τοῦ ἡλίου πὺ ἔγερνε. “Ένα ἀεράκι ἀνάλαφρο, δροσερὸ ἀροφυσάει. “Έτσι ἀπαλά, εὐγενικά ὅσο νὰ κοινοῦνται τῶν δένδρων οἱ φυλλωσιές... Δυὸ περιστεράκια ἦρθαν καὶ κάθισαν σιμά του, στὸ πλάϊ του. Δὲν τὰ κατάλαβε. “Ήταν χαμένος στὴς σκέψεις του. “Όλη αὐτὴ ἡ ὁμορφιὰ τῆς φύσης, ἡ ἡρεμία τοῦ το-

πίου τοῦ προξενούσε ἀπόψε μιὰ στενοχώρια πρωτόγνωρη. Ὅλα ἦταν ἀταίριαστα μετὰ τὴν τρικυμία πού ἔβραζε μέσα του. Δὲν ἄκουε τίποτα, δὲν ἔβλεπε Αὐτὸς ζοῦσε σὲ τόπους μακρυνούς, ταξίδευε σὲ λιμάνια πολυθόρυβα, τριγυρνοῦσε σὲ πολιτεῖες πού ἔσφυζαν ἀπὸ ζωὴ, στροβιλίζονταν στὸν ἴλιγγο τῆς μέθης, ἔφευγε, ἔφευγε, ἔφευγε. . .

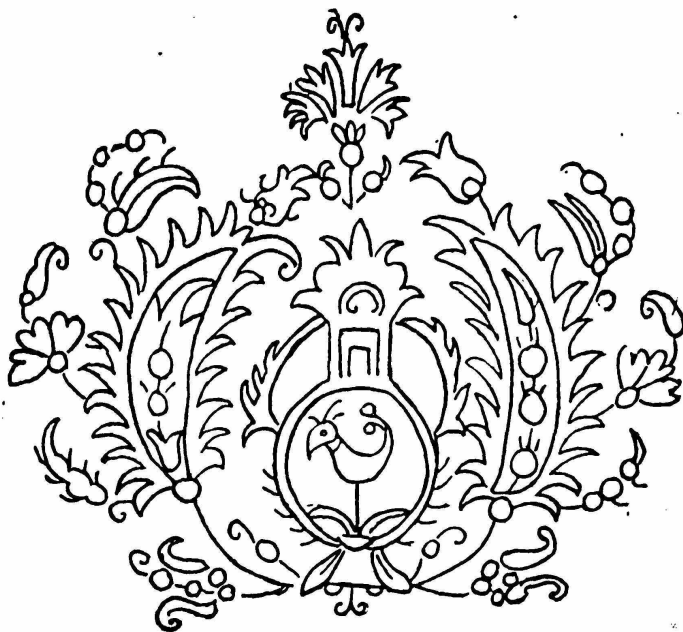
Ὅταν σηκώθηκε ἡ νύχτα εἶχε προχωρήσει πολύ. Προσπάθησε νὰ συρθῇ πρὸς τὸ σπιτάκι του μὰ δὲ μπόρεσε. Τὰ πόδια του εἶχαν βαρύνει, λὲς κι' ἦταν ἀπὸ μολύβι. Ἕνας πόνος τοῦ πίεζε τὸ στῆθος, τοῦ ἔσφιγγε τὴν καρδιά, τοῦ ἔκοβε τὴν ἀναπνοή. Τὸ μουρμούρισμα τοῦ ρυαριοῦ πού ἐρχότανε ἀπὸ τὸ βάθις ἦταν τὸ μόνο πού τάραιζε τῆς νύχτας τὴν ἡσυχία. Καὶ καθὼς στεκόταν ὀρθός, σὰ νὰ πρόσμενε τῆς μοί-

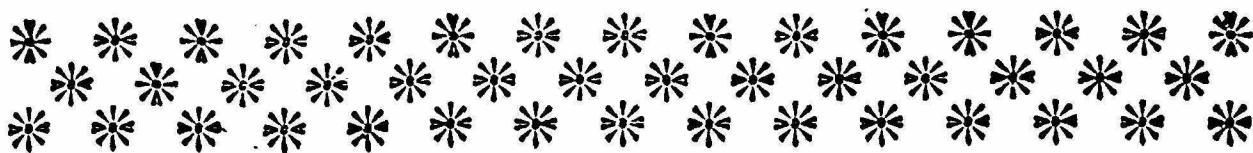
ρας τὴν προσταγή, τὸ μουρμούρισμα αὐτὸ ἔγινε ἓνα μετὰ τὸ σκοπὸ τῆς ὑπαρξῆς του. Μεγάλωσε, πολλαπλασιάστηκε, γιγαντώθηκε, ἔγινε τρικυμιομένη θάλασσα, ἔγινε μανιασμένη θύελλα, ἔγινε βουητὸ πού προμηνύει τοῦ κόσμου τὴ συντέλεια. Ξάφνου μιὰ λάμψη φώτισε τὸ στερέωμα κι' ἔσβυσε ἀπότομα. Μὰ στὴν ἀναλαμπή της πρόφτασε ὁ Μπέρκος νὰ δῇ τὴν εἰκόνα τῆς ἄγνωστης ἀπὸ τὴ Νάπολη πού, τοῦ χαμογελοῦσε καὶ τὸν καλοῦσε κοντὰ της. . .

Ἀπλωσε τὰ χέρια του καὶ τῆς φώναξε νὰ τὸν περιμένη. Ἐκανε дуό-τρία βήματα κι' ἔπесе μετὰ τὰ χέρια ἀνοιχτὰ στὴ γῆς. . .

Τὴν ἄλλη μέρα τὸν βρῆκαν νεκρὸ στὸν κῆπο οἱ γειτόνοι του. . .

Ι. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

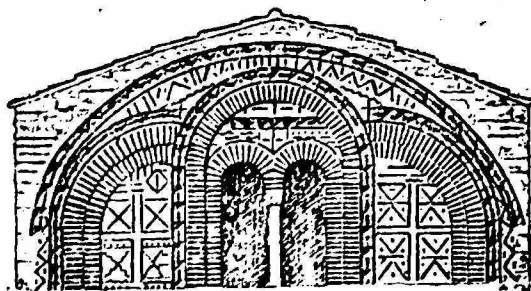
ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑΣ

ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Τὸν ἔκλωδες τὸ μῦθο σου ~ γνέμα κρουστοκλωσμένο—
μέ χέρια ἀπ' τῆς ὑπομονῆς τ' ἀγκάδια κεντημένα
πού στή φτωχή φυτρώνουν γῆ καὶ στοῦ καῦμοῦ τὸν ὄχτο.
Τὸν ἔκλωδες τὸ μῦθο σου καλή μου νύχτα μέρα
Κι' ἐμεῖς πού τὸν μαζέψαμε στῆς καρδιᾶς τὸ κούβारी
ὅλο τὸν ξετυλίγουμε κι' ἄσωτος μένει ἀκόμα.
"Ανεμος φέρνει τίς μοσκιές κι' ὁ νοῦς μου τοὺς καῦμούς σου
—Τὸ πανηγῦρι δά στηδῇ στ' Αἰγιώργη τὸ ξωκκλήσι ;
"Αφησε ὁ πόλεμος καρδιά φέτος γιὰ νά χορέψουν ;
θάρδουνε τούτη τῇ λαμπρῇ τάχα οἱ ξενητεμένοι
νά φέρουν τὰ χαμόγελα τ' ἀκριβοπληρωμένα ;
Κόμπο τὸν κόμπο τῇ χαρᾷ, σταλιά σταλιά τὸ δάκρυ.
"Ἐβρεξε γιὰ δὲν ἔβρεξε νά σπείρουν καλαμπόκι ;
θ' ἀφήση νά καρπίσουνε, τ' ἀμπέλια, τὸ χαλάζι
νά λάμψης --εὐλογία Θεοῦ— γλυκὸ μοσχάτο ἀνάμα ;
Θά βρῆς καιρό, κυρά χαρά, νά μπῆς στὰ φτωχικά μας ;
Τι ὁ τόπος δίψασε πολὺ. Τῆς λεβεντιᾶς ὁ τόπος !
—Τ' ἀψήλου πᾶν οἱ σταυραστοὶ καὶ χαιρετᾶν τὸν ἥλιο.
Τ' ἀψήλου κι' ἡ παλληκαριά καὶ χαιρετάει τῇ δόξᾳ.
Κι' ἀπὸ τῆς Πίνδου τίς κορφές κι' ἀπὸ τὸ Κακοσοῦλι
κι' ἀπὸ τοῦ Δρίσκου τὰ ψηλά —δρύλος περνάει τὸ δρύλο—
στοῦ χρόνου κραίνεις τὴν καρδιά κι' ἀπηλογιέται ἡ νίκη
καὶ στέκουν τὰ μελλούμενα νά καρτεροῦν τῇ διάτα.
"Ω ! προμαχῶνα τῆς φυλῆς ! Σὲ συναντοῦν οἱ αἰῶνες
τὰ μετερίζια νά φυλᾷς μέ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι
κι' ἓνα κλωνὶ βασιλικὸ ν' ἀγιαζῆς τὰ ποτάμια
γιὰ νά φυτρώσῃ στὶς καρδιές ξανά τὸ νιὸ λουλοῦδι.
Αὐτοῦ δεξιὰ κι' αὐτοῦ ζερβά κι' αὐτοῦ στὰ καταράχια

ποῦ νανουρίζουν τὰ παιδιὰ μέ κλέφτικα τραγούδια
 καὶ πάει ἡ σειρὰ τῆς λεβεντιάς ἀπὸ παποῦ σ' ἀγγόνι
 τὸ φλάμπουρο τῆς λευτεριάς στήνουν οἱ Διγενήδες.
 ὦ! καπετάνισσα ψυχὴ ντυμένη μέ τὸ δρῦλο
 κι' ἄρματωμένη μέ βαρειὰν ἄρματωσιὰ ἀπὸ μνημες
 πρώτη τὸν σέρνεις τὸ χορὸ στῆς λευτεριάς τ' ἁλῶνι.
 Κι' ἀνάμεσα ἀπὸ τ' ἄραχλα τὰ δίσεχτά σου χρόνια
 σὰν ἅγιο δισκοπότηρο κρατᾶς τὴ Ῥωμιοσύνη.
 Ὕαντρεϊωμένη ἀκριβογῇ . . . Καὶ τ' ἄσπρο περιστέρι
 γιὰ τῆς εἰρήνης τὴ γιορτὴ στὸν κόρφο σου τὸ κρύβης.
 Γλυκὰ τυλίγεις τ' ὄνειρο γιὰ τὴν καλὴ τὴ μέρα.
 —Τρανὴ μέ τὰ τραγούδια σου καὶ μέ τὰ μοιρολόγια.
 Τ' ἀντιλαλοῦν τὰ διάσελα, γοργὴ τὰ παίρνει ἡ φῆμη
 κι' ἀπ' τὴν ἀναύρα τῆς καρδιάς στὰ πέρατα τ' ἀπλώνει.
 —Τ' ἀψηλὸ πᾶν οἱ σταυραετοὶ καὶ χαιρετοῦν τὸν ἥλιο.
 —Καὶ μιὰ ξωδιὰ στὶς ρεμματιές —βουνήσια μου φλογέρα—
 βγαίνει στὰ φεγγαρόφωτα καὶ λέει γιὰ τὸν Κρυστάλλη.
 —Ἄνεμος φέρνει τὸ σκοπὸ, φέρνει καὶ τὶς μοσκιές σου.
 Φέρνει κι' ἀπὸ τὰ μάτια σου σπειρὶ μαργαριτάρι
 διαμάντι ἀκριβοφυλαχτὸ νὰ δέσω δαχτυλίδι.
 νὰ τὸ φορῶ στὸ δάχτυλο νὰ μὴ σ' ἀλησμονήσω.

Η ΦΛΟΓΕΡΑ ΤΟΥ ΤΖΟΜΠΑΝΗ ΤΗΣ ΒΗΘΛΕΕΜ

Ήταν μιὰ νύχτα γλυκειὰ καὶ ξάστερη. Στὶς πλαγιὲς τοῦ λόφου τῆς Βηθλεὲμ καὶ πρὸ κάτω στὸν κάμπο, ἀνάμεσα Βηθλεὲμ καὶ Ἱερουσαλήμ, «ποιμένες ἦσαν ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν». Στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, σὰ μιὰ κάτασπρη κορυφῶνα φάνταζαν τὰ σπήτια τῆς μικρᾶς πολίχνης, ὅπου ἔμελλε νὰ γεννηθῇ ὁ «ἐπηγγελμένος Μεσσίας», ἡ «Ἀνατολὴ τῶν Ἀνατολῶν». Στὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντα, κατὰ τὸ Βορρῆά, μαντευότανε ἡ Ἱερουσαλήμ, ἡ Ἁγία Πόλις, χτισμένη ἀπάνου σὲ τέσσαρις λόφους, στὸν ὁμφαλὸ τῆς Παλαιστίνης, τῆς Ἁγίας Γῆς. Στὴ σιγὴ τῆς νύχτας, δὲν ἀκουγόταν, παρὰ μονάχα ἡ μακρυνὴ φλογέρα τοῦ τζομπάνη, ποὺ τραγουδοῦσε, κοντὰ στὰ κοπάδια ποὺ βόσκαν, τοὺς αἰώνιους ἀνθρώπινους καὶ μούς.

Τὶς μέρες ἐκεῖνες ἡ μικρὴ πολίχνη, φιλοξένοῦσε ὅλους ὅσοι ἀνῆκαν στὴν πατριὰ τοῦ Προφητάνιατα Δαυὶδ, ποὺ εἶχε γεννηθῇ στὴ Βηθλεὲμ. Ὁ Καῖσαρ Αὐγουστος, εἶχε βγάλει «δόγμα, ἀπογραφῆσαι ὅλον τὸν κόσμον»· καὶ ὁ καθένας ταξίδευε γιὰ τὸν τόπο ὅπου ἔμελλε νὰ ἀπογραφῇ. Ἀνέβηκε λοιπὸν καὶ ὁ Ἰωσήφ ποὺ ἦταν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν πατριὰ Δαυὶδ, ἀπὸ τὴν Ναζαρετ ποὺ ἔμεινε, στὴν «Ἰουδαίαν εἰς τὴν πόλιν Δαυὶδ, σὺν Μαριάμ, τῇ μεμνηστευμένη αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ». Ἐπειδὴ δὲ δὲν μπορέσαν νὰ βροῦν θέση στὰ πανδοχεῖα τῆς Βηθλεὲμ, εἶχανε καταφύγει στὸ σταῦλο ἑνὸς καταλύματος.

*

«Καὶ ἐπλήθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν ἡ Μαριὰμ τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ». Τὸ Θεῖον Βρέφος, εἶναι τώρα ξαπλωμένο

μέσα στὰ χόρτα τῆς, καὶ ἡ Παρθένος δίπλα Του, εὐτυχισμένη, Τὸ προσέχει καὶ τοῦ χαμογελᾷ· κοντὰ Τῆς παραστέκει ὁ Ἰωσήφ· οἱ ἡσυχες ἀνάσσεις ἀπὸ τὰ ζῶα τοῦ σταύλου, ζεσταίνουν τὸ μικρὸ Χριστό.

Οἱ τζομπάνοι ἔσερναν μέσα στὴν ἡσυχὴ νύχτα τὸ γλυκὸ τραγοῦδι τους στὶς πλαγιὲς καὶ στοὺς κάμπους τῆς Βηθλεὲμ, ὅταν ξαφνικὰ «ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς». Καὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου μίλησε στοὺς ἄγνους καὶ ἀπλοϊκοὺς τζομπάνους, καὶ τοὺς ἀνάγγειλε τὴ γέννηση τοῦ Σωτῆρος, τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου, εἰς τὴν πόλιν Δαυὶδ.

*

Πρὶν ἀκόμα χαράξῃ, ξεκίνησαν γιὰ τὴ Βηθλεὲμ οἱ ἀγαθοὶ τζομπάνοι, φέροντας γιὰ δῶρα στὸ νεογέννητο Χριστό, ἄλλος φρεσκαρμεγμένο γάλα, ἄλλος νιογέννητο ἀρνάκι, ἄλλος κεχριμπαρένια κερήθρα καὶ ἄλλος φρεσκοψημένο σιταρίσιο ψωμί· τοὺς ταπεινοὺς αὐτοὺς θησαυροὺς, καρποὺς τοῦ φτωχοῦ ποὺ δουλεύει.

Ὁ τελευταῖος ὅμως τζομπάνης, δειλὸς καὶ ταπεινός, μπῆκε στὸ σταῦλο μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια: «Εἶμαι πολὺ φτωχός, εἶπε, καὶ δὲν ἔχω δικό μου, τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καλαμένια μου φλογέρα, ποὺ τὴν παίζω τὴ νύχτα, σὰ βγαίνουν τὰ γίδια μου στὴ βοσκή· θὰ μπορούσα ὅμως νὰ πᾶρω ἓνα τραγοῦδι, ἂν ὁ Χριστούλης καταδεχόταν νὰ τ' ἀκούσῃ».

Κι' ἡ Μαρία, χαμογελῶντας γλυκὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πέπλους Τῆς, δέχτηκε μὲ συμπάθεια τὴν προσφορὰ τοῦ φτωχοῦ γιδάρη.

*

Μὰ καθὼς ἐκεῖνος τοιμαζόταν νὰ παί-

ξη τὸ σκοπὸ του, ξαφνικά, μπήκαν στὸ Σταῦλο οἱ τρεῖς οἱ Μάγοι: ὁ Γασπάρ, ὁ Βαλτασάρ κι' ὁ Μελχιάρ, Βασιληάδες ποὺ ᾔρχονταν νὰ προσκυνήσουν τὸν Ἰησοῦν, ὁδηγημένοι ἀπὸ τὸν ἀστέρα ποὺ εἶδαν πέρα στὴν Ἀνατολή.

Τὸ κεντητὸ χρυσάφι, οἱ μανδύες οἱ γαλάζιοι καὶ πορφυροῖ, ἀστραφταν μέσα στὸ σταῦλο, σὰν πῶς ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς στὸ πλησίασμα τῆς αὐγῆς. Πέφτουν πρὸς μύτα οἱ τρεῖς κατάχρυσοι Βασιληάδες, καὶ προσκυνᾶνε τὸν μικρὸ Ἰησοῦ καὶ ὕστερα, προσφέρουν τὰ δῶρα τους: Χρυσὸν καὶ Λίβανον καὶ Σμύρναν.

Ὁ φτωχὸς γιδάρης, θαμπωμένος ὅπως κι' ὅλοι οἱ σύντροφοί του, παραμέρισε, συμμαζεμένος καὶ δειλός, σὲ κάποια σκοτεινὴ γωνιά, ταπεινωμένος γιὰ τὴ φτώχεια του καὶ τὴν κακομοιριά του.

Μὰ νὰ ποῦ ξανάλαμψε μέσα στὸ σταῦλο τὸ γλυκὸ χαμόγελο τῆς Μαρίας, καὶ μιὰ πρόσκληση γεμάτη καλωσύνη, βγῆκε ἀπὸ τὸ στόμα Της: «Ἐλα πιδ κοντά, καλέ μου γιδάρη, τοῦ εἶπε· ἀπὸ κεῖ ποὺ στέκεις, δὲ θὰ μπορεῖς νὰ βλέπης τὸ γυῖό μου, καθὼς θὰ παίζεις τὴ φλογέρα σου».

*

Συγκινημένος προχωρεῖ ὁ φτωχὸς τσο-

πάνης, παίρνει τὴ φλογέρα στὰ χέρια του, καὶ δειλός, ντροπαλὸς τὴ φέρνει στὰ χεῖλη τ.υ. Ὑστερα, φαντάστηκε τὸν ἑαυτό του μόνον μέσα στὴ στὴ γαλήνη τῆς νύχτας, κοντὰ στὰ γίδια του κι' ἄρχισε τώρα θαρρετὰ τὸ χαρῶδ σκοπὸ.

Ἀπ' ὅσους ἦταν μέσα στὸ σταῦλο, δὲν ἔβλεπε πιδ ὁ γιδάρης παρὰ μόνον τὸ Θεῖον Βρέφος. Τὰ μάτια του λάμπαν ἀπὸ μιὰν ἀφάνταστη χαρά, ποὺ πλημμυροῦσε τὸ στήθος του· καὶ φυσάει τώρα θαρρετὰ τὴ φλογέρα του. Φυσάει κι' ἀδειάζει μέσα τῆς ὅλη του τὴν ψυχὴ, ὅλη του τὴν καρδιά! σὰν νὰ ἦταν μόνος του κάτου ἀπ' τὴν ἀστερωμένη νύχτα.

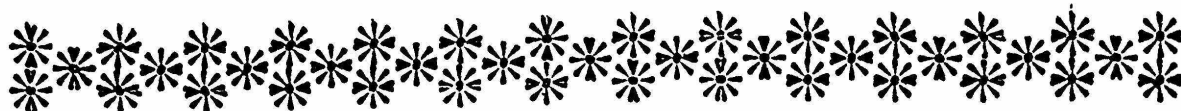
Μαγεμένοι ἀκοῦνε ὅλοι τὸ θεῖο τραγοῦδι: κι' οἱ Βασιληᾶδες ποὺ συγκινοῦνται ἀπ' τὸν ποιμενικὸ αὐλὸ, κι' οἱ ἄλλοι τσομπάνηδες, ποὺ μὲ τὴ φαντασία τους, ξαναγυρίζουν κοντὰ στὰ κοπάδια τους, κι' ὁ Ἰωσήφ, κι' ἡ Μαρία ποὺ τὸν κυτᾶει γλυκά.

Κι' ὅταν τελείωσε ὁ μάγος ὁ σκοπός, ὁ μικρὸς Χριστὸς ἀπλώνει κατὰ τὸ γιδάρη τὰ χεράκια Του, καὶ τοῦ χαμογελάει μὲ τὸ Θεῖο του χαμόγελο.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

(Προσαρμογὴ ἀπὸ τὸ Γαλλικὸ τοῦ Julef Aicart)

ROBERT NATHAN

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ 1942

Χριστούγεννα όνειρεύεσαι ;

Λησμονήσες

του πέυκου και του πουρναριου την εύωδιά, τη λαμπερή φωτιά,
το χιόνι και τα κουδουνάκια, τη χλαπαταγή του τάρανδου
ψηλά κατά το Ντόννερ, πάνω στο Μπλίντζεν !

Θυμήσου ! Θυμάσαι

το δέντρο με τ' άστέρι και τον "Αγγελο ψηλά στα κλωνιά του ;

"Ω άστρο της καλωσύνης και της αγάπης, ρίξε μας τη ματιά σου.

Παρηγόρησέ μας τώρα τους ξεμοναχιασμένους έμās.

Όνειρεύσαι τα Χριστούγεννα ;

*

Νά αυτά είνε. Αυτή είν' ή γιορτή, ή ώρα της χαράς,

το πανηγύρι των φώτων, των κεριών, των σπιτικών,

το ούράνιο άστέρι, το Βρέφος το γεννημένο στή φάτνη,

το ταπεινό το βόϊδι, οί μάγοι νά γονατίζουν, τα παιδιά,—

ή μέρα των παιδιών είν' αυτή. Τήν άπολησμονήσες ;

Χαρά ελπες ; Χαρά τη νύχτα τούτη στον κόσμο αυτόν ;

Στήν Πολωνία χαρά ; Στήν "Ιταλία ; Στο χωριό το ρημαγμένο,

όπου οί μπόμπες ακόμα άστροπελέκια ξεσπούν, οί γυναίκες σφαγμένες,

τα παιδιά ματωμένα ;

Δέν έχει καλωσύνη έδω. Μή μιλάς γι' άγγέλους !

*

"Ακου : Ναι, είπα χαρά ! Τούτη είν' ή ώρα

για τραγούδι και περιφάνεια, καιρός για σημαίες και δόξα.

Τούτος είν' ο πόλεμος ενάντια στο κακό. Τούτη είν' ή μάχη ή αιώνια,

άνθρωποι και Σεραφείμ αντίμα, οί δυο μαζί στο σκοτάδι ενάντια.

Τώρα τις ζωές μας στο Θεό προσφέρουμε. Θα μᾶς δεχτεί
γιὰ πάντα νὰ τὸν δουλεύουμε.

Ὁχι ἄλλη θλίψη πιά.

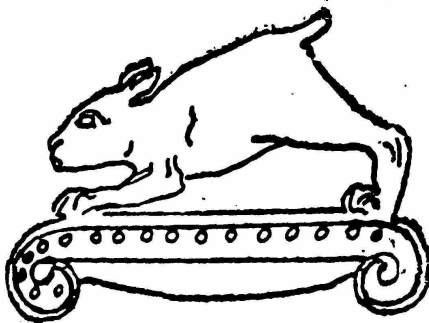
Χαρὰ εἶνε εἶπα!

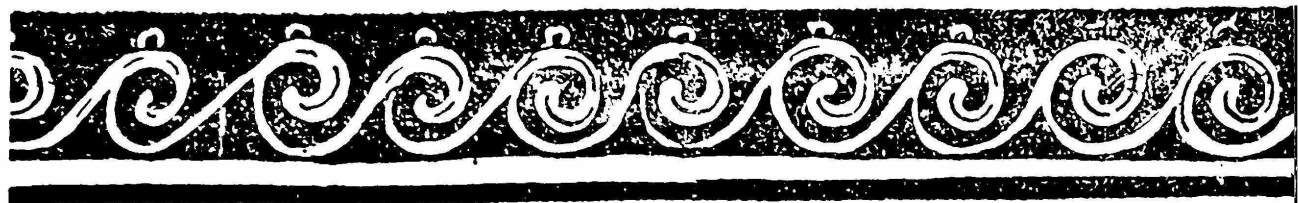
*

Πῶς νὰ μιλήσω μὲ τὰ παλῆὰ τριμένα λόγια,
τις φράσεις τις ᾄδειες, τις ἀδύναμες, τὰ μουχλιασμέν' ἀχνάρια;
Μουσικὴ διαπεραστικὴ εἶν' ἐδῶ. Ἄχ καὶ νὰ μποροῦσα νὰ τῇ βρῶ!
Ὁ οὐρανὸς εἶνε δῶ, πάνω ἀπ' τὰ λόγια μου νὰ λαλήσει.
Πνεῦμα, στάσου περήφανο! Ψυχὴ ὀρθή, τράβα μπροστά!
Εὐλογημένος Αὐτὸς ποὺ ἦρθε στὸν κόσμον τὸ λυτρωμὸ νὰ φέρει,
κι' ὅσοι τὸν ἀκολουθοῦν εὐλογημένοι νᾶνε. Τούτῃ εἶν' ἡ ὥρα
καὶ τούτῃ ἡ γενιὰ ἀπ' τις ἄλλες ὅλες πάνω,
νὰ τῆς ξεφύγεις δὲν μπορεῖς, διαλεγμένη, μετρημένη,
ὅπου φερε τὸ βάρος τὸ μεγάλο τοῦ κυμάτου ἐναντιὰ τους,
κυλώντας το ξανὰ στὴ νύχτα γιὰ πάντα.
Ἰδὲς τὸν ἥλιο τὸν αὐριανὸ ἀπάνω τους πῶς λάμπει,
ἀπὸ τὴν ἀγωνία τους πάνω, τὸν ὁμορφο, καθάριον οὐρανό,
δόξα στὸν Θεὸ κι εἰρήνη στὴ γῆς ἀναιώνια,
εὐδοκία στοὺς ἀνθρώπους.

Τώρα πές κι ὅλοι ἀντάμα ξαναπέστε
«Τ' ἀδερφοῦ μου ἐγὼ εἰμ' ὁ φύλακας». Τώρα ὄνειρέψου τὰ Χριστούγεννα!

Μετάφραση ἀπὸ τ' Ἀγγλικά ΓΙΑΝΝΗ ΕΥ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΡΑΤΣΙΚΑ

Τ Ε Λ Λ Ο Σ Α Γ Ρ Α Σ *

(Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ)

Τὸν καιρὸ πού ἔγραφε τὰ νεανικά του πεζογραφήματα καὶ γευόταν τὰ ἔργα τῶν Γάλλων συμβολιστῶν, ὁ Ἄγρας ἀνακαλύπτει τὸ Jean Moréas. Ριζικὴ στάθηκε ἡ ἐπιδρασίη του πάνω στὸ νεαρὸ Ἑλληνα ποιητὴ, τόσο ριζικὴ, πὺν ἔμεινε πιστὸς στὶς περίφημες «Στρουφές» του ὡς τὸ θάνατό του. Τὶς εἶχε ἄλλωστε μεταφράσει ὑποδειγματικὰ στὰ 1920.

Ὅπως ὁ Moréas κυνήγησε ἀδιάκοπα τὴ μορφή, τὸ ἴδιο κι ὁ Ἄγρας θὰ γίνεῖ σκλάβος της, βασανίζοντας τὸ στίχο του γιὰ νὰ πλησιάσει τὴν τελειότητα τῶν ἐκφραστικῶν του μέσων. Ἡ καλλιτεχνικὴ εὐσυνειδησία ἦταν κι αὐτὴ μιὰ ἀπ' τὶς πολλὰς ἀγωνίες τοῦ Ἄγρα. Ἀποστρεφόμενος τὸ στόμφο, τὴ ρητορεία, τὰ κούφια πυροτεχνήματα. Ἄν στὰ πρῶτα του, ὥστόσο, ποιήματα, ἡ ἐπίδρασις τοῦ Moréas εἶναι φανερὴ, σιγὰ - σιγὰ, μὲ τὰ χρόνια, ὁ Τέλλος Ἄγρας ἀποκτάει τὴ δική του προσωπικότητα, τὸ δικό του ὕφος. Μὰ τὴν ἡχὺ τοῦ Moréas τὴν ἀκοῦμε πότε - πότε καὶ στὸ κατοπινὸ τοῦ ἔργο.

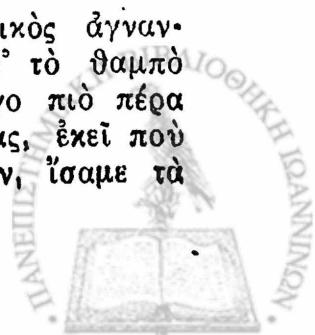
Μέσα στὶς σελίδες τῶν ὥριμων πνευματικῶν καρπῶν του, δηλαδὴ στὶς τυπωμένες ποιητικὲς συλλογές του, «Τὰ Βουκολικά καὶ τὰ Ἐγκώμια» (1917 - 1924) καὶ τὶς «Καθημερινές» (1923 - 1930), θὰ βροῦμε τὸν ἀληθινὸν Ἄγρα, μὲ τὴ διαμορφωμένη πιά αἰσθηματικὴ του καὶ τὴν ὀδυνηρὴ ἐνατένισή του στὴ ζωὴ. Αὐτοῦ μέσα θὰ νιώσουμε τὸ βουβό, τὸ συνταραχτικὸ δρᾶμα μιᾶς ψυχῆς. Εἶναι βιβλία πὺν δὲν προσφέρουνε, νομίζω, καμιά λύτρωσι, μήτε στὸν ἴδιο τὸ δημιουργό τους : εἶναι βιβλία

τοῦ ἀλγεινοῦ πεπρωμένου. Ὁ ἄνθρωπος πὺν τ'ἀνγραψε δέχεται τὴ Μοῖρα του καρτερικά. Καὶ νὰ τὸ κύριο γινώρισμα τῆς ὅλης πορείας τοῦ Ἄγρα : ἡ ἐγκαρτέρηση.

Γεννημένος ἀπαισιόδοξος, ἦταν εὐνόητο νὰ ὀλοκληρώσει μέσα του τὴν πεσιμιστικὴ θεώρησι τοῦ κόσμου, μέσα ἀπὸ μιὰ σφαῖρα πὺν ὁ ἓνας πόλος της εἶναι ἡ ἀφθαρτὴ Ὀμορφιά κι ὁ ἄλλος, ἡ φθορὰ τῆς ζωῆς, ὁ Θάνατος. Ἡ ποίησις τοῦ Ἄγρα εἶν' εἰας αὐλὸς πὺν στενάζει, μιὰ φυσαρμόνικα πὺν κλαίει. Ὡστόσο τὴν χαίρεται τὴν ὀμορφιά, τῆς φύσης ὅπως καὶ τῆς γυναίκας. Ἀλλὰ κάτω ἀπὸ κάθε χαρὰ, ἔστω καὶ φευγαλέα, τὸν ὀδηγεῖ ἡ μεταφυσικὴ ἐποπτεία. Μιὰ μεταφυσικὴ πὺν βασιζέται στὴ ρευστοποίηση, στὴ φθορὰ τῶν πάντων. Γιαὐτὸ καὶ οἱ εἰκόνες πὺν τοῦ ἐμπνέει τὸ Ἀττικὸ τοπίο ἔχουν μιὰ πικρὴ γεύσι : τὸ τοπίο γι αὐτὸν εἶναι μιὰ πρόφασι γιὰ νὰ ν' ἀποσυνθέτῃ τὸν ψυχικὸ του κόσμο. Ὁ Ἄγρας ἔχει ἱκανότητες πὺν θὰ τὶς ζήλευε κάθε ἐμπρεσιονιστὴς ζωγράφος, τόσο εἶναι ὀξὺς παρατηρητὴς. Ἐραστὴς τῆς λεπτομέρειας, ἀποπνευματωμένος, λαχταράει τὴν κλασσικὴ ἰσορροπία. Ἡ Ἀττικὴ μὲ τὴ λιτὴ γραμμὴ της καὶ ἡ Ἀθῆνα μιλοῦν στὴν ψυχὴ του μὲ τὴν πιὸ θλιμένη ἀνθρώπινη φωνή. Ἡ βουκολικὴ του ὁμῶς διάθεσι δὲν εἶναι καταστάλαγμα ἀνθρώπου πὺν ἔζησε τὴ ζωὴ τοῦ ὑπαίθρου, πὺν χάριξε τὸν καθαρὸν ἄερα τοῦ κάμπου καὶ τοῦ βουνοῦ.

Ὁ Ἄγρας εἶναι βουκολικὸς ἀγναντεύοντας τὴ φύσι πίσω ἀπ' τὸ θαμπὸ τζάμι τοῦ σπιτιοῦ του ἢ λίγο πιὸ πέρα ἀπ' τοὺς δρόμους τῆς Ἀθῆνας, ἐκεῖ πὺν τὰ δέντρα κάπως πληθαίνουν, ἴσαμε τὰ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου

προάστια, τὰ πρῶτα χωριά, ἐκεῖ πού συναντᾷς λίγο θυμάρι, λίγες παπαροῦνες, βιολέτες, ἓνα καμμάτι θάλασσα, ἐκεῖ πού τὸ χῶμα εἶναι νοτερό κι ὁ οὐρανὸς μολυβένιος.

Κι ὁμῶς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τῆς πολιτείας βρῆκε τόνους ἐξαίσιους γιὰ νὰ τραγουδήσει τὴν Ἀττικὴ φύση καὶ τὴν Ἀθῆνα μὲ τὴν Κυριακάτικη πλήξη της καὶ τὴ φυσαρμόνικα πού στενάζει, ὅπως στό :

*

ΑΠΟΒΡΑΔΥΝΟ ΚΟΥΒΕΝΤΟΛΟΪ

Et puis, l'orgue s'éloigne, et puis, c'est le
[silence.

Verlaine

Πέρασε δίχως συντροφιά
κ' ἡ Κυριακὴ στὸ σπίτι
βουῖλλες στοὺς τοίχους ἔρριξε
τὸ δειλὶ ἀπ' τὸ φεγγίτη.

Κι' ἦρθε τοῦ δρόμου τ' ὄργανο
βαθειὰ πολὺ ἀπ' τὰ ξένα
νὰ δέση μὲ τὴν ἔρημη
καρδιά τὰ περασμένα,

νὰ κάμη ἀκόμα πιότερο
καθημερινές τις σχόλες
—καὶ πῆρε πόλκες ὁ Ἄνεμος
ρομάντσες, βαρκαρόλλες.

Μάγια σὰ νᾶταν τοῦ Καιροῦ,
βγαίνουν οἱ νότες, ἴδια
μὲ ξόρκια, μὲ καλέσματα
καὶ μαγικά ἀντικλεῖδια.

Ἦχος γλυκὸς κι ἀγύριστος
—πού τὸ σκοπὸ του χάνω—
τρυγύριζε στὰ τίλια του
καὶ στὰ κλειδιά του ἀπάνω,

κι' ἔλεγε, στ' ἄψυχα, τ' ἀπλὰ
κι' ἀσάλευτα —ἀγιασμένα—
γι' ἄγραφες λύπες, ἄγραφες
χαρὲς καὶ πάθη ξένα...

Κ' ὅτερα —στάση· κ' ἡ ἡρεμὴ
ἡ ψυχὴ γλυκὰ ἐκοιμήθη
σὰ νᾶειπε, νᾶειπε, νᾶκλαψε,
καὶ σὰ νὰ προσευχήθη.

*

Μιὰ ποίηση ρευστή, θαμπή, εἶναι ἡ ποίηση τοῦ Ἀγρα. Ἕνας γκριζὸς πέπλος ἀπλώνεται πάνω της. Κάτι σὰ βαρειά ὁμίλη πού δὲ λέει νὰ διαλυθεῖ.

Περίλυπος, τρέχει πίσω ἀπ' τὰ τόσο πικρὰ νεανικά του χρόνια καὶ παρασύρεται ἀπ' τὸν ἀργὸ ἐσωτερικὸ του μονόλογο-γιὰ νὰ τραγουδήσει τὰ πρόσωπα πού τὸν ἔθελαν στὴ σύντομη ζωὴ του : τὶς κυρίες μὲ τὰ φτερά στὰ καπέλα, τὰ παιδιὰ μὲ τοὺς ναυτικούς γιακάδες, τὰ κοριτσάκια μὲ τὶς πλεξοῦδες καὶ τ' ἀπονήρευτα ματάκια. Ὅλες οἱ κοπέλες τοῦ Ἀγρα εἶναι θλιμένες, σιωπηλές, σὰ νὰ περιμένουν κάποιο θαῦμα πού δὲ θᾶρθῃ ποτέ. Καὶ τ' ἀντικείμενα εἶναι ὅ,τι παλλαϊκό, ὅ,τι ξεπερασμένο : οἱ κονσόλες, οἱ ἑταζέρες. Καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα πού τὰ λούζει εἶναι κι αὐτὴ ὀδυνηρή : ὁ θαμπὸς ἥλιος, τὸ χλωμὸ φεγγάρι, τὸ χιόνι πού βαραίνει τὶς στέγες, ἡ βροχὴ, τὸ κρύο, — κρύο στὴ φύση καὶ κρύο στὴν ψυχή.

Κι ὅλα τοῦτα, τὶς ἀναμνήσεις, τ' ἀντικείμενα, τὰ τοπία, τὸν ἔρωτα, τὴ γυναῖκα, τὰ γευόμαστε στοὺς στίχους του σὰν θρύψαλα, σὰν ἀρχαῖα μάρμαρα σπασμένα : γιὰτὶ ἡ λεπτομέρεια εἶναι τὸ πᾶν, αὐτὴ δίνει τὸν τόνο σ' ὅλο του τὸ ἔργο. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ λεξιλόγιό του ἔχει κάτι τὸ ἐντελὸς προσωπικό, τὸ δουλεμένον, ἱκανὸ νὰ ἐκφράσῃ μὲ τοὺς λεπτὸς ἤχους του ὅλη τὴν πεμπουσία μιᾶς χαμένης ζωῆς καὶ τὴ ρευστότητα μιᾶς μουσικῆς πού ὑποβάλλει καὶ συμπυκνώνει τὸ φυσικὸ μὲ τὸ ψυχικὸ στοιχεῖο. Ἡ ρευστοποίηση τῆς λεπτομέρειας εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα στὰ «Βουκολικά καὶ στὰ Ἐγκώμια» καὶ στὶς «Καθημερινές» — τὸ ἀκατανίκητο θέληγτρό τους.

«Τὰ μικροπράγματα αὐτὰ ν' ἀποκτοῦν —ὅπως γράφει κι ἴδιος— δεύτερη φυσιογνωμία, ν' ἀποκαλύπτουν κόσμον διαφορετικόν... νὰ γίνωνται δηλαδὴ τὰ πρῶτα-πρῶτα σύμβολα, οἱ πρῶτες-πρῶτες αἰσθητοποιήσεις τοῦ ἀοράτου καὶ τοῦ ἀγνώστου — οἱ καθημερινές».

Τὰ σύμβολα αὐτὰ φαίνονται καθαρὰ στὸ ποίημα, —ἐν ἀπ' τὰ διαμάντια πού χάρισε ὁ Ἀγρας στὴ νεοελληνικὴ ποίηση :

*

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ, ΚΑΤΑΧΝΙΑΣΜΕΝΗ

Ἡ πολιτεία, καταχνιασμένη.
φεύγει, διαλύεται, ξεθυμαίνει.

Στὸ βράδυ αὐτὸ τὸ νοτερό,

εἶν' ὅλα ἀχλὺ κι ὅλα νερό.

Μέσ' στὰ νερά πῶς τρεμοσβύνει,
μιὰ κατακίτρινη σελήνη,

κι αὐτὰ τὰ δέντρα, στὴ σειρὰ,
κ' οἱ ἐκκλησιές, μέσ' στὰ νερά !

Μέσα μου κλαίει ἀπόψε πάλι
ὕγρὸς ἀχνός, ὠχρα κι ἀθάλη.

Κ' εἶν' ἡ καρδιά μου σφαλιστή,
σὰ μιὰ μητρόπολη σβηστή.

Μέσ' στὴν καρδιά μου ἔχω κλεισμένο
ἕναν μεγάλο Ἐσταυρωμένο.

Στὰ πόδια του —φτωχεῖα πιστή !
ἡ Ἐλπίδα κλαίει, γονατιστή.

★

Ἔτσι, τὰ ρευστοποιημένα συναισθή-
ματα ποὺ ὀξύνουν καὶ δίνουν ἕνα βάθος
ἀπροσδόκητο στ' ἀντικείμενα, θὰ διατηρη-
θοῦν σ' ὅλο του τὸ ἔργο καὶ μάλιστα θὰ
κορυφωθοῦν στὰ «Νέα Ποιήματα». Μὰ
παντοῦ ἡ μοναδική τους οὐσία, —ὅπως τὸ
τονίσαμε, — εἶναι τὸ ἀντίκρουσμα τῆς φθο-
ρᾶς καὶ τοῦ θανάτου. Παράδειγμα τοῦτοι
οἱ στίχοι ἀπ' τὸ τραγούδι μιᾶς κοπέλας
πού, ἀντὶ νὰ χαίρεται ὑφαίνοντας στὸν ἀρ-
γαλειό, στενάζει καὶ θρηνηῖ :

Τὸ νυφικό μου φαίνω
παρθενικό σὰν κρίνο,
τὸ σάβανό μου φαίνω,
γιὰ νὰ ντυθῶ μ' ἐκεῖνο.

★

Ἡ ἴδια ἀτμόσφαιρα λούζει καὶ τὶς
«Καθημερινές». Ἀλλωστε ἡ ποίηση τοῦ
Ἀγρα δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἀτμό-
σφαιρα καὶ μουσική. Κι ὅταν ἀκόμα τρα-
γουδάει τὸ σπίτι, τὴν αὐλή, τὰ λουλούδια,
τὰ παλιὰ ἀμάξια, —κι ὅταν ἀκόμα στενά-
ζει μπρὸς στὸ χειμῶνα, τὸ κρύο, τὸ ἥλιο-
βασίλεμμα, τὴ βροχή, —κι ὅταν ἀκόμα ξα-
ναγυρίζει νοσταλγὸς στὰ παιδικὰ τοῦ χρό-
νια, τὶς ἀγάπες του, τὶς κοπέλες, —σ' ἐκεῖ-

νες ποὺ γεύτηκε τὸν ἔρωτά τους καὶ τοῦ
ἄφησαν μιὰ πικρὴ γεύση, —μά, καὶ στὶς
ἄλλες, ποὺ τὶς εἶδε σὰν ὀπτασία, — ὁ Ἀ-
γρας, ὁ λεπτὸς, ὁ εὐαίσθητος Ἡπειρώτης
ποιητῆς, ὅλ' αὐτὰ μᾶς τὰ ὑποβάλλει μέσα
ἀπὸ μιὰ θαμπὴ μελαγχολία, ἀπὸ ψυχικὰ
τοπία μισοτελειωμένα, —μέσα ἀπὸ τὴ χρυσὴ
νέφωση ἑνὸς ὀνείρου, ὅπως τὸ κλασικὸ
πιά ποίημά του :

★

ΑΜΑΞΙ ΣΤΗ ΒΡΟΧΗ

Ὡρα, προσμένει μοναχὴ
ἡ ἀμάξα, κάτω ἀπ' τὴ βροχή,
καὶ δὲν τὴ μέλλει
κι' εἶναι σὰ νὰ τὴν τυραννᾷ
πιότερο ἢ ξένη γειτονιά
ποὺ δὲν τὴ θέλει.

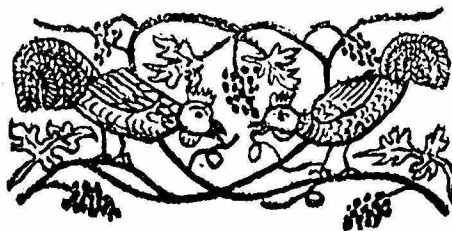
Τ' ἀλογατάκια της, σιμά,
κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιο μουσαμῶ
κάνουν καρτέρη
στὸν τόπο αὐτόν, τὸ θλιβερό,
πράγμα δὲ μένει, ἀπὸ καιρό,
νὰ τῶχουν ταῖρι.

Γρίλλιες δὲν εἶναι, μήτε αὐλές,
περιπλοκάδες βαθουλές
δὲν ἔμειν' ἕνα
ἀπ' τὰ φανάρια στὴ σειρὰ
μὲ τὰ δυὸ μπρούτζινα φτερά,
τὰ σταυρωμένα.

Τ' ἀνώφλια ἐπέσαν κ' οἱ ἀγκωνές
κ' οἱ ἀνεμοπέραστές, στενές,
οἱ γαλαρίες
κ' οἱ θύμησης, σὰν τὶς καλές
κ' ἔφυγαν ἔντρομες, πολλές,
σεμνές κυρίες.

— Ἀδεια βιττώρια καὶ φτωχή,
πάρε μου ἑμένα τὴν ψυχὴ,
πάρε με ἑμένα
γιὰ ταξιδιώτη σου ! κ' εὐθύς
πᾶμε, ὅτε κίνησες νάρθης :
στὰ περασμένα.

[Συνεχίζεται]

ΠΙΝΔΑΡΟΥ

ΟΛΥΜΠΟΝΙΚΩΝ Δ'

ΨΑΥΜΙΔΙ ΚΑΜΑΡΙΝΑΙΩ ΑΡΜΑΤΙ

[Σ τ ρ ο φ ή]

Διαφεντευτή τοῦ ἀστραφτοπόδαρου, τρανεῦ
σου κεραυνοῦ

κι' ὦ τιναχτή, πατέρα Δία, δικές σου οἱ ὄρες
παρακόρες,

μ' ἔνα τραγούδι με καλοῦν γύρω ἀπ' ἀπ' τῇ λύρα
μου πλημμύρα,

νὰ ῥθῶ κριτῆς σ' ἀψηλοφτέρουγους ἀγῶνες
γιατὶ μόνες

οἱ διαλεχτὲς ψυχὲς τῶν φίλων τίς ἀντρικες
ψάλλουν νίκες.

Ἄλλ' ὦ τοῦ Κρόνου πρωτογιέ, πῶχες δικές
τίς Αἰτνικὲς

Βουνοκορφὲς ἑκατοκέφαλες—φωλιά
γιὰ τὸ Βοριά—

δέξου κι' αὐτά μου τὰ τραγούδια, ὦ Δία, καὶ κάνε
τοῦ ἄξιου νὰ ᾽ναι

Στὴν Ὀλυμπία ποῦ μὲ τῇ Χάρη τῶν Χαρίτων
πρῶτος ἦτον,

ἀντιφεγγιὰ τῶν Ἀρετῶν, τοῦ Ψαύμιδα ὄθε
πάλι ἀξιόθῃ

[Ἄ ν τ ι σ τ ο φ ή]

μ' ἔλιὰ τῆς Πίσσας τῇ μεγάλῃ νὰ φαιδρύνει
Καμαρίνη.

Θεία ἀστραπὴ τ' ἄλλα ἄς τοῦ πεῖ. Μὰ ἐγὼ σ' αὐτὸν
δοξάζω τὸν

ἄντρα ποὺ στέκει ἀρματοδρομὸς στ' ἄλογά του,
κι' ἐδῶ κάτου

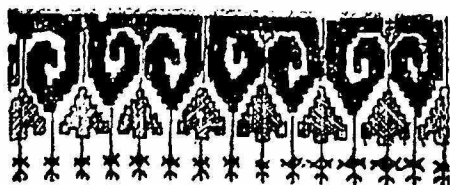
τὴν πλέρια ἀγάπη λαχταρᾷ μ' ἀκράτη γνώμη
 κι' ἀκόμη
 τὴν πλέρια Εἰρήνη στοὺς Θνητούς, τὴν Ἀρμονία
 στὴν Πολιτεία.
 Πλανόλογα ὄχι—μὰ δπὸν νὰ ᾿ναι θὰ φωτίσει
 δίκαια κρίση.

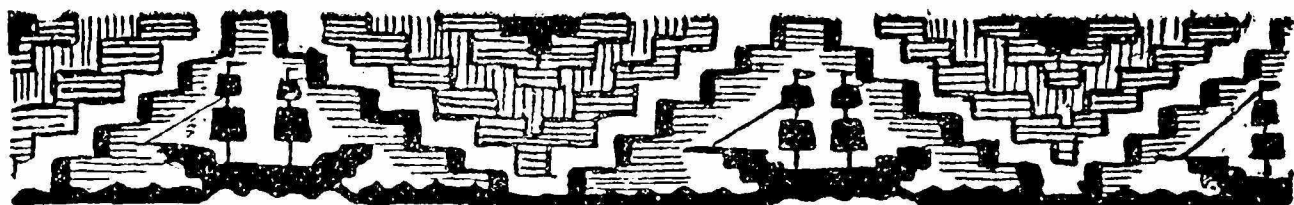
[Ἑ π ω δ ὀ ς]

Νάτον πὺν σιὸ ἄρμα τοῦ Ὑμνου
 τῶν γυναικῶν τῆς Δήμου
 τὰ μίσω
 Καὶ τῇ ντροπῇ ἦρθε ἡ ὥρα
 πὺν δ Κλυμενίδης τώρα
 θὰ σβήσει.
 Γιατὶ ἀρμοτοδομῶντας,
 κι' ὅλος χαλκός, βροντῶντας
 μοῦ ἐφάνη
 νὰ κράζει τοῦ Ὑψιπύλου,
 χειράζοντας τ' ἀψήλου
 τὸ στεφάνι.
 «Εἶναι τὰ φρένα μου ἴσια
 γοργὰ καὶ λιονταρίσια.
 Ἄπ' ὅπου
 Θὰ πεῖ; σὲ νιὸς ἀκόμη
 μπορεῖ ν' ἀσπρίσει ἡ κόμη
 τοῦ ἀνθρώπου».

1946

Ἐλεύθερη ἀπόδοση : ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΛΛΑ

ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ

15 ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

(ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΟΓΙΟ Κ. ΑΘ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ)

4η

Ἀγαπητέ μου Φίλε

Λάθος ἔχετε. Ὁ Τέλλος Ἀγρας εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐφρονταστήκατε ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς. Ἐὰν ζήσωμεν, θὰ γνωρισθῶμεν. Ἡσύχει.

Παρεξηγήσατε τὴν σημασίαν τῆς λέξεως: σ ω σ τ ή ν. (πεποιθήσιν σωστήν κλπ.). Ἀλλὰ ἐννοοῦσα καὶ ἀλλέως τὴν ἐξηγήσατε. Ἦθελα νὰ πῶ ὅτι ἡ πεποιθήσις σας περὶ ἀποτυχίας εἰς τὴν ἐκλογὴν σας ἦτο ἀπόλυτος πεποιθήσις, πραγματικὴ, ἀδιαμφισβήτητος — κατὰ τὴν γνώμην σας — δηλαδὴ πεποιθήσις σ ω σ τ ή, ἐδραία, πὺ σᾶς ἐκυρίευσεν. Ἐδῶ διεφωνήσαμεν ἢ μᾶλλον ἐδῶ τὸ παρεξηγήσατε. Ἄλλως τε ἀπὸ 8 ὁλοκλήρους σελίδας, ἀπρεπῶς ἀπεκομίσατε αὐτὴν μόνον τὴν ἐντύπωσιν πῶς ἦτο δυνατόν πρὸς ἓνα φίλον μου, πὺ εἰρωνεύομαι — κατὰ τὴν γνώμην σας — νὰ γράψω τόσα πολλὰ πράγματα καὶ νὰ ζητήσω συγγνώμην μάλιστα; Ἀδίκως μὲ εἰρωνεύεσθε.

Ἀδίκως μὲ ἐπικρίνετε. — Ἀδίκως μὲ κατηγορεῖτε πικρότατα ὅτι πρὸς χάριν σας ἔχασα μίαν εὐχαρίστησίν μου — τὴν πρὸς τὸν Σπέγγον ἀλληλογραφίαν μου, διὸ καὶ μοῦ ζητεῖτε συγγώμην, ἀφοῦ σεῖς εἰσθε ἡ αἰτία τῆς στερήσεώς της!!

Ἀπλῇ περιέργειᾳ δημιουργηθεῖσα ἐκ τῶν λόγων σας περὶ αὐτοῦ μὲ ἤγαγεν εἰς φυσικὴν ἐρώτησιν τῶν αἰτίων. Σᾶς ἐφάνη ὅτι σᾶς ἔψεγον, πὺ μὲ ἀποτρέψατε; Ὅχι ἀγαπητέ μου. Διαβᾶστε τώρα μὲ ἀπάθεια τὸ γράμμα μου καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι δὲν περιέ-

χει εἰρωνείαν τινα ἐναντίον σας οὔτε καμμίαν ἐπικρίσιν. Ποῦ ἤύρατε ἐπίσης τὴν εἰρωνείαν τῆς λέξεως φίλος; Μοῦ ἐζητήσατε τὴν γνώμην μου ἐπὶ τῆς φιλίας καὶ σᾶς τὴν ἔδωσα.

Δὲν ἀμφισβητοῦσα ὅμως μὲ αὐτὴν τὴν φιλίαν σας κατ' οὐδένα λόγον, διότι οὐδένα λόγον εἶχον νὰ διαμφισβητήσω. Ἀπῆντησα ἐπὶ ἐρωτήσεών σας, ἔχων ἔμπροσθέν μου τὸ γράμμα σας, ὅπως ἀπῆντησα καὶ εἰς τὰς ἄλλας, δηλ. διὰ τὸ μέγιστον κακὸν τῆς ἀνθρωπότητος κ.λ.π. κ.λ.π. Ἄλλως τε κατὰ βάθος καὶ κατὰ τὰ γραφόμενά σας καὶ κατὰ τὰς γνώμας σας — ἀφοῦ ἦλθεν ὡς ἐδῶ τὸ ζήτημα — μήπως παραδέχεσθε ὅτι ἄφθονοι ὑπάρχουν οἱ ἀληθεῖς κι' εἰλικρινεῖς φίλοι — μὴ παρεξηγήτε τὰς λέξεις μου — ἀφοῦ ἀποτύχατε κιόλας εἰς τρεῖς ἀποπείρας ἐκλογῶν;

Καὶ δὲν τὸ ἐθεωρήσατε φυσικὸν νὰ σᾶς πῶ κι' ἐγὼ μιὰ γνώμη — ἡ τὴν ἠθέλατε ἀντίθετον τῆς ἰδικῆς σας; — κατόπιν ἐρωτήσεώς σας μάλιστα;

Ἐπείσθητε ἀγαπητέ μου φίλε;

Καὶ ἔρχομαι ἐπὶ τῶν γραφομένων σας. Μέχρι τοῦδε, δυστυχῶς, δὲν κατώρθωσα ν' ἀναγνώσω τὸ ἀπόσπασμα ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Σωκράτους, ἐπ' αὐτῶν ἐπομένως ἀδυνατῶ ν' ἀπαντήσω, ὑποτιθεμένου ὅτι θὰ εἶχα ἀντίρρησην — ἀδύνατον — εἰς τὴν γνώμην τοῦ ἀ π ά ν τ ω ν ἀ ν δ ρ ῶ ν σ ο φ ω τ ά τ ο υ. Θὰ σᾶς ὑποβάλω δὲ μερικὰς ἐρωτήσεις εἰς τὰ κατωτέρω γραφόμενα.

— Τί θὰ πῇ; Δὲν θὰ καταδεχτῶ νὰ σᾶς ὀνομάσω φίλον χάριν τῶν συμφερόντων μου. Τὸ λέγω πουνθενὰ αὐτό; Ὅχι,

διὰ τῶν ἐρωτήσεών μου εἰς τί ἀπεδόθη ὑφ' ἡμῶν ἡ σιωπὴ μου σὰς ἄφηνά ν' ἀπαντήσετε μόνος, διαφόρους ἀπαντήσεις, καὶ διὰ τὸ πρὸς τὸν χαρακτήρα μου—κατὰ τὴν γνώμην σας καλὸν ὅπως δὴποτε (ἢ ὄχι;)—ἀσυμβίβαστον αὐτῶν θὰ διαβλέπατε τὸ ἄδικον τῶν ἀποδιδομένων μοι μομφῶν. Σεῖς ὁμως—ἀντιθέτως πρὸς τὴν περὶ τοῦ χαρακτήρος μου σχηματισμένην ἰδέαν σας—ἢ ἐν ἀκαριαίᾳ ἄρδην μετατροπῇ ταύτης—μὲ ὀνομάζετε ἀ λ α ζ ὁ ν α καὶ ἀ γ κ ά θ ι ἀ π ὸ ρ ὅ δ ο, ποταπῶς ὑπερήφανον καὶ χαμερπῇ ἐγωϊστὴν· σχῆμα κλιμακωτόν, βλέπετε. φίλε μου.

Ἐν τούτοις σὰς ζητῶ συγγνώμην, διότι δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναφέρω ταῦτα ἀφοῦ μοῦ ἐζητήσατε συγγνώμην, ἐν ψυχικῇ διαπάλῃ εὐρισκόμενος.

Οὐτε κι' ἐγὼ—Φίλε μου—οὐτε κι' ἐγὼ δὲν εἰρωνεύομαι τὸν ἱερόν—τὸν ἰδεώδη, τὸν ἰδανικὸν τύπον, τὸν ὀνειρώδη, τὸν πιστόν, τὸν ἀκριβῆ ὁρισμὸν τῆς λέξεως φίλος· Φίλος = ἀντιπρόσωπος τοῦ θεοῦ, τοῦ Μεγάλου Θεοῦ, τοῦ κηρύσσοντος τὸ «Ἀγαπάτε ἀλλήλους». Ἀλλὰ κι' ἐγὼ δὲν ἀπῆντησα μέχρι τοῦδε—μὴ μὲ παρεξηγῇτε πάλιν—φίλον πραγματικόν, ἀληθῆ, ἐγκάρδιον, ἀδελφικόν. Οἱ μέχρι τοῦδε εἶναι συνήθως ἐγωῖσταί, ἀπαιτητικοί, φορτικοί πὺν ἀναπνέω ὅταν τοὺς ἀπαλλαχθῶ. Ἀλλὰ κι' ἡ μετ' αὐτῶν ἀναστροφή μὴπως εἶναι ἡ προσωποποιήσις τῆς φιλίας, ἀλλ' ἡ διέλευσις μιᾶς ὥρας εὐχαρίστως, τῆς εὐχαριστήσεως ἐξεταζομένης ὅχι κατὰ βάθος, ὅχι πραγματικῶς ἀλλὰ «ἀπ' ἔξω—ἀπ' ἔξω».

Φυσικὸν λοιπὸν ἦτο νὰ ζητήσω ἀλλοῦ τοὺς φίλους μου καὶ αὐτοὺς τοὺς ἡῦρα εὐτυχῶς, πρὸ πολλοῦ· εἶναι οἱ ἀντίλαλοι τῶν ἡχῶν τῶν ἐξοχικῶν, ἀπὸ τίς καμπάνες μακρυνῶν ἐκκλησιῶν καὶ κουδουνισμοὺς προβάτων. Τὸ λέγετε καὶ σεῖς: Οἱ φίλοι δὲν γίνονται μὲ παρακλήσεις καὶ ἰκεσίας. Καὶ γι' αὐτὸ ἀπέφυγα νὰ κάμω φίλους μου τοὺς μαθητὰς ἐκείνους τοῦ σχολείου (ἐντὸς τῶν σχολείων ἀναπνέομεν, ἀναπλάττομεθα, καὶ ἀναστρεφόμεθα), τὴν ἰδιαιτέραν τάξιν τῶν πλουσίων, τῶν ἀριστοκρατῶν, τῶν ἐγωϊστῶν, καὶ θὰ τὸ ἀποφύγω, ὅσον ὥραῖοι καὶ ἂν εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα αἰσθήματα. Περιμένω νὰ μὲ ἐκτιμήσουν

μόνοι των, (καὶ ἔγινε πολλάκις, ἀλλὰ αἱ ἐλπίδες μου διεψεύσθησαν ἴσας φορὰς) καί, εἰ δυνατόν, νὰ μοῦ ἀνοίξουν πρῶτοι ὁμιλίαν.

Ἀλλ'—εὐτυχῶς ἢ δυστυχῶς—ἐσυνήθησα νὰ εἶμαι αὐτάρκης· δὲν ἔχω φίλους; Δὲν πειράζει· ἡ ἐξοχὴ δὲν μοῦ ἀρνεῖται τὴν φιλίαν της. Ἐως ὅτου εὔρω τοιούτους, πὺν ν' ἀντιλαμβάνονται τί θέλω. τί αἰσθάνομαι, νὰ μὴ ἔχουν μόνον τὰς ἀπαιτήσεις των, νὰ ἐξέλθω ὅποτε θέλουν αὐτοί, νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ ἀφῆνων τὰς ἐργασίας μου, κ.λ.π. κ.λ.π. δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω ὅτι φίλοι δὲν ὑπάρχουν. Δὲν ὑπονοῶ ὑμᾶς μετὰ αὐτῶν ἀπεναντίας σὰς εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν συμπάθειαν, καὶ πιστεύω νὰ πραγματοποιηθῇ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θεωρῶ ἀδύνατον, καὶ τοῦ ὁποῖου θεωρῇτε βεβήλωσιν τὴν συνην ἐπανάληψιν πρὸς ἀ λ α ζ ὁ ν α ς, π ο ὺ σ ᾶ ς π ε ρ ι π α ί ζ ο υ ν.

Ἐως ἐδῶ φθάνει ἡ ἀπολογία μου. Συντεταγμένη ἀπλῶς καὶ οὐχὶ σοφιστικῶς σὰς ἀφῆνει νὰ ἐκτιμήσετε τὴν ἀλήθειάν της. Ἐν τέλει σὰς παριπέμπω πάλιν νὰ διαβάσητε τὸ γράμμα μου (τὸ προηγούμενο, ἐνοεῖται) μὲ τὰς νέας αὐτὰς φάσεις πὺν σήμερα σὰς παρουσιάζονται καὶ θὰ ἰδῇτε ὅτι εἶχατε ἄδικον νὰ μὲ κατηγορήσετε τόσο πικρῶς.

*

Ἀποφεύγετε ἐντελῶς νὰ μοῦ γράψητε περὶ τῶν ἰδεῶν σας διὰ τὴν πολιτικὴν κατὰστασιν ἂν καὶ μοῦ τὸ εἶχατε ὑποσχεθῇ· φοβῆσθε μὴπως ἔχομεν ἀντιθέτους πολιτικὰς ἰδέας; Ἀλλ' ἀκριβῶς αὐτὸ σημαίνει φίλος. Τὸ πᾶμε ὅπου θέλεις ἐσύ, βέβαια, ἔτσι θέλω κι' ἐγώ, κ.λ.π. δὲν εἶναι φιλία μοῦ φαίνεται. Σχετικῶς μ' αὐτὰ θὰ σὰς ἐρωτήσω ἂν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Τοῦρκος Πρόξενος τῶν Ἰωαννίνων ἀπήτησεν ὅπως κατὰ τὸν ἐορτασμὸν τῆς Ἑθνικῆς Ἑορτῆς μὴ ἀναρτηθῶσιν Ἑλληνικαὶ σημαῖαι. Ξεύρετε διαδίδονται τέτοια πολλὰ ἐδῶ κάτω.

Γνωρίζετε μαθητὴν τινα Ἀλεξ. Σουλιώτην φοιτῶντα εἰς τὸ ἐκεῖ Οἰκοτροφεῖον; Ἐχει ἔλθει ἀπὸ τὸ Λαύρειον πρὸ καιροῦ—τὸν Ὀκτώμβριον τοῦ 1912—καὶ ἴσως πηγαίνει εἰς τὴν β' τάξιν τοῦ Γυμνα-

Δὲν γνωρίζω ὅμως καλὰ ἂν ἔρχεται ἐκεῖ ἢ καὶ ἂν ζῇ ἀκόμη διότι ἀπὸ τότε ποὺ ἦλθε δὲν ἔχω λάβει γράμμα του. Βλέπετε, ἀγαπητέ μου, ὅτι καὶ ἄλλοι φίλοι καθυστεροῦν, καὶ ὁλόκληρα ἔτη μάλιστα.

Μοῦ προτείνετε ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἀνταπόδοση πάλιν Μ. Μυστικῶν καὶ σᾶς ἔστειλα τετράδιον, διὰ τὸ Πειρακτήριον διευθυνόμενον· δι' αὐτὸ ἠρώτησα ἂν ἔχητε τὸ ἴδιον ψευδώνυμον, ἐπειδὴ μοῦ ἐφάνη παράξενον τὸ νὰ περιμένετε νὰ διαβάσῃτε ἄλλας ιδέας καὶ ἄλλας ἀπαντήσεις, τόσον ταχυτάτην δηλαδὴ μεταβολὴν τῆς ψυχῆς μου καὶ τῶν αἰσθημάτων μου.

Ἄν καὶ δὲν διαφιλονικῶ τίτλον μάντεως, μοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι θὰ ἠθέλατε νὰ ἰδῇτε μόνον τὴν ἀπάντησίν μου ἐπὶ τῆς ἐρωτήσεως περὶ εἰλικρινῶν φίλων.

Δὲν σᾶς ἠὲ χαρίστησα φίλε μου. Βλέπετε ὅτι ἀπαντῶ πάλι τὰ ἴδια, ἂν καὶ σᾶς ἐγνώρισα, ἂν καὶ σᾶς ἐξετίμησα. Ἀλλὰ τὰ τετράδια αὐτὰ αἱ ἀπαντήσεις δηλ. 25 τετραδίων ἦσαν στερεότυποι. Πρὸ καιροῦ καὶ πεισθῆτε ὅτι ἐλυπήθηκα πολὺ ποὺ δὲν ἄλλαξα τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν νὰ συμφωνήσῃ πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλήθεια ἂν δὲν ὑπῆρχε ἔπρεπε πρὸς ἐσᾶς, ἐξ ἄβροσύνης, τοῦλάχιστον, νὰ μὴ γράψω ὅτι ἔγραψα ἀφοῦ τὸ ἐγνώριζα πὼς θὰ σᾶς πικράνω. Εὐτυχῶς ἡ δέσμη τῶν στερεοτύπων ἀπαντήσεων ἐξηντλήθη, ἀλλ' αἱ ιδέαι μου δὲν ἐμποδίζονται νὰ μένουν στερεότυποι, ἐκτὸς τῆς ἐν λόγῳ — πρὶν νὰ συντρέξουν μεγάλα γεγονότα, ἀνατρέποντα τὰς σταχυολογηθείσας γνώμας καὶ τὰ ἐξαχθέντα ἐκ προσώπων, πεποιθήσεων καὶ πραγμάτων συμπεράσματα ὅπως τὸ σημερινόν.

Ἄν θέλετε, σᾶς γράφω τὴν ἀπάντησίν μου, ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐρωτήσεως εἰς τὸ ἐπόμενον.

Διὰ τί δὲν μοῦ γράφετε τὴν συνέχειαν τοῦ ποιήματός σας : Γ ε μ ί ζ ε ι ἡ φ ύ σ ι ς - μ υ ρ ω δ ι ᾶ, κλπ. ;

Γιατί δὲν στέλνετε εἰς τὴν «Διάπλασιν» ἔργα σας, ἀφοῦ γράφετε τόσο ὥρσια — κρίνω ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς σας — καὶ εἰς τόσα Περιοδικά ;

Ὅσον διὰ τὸ περιοδικὸν ποὺ ζεитеτε τὴν συμβουλὴν μου ἢ γνώμη μου εἶναι νὰ περιμένετε. Παιδικὸν τοιοῦτον δὲν ὑπάρχει ἄλλο, ἐκτὸς τῆς «Διαπλάσεως» καὶ τοῦ «Φάρου». Εὐτυχῶς ὁ «Παιδικὸς Ἀστήρ» θὰ ξαναβγῇ τὸν Ἰούνιον, εἰς τεύχη ἐκ 32 σελίδων, κατὰ δεκαπενθήμερον ἢ δεκαήμερον, σχήματος μικροῦ, ὅπως τῶν «Πολεμικῶν τομιδίων» τῆς «Ἀκροπόλεως» ἐζητήθη δὲ ἡ συνεργασία μου, τὴν ὅποιαν θὰ ἐκτιμήσητε ὅχι ὡς φίλος, ἀλλὰ ὡς αὐστηρὸς κριτικὸς καὶ μόνον.

Περὶ κριτικοπούλας γνωρίζω, ὅτι, ἂν καὶ προεβιβάσθη ἐπιζητεῖ ἄλλοῦ τὰς φιλολογικὰς δάφνας. Εἰς τὸν Οἰκογενειακὸν Ἀστέρα, τὸ γνωστὸν Περιοδικὸν κατῆλθεν (ἢ ἀνῆλθεν ;) καὶ ἐδημοσίευσεν ποιήμα· Ὁ συγκρατητῆς δὲ τούτου, ἡ ψυχὴ του, Θάνος, Ἀλκῆς Μηλιδῶνῆς, γράφων νέον διήγημα ἐν αὐτῷ, ἐκ τῶν ὑπερπληθῶν ρομαντικῶν, τὸ ἀφιερώνει εἰς αὐτήν. Πρὸς ἀντιπαραβολήν, οὕτως εἰπεῖν, ὁ φίλος μου Ἑλίας Γλάρος ἢ Τρελλὸς Ἀγὰς (δὲν ξεύρω πὼς θὰ τὸ διευθετήσῃ) θὰ στείλῃ μερικά του ποιήματα, ἂν καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ σᾶς τὸ γράψω διότι εἶναι ἰδιαιτέρον του μυστικόν, ἀλλὰ στηρίζομαι ἐπὶ τῆς φιλίας τὴν ὅποιαν θεωρῶ ἀμείωτον ἐγώ. Τί ἐγράψατε περὶ ἐμοῦ ἂν ἐπιτρέπεται — εἰς τὸν κ. Π ;

Σᾶς φιλῶ φιλικώτατα

Ὁ Φίλος σας

Τ. ΑΓΡΑΣ

«Καλὸ Πάσχα. Συγκρούω μαζί σας τὸ κόκκινον αὐγὸ καὶ εὐχόμαι, μαζί σας, ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος μας».

Τ.Α.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗ

ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ

Ὁ Χρόνος μὲ τὴ Φύσιν τεχνουργοί,
ἀξίνα ἀρχαιολόγου ἢ Φαντασία,
κι' ἔλαμψε μέγα τὸ Ἀμφιθέατρο,
ποὺ δὲν ἐδόξασε ἡ Ἱστορία.
Τὸ λάξενσαν χυτὲς βουνοπλαγιές
ποὺ μισογύρα ζώνουν τὸ χωριό μου
—ἀπὸ πανάρχαια χρόνια—
κι' ἔμενε θησαυρὸς βουβὸς αἰώνια
σὲ πολιτεῖες σοφές.
Πάγκαλλη ἀψίδα τοῦ ὁ οὐρανὸς
—γαλάζιος, ρόδινος, ξανθὸς—
κυκλώπειοι Θρόνοι οἱ βράχοι
καὶ σκηνικά,
τὰ δειλινὰ καὶ τ' αὐγινά,
οἱ δάφνες κι' ἡ ἐκκλησιὰ στὴ ράχη.
Φτωχοὶ καὶ ταπεινοὶ τοῦ θεατὸς
βοσκοπούλα, σποριάδες, δουλευτάδες
καὶ κόρες λυγερὲς καὶ ποθητές.

*

Οἱ παραστάσεις —ἔργα τῆς Χαράς—
βαφτίσια, γάμοι, πανηγύρια,
καὶ «κορυφαῖος τοῦ χοροῦ» φουστανελλᾶς
μὲ δυὸ σιὸ χέρι τοῦ ποτήρια.
Διθύραμβος προγονικὸς
ἢ Καραγκούνα,
ἢ Σαμαρίνα.
Χιτῶνες, σειόνται τὰ σιγκοῦνα
κι' ἀνάβει βακχικὸς χορὸς
μὲ νταῖρέδες καὶ κλαρίνα.

*

Ἡ ὦρα ἀλλάζει σκηνικά,

δείλι μὲ πορφυρένιον ἥλιο,
 φλογέρα πὺν λαλεῖ γλυκὰ
 κι' ἔργο τοῦ Πόθου, τὸ Εἰδύλλιο.
 Ἡ βοσκοπούλα ἡ ξωτικιά
 νάτη στὴ σιράτα —πανωραία—
 πηδάει ὁ νιδὸς ἀπ' τὴ συκιὰ
 κι' ἡ νύχτα ἀπλώνει σὰν ἀδλαῖα . . .

*

Καὶ στ' ἀμφιθέατρο τοῦ χωριοῦ
 μιὰ μέρα τοῦ Ἀλωνάρη
 μὲ «Χορηγὸν» τὸν Ἄρη
 τὸ πρῶτο ἐπαίχτη δράμα
 «Ὑποκριτὲς» τοῦ Γκαῖτε γόννοι
 (τίμησαν τὸ χωριὸ τί θάμα!)
 καὶ τριλογία τὸ ἔργο του,
 «Φόνοι»
 «Φωτιά»
 καὶ «κλάμα» . . .

ΓΙΩΡΓΟΣ Ι. ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

★

Λέν οἱ χυδαῖοι καὶ σὺ τὸ ξαναλὲς
 πὼς τάχα οἱ ποιητὲς εἶνε τρελλοὶ
 ξέρεις γιατί ; πραγματικά ! οἱ πολλοὶ
 νομίζουν τοὺς τρελλοὺς γιὰ ποιητὲς.
 Massimo Spiritini

*

Κάποιος ποιητὴς κατάφερε ἓνα σπάνιο

[πρᾶγμα : (Ἀπόδοσις Δ. Σαλαμάγκα)

Filipo Pananti

μὲ τὴ σακκούλα στὴν πατρίδα του γυρίζει
 ἀπὸ λεφτὰ γεμάτη ξέχειλα. Τί θαῦμα !
 Καὶ τοῦειπε ἓνας πὺν τὴ ζωὴ καλὰ
 [γνωρίζει :
 —Νὰ φκειάσης πὼς κατάφερες λεφτὰ
 [στὴ γῆς :
 ἡ κλέφτης εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι ποιητὴς.

ΠΑΙΔΕΙΑ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΙΤΣΑΡΑ, 'Εκπαιδευτικού

ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

— Τί τὰ θέλετε, τί τὰ γυρεύετε . . .
'Η Παιδεία μας ξεχαρβάλωσε . . . Καὶ ὅσο πάει, πρὸς τὸ γκρεμὸ τραβάει . . .
"Ἐχετε καταλάβει, Κύριοι, πού πᾶμε ; Κατόπιν, παραπονεῖται ὁ λαός, γιατί οἱ παπᾶδες εἶναι ἀμόρφωτοι... Τραγική τῆς τύχης εἰρωνεία !... "Ἐλεγε ἕνας ἱερωμένος σὲ κάποιον κύκλο διανοουμένων, πού, ὅπως καταλαβαίνετε, ἔκαναν φιλολογία γύρω ἀπὸ τὴν ἠθική καὶ Πολιτιστική κατάντια τοῦ τόπου μας.

— "Ἐχετε δίκιο, Πάτερ, εἶπε ὁ παρενρισκόμενος ἀγρονόμος τῆς περιφερείας... Ἡ ἀγραμματοσύνη ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς ἀγοφύλακες καὶ φθάνει ὡς καὶ τοὺς παπᾶδες. Καὶ ὑπεύθυνος ;

— Ὑπεύθυνος ; Ἐγὼ ὁ δικαστικός, ἐσὺ ὁ ἀγρονόμος, ὁ κ. Νομάρχης, ὁ Σεβασμιώτατος, τὸ Κράτος . . . Εἶπε καὶ ἕνας παρενρισκόμενος δικαστικός, συνεχίζοντας : Καὶ σὲ ὅλα Κύριοι, φταίει ἡ Πολιτική... Μάλιστα ἡ Πολιτική τῆς κομματικῆς συνδιαλλαγῆς, τοῦ ρουσφετολογίου καὶ τῆς ἀνηθικότητος... Ναί ! Δώδεκα ὀλόκληρα χρόνια τώρα, ἀφῆνω πρὸ τοῦ πολέμου, μαζί μὲ τὰ ἄλλα καὶ ἡ Παιδεία μας ἔγινε δοῦλα τῆς Πολιτικῆς... Φθάνει πού δὲν ἔχομε δυσκάλους, φθάνει πού δὲν ἔχομε σχολεῖα καὶ διδασκαλικά μέσα, φθάνει πού δὲν ἔχομε τοὺς καταλλήλους ἀνθρώπους στὴν ἡγεσία τῆς Παιδείας, ἔχομε ἀπὸ πάνω τὴν Πολιτική μὲ τοὺς βουλευτὰς καὶ τοὺς κομματάρχες... Γι' αὐτό, πάτερ, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ διαφωνήσω μὲ τὴν ἀποψή σας. Τί νὰ σοῦ κάμῃ ἡ Παιδεία, ἡ ἀγωγή, ὁ δάσκαλος, ὁ λαός ; Ποιὰ προσωπικότητα ἐκτιμᾶται σήμερα ; Ποιὸς δάσκαλος εἶναι ἄξιος τοῦ ὀνόματός του ; Ἐκεῖνος πού θὰ ὑποδειχθῇ ἀπὸ τὸν κ.

βουλευτῇ... «Ὁ εὐνοούμενος» καὶ ὁ «ἡμέτερος»... Ἐκεῖνος πού συγκεντρώνει τοὺς πῖο πολλοὺς ψηφοφόρους... Καί, δὲν ἔχει καμμιά σημασία, ἂν ὁ ἄλλος ἔδωσε τὸ αἷμα του γιὰ τὴν Πατρίδα, στὸν ἀγῶνα ἐναντίον ξένων καὶ ντόπιων ἐχθρῶν... Δὲν ἔχει καμμιά σημασία, ἂν εἶναι ὁ ἄριστος δάσκαλος, ὁ πραγματικὸς σκαπανεὺς τῆς Ἑθνικῆς μας Παιδείας.

— "Ἐ, ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του, εἶπε ὁ ὑποψήφιος Ἐπίσκοπος. Ἐχετε μεγάλο δίκιο... Ὁ Διδάσκαλος τῆς Ἀλήθειας καὶ τῆς Ζωῆς, ἃς βοηθήσῃ καὶ ἃς φωτίσῃ τὴν ἡγεσία τοῦ ἔθνους μας...

Κι ἀλήθεια !

Παιδεία — Πολιτική ! . . Δάσκαλος — Βουλευτῆς ! . . Λαὸς — Κοματάρχης ! . . .

Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ λεξιγραφικὴ ἀναπαράσταση ἢ κατὰ μαθηματικὸν ὀρισμὸν οἱ τετμημένες καὶ συντεταγμένες τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος καὶ γενικὰ τῆς ἀνθρωπότητος, ὕστερα ἀπὸ τὸν τελευταῖο παγκόσμιον πόλεμο.

Καμμιά κοινωνία στὸ σύνολό της δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀνθρωπισμὸ, «μορφή», ἂν τὰ ἄτομα πού τὴν ἀποτελοῦν δὲν εἶναι ἀνθρωποι. Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας ἤξεραν καλὰ πόσο δύσκολο εἶναι, τὸ νὰ εἶναι κανένας ἀνθρώπος καὶ γι' αὐτὸ ἔλεγαν : «Ὡς χαρίεν ἔστ' ἀνθρώπος, ὅταν ἀνθρώπος ᾖ». Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ ὁ λόγος πού ὁ Διογένης πῆρε τὸ λυχνάρι γιὰ νὰ βρῇ «ἀνθρώπο» ! Ἡ σημερινὴ ὅμως Μάρθα — ἡ Πολιτικὴ — ἡ «τυρβάζουσα περὶ πολλά», λησμονεῖ — κατὰ τὴν ρῆσιν τοῦ Θεανθρώπου — «τὴν ἀγαθὴν μερίδα» καὶ προπαντὸς ὅτι «περὶ ἐνὸς ἔστι χρεῖα». Καὶ ὕστερα ; Στὸ εἰδώλιον τοῦ κατηγορημένου : Παιδεία — Ἀγωγή — Δάσκαλος... Ἀνα-

γνωρίζεται βέβαια, ότι η Παιδεία είναι ὁ σκελετὸς καὶ οἱ πνεύμονες τοῦ Ἔθνους, ὅτι ὁ Δάσκαλος εἶναι ὁ λαοπαιδευτὴς καὶ ἀναμορφωτὴς, ὅτι ἡ Ἀγωγή εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἀλλὰ ... ἡ ζωὴ ἔστι εἶναι... Ναί, ἀλλὰ «τὸ παρελθὸν εἶναι φορεὺς καὶ διδάσκαλος τοῦ μέλλοντος», ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι. Τί μᾶς διδάσκει ἡ Ἱστορία τοῦ Ἔθνους μας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος γενικά;

Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης πεθαίνει γιὰ νὰ ζήσῃ. Ὁ ἀνηφορικὸς, δύσβατος καὶ ἀγκυθοσπαρμένος δρόμος πρὸς τὸ Γολγοθᾶ καὶ τὸ δρᾶμα τοῦ Γολγοθᾶ μᾶς ἔδειξαν καὶ τὴν τροχιά τῆς ζωῆς ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναι τῆς Ἰδέας «ἀνθρώπος». Οἱ Ἰδέες ζοῦν καὶ ὑλοποιοῦνται σὲ ὁρατὰς πραγματικότητες, ἀφοῦ ἀνέκαθεν ποτίζονται μὲ ἀνθρώπινο αἷμα. Στὴν πνευματικὴ ὑφὴ τῆς ζωῆς προβάλλει ἡ ἀγωγή ὡς σκόπιμος ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς ἀνεξελίχτου φύσεως τοῦ τροφίμου, ὡς μορφωτικὴ λειτουργία τῆς ζωῆς, ὡς κεντρικὴ καὶ δεσπόζουσα λειτουργία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ὡς τὸ νόημα καὶ ἡ οὐσία τῆς Πολιτείας κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὡς «Θεόσδοτος». Καὶ ὅμως!... Ἐνίστε γίνεται δοῦλα τῆς πολιτικῆς, ἐνῶ εἶναι φορεὺς καὶ πραγματοποιοῦς τῆς ἐλευθερίας. Γνωστὸν εἶναι τὸ τοῦ ποιητοῦ: «Παιδείας ἄμοιρος λαὸς καὶ ἐλεύθερος δουλοῦται, λαὸς δὲ δοῦλος παιδευθεὶς ἀφ' ἑαυτοῦ λυτροῦται». Στὴν ἐποχὴν μας τὸ μόνο παρήγορο εἶναι, ὅτι παράλληλα, πρὸς τὴ ζωὴ καὶ περιπετειώδη πολυκύμαντη πολιτικὴ ἀνησυχία, παρατηρεῖται καὶ ἡ ἀνησυχία τῆς Παιδαγωγικῆς Ἰδέας. Ὁ διακεκριμένος ἠθικολόγος καὶ Παιδαγωγὸς Κάντ διέβλεπε στὴν ἐποχὴν μας μιὰ αποφασιστικὴ στροφὴ τοῦ πολιτισμοῦ κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὸ παιδί. Ὁ Förster παρέβλεψε καὶ τὶς ἐφευρέσεις καὶ τοὺς παγκοσμίους πολέμους τοῦ 20οῦ αἰῶνος καὶ ὠνόμασε αὐτὸν «Παιδαγωγικὸν αἰῶνα». Καὶ ὅμως, οἱ ὠδῖνες καὶ ἡ δυστοκία τῆς μεγάλης Παιδαγωγικῆς Ἰδέας ἐξακολουθοῦν καὶ Κύριος οἶδε πότε θὰ δικαιωθοῦν οἱ ἐλπίδες τοῦ κόσμου.

Γιατί, καὶ ἡ «Κοπερνίκειος» παιδοκεντρικὴ μεθοδικὴ ἀρχὴ τῆς Ἐμπειρικῆς Παι-

δαγωγικῆς «Von Kinde aus», καὶ τὸ «Σχολεῖον Ἑργασίας», καὶ ἡ τελευταία Πολιτιστικὴ Παιδαγωγικὴ «Kulturpädagogik» τοῦ Spranger, ἡ ὁποία παρουσιάσθηκε, ὡς σανίδα σωτηρίας καὶ προσγειώθηκε στὸν ἀσφαλῆ ἀερολιμένα τῆς πραγματικότητος τοῦ συνόλου τῶν Ἀξιών τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ ἐξορμήσῃ ἀπὸ αὐτὸν πρὸς νέες ἀπογειώσεις, μᾶλλον θετικές, δὲν παρουσίασαν ἀκόμα ἓνα παιδαγωγικὸ οἰκοδόμημα. Καὶ τοῦτο, γιὰ τὴ Παιδαγωγικὴ συνεξελεύσεται, ὅπως καὶ τὸ Δίκαιο, μὲ τὴ ζωὴ. Ἀπὸ αὐτὸ φαίνεται πόσο ἐπιδρᾷ ἡ Πολιτεία καὶ οἱ ἄρχοντες ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν πολιτῶν, τὴν ὁποίαν ἐπίδρασιν εἶχε ὑπ' ὄψιν του καὶ ἐδίδασκεν καὶ ὁ Πλάτων: «Ὅπου ἄρχοντες ἀναισχυνοῦσιν ἐκεῖ καὶ τοὺς νέους ἀναιδεστάτους εἰκὸς εἶναι».

Ἀγωγή, Ἐξέλιξη καὶ Πολιτισμὸς εἶναι συστατικὲς λειτουργίες τῆς Ζωῆς καὶ ἀλληλένδετες. Ἡ ἀγωγή χωρὶς κοινωνικὴ ζωὴ, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Ὁ Πολιτισμὸς πάλι χωρὶς τὴν ἐξέλιξη καὶ τὴν ἀγωγή δὲν προάγεται. Γι' αὐτό, ὅταν τὸ ἔθνος ἐξοκεῖλη, πρὸς τὴν ἀγωγή στρέφεται καὶ σ' αὐτὴ ἀναθέτει τὶς ὑστάτες ἐλπίδες. Καὶ ἔτσι διαπιστώνεται πράγματι ἡ μεγάλη ἀλήθεια τοῦ Kant: «Ὅπισθεν τῆς ἀγωγῆς κρύπτεται πάντοτε τὸ μέγα μυστικὸν τῆς τελειοποιήσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως». Μὲ τὴ διαφορὰ μόνο, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ἀγωγῆς δὲν εἶναι ἀτομικόν, ἀλλὰ γενικόν. Ἡ λύση του δὲν ἐναποτίθεται μόνο στὸ Σχολεῖο, ἀλλὰ στὴν ὁργάνωση καὶ τὸν συντονισμό ὅλων τῶν ἐντεταλμένων βασικῶν παραγόντων: Οἰκογένεια, Σχολεῖο, Κοινωνία, Πολιτεία, Ἐκκλησία, μὲ ἐνότητα τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Εἶδους, μὲ σταθερὴν ἐκπαιδευτικὴν πολιτικὴν καὶ ποτὲ ἡ ἀγωγή νὰ μὴ γίνεται δοῦλα τῆς ἐκάστοτε πολιτικῆς, ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ νὰ γίνεται βοηθὸς τῆς ἀγωγῆς.

Ὁ ἐλεύθερος καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος πλάθεται, μόνο πέρα ἀπὸ κάθε πολιτικὴν. Καὶ τότε μόνο οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ πλαστοῦν ἐλεύθεροι καὶ ἀληθινοί, εἶναι προωρισμένοι νὰ βροῦν καὶ μὲς στὴν πολιτεία

τὸ σωστὸ δρόμο τῆς πολιτικῆς *. Γιατὶ κατὰ τὸν Πλάτωνα «πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη ἀρετῆς πανουργία φαίνεται». «Ὁ δὲ κάτοχος Παιδείας ἀνευ νόμου καὶ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁ χεῖριστος ἐστὶ πάντων, χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὄπλα», λέγει ὁ Ἀριστοτέλης. Καὶ ἔτσι, δυστυχῶς, ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς κατάντησε ἰντελεκτουαλιστικός, μονόπλευρος. Ἡ ψυχρὴ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ἡ γνώση ἴσχυσαν ὥς ἡ ὑψίστη διαπίστωση τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως καὶ γενικῶς τῆς ζωῆς! Τί εἰρωνεῖα τῆς τύχης!... Καὶ τὸ χεῖριστον, ὅτι ἔγινε ἐκμετάλλευση τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως γιὰ τὴν αὔξηση τῶν φθοροποιῶν καὶ ἐξοντωτικῶν μέσων τῆς ζωῆς! Καὶ νὰ πῶς, ὁ ἴδιος ὁ πολιτισμὸς «σκότωσε» τὸ νόημα τῆς ζωῆς! Καὶ τότε ποῦ φθάνομε; Νά! Τὰ πολιτικὰ καὶ ἠθικὰ φρονήματα τῶν περισσοτέρων νὰ σχηματίζονται βάσει τῶν αἰσθημάτων των καὶ ὄχι τῆς λογικῆς των. Ἡ πολιτικὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι τέχνη τῶν συμβιβασμῶν, ὄχι, ἀλλὰ τέχνη τῶν πρακτικῶν λύσεων στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἐθνικῶν ιδεωδῶν **. Δὲν πρέπει νὰ εἶναι μιὰ διηνεκὴς ἀλλοίωση—κατὰ Γάλλον πολιτικόν— πού νὰ ἔχη ὥς σκοπὸ τὸ κέρδος τῶν στιγμῶν, στὸν ὁποῖο σκοπὸ, τότε ἀκριβῶς βρίσκεται κοντύτερα, ὅταν ἔχη ἀτομακρυνθῇ ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ὑπάρχη στὴν πολιτικὴ εἰλικρίνεια καὶ ἐντιμότητα πού, κατὰ τὸν Ἑμερσων, τότε μοιᾶζει μὲ φοβερὸ καλοακονισμένο καὶ ἀστραφτερὸ γιαταγάρι, πού ἅμα τὸ ἐπιδείξης στὸν ἀντίπαλο, ὀρισμένως θὰ τρομάξη καὶ θὰ ὑποχωρήσῃ. Τότε, ὅπως ἀκριβῶς τὴ νοιώθωμε σήμερα καὶ περιμένωμε κατὰ τὸν Εὐριπίδη «Ὁς δ' εὐγλωσσία νικᾷ, σοφὸς μὲν, ἀλλ' ἐγὼ τὰ πράγματα κρείττω νομίζω τῶν λόγων ἀεὶ ποτέ» ***, ἡ Παιδεία θὰ σταθῇ ὁ ἄγγελος πού θὰ δείξῃ τὸ δρόμο τῆς ἐθνικῆς μας ἀνατάσεως καὶ εὐημερίας. Τότε ἡ πατροπαράδοτος ἑλληνικὴ παιδεία θὰ ἀποδώσῃ καὶ πάλι, μὲ τὴν

ἀρωγὴ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἐντίμου πολιτικῆς, τοὺς κλασσικοὺς καρπούς καὶ θὰ δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ ὡς ἐπ' ὁδὸς ἡ ἀλήθεια: «Εὐδαιμονεῖ μὲν ὁ λαὸς τοῦ ὁποῖου τὰ μέλη εἶναι μορφωμένα καὶ ἀνεπτυγμένα, κακοδαιμονεῖ δὲ ὅταν τὰ μέλη του εἶναι ἀμαθῆ καὶ ἄξεστα».

Ἄλλως τε αὐτὸ ἦταν τὸ μέγα Πλατωνικὸ πρόβλημα, πρόβλημα ἠθικοπαιδαγωγικό, τοῦ ὁποῖου τὴ λύση ἐπιχείρησε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὁ εὐγενὲς καὶ ὑπέροχος ἐκεῖνος νοῦς καὶ μὲ τὴν ἴδρυση τῆς περιφήμου Ἀκαδημίας του γιὰ τὴ μόρφωση ἀξίων καὶ εἰδικῶν πολιτικῶν ἡγετῶν καὶ ἠθικὴν ὑστερα δι' αὐτῶν διαπαιδαγώγηση τοῦ λαοῦ. Στὴ λύση αὕτη πρόσθεσε καὶ ὁ μαθητὴς του Ἀριστοτέλης κατόπιν, ὁ ὁποῖος ὑπελόγιαε τὴ δύναμη τοῦ ἔθνους, τὴν ἀνάγκη τοῦ ἐθισμοῦ ἱστορικῆς ψυχικῆς κλίσεως. Ἐτσι ἀκριβῶς καὶ ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ βουλευτὴς καὶ ὁ κάθε ἐθνικὸς ἐργάτης θὰ βρῇ τὸν ἑαυτόν του. Τότε θὰ ἀνακαλύψῃ γιὰτὶ πλάστηκε καὶ θὰ γνωρίσῃ τὸν προορισμὸ του καὶ τὸν ἐπαγγελματικὸ του προσανατολισμό. Γιατί, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ μεγάλου Ἀμερικανοῦ Παιδαγωγοῦ Dewey: «Τίποτε δὲν εἶναι τραγικώτερον εἰς τὸν κόσμον δι' ἓν ἄτομον ἢ τὸ νὰ μὴ εὐτυχῇ νὰ ἀνακαλύψῃ διὰ ποίαν ἐργασίαν ἢ ἐπάγγελμα ἐπλάσθη ἱκανὸν εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν κλπ.». Ἐτσι ὁ δάσκαλος θὰ αἰσθανθῇ ὡς ἐσωτερικὴν «κλῆσιν», ὡς ἀποστολήν, ὡς ἀποσκοπὸν πού τοῦ ἀνετέθη ἀπὸ ἀνωτέρα Δύναμη καὶ ὅτι «ἐκλήθη νὰ διακονήσῃ καὶ ὄχι νὰ διακονηθῇ» καὶ νὰ γίνῃ πραγμᾶτικὸς συνεχιστὴς τοῦ Δημοκρατοῦ. Τότε γίνεται αἰχμάλωτος καὶ ὁ δάσκαλος καὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ δικαστικὸς καὶ ὁ ἀγρονόμος καὶ ὁ κάθε εἰδικὸς στὴν ὑπηρεσία τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, στὴν πραγμάτωση τῶν σκοπῶν καὶ ιδεωδῶν τῆς Λαϊκῆς Ὀλότητος. Τότε εἶναι προσωπικότης! Εἶναι Αὐτοδιαμόρφωσις, Αὐτοδημιουργία. Γιατί, «τῆς παιδείσεως τῆς ψυχῆς οὔτε ἀνθρώποις οὔτε θεοῖς τῇ ἀληθείᾳ τιμιώτερον, οὔτε ἔστιν, οὔτε ποτὲ ἔσται» λέγει ὁ Πλάτων (Φαῖδρος).

Ἡ Πολιτικὴ καὶ ἡ Παιδαγωγικὴ πρέ-

* Βλέπε Ν. Ἑστία 1948 σ. 149. Παν. Κα-
νελλοπούλου.

** Ἑλ. Δημ. 1948. 13 σ. 52. Σπύρος Μελάς.

***Βλέπε Στοβ. Β' 15. 12.

πει να είναι όμορριζες, όμοσπονδες, όμοταγείς και άλληλέγγυες. Η Πολιτική της έντιμότητος και της Ήθικης, που έχει χαρακτηρισθή ως έφηρμοσμένη Ήθική, ως έφηρμοσμένη φιλοσοφία, που έχει συνείδηση του ανωτέρου ήθικοπαιδαγωγικού περιεχομένου της*. Και ποιο πρέπει να είναι το ξεκίνημά της;

Οι Έλληνες, όχι μόνο δεν επιτρέπεται, αλλά δεν έχουν και καμιά ανάγκη να καταφεύγουν και να ζητούν μαθήματα Πολιτικής άρετης και Κοινωνικής ιδίως συγκροτήσεως, ή διδάγματα περί Ήθικης και Καλού και Ωραίου από τους ξένους. Φθάνει να αντιληφθούν και να εκτιμήσουν την αξία των παραδόσεων των και της πνευματικής των κληρονομίας. Οι Έλληνες δίδαξαν την ανθρωπότητα πώς πρέπει να ζή, να σκέπτεται, αλλά και να πολιτεύεται, εάν θέλη να σταδιοδρομήσει και να προαχθῇ ως πραγματική κοινωνία ανθρώπων. Σήμερα όμως; «Θού, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου...».

Ο ελληνικός λαός, τελευταία, έδωσε διέξοδο από την τραγική κατάσταση της πολιτικής αδιαφορίας, της όποίας τους πικρούς καρπούς ποικιλοτρόπως έδοκίμασε. Ο ελληνικός λαός έδειξε εμπράκτως στους ήγέτας του, ότι ούτε παρασύρεται, ούτε άφανίζεται. Γιατί;

Διότι ο λαός αυτός υπῆρξε το κεφαλόβρυσο του ποταμού, που λέγεται πολιτισμός. Και στο πέραςμα του πανδαμάτορος χρόνου θά εξακολουθήσει και στο μέλλον να υψώνη υπερέφανος και ακατάβλητος τον αυχένα του για τή διατήρηση του αϊωνοβίου και ακαταλύτου πνεύματος, το όποϊον ούτε συλλαμβάνεται, ούτε υποτάσσεται, ούτε αποθνήσκει**.

*

Και της ελληνικής Παιδείας, ποία είναι ή όψη; Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ελληνικού έθνους είναι ή ά γ ά π η π ρ ό ς

τὴν Παιδεία*. Η ανάπτυξη της ελληνικής Έπιστήμης και του ελληνικού ανθρωπισμού είναι απόδειξη, ότι πρώτοι οι Έλληνες μεταξύ όλων των λαών δημιούργησαν τὴν Παιδεία και έγιναν οι άνεκαθεν φορείς του Παιδευτικού ιδεώδους. Η Ελλάδα σε όλη τὴν ιστορική της σταδιοδρομία έμεινε πιστή στην εκπαιδευτική παράδοση και ο ελληνικός Χριστιανισμός με επανειλημμένες αναγεννήσεις τὴ ζωογόνησε και κατὰ τὴν μεσαιωνική περίοδο και κατὰ τὴν Τουρκοκρατία.

Από της απελευθερώσεως μέχρι σήμερα ή ελληνική Παιδεία πέρασε πολλούς σταθμούς και πολυκύμαντα στάδια, χωρίς όμως να προσεγγίσει εκεί που ή ιστορική παράδοση υπαγορεύει.

Η μακροτάτη παράδοση καθόρισε σαφή εκπαιδευτικά ιδεώδη. Αυτά είναι: Ο άρχαίος ελληνικός ανθρωπισμός και το χριστιανικό θρησκευτικό ιδεώδες συνδυασμένα σε συγκεκριμένο ελληνοχριστιανικό ιδεώδες. Τὸν πυρσὸν τοῦ Ἰδεώδους αὐτοῦ διετήρησαν διά μέσου των χιλιετηρίδων οι Έλληνες εκπαιδευτικοί και περιέσωσαν ακοίμητη τὴ λαμπάδα και άνέσπερο τὸ φῶς τῆς ελληνοχριστιανικής Παιδείας με θυσίες και αίματα στο βωμό τοῦ καθήκοντος, παλαίοντες κατὰ των αντιξόων περιστάσεων*.

Η αγωνιστική των πίστη στά, πεπρωμένα της Φυλῆς, ή θερμοургὸς χριστιανική πίστη ήταν σταθερή και με τὸ περίσσειμα της καρδιάς των πάλαιψαν υπεράνθρωπα και διαρκῶς κατὰ τῆς πολιτικῆς συνδιαλλαγῆς, ή όποία εκπροσωπείται από τους εκάστοτε Κομματάρχες και τους αναρχομένους πολιτικούς. Η αϊωνόβια αὐτή πίστη, κλονίστηκε πολλές φορές και καταπολεμήθηκε και με τὰ πὸ ἀθέμιτα μέσα από τὶς «μοντέρνες κοσμοθεωρίες» και τὶς άπροσάρμοστες ιδεολογίες στὰ ελληνικά ιδεώδη. Η περίλαμπρη νίκη τοῦ 1924 ἔκαμε εὐτυχῶς τὸ έθνος μας νὰ ανανέψῃ και νὰ συνέλθῃ από τὸν κλονισμό αὐτὸ και στὸ ἔξης νὰ μὴν τίθεται ζήτημα ἔκπ...

* Βλέπε 1) Περιοδικὸν «Ακτίνες» τεύχ. 53. Ἰανουάριος 1946. 2) Περιοδικὸν «Ερμῆς», Ἀθήναι, Σεπτέμβριος 1945.

** Βλέπε Λεξικὸν Ἠλίου, Τ. Ἑλλάς, Ι. Πασσά,

* Βλέπε «Η εκπαιδευσις ἐν Ἑλλάδι». Λεξικὸν «Ἠλίου», τ. Ἑλλάς κ. Κ. Δ. Γεωργού...

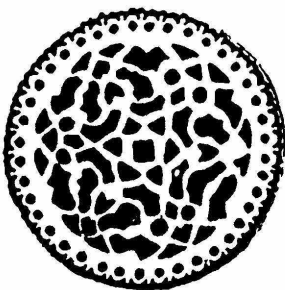
δευτικής μεταρρυθμίσεως», αλλά αναγεννήσεως τοῦ αἰωνοβίου ἐλληνικοῦ παιδευτικοῦ ιδεώδους.

Ἄλλὰ «τὸ πεπρωμένον φυγεῖν ἀδύνατον»... Ἡ Κατοχή ὕστερα, ἡ ἀνταρσία καὶ τὰ μεγάλα κενὰ τοῦ προσωπικοῦ σὲ ὅλα τὰ εἶδη τῶν σχολείων ἐπέφεραν ἀνεπανόρθωτα πλήγματα στὴν ἐκπαίδευση. Μάλιστα, ὅταν ἡ Δημοτική ἐκπαίδευση, προπαντός, λειτουργεῖ ἐλλειπῶς καὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ὅρια καθορίζουν οἱ κομματικοὶ παράγοντες, μπορούμε νὰ ὁμιλοῦμε περὶ ἱστορικῆς παραδόσεως; Μποροῦμε νὰ λεγώμεθα ἀναζητηταὶ τῆς προσωπικότητος; Ὁχι, ποτέ! Χωρὶς ἀνασυγκρότησιν τῆς ἐλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ χωρὶς νὰ χαραχθῇ ἐνιαία ἐθνικὴ Ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ, δὲν μπορεῖ νὰ γίνη λόγος περὶ προόδου καὶ Ἑθνικῆς περισυλλογῆς.

Μακάρι ἡ σημερινὴ ἐποχὴ νὰ εἶναι ἡ χαρὰν τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἐλληνι-

κῆς Παιδείας, τὴν ὁποία αὐστηρῶς ὑπαγορεύει ἡ ἱστορικὴ συνείδησις τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ Πνεύματος, τοῦ διδασκάλου τοῦ Γένους καὶ τῶν ὑπερανθρώπων ἀγώνων τοῦ Ἑθνους μας, γιὰ νὰ ἔχωμε τὸ δικαίωμα νὰ λέμε στὸν καθένα ἐπικριτὴ, ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι συνυπεύθυνος γιὰ τὴν ὁποιαδήποτε κατάντια καὶ γιὰ νὰ ἐπαναλαμβάνωμε ἐκεῖνο ποὺ οἱ ξένοι εἶπαν μὲ τὸ στόμα τοῦ Σέλλεϋ: «Ὅλοι εἴμεθα Ἕλληνες! Οἱ νόμοι μας, ἡ θρησκεία μας, αἱ τέχναι μας, ἔχουν τὰς ρίζας των εἰς τὴν Ἑλλάδα... ἡ μορφή καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἔφθασαν εἰς τὴν τελειότητά των ἐκεῖ». Ἐπίσης, νὰ μὴ σκύβωμε τὸ κεφάλι μας, ὅπουδήποτε καὶ ἂν ἀντιπροσωπεύωμε τὴν Ἑλλάδα μας, ὥσάν ἐπαῖτες, ἀλλὰ περήφανα νὰ διεκδικοῦμε τὰ ἀπαράβατα τοῦ δικαίου καὶ νὰ ἐπαναλάβωμε τὸ τοῦ Γερμανοῦ Ἑλληνιστοῦ Wilamowitz: «Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἔχει τὴν Ἡγεμονίαν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος».

I. ΚΙΤΣΑΡΑΣ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ἡ μεγάλη αὐτὴ γιορτὴ τῆς Χριστιανωσύνης, εἶναι ἡ ἐπέτειος μιᾶς ἀναμόρφωσης, τὴν ὁποία ἔφερε στοὺς θνητοὺς ἓνας Θεὸς ποὺ ἐδῶ καὶ 1952 χρόνια ἐνσαρκώθηκε Ἄνθρωπος, γιὰ νὰ ἀναπλάσῃ τὸν Κόσμον· κι ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτῇ, τὰ Χριστοῦγεννα, εἶναι ἡ γιορτὴ μιᾶς ἀναδημιουργίας. Εἶναι ἡ τρυφερότερη καὶ γλυκύτερη γιορτὴ τῆς Χριστιανωσύνης, καὶ τὸ βράδυ αὐτῆς τῆς ἐπέτειου, καθὼς οἱ καμπάνες θὰ διαλαλοῦν στὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης τὴ γέννηση ἐνὸς Μεσσία, μυριάδες μυριάδων χριστιανοὶ θὰ σκύβουν γαληνεμμένο τὸ μάτι στὴ φάτνη ποὺ ζεσταίνει ἓναν Ἄνθρωπο—Θεό, ποὺ μὲ τὴν ἀγνότητά του, μᾶς καλεῖ σὲ μιὰν ἀναμόρφωση καὶ μιὰν ἀνάπλαση τῆς ζωῆς μας. Ἄς ἀκολουθήσουμε λοιπὸν κι ἐμεῖς τὸν Ἀστέρα ποὺ θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ στὸ Σπήλαιο τῆς Γέννησής Του, γιὰ νὰ Τὸν προσκυνήσουμε εὐλαβικά.

Δ.Σ.

ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΕΞΗΓΗΣΗ...

Ἡ «Ἑπειρωτικὴ Ἑστία», βγῆκε μὲ θυσίες καὶ κόπους ὀλίγων στὴν ἀρχὴ φίλων, ποὺ ἐνοιώθαν κάποια ντροπὴ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀποτελμάτωση τῆς Ἑπείρου καὶ ἤθελαν, μὲ τὶς μικρὲς τῶν δυνάμεις, νὰ ἀναταράξουν τὰ λιμνασμένα νερά. Οὔτε τοὺς «σπουδαίους» σκόπευαν νὰ παραστήσουν ὅσοι πρωτοστάτησαν στὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ὅπως ἴσως νομίζουν μερικοί, οὔτε στὴν ἱκανοποίηση προσωπικῶν φιλοδοξιῶν ἢ στὸ ὑλικὸ κέρδος ἀπέβλεπαν. Ἦξεραν ὅτι ὁ δρόμος, ποὺ ἔπαιρναν, εἶναι στρωμένος μὲ ἀγκάθια... Μὰ αὐτὸ δὲν εἶχε σημασίαν. Ὁποῖος ξανοίγεται σὲ μιὰ τέτοια περιπέτεια, πρέπει ἀπὸ πρὶν νὰ εἶναι ψυχικὰ προετοιμασμένος καὶ γιὰ τὰ ἐμπόδια, ποὺ θὰ συναντήσῃ, καὶ γιὰ τὴν ἀθέλητη ἢ σκόπιμη παρεξήγηση τῶν προθέσεων καὶ τῶν σκοπῶν του... Γι' αὐτό, ἐνῶ μᾶς εἶναι πολὺ εὐπρόσδεκτη κάθε ἐπίκριση καλόπιστη ποὺ ἀποβλέπει στὴν ποιοτικὴ ἀνύψωση τοῦ περιοδικοῦ μας, ἔχομε τὴν ἀπόφαση νὰ μὴ δώσωμε προσοχὴ σὲ προσωπικὰς ἐπιθέσεις, ποὺ μερικοὶ «καλοπροαίρετοι» λόγιοι τοῦ τόπου μας μας δημοσιεύουν καρυκευμένες μὲ

φτηνὰ εὐφρολογήματα καὶ εἰρωνικά σχόλια... Ὁ μόνος ἀρμόδιος κριτὴς στὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἡ ἑπειρωτικὴ κοινω-νία, ποὺ εἶναι ἀρκετὰ νοήμων, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ κάμῃ τὶς ἀναγκαῖες διαπιστώσεις. Γιατὶ νὰ θυμώνουμε καὶ νὰ μαλλιοτραβιούμε; Ὁποῖος ἔχει ἐπιχειρήματα στὴ συζήτησι, δὲν καταφεύγει σὲ βρισιὰς καὶ εἰρωνεῖς... Ἐμεῖς θὰ συνεχίσωμε τὴν πορεία μας σταθεροὶ στὶς ἀρχές μας καὶ ἀντὶ νὰ κατατριβόμαστε σὲ ἀντεγκλήσεις, θὰ φροντίζουμε σὲ κάθε τεῦχος μας νὰ κάνωμε μιὰ μικρὴ προσφορὰ στὰ ἑπειρωτικὰ γράμματα. Βέβαια δὲν εἶναι εὐκόλο οὔτε κατορθωτὸ ἓνα ἐπαρχιακὸ περιοδικὸ (ὄχι στενὰ λογοτεχνικὸ) νὰ ἔχῃ πάντοτε τὴν ἀριότητα καὶ τὸν πλοῦτο, ποὺ θέλει ὁ ἀπαιτητικὸς ἀναγνώστης σήμερα. Γι' αὐτὸ ζητοῦμε τὴν ἐπιείκεια καὶ τὴ συγκατάβασή του ὅπου δὲν μπορέσαμε νὰ ἱκανοποιήσωμε τὶς ἀξιώσεις του... Ὅμως ὁ καθένας, ἀντὶ νὰ περιορίζεται σὲ αὐστηρὴ ἐπὶκριση τῶν ἀτελειῶν μας, ἂς κάμῃ κάτι πιὸ θετικό: Νὰ συνενώσῃ τὴν προσπάθειά του μὲ τὴ δική μας γιὰ τὴ βελτίωση τῆς «Ἑπειρωτ. Ἑστίας», ὥστε νὰ γίνῃ ὁ ἰδανικὸς καθρέφτης τῆς ἑπειρωτικῆς διανόησης καὶ τέχνης.

Γ.Ι.Π.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΥΤΕΤΣΗΣ

Τώρα ποὺ χάρῃ στὰ δημοσιεύματα τοῦ συνεργάτη μας Ἀλεξ. Λιβαδέα καὶ τὴν παροτρυντικὴ ἐπιστολὴ τοῦ δικηγόρου Στεφ. Μπότσιου, ἐλπίζεται νὰ ἀπλωθῇ στὸ προσκήνιο τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου, μιὰ ἀγνωστὴ μὲν σημαντικὴ ὅμως πτυχὴ τῆς νεώτερης ἱστορίας τῶν Γιαννίνων καὶ τῆς ὑπαίθρου, ἡ προαπελευθερωτικὴ περίοδος 1904-1913, μ' ἄλλα λόγια ὁ «Ἑπειρωτικὸς—ἀντίστοιχα μὲ τὸ Μακεδονικὸ—Ἀγώνας», εἶναι καιρὸς νομίζουμε νὰ γίνῃ σοβαρὴ σκέψη καὶ νὰ παρῇ γρήγορη ἀπόφασις γιὰ τὴ μεταφορὰ καὶ τὸ στήσιμο στὰ Γιάννινα τῆς προτομῆς τοῦ Ὁπλαρχηγοῦ Γιάννη Πουτέτη, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς δυναμικότερους πρωταγωνιστὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ τὸ ὄνομά του—μαζὴ καὶ μ' ἄλλα πολλὰ—γεμίζει κυριαρχικὰ ὁλόκληρὴ τὴν ἀγωνιώδη καὶ ἐνδοξο περίοδο. Ἡ προτομή, ἔργο τοῦ γλύπτου Ἀπέργη, δὲν περιμένει πα-

ρὰ μονάχα τὴν ἐδῶ μεταφορὰ τῆς· καὶ πρέπει νὰ βρεθῇ ἡ Ἀρχὴ ποὺ θὰ καταβάλῃ τὰ ἀναγκαῖα γι' αὐτὸ χρηματικὰ ποσά.
Δ.Σ.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ, ΧΡΙΣΤΟ- ΒΑΣΙΛΗΣ, ΠΕΛΛΕΡΕΝ

Ἡπειρώτης ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, ὁ δημοδιδάσκαλος Σπύρος Μουσελίμης, μὲ ἐπιστολὴ ποὺ δημοσιεύεται ἀλλοῦ, ὑπομνησκει στοὺς κατοίκους αὐτῆς τῆς πόλης καὶ γενικώτερα τῆς Ἡπείρου, κι ἓνα ἄλλο ἀκόμα ἐπιτακτικὸ τοὺς καθῆκον: Νὰ τιμῇσουν ὅπως ἔχουν ὑποχρέωση μερικὲς περασμένες πνευματικὲς μορφές, ποὺ ὅπως πολὺ χαρακτηριστικὰ μᾶς γράφει ἓνας καλὸς μᾶς φίλος καὶ συνεργάτης τῆς Η.Ε. ὁ ποιητὴς Τάκης Τσιᾶκος, εἶναι πιά οἱ πνευματικὲς ἀξίες τοῦ τόπου—καὶ τοῦ Πανελληνίου, τολμοῦμε νὰ προσθέσουμε. Τὸ καθῆκον μᾶς, εἶνε ὅχι μονάχα αὐτὸ ποὺ προτείνει ὁ Σ. Μουσελίμης: Σημαντικὴ προσφορὰ στὴν Ἡπειρο θὰ πρόσφερε ἡ Η.Ε., ἂν ἀφιέρωνε καὶ λίγες σελίδες καθέ φορά, γιὰ τὶς χαμένες αὐτὲς πνευματικὲς ἀξίες τῆς Ἡπείρου μᾶς.
Δ.Σ.

ΟΙ ΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ...

Γιὰ τὴν ἐλλειπὴ ποιότητα τῶν ἔργων, ποὺ κατὰ τὸ πλεῖστον μᾶς προσφέρει ἡ Ἑλληνικὴ Κινηματογραφία, (πρόχειρα κι ἀνούσια σενάρια, φωτογραφίες ξεθωριασμένες, ἡθοιοποὶ ἀρχάριοι κι αὐτοχειροτόνητοι, κακὴ φωνοληψία κλπ.), δὲν χρειάζεται συζήτηση. Ἐχει γίνῃ πιά κοινὴ συνείδηση, ὅτι τὸ ἑλληνικὸ κινηματογραφικὸ ἔργον, ἀκόμα κι ἐκεῖνα ποὺ εἶναι προϊόντα κάποιος σοβαρῆς προσπάθειας, δὲν ξεπερνοῦν τὰ ὅρια τοῦ μετρίου. Ἄν ὅμως οἱ ἰδιωτικοὶ ὀργανισμοὶ εἶναι ἐλεύθεροι στὰ «στούνιό» τους νὰ ἀσχημονοῦν εἰς βάρος τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, (βλεπετε, στὴν Ἑλλάδα καί ἓνας ἀρμόδιος δὲν βρίσκεται νὰ προστατεύῃ τὸ καλλιτεχνικὸ αἰσθητήριον τοῦ λαοῦ), δὲν ἐπιτίεται τὸ ἴδιον τὸ Κράτος νὰ μᾶς προσφέρῃ θεάματα ἀκαλοιοθησὰ καὶ ἄλλο πρὸςυλλα γιὰ σκοποὺς μάλιστα διδασκαλίας. Ἔχω ὅπ' ὄψιν μου μ' ἃ τέτοια μορφωτικὰ τοῖς, ποὺ θελεῖ νὰ δείξῃ τὶς ὀφελείας τοῦ θάσους καὶ τὴν ἐκμετάλλευσή τοῦ δαυτικοῦ μᾶς πλούτου. Τὸ ἔργον προβλήθηκε οὕτως τὶς μέρες στὸ κινηματοθέατρο «Ὀρφεύς» τῆς πόλης μᾶς γιὰ τοὺς μαθητὰς (ὅχι δωρεὰν βέβαια, ἀλλὰ μὲ εἰσιτήριο). Ἐἰ.. Αὐτῆς τῆς ταινίας τὸ κακὸ γύρισμα, τὸ ἀτεχνὸ πλέξιμο, ἡ γύμνια δὲν περιγράφονται. Ἐφῆνω τὴν ἀτονὴ φωνοληψία (ὁ ἐκφωνητὴς νόμιζες πὼς μιλοῦσε ἀπὸ τὸν Ἀδὴ) κι ἔρχομαι στὴ διάρθρωσιν τῶν ἐλ-

κόνων. Στὰ 2/3 σχεδὸν τῆς ταινίας δὲν ὑπῆρχε συγχρονισμὸς καὶ συμφωνία μεταξὺ τῶν «ἐκφωνμένων» τοῦ ἐκφωνητοῦ καὶ τῶν «δρωμένων» διὰ τὴν τῶν ἐμφανιζομένων σκηνῶν... Μιλεῖτε π.χ. γιὰ φυτῶρια κι ἐμεῖς βλέπαμε κούτσουρα νὰ κυλᾶνε τὸν κατήφορον... Προβλήθη ἡ ἀράγε ἡ ἴδια ταινία μὲ αὐτὰ τὰ χάλια καὶ στὴν Ἀθήνα, χωρὶς νὰ ξεσηκώσῃ τὶς κερῆδες τῶν θεατῶν κατεπάνω τῆς; Ἡ αὐτὸ τὸ φρούτιον εἶναι ἐξαγωγίμο μόνον στὴν ἐπαρχία γιὰ δεκαρολογία; Νομίζω, ὅτι πρέπει κάποια κρατικὴ ὑπηρεσία νὰ ἐπιβάλλῃ αὐστηρὸν ἔλεγχον σ' αὐτὰ τὰ κατασκευάσματα, ποὺ λανσάρονται γιὰ διδασκτικὸ σκοπὸ, χωρὶς νὰ ἱκανοποιοῦν τὶς στοιχειώδεις ἀξιώσεις τοῦ θεατοῦ... Ἀντιθέτως μάλιστα προσκαλοῦν ἐκνευρισμὸ ἢ διαχέουν τὴν ἱσρότητα μὲ τὶς χοντροκοπίες τῶν... Ὁ μορφωτικὸς κινηματογράφος παρέχει πολὺ ζωντανὰ τὶς γνώσεις καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον γίνεται πολὺτιμὸ μέσον ἀγωγῆς. Πρέπει ὅμως νὰ μὴν κακοποιῇ τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐρμηνεύῃ πιστὰ... Ἀλλιῶς γίνεται φενάκη.
Γ.Ι.Π.

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗ- ΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

Στὶς 6 αὐτοῦ τοῦ μηνῆ, τὸ ἀξιόλογο αὐτὸ Πνευματικὸ Σωματεῖο τῆς Ἀθῆνας, συμπλήρωσε δέκα χρόνια ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ πρωτοῖδρύθηκε: Σήμερα ἀριθμεῖ 4 ἐπίτιμα, 79 τακτικά καὶ 40 ἀντεπιστέλλοντα μέλη· ἔχει παραρτήματα στὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴν Κύπρο, καὶ κλιμάκια στὰ Γιάννινα, τὴν Κέρκυρα, τὸ Λονδίνο καὶ τὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἡ δράση τοῦ Συνδέσμου κατὰ τὸ δεκάχρονο αὐτὸ διάστημα, εἶναι πλούσια καὶ πολυποίκιλη. Σὲ ὅλη τὴν περίοδο τῆς Κατοχῆς, ὕλικά καὶ ἠθικά βοήθησε ἀναξιοπαθοῦντα ἢ ταλαιπωρούμενα ἀπὸ τὸ δυνάστη μέλη. Γιόρτασε παντοδαπὰς ἐπέτειους γιὰ πολλοὺς ποιητὰς καὶ πεζογράφους τῆς Ἑλλάδας· ἐκάνε σωρεῖα διαλέξεις γιὰ ἄλλους· μὲ τὸ γενικὸ τίτλον «Τὸ χωριό», ἔκανε γι' αὐτὸ καὶ τὰ ζητήματά του 24 ραδιοφωνικὲς ὁμιλίαι· προκήρυξε λογοτεχνικοὺς διαγωνισμοὺς καὶ συνέπραξε σὲ παντοδαπὰς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις, μὲ ἄλλες ὁμοειδεῖς ὁργανώσεις. Ἡ ἐθνικὴ ἐπίσης δράση τοῦ Συνδέσμου εἶναι πλούσια. Ἡ «Γ.Ε.», ἀπὸ καρδιάς εὐχεται στὸ καλὸ αὐτὸ πνευματικὸ Σωματεῖο μακροημέρευση καὶ προκοπή.
Δ.Σ.

ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΜΑΣ

Γιὰ τοὺς ἀρμοδίους

Φίλη «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία»,

Στὸ ἐσωτερικὸ φρούριον κοντὰ στὸν

τάφο τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ καὶ τῆς γυναίκας τοῦ τῆς Ἑμινὲ βρίσκεται, ὡς γνωστὸν, τὸ Φατιὲ Τζαμί (= Τζαμί τοῦ Κατακτητοῦ) κτίσμα τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ μακαρίτης Κων. Καζαντζῆς (Ἑφημ. «Ἡπειρος», 29 Σεπτεμβρίου 1924).

Τὸ Τζαμί αὐτὸ προπολεμικὰ διετηρεῖτο ἄρκετὰ καλὰ καὶ χρησίμευε γιὰ στρατ. φαρμακαποθήκη, ὅλος δὲ ὁ περίξ χώρος ἦταν ἐξωραϊσμένος μὲ πρασιές.

Τώρα τὸ Τζαμί βρίσκεται ἡμιερειπωμένο καὶ ὑπάρχει ὁ κίνδυνος, ἂν δὲν βρεθῇ κάποιος πονετικός, νὰ καταρρεύσῃ πρὸς ζημίαν κοντὰ στ' ἄλλα καὶ τῆς αἰσθητικῆς τοῦ Κάστρου.

Ἐπίσης καὶ ὁ Τάφος τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ, τοῦ πάλαι ποτε κραταιοῦ Βεζύρη ἔχει συληθῇ κατὰ τὸ 1945 φριχτά.

Βάνδαλοι ἀφῆρσαν τὰ κάγκελά του γιὰ νὰ καρπωθοῦν ἓνα εὐτελὲς ποσό.

Ἐκτοτε ὁ τάφος αὐτὸς παραμένει σὲ κακὰ χάλια καὶ μὲ σπασμένη τὴν πλάκα τῆς Ἑμινὲ καὶ σὲ λίγο, καθόλου παράδοξο, δὲ θὰ μείνῃ ἀγκωνάρι.

Ὅποιος ξένος ἔρχεται κάτι τέτοια ζητάει νὰ ἰδῇ καὶ φεύγει μὲ τὲς πιὸ θλιβερὲς σκέψεις γιὰ τὴν κατάντια μας.

Ἀν λείψουν κι' αὐτά, τότε τί θ' ἀπομένῃ πιά γιὰ τὰ δύσμοιρα τὰ Γιάννινα!

Λέμε πῶς ἔχουμε Τουρισμό, ἐφόρους ἀρχαιοτήτων κ.τ.ρ., ὅμως κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους αὐτοὺς δὲν ἔδειξε ἐνδιαφέρο γιὰ τὴν περίσωση τῶν λειψάνων τῆς παλαιᾶς δόξας τῶν Γιαννίνων· σκάβουμε νὰ βροῦμε ἄλλα· ποὺ ἡ στοργικὴ γῆ τῆς Ἡπείρου μας κρύβει κι' ἀφήνουμε ἐκεῖνα ποὺ ἔχουμε γιὰ νὰ ρημάξουν!

Ὅσο εἶναι καιρὸς ἄς κινηθοῦν γιὰ νὰ κρατήσουν ὅ,τι μένει ὀρθιο, κι' ἀκόμα νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν κατασκευὴ νέου κιγκλιδώματος, ὅμοιο μὲ τὸ πρῶτο, στὸν τάφο τοῦ Ἀλῆ.

*

Κι' ἄλλο ἓνα ἀκόμα

Ἐξω ἀπὸ τὴν Πύλη τῶν Στρατιωτικῶν Συνεργειῶν Αὐτοκινήτων (Π. Ἐφορεία Ὑλικοῦ Πολέμου) κοντὰ στὴν «Κυρὰ Φροσύνη» βρίσκονται ἀπὸ καιρὸ τοποθετημένες σὰν γιὰ διακόσμηση δύο ὠραίες ἐπιτύμβιες σκαλιστὲς κολῶνες (κεφαλάρια) παρμένες ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο τοῦ Ἀσλάν Τζαμί.

Τώρα χρησιμεύουν γιὰ «μπλόκο» τῶν στρατιωτικῶν αὐτοκινήτων, λὲς καὶ χάθηκαν δυὸ κοινοὶ πάσσαλοι γιὰ τὴ δουλειὰ αὐτή!

Ὅπως εἶναι γνωστὸ προπολεμικὰ ὅλες οἱ ἐπιτύμβιες ἐπιγραφές τοῦ Ἀσλάν καὶ Φετιὲ Τζαμί εἶχαν μεταφρασθῇ («Ἡπειρ. Χρονικά», τόμ. 1933, σελ. 84 - 98) καὶ φυλάσσονταν, σὰν πέτρινο ἀρχεῖο τῆς Τουρκογιαννιώτικης ἱστορίας.

Ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία τοῦ Μουσείου τοῦ Δήμου νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν ταχύτερη μεταφορὰ τοὺς στὸ μέρος ἀπὸ κεῖ ποὺ τὶς πήραν, καθὼς καὶ ὅποιας ἄλλης ἀκόμα ποὺ βρίσκεται ἄλλοῦ.

Κ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ βράχος τῶν «Ἀγίων»

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία»

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 7 τεύχος (Νοεμβρίου) σελ. 698 τῆς «Ἡπειρ. Ἑστίας» ὁ κ. Χριστ. Σκύβαλος, παραθέτων τὸ δημοτικὸν τραγοῦδι τοῦ «Ντελῆ Παπᾶ» καὶ ἀναφερόμενος εἰς τὴν περὶ τοῦ μοναστηρίου τῶν «Ἀγίων» κρατοῦσαν παράδοσιν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀκροθιγῶς ἀναφέρεται εἰς αὐτήν, δὲν ἐμερίμνησεν ἐπαρκῶς νὰ πληροφορηθῇ καὶ τὴν ἀκριβῆ θέσιν τοῦ περὶ οὗ πρόκειται βράχου.

Διὸ καὶ γραφεῖ:

«Δύο ὥρας μακρὰν τῶν Ἀγίων Σαράντα, Ἡπειρωτικοῦ λιμένος, σώζεται παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καλαμᾶ ἱστορικὸν μοναστήρι ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀγιοί».

Ὁ βράχος οὗτος εἰς τὸ κοίλωμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε ναός, ὑψοῦται εἰς τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ παραποτάμου τοῦ Καλαμᾶ «Γορμοῦ» ἐπὶ τοῦ 43ου χιλ. τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων—(Ἀργυροκάστρου—Ἀγίων Σαράντα) Δελβινακίου καὶ Πωγωνιανῆς καὶ ἐναντι τῆς ἀνατιναχθείσης ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν μεγάλης ὁμονύμου γεφύρας.

Ἐκ τοῦ σημείου τούτου ἀπέχουν, οἱ Ἀγιοὶ Σαράντα 64 χιλ., ἥτοι 16 ὥρας, αἱ πηγαὶ τοῦ Καλαμᾶ 14 χιλ. ἥτοι 3½ ὥρας, αἱ δ' ἐκ β ο λ α ῖ αὐτοῦ εὐρίσκονται εἰς Θεσπρωτίαν, μεταξὺ Ἡγουμενίτης καὶ Σαγιάδος ἀπεχουσῶν καὶ τούτων ἀπὸ τοῦ βράχου ὅσον περίπου καὶ οἱ Ἀγιοὶ Σαράντα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν περὶ τοῦ βράχου τούτου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ναΐδριου παράδοσιν ἐλπίζομεν νὰ εὕρωμεν τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸ προσεχὲς μέλλον ν' ἀσχοληθῶμεν ἐκτενέστερον.

Μεθ' ὑπολήψεως

Ε. Α. ΦΑΚΑΤΣΕΛΗΣ

Αἱ προτομαὶ

Φίλη «Ἡπειρ. Ἑστία»,

Οἱ Ἀρτινοὶ τοῦ Κρυστάλλη ἔστησαν προτομή. Ἐμεῖς γιὰτὶ ἀφήσαμε ἀμνημόνευτους τὸν Χριστοβασίλη, τὸν Πελλερέν. Ἡ δόξα τοὺς στοὺς ἀχάριστους καὶ στὰ κοράκια ὁ σπόρος τοὺς!

Ἀναλάβετε πρωτοβουλία. Κεντρίσετε τὸ Δήμαρχό σας. Ἀρχίστε. Ντροπὴ μας!

ΣΠ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗΣ

Τὸ Κουρί στὴν Κρήτη

Φίλη «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία»

Ὅπως ἔγραφα σὺν μελέτημά μου γιὰ τὸ κουρί, ποὺ δημοσιεύθηκε στὰ 20 καὶ 30 τεύχη τῆς Η.Ε. δὲν ἐξήντηλα τὸ θέμα μου, πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Γιατὶ ἐκεῖ μίλησα ὄχι γιὰ τὸ κουρί γενικά, ἀλλὰ γιὰ τὸ κουρί στὴν Ἡπειρο. Στὴν Κρήτη, ὅπου ἐρεῦνησα τὸ ζήτημα ὅλο τὸ πρῶτο ἑξάμηνο τοῦ 1951, περιοδεύσας τοὺς Ν. Χανίων καὶ Ρεθύμνου, καὶ μάλιστα τὴν ἐπαρχία Σφακίων, ποὺ παρουσιάζει τὸ πῶς πρὸς τὸ μέγαλο ἐνδιαφέρον, ὅπως θὰ πῶ πρὸς κάτω, διεπίστωσα ὅτι τὸ κουρί δὲν ἀπαντᾷ, οὔτε ὡς πραγματικὸ περιστατικόν, οὔτε ὡς γλωσσικὴ μορφή. Καὶ τοῦτο γιατί οἱ δασοβοτανικὲς καὶ κλιματολογικὲς συνθήκες δὲν ἐπιβάλλουν τὴ δασοπονικὴ μορφή τοῦ κλαδεροῦ, καὶ γι' αὐτὸ ἐκεῖ, τὸ κλαδερόν καὶ ἡ κλαδαριὰ εἶναι πράγματα ἄγνωστα. Ἔτσι κατὰ τρόπο ἀρνητικόν, ἐνισχύεται ἡ θέση μου, ὅτι τὸ κουρί σημαίνει κ λ α ρ ι ζ ὀ μ ε ν ο δ α σ ο τ ε μ ᾶ χ ι ο, γιατί στὴν Κρήτη δασοτεμάχια μὴ κλαριζόμενα ὑπάρχουν. Ὑπάρχουν ἀκόμα δασοπονικὰ εἶδη, ὅπως Δρύς, Πλάτανοι, Καστανιές καὶ ἄλλα τέτοια δεντρόσογα, ποὺ εἶναι πολὺ κακατάλληλα γιὰ κλάρο. Καὶ ὅμως κλάρος στὴν Κρήτη, δὲ γίνεται, τέτοιος καὶ ὅπως γίνεται στὴν Ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα. Καὶ τοῦτο γιατί οἱ νωπὲς κτηνοτροφὲς δὲ λείπουν τὸ χειμῶνα.

Ὅμως κατὰ κάποιον ἄλλο τρόπο, συνδέεται ἡ Κρήτη μὲ τὸ κουρί. Στὸ μελέτημά μου, γράφω ὅτι ὁ Θεόφραστος ἀναφέρει κουριζομένην κυπάριττον. Αὐτὴ ἡ (δῆθεν) κουριζομένη κυπάριττος, ἀπαντοῦσε καὶ ἀπαντᾷ μόνο πάνω στὰ Λευκὰ Ὅρη, καὶ μάλιστα στὴν Ἐπαρχία Σφακίων, ἀπὸ Ἀσκύφου — Νίμπρου, μέχρι Ἀγυᾶ Ρουμέλη — Σαμαριά καὶ πέρα πρὸς τὸ Κουστογιέρακο, στὰ ὄρια τῆς ἐπαρχίας Σελίνου, καὶ πρὸς ἄλλου. Νά, ἀκριβῶς τί λέει ὁ Θ. «Κυπάριττος, παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις ἀπὸ σπέρματος, ἐν Κρήτῃ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ στελέχους, οἷον τὸ τῆς ὀρείας ἐν Τάρρᾳ. Παρὰ τούτοις γὰρ ἔστιν ἡ κουριζομένη κυπάριττος. Αὕτη δὲ ἀπὸ τῆς τομῆς βλαστάνει, πάντα τρόπον τεμνομένη καὶ ἀπὸ γῆς καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου καὶ ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου». (Φυσ. Ἱστ. II, 2, 2).

Τέτοιο Κυπάρισσι, ὅμως, ὅπως μᾶς τὸ περιγράφει ὁ Θ. στὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχει, γιατί τὸ Κυπάρισσι εἶναι εἶδος ποὺ δὲν πρεμνοβλαστάνει. Κάτι ὅμως συμβαίνει ποὺ κάνει τὸν πατέρα τῆς Βοτανικῆς, νὰ γράφει τέτοιες ἐπιστημονικὲς ἀνακρίβειες. Αὐτὸ τὸ «κάτι» ἀναζήτησα ἐπίμονα τὴν Ἀνοιξὴ τοῦ 1951

στὰ κυπαρισσοδάση τῶν Σφακιῶν καὶ νομίζω πῶς τὸ βρήκα.

Πάντως πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀνακρίβεια στηριζόμενος ὁ ἀρχαιολόγος Μιχ. Δέφνερ, ὑποστήριξε πῶς ἀπὸ τὸ κατώτερο τμῆμα τοῦ κορμοῦ τοῦ κυπαρισσοῦ, προερχόντουσαν οἱ μινωϊκοὶ κίονες. Μ' ὅλον ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ βάση ποὺ δέχτηκε ὁ Δέφνερ εἶναι λαθεμένη, ὅμως τὸ συμπέρασμα τοῦ εἶναι σωστὸ καὶ ἐπαληθεύεται μὲ τὴ μελέτη μου, ἀφοῦ πρῶτα ἀποκατασταθῇ στὴ σωστὴ βάση του, τὸ βοτανικὸ (φυσιολογικόν) φαινόμενο. Ταυτόχρονα, μὲ τὴ μελέτη μου, ἡ Ἱστορία τῆς δασοπονίας καὶ τῆς διαχείρισης δασῶν, πλουτίζεται μὲ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ἀρχαιότερου δασοτεχνικοῦ (ἐμπειρικοῦ) συστήματος διαχείρισης δασῶν, ποὺ εἶχε διαμορφωθῇ στὰ χρόνια τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου μινωϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Τὶς παρατηρήσεις μου πάνω στὰ ὄρεϊνὰ κυπαρίσσια τῆς Τάρρας (Ἀγυᾶς Ρουμέλης) συμπλήρωσα μὲ ἐπίσκεψιν (γρ. προσκύνημα) στὴν Κνωσσό, ὅπου μπόρεσα νὰ μελετήσω ἀπὸ κοντὰ, τόσο στὶς ἀναστηλώσεις, ὅσο καὶ στὸ Μουσεῖο Ἡρακλείου, τὴ μορφή καὶ πρὸ παντός, τὴ δομικὴ θέση τοῦ μινωϊκοῦ κίονα. Μ' ὅλο ποὺ ἔχω ἀπὸ τότε συγκεντρώσῃ ἀρκετὸ ὕλικόν, δὲν βιάστηκα νὰ δημοσιεύσω τίποτα σχετικόν, μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, γιατί δὲν θεωρῶ ὀλοκληρωμένη τὴ μελέτη μου. Καὶ τοῦτο γιατί ἡ Κρήτη, ναὶ μὲν εἶναι χώρα τοῦ αὐτόφυτου κυπαρισσοῦ, ὄχι ὅμως καὶ ἡ μόνη. Στὴν περιοχὴ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, ὑπάρχουν πολλοὶ «σταθμοί», ὅπου τὸ κυπάρισσι ἐμφανίζεται σὰν αὐτόφυτον. Ἐνας τέτοιος σταθμός, στὴν Ἡπειρο, εἶναι ἡ περιοχὴ τῶν χωριῶν Πάργα—Ἀνθοῦσα—Ἰέρδικα—Ἀγία Κυριακή, στὴν ἐπαρχία Μαργαριτίου (Θεσπρωτία), ὅπου σὲ ἐπανειλημμένες μεταβάσεις μου, ἔκαμα πολλὰ παρατηρήσεις, σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημά μας. Προηγουμένως εἶχα ἐπισκεφθῇ ὅλους σχεδὸν τοὺς ἄλλους σταθμούς τοῦ αὐτόφυτου κυπαρισσοῦ στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ τὴν Κρήτη, δὲν μοῦ ἔμενε, παρὰ νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ νὰ μελετήσω τὸ κυπάρισσι στὴν Κύπρον. Ἀξιώθηκα νὰ πραγματοποιήσω τὴν ἐπιθυμίαν μου αὐτὴ, τὸν περασμένον Ἰούνιον καὶ ἐλπίζω πολὺ σύντομα νὰ στείλω ὀλοκληρωμένην πρὸς τὴ μελέτη μου γιὰ τὸ Σφακιανὸν κυπάρισσι, δηλ. γιὰ τὸ κυπαρίσσι τῶν μινωϊκῶν κιόνων, στὴν ἀγαπητὴ Κρητικὴ Ἑστία, πρὸς δημοσίευσιν, ὅπως ἄλλωστε τὸ ἔχω ὑποσχεθῇ ἀπὸ καιρὸ στὸν φίλον κ. Δρουδάκη.

Ὅσο γιὰ τὰ σύνθετα ποὺ ἀπαντοῦν στὴν Κρήτη, τὰ μὲν «κοντόκουρο» ἀνα-

φέρεται ἀναμφισβήτητα στὸ κορμοτεμάχιο, γιὰτὶ ὅπως λέγω στὸ μελέτημά μου, στὴ γλῶσσα τῶν ὑλοτόμων, κουρί λέγεται καὶ τὸ κορμοτεμάχιο, τὰ δὲ «κολοκουρές», «κολοκουρίζω» κλπ., ποὺ δὲν εἶναι ἀποκλειστικὰ κρητικοὶ ὅροι, δὲν προσθέτουν τίποτα, γιὰτὶ εἶναι σύνθετα ὄχι τοῦ κουρί, ἀλλὰ τοῦ κουρά. Καὶ τὸ ζήτημα ἀκριβῶς ἔγκειται αὐτοῦ, ν' ἀποδείξουμε δηλ. ὅτι τὸ κουρί εἶναι ἀποτέλεσμα, ἢ τὸ προϊόν, ἢ τὸ ἀντικείμενο τῆς κουράς.

Αὐτά, πάνω στὴν ἐπιστολὴ τοῦ κ. Μοτάκη, ποὺ τὸν εὐχαριστῶ γιὰτὶ πρόσεξε τὴ μελέτη μου καὶ μὲ τίμησε μὲ τὶς παρατηρήσεις του.

Μὲ πολλὴ ἐκτίμηση
ΠΑΝΟΣ ΓΡΙΣΠΟΣ

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙ ΤΗΣ "ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ,"

Δ. Εὐαγγελίδης, καθηγητῆς Ε. Μ. Πολυτεχνείου. «...Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» συνεχίζει μὲ τόση ἐπιτυχία τὴ λαμπρὴ σταδιοδρομίαν της. Τὸ τεύχος μάλιστα τοῦ Ψαλῖδα μὲ τὴ θαυμαστὴ μελέτη τοῦ κ. Βρανοῦση, ποὺ μᾶς ἔδωσε μιὰ ζωντανὴ καὶ ὁλοκληρωμένη μορφή τοῦ Ψαλῖδα στὸν πατριωτικὸ τομέα, δείχνει πόσο ψηλὰ μπορεῖ νὰ ἀνεβῇ τὸ ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» μὲ μιὰ διαλεγμένη προσεχτικὰ καὶ καλὰ παρουσιαζομένη ὕλη...».

Ἀν. Γεωργαντζῆς, δημοδιδάσκαλος. «...ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν θαυμασίαν προαγωγὴν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν ὕλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν τοῦ τόπου μας...».

Ἰωάννης Μπενέκος, Θεσσαλονίκη. «...εὐγενικὲς προσπάθειες σὰν τὴ δική σας, δὲν ἀφήνουν ἀσυγκίνητο κανένα πνευματικὸ ἄνθρωπο...».

Κων. Διαμάντης, τμηματάρχης Γεν. Ἀρχείου τοῦ Κράτους, Ἀθήνα. «...αἰσθάνομαι...ὑπερηφάνειαν διότι εἰς τὴν καρδιά τῆς ἰδιαιτέρας μας πατρίδας δημιουργεῖται μιὰ πραγματικὴ ἑστία ἱκανὴ νὰ συγκεντρώσῃ καὶ νὰ ἀκτινοβολήσῃ τὰ φῶτα τῶν ἐπιστημόνων, λογίων καὶ ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης... τῆς φιλότατης μας Ἡπείρου...».

Ἰωάννης Χρυσικός, συν|ρχης. «...ἡ πρωτοβουλία ἣν ἔσχετε διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Περιδικοῦ ὑπῆρξεν ἐπιτυχεστάτη...».

Δ. Τζωρτζόπουλος, Μιτυλήνη. «...μὲ ὅλην μου τὴν καρδιά συγχαίρω ὑμᾶς καὶ ὅλους τοὺς ἀξιολόγους διανοομένους τῶν φημισμένων Ἰωαννίνων...».

Ἡλίας Σαγιάς, Ἀθήνα. «...τὸ περιοδικό σας, ἐκτός ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ ποὺ τὸ διακρίνει, τείνει νὰ φτάσῃ, νὰ κατακτήσῃ τὰ πρωτεῖα σὲ ἐνδιαφέρουσα ὕλη ὅλων τῶν ἐκδιδομένων σήμερα στὴν πατρίδα μας ἐντύπων. Καὶ τοῦ ἀξίζει...».

Ἀλέξ. Γούσης, γεωπόνος, Βόλος. «...ἐρχομαι νὰ σᾶς συγχαρῶ γιὰ τὴν τόσο μεγάλῃ προσ-

πάθεια γιὰ μᾶς, καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ἡπείρου, ἢ «Η.Ε.»; εἶναι ἕνας μεγάλος συνεκτικὸς δεσμός, καὶ μιὰ πολὺ ἀγαπημένη φωνὴ ἀπὸ τὴν πατρίδα».

Δημήτρης Γιάκος, τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, Ἀθήνα. «...γιὰ τὴν προσπάθεια τῆς (Η.Ε.), ἔρω ἤδη πολλὰ καὶ δὲν μοῦ μένει παρά νὰ συγχαρῶ τὴ Συνταχτικὴ τῆς Ἐπιτροπῇ».

Γεώργιος Σούλης, Harvard University, Cambridge. «...τὸ τεύχος Ψαλῖδα, εἶναι πραγματικὸ κατόρθωμα, καὶ σᾶς συγχαίρω γιὰ τὴν ἀξία ἀναστήλωση τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου διδασκάλου».

Ἀθ. Τραχίλης, Πρόεδρος Πανεπειρωτικῆς Ἀδελφότητος, Ἀθήνα. «...ἡ ὅποια (Η.Ε.) ἐξελέχθη εἰς περιοδικὸν πρώτης κατηγορίας καὶ ἀξίον πάσης τιμῆς καὶ βοήθειας...».

Dr Dora Rosenthal Kamarinea, Marburg, Δ. Γερμανία. «...ἐπιβάλλεται στὸν ἀναγνώστη σὰ σοβαρὴ πνευματικὴ προσπάθεια ἀξία θαυμασμοῦ καὶ ἐπαίνου. Σᾶς συγχαίρω ξεχωριστὰ γιὰ τὴν προσεγμένη καὶ ἄρτια ἐμφάνιση...».

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γιώργου Κοτзиούλα: «*Ποῦ τραβάει ἡ ποίηση*», Ἀθήνα 1952.

Ὁ κ. Κοτзиούλας μὲ τὸ βιβλιαράκι του αὐτὸ κάνει αὐστηρὴ κριτικὴ τῶν νέων τάσεων τῆς ποίησης καὶ κυρίως τῶν ἐξωλογικῶν στοιχείων ποὺ εἰσέδυσαν πληθωρικὰ καὶ ἀποπνιχτικὰ στὸν ποιητικὸ λόγο.

Ὁ κ. Κοτзиούλας διερωτᾶται, ποῦ τραβάει ἡ ποίηση. Μὰ βέβαια τραβάει πρὸς τὴ διαρκὴ ἀνανέωσίν της, δηλ. πρὸς τὴν ἀνανέωση τῶν ἐξωτερικῶν μορφῶν, ἐνῶ στὸ βάθος θὰ μένῃ πάντα ἴδια, ἡ αἰωνία ποίηση, ποὺ συγκινεῖ καὶ θὰ συγκινῇ τοὺς ἀνθρώπους. Τὴν ἀνανέωση αὕτη δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀρνηθῇ ὁ κ. Κοτзиούλας. Ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμία «κόψε με, ἀγᾶ μου, ν' ἀγιᾶσω» βρίσκονται «γράφοντες» (ποιηταὶ ἢ στιχοπλόκοι), ποὺ θέλουν ὅπως δῆποτε νὰ πρωτοτυπήσουν, χωρὶς ἢ ἀλλαγὴ τῆς μορφῆς νὰ ἐπιβάλλεται ἀπὸ κάποιον οὐσιώδη λόγο, ρυθμιστὴ τῶν καλλιτεχνικῶν τρόπων. Ἡ ἀλλαγὴ τῆς μορφῆς στὴν ποίηση, ἡ ἀκμὴ καὶ παρακμὴ τῶν ποιητικῶν εἰδῶν, δὲν εἶναι ποτὲ ἄσχετη μὲ τὴν ὅλη μορφή καὶ ἰδίως μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἐποχὴ τῶν Ὀμηρικῶν βασιλέων ζητοῦσε τὸ ἔπος. Ἡ ἐποχὴ τῶν κοινῶν ἀναστατώσεων τὸ διδασκτικὸ ποίημα τοῦ Ἡσιόδου. Ἡ Ἀθηναϊκὴ διαφώτιση παρουσίασε τὸ δράμα, ὅπου γίνεται προσπάθεια νὰ φωτισθοῦν καὶ νὰ ἐξηγηθῶν θεοί, ἥρωες, ἄνθρωποι. Στὶς περιπτώσεις αὗτὲς ἡ ἀλλαγὴ τῆς καλλιτεχνικῆς μορφῆς δὲν γίνεται αὐθαίρετα.

Ἄν ἡ ἐποχὴ μας ἐμφανίζει τὸν συρρεαλισμὸ σὰν καλλιτεχνικὴ πλευρὰ τοῦ πολυέδρου πρίσματος τοῦ πολιτισμοῦ μας, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ πολιτισμὸς μας παρουσιάζει πολλὴν ἀρρω-

στια, τόση ἀρρώστια, ὥστε νὰ κάμῃ ποίηση τὰ ἀσυνάρτητα ὁράματα μιᾶς πυρετικῆς κατάστασης. Ἀλλ' αὐτὸ βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ ποίηση. Ἀλλ' εἶναι πράγματι ὁ συρρεαλισμὸς ἡ καλλιτεχνικὴ ἔκφραση τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας; Ἕνας κόσμος ἡρωϊκὸς σὰν αὐτὸν τῆς ἐποχῆς καὶ σὲ παγκόσμια κλίμακα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ θέλῃ νὰ βρῇ τὴν ἔκφρασίν του σὲ καλλιτεχνικὲς προσπάθειες, ὅπου μπερδεύονται σκέψεις χωρὶς συνοχὴ καὶ εἰκόνες καὶ αἰσθημάτων χωρὶς εἰρημὸς, ὅπου ἡ ἰδέα παραπατάει ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ εἰκόνα τοῦ ὄνειρου στὸν συνειδητὸν αὐτοματισμό. Αὐτὰ δὲν εἶναι τέχνη καὶ σωστὰ ὁ κ. Κοτζιούλας τὰ κατακρίνει. Μὰ ἀπὸ 'κεῖ καὶ πέρα ἄς ἀφήσωμε τὸ ῥέμα τοῦ ποταμοῦ νὰ κυλήσῃ. Πού θὰ κυλήσῃ ὅπως δῆποτε, εἴτε συμφωνοῦμε εἴτε ὄχι.

T. Σ.

Γλυκερίας Πρωτόπαππα : *Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἦταν ντυμένος*, (Ψυχογραφία) Ἀθῆναι 1952

Δυὸ ἀνθρώπινες ὑπάρξεις — ἓνας ἄντρας καὶ μιὰ γυναῖκα —, δυὸ διαφορετικὲς ἰδιοσυγκρασίες, στῇ μοιραία πάλῃ, στὸ σμῖξιμο τῆς ὁποίας τοὺς ἔφεραν οἱ ἀνεξερευνήτες βουλὲς τῆς μοίρας· οἱ δυὸ τοὺς νικημένοι, συντριμμένοι τελικὰ, ἀπὸ τὴν ἀδυσώπητη σύγκρουση.

Αὐτὸς ὀρφανεμένος ἀπὸ τὰ τρυφερά του ἀκόμα χρόνια, ἀναθρεμμένος ἀπὸ μιὰ θειά του, ποὺ ἄλλο στῇ ζωὴ δὲν πρόσεχε παρὰ πῶς νὰ ξέρῃ κανένας νὰ συμπεριφέρεται στὸν κόσμο καὶ μὲ τὸν κόσμο, ἔμαθε ἀπὸ μικρὸς πῶς νὰ καταπνίγῃ τὸ συναίσθημα, νὰ μὴν ἔχῃ κανένα φίλο, νὰ μὴν ἐμπιστεύεται σὲ κανένα, νὰ μὴν ἀγαπάῃ, νὰ μὴ θίγῃ ποτέ, τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτό του· νὰ εἶναι πάντα ντυμένος μὲ τόσες στολές, ὅσους συνανθρώπους θὰ χρειαζόταν ν' ἀντικρύσῃ στῇ διαδρομῇ τῆς ζωῆς του. Στὰ πενήντα του ὅμως χρόνια, κάνει τὴ μοιραία συνάντησιν : ἓνα νέο κορίτσι, ποὺ ἔμπαινε μόλις στῇ ζωῇ, ἀναζητῶντας μὲ τὴ θηλυκὴ του φύσιν, τὸ φῶς, τὴν ἀγάπην, τὴν ἀφοσίωσιν, τὴν στοργή· τὸ δόσιμο τὸ ὁλοκληρωτικὸ τοῦ ἑαυτοῦ της, χωρὶς καμμιὰ ἐπιφύλαξιν.

Μέσα στὰ σκοτάδια ποὺ σκέπαζαν τὴν ψυχὴ τοῦ «ντυμένου» ἀνθρώπου, νὰ μάντεψε ἐκεῖνη τὸν ἀπεθαμένο βαθεῖα ἄλλον ἑαυτό του; ἦταν ἔντονα προικισμένη μὲ τὰ καθαρά γυναικεῖα ἔνστικτο νὰ δώσῃ σὲ κάποιον τὸ νόημα τῆς ζωῆς, τὴν εὐτυχία, τὴν χαρὰ, ὅπως καὶ ἂν εἶναι, «θέλησεν νὰ φέρῃ τὸ φῶς στὸ γραφεῖο τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴν ψυχὴ του».

✱

Ὅμως αὐτὸς, ἦταν «ντυμένος»· κι' ἔπρεπε νὰ καλέσῃ πολὺ γιὰ νὰ τὸν ξεγυμνώσῃ ἀπὸ τὰ τόσα φορέματα ποὺ σῶρευσεν ἀπάνω του μιὰ ὅλο λογισμένη καὶ ψεύτικη ζωὴ δι' χρόνων· ἦταν ὅμως ἀκόμα καὶ κατ' ἄλλο, ποὺ αὐτὴ δὲν εἴξερε καὶ ποὺ αὐτὸς κρατοῦσε, βαθεῖα κρυμμένο στὴν

ψυχὴ του : Εἶχε στὰ περασμένα του ἀνεπαγόρευτα αὐτὸς πληγῶναι ἀπὸ τὸ γεύσιμο κάποιου ντυμένου κι' αὐτοῦ ἔρωτα· εἶχε χάσει τὴν ἰκανότητα τῆς ἀναπαραγωγῆς. Τί ἦταν αὐτὸ ποὺ τὸν ἀνάγκασε ν' ἀρχίξῃ νὰ ξεγεύεται μπροστὰ στὸ πείσμα τοῦ κοριττοῦ νὰ φέρῃ στὸ φῶς ν' ἀνασύρῃ στὴν ἐπιφάνεια τὸν παληό, τὸν ἀπωθήμενο γυμνὸ ἑαυτό του;

Τὸ πολυχρόνιο ὅμως ντύσιμο, δὲν εἶχε διαστρέψει μέσα του καὶ τὸν ἠθικὸ τοῦ κόσμου. Πῶς νὰ δεχτῇ τὴν ὁλοκληρωτικὴν προσφορά, μιᾶς ὑπαρξῆς ποὺ ἀνοιγόταν μόλις πρὸς τὸ φῶς μ' ὅλη τὴν ἔντασιν τῆς νεαρῆς ψυχῆς της, τσακισμένος καθὼς ἦταν ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ τὴ ζωὴ, ἀνίκανος νὰ χαρίσῃ, σ' ἐκεῖνο τὸ λουλούδι, σ' ἐκεῖνο τὸ ἄνθος, τὴν χαρὰ, τὴ ζωϊκὴ ἀνάγκη τῆς διαίτησιν;

Κι' ἐκεῖνα τὰ νειᾶτα, ἐκεῖνη ἡ καρδιά, ἐκεῖνη ἡ ἀφοσίωσις, ποὺ δινόταν τόσο ἀνεπιφύλακτα, μὲ τόση ἔντασιν, μὲ τόσο πείσμα!.. Ἰσως — ἔτσι ντυμένος ποὺ ἔζησε πάντα του — ἴσως καὶ γιὰ πρώτη φορὰ νὰ δοκίμαζε τὸ ἑξάισιο δῶρο τῆς πραγματικῆς, τῆς γυμνῆς ἀγάπης.

Κυριάρχησε τελικὰ ὁ πόθος!.. νὰ ζήσῃ, ὅ,τι καὶ ὅπως δὲν εἶχε μέχρι τώρα ζήσει...

✱

Σὲ λιγάκι ὅμως — μὲ τὸ ξεδίφασμα — ὅλα ἄλλαξαν...

Μοιραία ἀκολούθησε ἡ ἀντίδρασις. Στὸ ἀντίκρουσμα τῆς ἀδύσσου ποὺ ἀνοίχτηκε τώρα μπροστὰ στὰ κουρασμένα πόδια του, ξεπετάχτηκε ἀπὸ τὰ μέσα του ἡ μετάνοια, ἡ τύψη, ἡ ἀπόγνωση : ἡ γυναῖκα, περιμένοντας μὲ ἀγωνία — χωρὶς νὰ ξέρῃ πόσο μάταια — τὸ βλάστημα ἀπὸ τὴ σάρκα της μιᾶς καινούργιας σάρκας, ἡ ὁποία θὰ ξανάφερνε δικό της, τὸν ἄντρα ποὺ εἶχεν ἀρχίσει νὰ φεύγῃ ἀπὸ κοντὰ της· Ὁ ἄντρας, ποὺ μὲ ματωμένη τὴν καρδιά, ξαναδοκίμαζε ἐνουνεῖσθαι νὰ φορέσῃ τὴς παλῆς στολές, γιὰ νὰ φέρῃ τὴν γυναῖκα σὲ θέσιν νὰ τὸν μισήσῃ, νὰ φύγῃ ἀπὸ κοντὰ του, χωρὶς νὰ μαντέψῃ, χωρὶς νὰ μάθῃ νὰ χωρίσῃ τὴ ζωὴ της ἀπὸ τὴ δική του καὶ νὰ τὴν ξαναφκειάσῃ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἦταν τόσο νέα... τόσο πολὺ γυναῖκα!

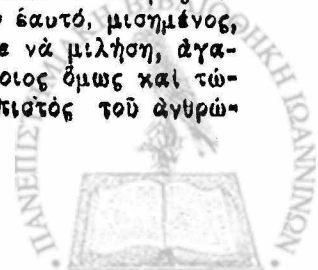
Κι' αὐτὸς, τὴν ἀγαποῦσε τώρα τόσο πολὺ!..

✱

Καὶ τὸ πέτυχε!..

Ἡ γυναῖκα, ἔφυγε ἀφήνοντας πίσω της ὅλο τὸ οἰκοδόμημα τῆς ζωῆς της, γκρεμισμένο. Ὁ ἄντρας, ποὺ πιά δὲν τὸν χωροῦσαν τὰ φορέματα, τὰ ὁποῖα εἶχε κάποτε ἀναγκαστεῖ νὰ ξενηθεῖ, δρέθηκε σὲ θανατερὴ ἀπόγνωση.

Ἡ νεαρὴ γυναῖκα, ἴσως τώρα μπορέσῃ νὰ ξαναφκειάσῃ μιὰ ζωὴ, ποὺ ὅμως δὲ θάνῃ ἡ ζωὴ της, ἡ χαμένη γιὰ πάντα πρώτη της ζωὴ, ποὺ μὲ τόσο ἀγῶνα τὴν εἶχε κερδίσει. Ὁ ἄντρας νικημένος, ἀπὸ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό, μισημένος, γιὰτὶ δὲν μποροῦσε, δὲν ἤθελε νὰ μιλήσῃ, ἀγαπῶντας, χωρὶς προσμονή. Κάποιος ὅμως καὶ τώρα τὸν πᾶραστῆκει : «ὁ πῖς πιστὸς τοῦ ἀνθρώπου»

που σύννροφος». «Στόν ἔρημο κάμπο, οἱ δύο, μόνάχοι τους!»

«Αὐτός κι' ὁ θάνατος!...»

★

Τὴν ἀνάλυση αὐτῆς τῆς σύγκρουσης μᾶς δίνει μὲ γλῶσσα φροντισμένη καὶ στρωτή, μὲ ψυχαναλυτικὴ καὶ περιγραφικὴ δύναμη, μὲ πληρότητα σχεδὸν καὶ μὲ στοργή γιὰ τὸ θέμα της καὶ τοὺς ἀνθρώπους της, ἡ συγγραφεὺς τοῦ «Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἦταν ντυμένος» Γλυκερία Πρωτοπαπᾶ, στὶς 136 σελίδες τοῦ βιβλίου της.

Μὲ τὴν περιγραφή τῆς πάλης δυὸ ἀνθρώπων ὑπάρξεων, κατορθώνει νὰ κρατᾷ ἀμειώτῃ τὴν προσοχή τοῦ ἀναγνώστη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕσαμε τὸ τέλος τοῦ ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς ἀξιόπρσεχτου βιβλίου της.

Δ.Σ.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

1. Ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος ἐχορηγήθη νέα πρίσιως 50 ἑκατ. δραχ. εἰς τὸν Ἀδασικὸν Σύνδεσμον Ζαγορίου.

2. Ἐδόθη εἰς τὸ Στρατιωτικὸν θέατρον Ἰωαννίνων ἡ δευτέρα διάλεξις ἐκ τῆς σειρᾶς διαλέξεων τῆς ὁργανωθείσης ὑπὸ τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» μὲ ὁμιλητὴν τὸν Ἐπιμελητὴν Ἀρχαιοτήτων Ἡπειρου κ. Σ. Δάκαρην καὶ μὲ θέμα: «Συμπεράσματα ἀπὸ ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς ἀναζητήσεις εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν περιοχὴν τῶν.»

— Εἰς Ἄρταν ἐχορηγήθησαν 200 φορβάδες εἰς τοὺς συμμοριοπλήκτους τῆς περιοχῆς.

3. Ὑπὸ τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν παρεχωρήθη εἰς τὸ Μετσόβειον Πολυτεχνεῖον τὸ παρὰ τὸ Γηροκομεῖον δημοτικὸν οἰκόπεδον διὰ τὴν ἀνέγειρσιν Σχολῆς Ὑπομηχανικῶν.

4. Ἀφίκετο εἰς Ἰωάννινα ὁ Μακαριώτατος Ἀρ. ἐπίσκοπος κ. κ. Σπυρίδων ὡς καὶ ὁ ὑπουργὸς Ἑσωτερικῶν κ. Περιβολιώτης.

5. Κλιμάκιον τῆς ὑποεπιτροπῆς εἰρήνης τοῦ ΟΗΕ ἐπεσκέφθη τὴν παραμεθόριον περιοχὴν Κονίτσας.

— Δι' ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου ἐπιλογῆς Νομαρχῶν ἐπανερχεται εἰς τὴν θέσιν του ὁ Νομάρχης Θεσπρωτίας κ. Δ. Κόπανος.

6. Εἰς τὸ τμήμα τοῦ Ε.Ε.Σ. Ἰωαννίνων ἀπεστάλησαν ἐκ μέρους Ἀμερικανῶν Ἐρευροσταυριτῶν καὶ τοῦ Συλλόγου γονέων καὶ διδασκάλων Ἀμερικῆς 135 κιβώτια περιέχοντα ἐκπαιδευτικὸν ὕλικόν καὶ εἶδη ὑγιεινῆς προοριζόμενα διὰ τὰ ἀνταρτόπληκτα οὐλοεῖα τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν τῆς Ἡπείρου.

— Ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων Ἐργῶν ἐνεκρίθη πρίσιως 50 ἑκ. δραχ. διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐγγειοβελτικῶν ἔργων εἰς τὸν Ἀχέροντα καὶ 83 ἑκ. διὰ τὸν ποταμὸν Ἀραχθόν.

7. Ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ χωρίον Ρίζιαν 38 οἰκογένειαι προσφύγων ἐκ Βορείου Ἡπείρου.

— Ἀφίκοντο εἰς Ἰωάννινα ὁ Ὑπουργὸς

τῆς Παιδείας κ. Φραγκίστας καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου, συμπατριώτης, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Βέλλας.

8. Εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Ἀρχιμανδρείου Ἰωαννίνων ἐτελέσθη μετὰ πάσης ἐπιβλητικότητος τὸ μνημόσουνον τῶν Μεγάλων Εὐεργετῶν Ζωσιμαδῶν ὡς καὶ τοῦ Μιχαὴλ Τσοῖτσα, χοροστατοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. κ. Σπυρίδωνος, συμπαραστατοῦμένου ὑπὸ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Δρυϊνουπόλεως Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσας κ. κ. Δημητρίου, Ἀρτῆς κ. Σαραφείμ, Εὐρίπου κ. Ἀλεξίου καὶ Ρογῶν κ. Διονυσίου καὶ ὁλοκλήρου τοῦ Ἱερατείου τῆς πόλεως. Εἰς τὸ μνημόσουνον παρέστησαν ὁ Ὑπουργὸς Παιδείας κ. Φραγκίστας, ὁ Γεν. Γραμματεὺς κ. Βέλλας καὶ ἅπασαι οἱ πολιτικαί, στρατιωτικαί καὶ ἐκπαιδευτικαί ἀρχαὶ τῆς πόλεως καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν Σχολείων. Διὰ τὸ ἔργον τῶν Ζωσιμαδῶν ὠμίλησεν ὁ Γυμνασιάρχης τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς κ. Παπανικολάου.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ μνημοσύνου ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου ὁ θεμέλιος λίθος τῆς ἀνεγειρομένης νέας Ζωσιμαίας Σχολῆς εἰς τὴν Πλατείαν Εὐεργετῶν. Ὁμιλήσας σχετικῶς ὁ Μακαριώτατος ἔκαμεν ἑκκλησίαν ὅπως τὸ ἔργον ἐνισχυθῇ διὰ προαιρετικοῦ ἐράνου. Ὁ ἴδιος προσέφερεν 20 ἑκατ. δραχ.

9. Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Φραγκίστας συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως κ. Βέλλα ἐπεσκέφθη τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖον Βελλᾶς, τὴν Πωγωνιανὴν καὶ τὴν Κόνιτσαν.

10. Εἰς Ἄρταν παρελήφθησαν ὑπὸ Ἐπιτροπῆς τὰ ἐκτελεσθέντα ὑπὸ τῆς Μποῦτ ὕδραυλικὰ ἔργα.

11. Ἡ ἑκκλησίαις τοῦ Μακαριωτάτου διὰ τὴν διενέργειαν ἐράνου ὑπὲρ τῆς νέας Ζωσιμαίας Σχολῆς ἤρχισεν εὐρίσκουσα ἀνταπόκρισιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἡπειρωτῶν. Ὁ ἀρχιτέκτων μηχανικὸς κ. Σπ. Φιλίππου προσέφερεν ὡς α' δόσιν τὸ ποσὸν τῶν 5.000.000 δραχ.

12. Εὐλογοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου κ. Σπυρίδωνος ἐγένετο εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν Ἰωαννίνων ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ ἡ ὑποδοχὴ τῶν νέων σπουδαστῶν. Κατ' αὐτὴν ὁ διευθυντῆς κ. Κοροντζῆς ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἡ Ἀκαδημία προσφέρει εἰς τὸν ἔρανον τῆς Ζωσιμαίας τὸ ποσὸν τῶν 5.000.000 δρχ. ὡς α' δόσιν.

13. Ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου συνεκροτήθη ἐπιτροπὴ διεξαγωγῆς πανελληνίου ἐράνου διὰ τὴν ἀνέγειρσιν τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς.

14. Λόγῳ τῆς συνεχιζομένης πτώσεως βροχῶν καθ' ἅπασαν τὴν Ἡπειρον εἰς τινὰς περιοχὰς ἐσημειώθησαν πλημμύραι καὶ προσκλήθησαν ζημίαι.

16. Μὲ ἀπόλυτον τάξιν καὶ ἡσυχίαν διεξήχθησαν εἰς τὴν Ἡπειρον αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαί.

17. Συμφώνως πρὸς τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα ἐκλέγονται βουλευταὶ εἰς τὸν Νόμον

Ἰωαννίνων οἱ κ. κ. Δερδεμέζης Ἀν., Δημάρατος Σ., Ζώτος Εὐάγ., Ἰωάννου Δημ., Κωνσταντινίδης Ἀγαθ., Παπαδόπουλος Ἀλ. καὶ Παπαπέτρου Ἰωαν. ἅπαντες τοῦ Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ, εἰς τὸν Νομὸν Ἀρτης οἱ κ. κ. Καρατζένης, Ρίζος καὶ Τζουβάρας τοῦ Ἑλλην. Συναγερμοῦ, εἰς Θεσπρωτίαν οἱ κ. κ. Ἀθανασίου, Πιτούλης καὶ Παπασταύρου τοῦ Ἑλ. Συναγερμοῦ καὶ εἰς Πρέβεζαν ὁ κ. Αὐγερινὸς τοῦ Συναγερμοῦ καὶ ὁ κ. Χαβίνης τῶν Φιλελευθέρων.

18. Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας ἡ λειτουργία τοῦ Σανατορίου Ἡπείρου θὰ καταστῇ δυνατὴ κατὰ τὰ τέλη Δεκεμβρίου.

19. Εἰς τὴν περιοχὴν Κονίτης ἐγένετο προβολὴ μορφωτικῶν ταινιῶν γεωργικοῦ περιεχομένου εἰς τοὺς κατοίκους.

20. Ὁ ἔρανος τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλείας ἀνέλαβε τὴν συνέχισιν τῆς ἀποπερατώσεως τῶν οἰκῶν τῶν ἐπαναπατρισθέντων συμμοριοπλήκτων. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀφίχθησαν εἰς Ἰωάννινα αἱ ἐντεταλμένοι τοῦ ἐράνου κυρίαι Ἑλ. Ἀγγελοπούλου, Ντίνα Λαμπέρ καὶ Πην. Ἀγγελοπούλου θὰ ἀφίχθουν δὲ καὶ οἱ κυρίαι Ἀρ. Παπαδάτου, Αἰκ. Σταθάτου καὶ δις Κοριζῆ εἰς ἃς ἀνετέθη ἡ παρακολούθησις τοῦ ἔργου τῆς στεγασεως εἰς τὴν Ἡπειρον κατὰ τομεῖς.

21. Ἦρχισεν ἀπὸ τῆς ἑνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν ἡ συγκέντρωσις τῆς ἐφετεινῆς παραγωγῆς ὀρύζης εἰς τὴν Ἡπειρον.

23. Εἰς Πρέβεζαν ἐγένετο ἡ ἐνθρόνισις τοῦ νέου Μητροπολίτου κ. Στυλιανοῦ παρισταμένου τῶν Μητροπολιτῶν Σύρου κ. Φιλαρέτου καὶ Ἀρτης κ. Σεραφεῖμ.

24. Διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν οἰκῶν συμμοριοπλήκτων εἰς Θεσπρωτίαν διετέθη ὑπὸ τοῦ Ἐράνου τῆς Βασιλείας πίστωσις 210 ἐκ. δραχ.

25. Ἀφίκετο εἰς Ἰωάννινα ὁ κ. Δημήτριος Νοτόπουλος καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Τρίνιτι Κόλλετζ τοῦ Χάρτφορντ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Πετροπούλου τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, διὰ τὴν συλλογὴν λαογραφικοῦ ὕλικου ἐξ Ἡπείρου καὶ φωνοληψίαν δημοτικῶν τραγουδιῶν.

26. Ὁ Νομάρχης κ. Κόπανος ἀφίχθη εἰς Ἠγουμένισσαν καὶ ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὰ καθήκοντά του.

27. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Στρατηγεῖου Ἡπείρου κ. Μεσσηνόπουλος προαχθεὶς εἰς ἀντιστράτηγον μετατίθεται εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

— Ἡ ἐφετεινὴ παραγωγή τῶν ἐσπεριδοειδῶν εἰς Ἀρταν προβλέπεται λίαν ἱκανοποιητικῇ.

28. Αἱ ἀπαλλοτριούμεναι ἐν Ἡπείρῳ ἐκκλησιαστικαὶ ἐκτάσεις εἶναι αἱ κάτωθι: Ἱερῶν Μονῶν Μακραλέξη καὶ Μολίστης Κονίτης, Κοιμήσεως Θεοτόκου Βουτσᾶς, Παλίου-

ρῆς, Ρωμανοῦ, Δουραχάνης, Τσοῦκας, Κοιμήσεως Θεοτόκου Γηρομερίου, Ἱερᾶς Μονῆς Θεοτόκου Ἀρτης καὶ Προφήτου Ἠλία Πρεβέζης.

29. Ὁ Διδασκαλικὸς Σύλλογος Ἰωαννίνων διὰ τηλεγραφήματός του πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐζήτησεν τὴν μεταφορὰν τοῦ γ' τμήματος ἀρρένων τῆς Ζωσιμαίας Ἀκαδημίας, τοῦ ἀποσπασθέντος εἰς Τρίπολιν.

30. Εἰς Παρσμουθιὰν ἐγένετο ἡ ἐνθρόνισις τοῦ νέου Μητροπολίτου κ. Δωροθέου Βασιλᾶ παρισταμένου τῶν Μητροπολιτῶν Λαρίσης, Τρικκάλων, Κερκύρας καὶ Πρεβέζης.

Ἰ. Μπεν., Θεσσαλονίκη. — Εὐχαριστοῦμε θερμῶς γιὰ τὴν προθυμίαν σας νὰ βοηθήσετε τὴν προσπάθειά μας με συνεργασία σας.

Τασ. Κόρφ., Ἀθῆναι. — Πήραμε τὴν συνεργασία σας, εὐχαριστοῦμε, θὰ τὴν θέσουμε ὑπ' ὄψιν τῆς Ἐπιτροπῆς. — Βασ. Κραψ., ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν συνεργασία σας. — Γιαν. Χριστοφορ., Ἀθήνα. Ὁ κ. Σαλαμάγκας μᾶς παρέδωκε τὴν συνεργασία σας, εὐχαριστοῦμε θερμῶς γράφουμε ἰδιαιτέρως. — Σπ. Σπαν., Θεσσαλονίκη. Πήραμε τὸ γράμμα σας, εὐχαριστοῦμε θερμῶς γράφουμε ἰδιαιτέρως. — Γ. Πράτο., Ἀθήνα. Πήραμε τὸ γράμμα σας, περιμένουμε πάντοτε καθε νέα σας συνεργασία, εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ διελθία ποῦ μᾶς στέλνατε. — Κ. Διαμ., Ἀθήνα. Εὐχαριστοῦμε θερμῶς γιὰ τὴν συνεργασία σας, θὰ δημοσιευθῇ, περιμένουμε πάντοτε τὰ γραπτὰ σας. — Βασ. Σκαφ., Φάρσαλα. Εὐχαριστοῦμε, σὰς γράψαμε ἰδιαιτέρως. — Νικ. Παπ., Ἀθήνα. Ἡ συνεργασία σας ἐλήφθη, θὰ δημοσιευθῇ. — Μανθ. Παπαβ., Πρέβεζα. Δημοσιεύεται. — Ἰ. Ἀναστ., Φλώρινα. Σὰς γράφουμε ἰδιαιτέρως. — Εὐ. Μπόγκ., Εὐχαριστοῦμε θερμῶς δημοσιεύονται συνεχῶς, περιμένουμε πάντοτε. — Ν. Πρωτοπ., Ἀλεξανδρούπολη. Ἡ συνεργασία σας ἐνεκρίθη ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐπιμ. ὅλης καὶ θὰ δημοσιευθῇ σὲ προσεχῆ φύλλα. — Κ. Μ., Ἠγουμένισσα. Δημοσιεύεται. — Χρυσ. Ζιτα., Θεσσαλονίκη. Εὐχαριστοῦμε θερμῶς, τὰ πήραμε ὅλα τὰ τελευταῖα σας. — Δ. Τζώρτζ., Μιτυλήνη. Πήραμε τὴν συνεργασία σας, θὰ τὴν θέσουμε ὑπ' ὄψιν τῆς Ἐπιτροπῆς, μήπως μπορεῖτε νὰ μᾶς υποδείξετε πηγές; Περιμένουμε. — Δ. Οἰκον., ἐνταῦθα. Πήραμε τὴν συνεργασία σας, εὐχαριστοῦμε, θὰ δημοσιευθῇ. — Δ. Γιωκ., Ἀθήνα. Ὁ κ. Σιμωνόπουλος, μᾶς μεταβίβασε τὰ μηνύματά σας, μᾶς συγκινεῖ ἡ πρόθεσή σας νὰ βοηθήσετε τὴν προσπάθειά μας, περιμένουμε. — Ταν. Γκιοσ., Θεσσαλονίκη. Εὐχαριστοῦμε θερμῶς γιὰ ὅλα ὅσα κάνατε γιὰ τὴν προσπάθειά μας. Πήραμε καὶ τὴν συνεργασία σας. — Ταν. Δαν., Ριγγλάδες. Γράφουμε ἰδιαιτέρως. — Τάν.

Τσιαν., Ἀθήνα. Εὐχαριστοῦμε· εὐχαριστοῦμε πολὺ. — **Γ. Σούλ.**, Harvard University, Cambridge. Εὐχαριστοῦμε θερμότατα γιὰ τὴ συνεργασία σας. — **Κ. Παπ.**, Μαραθῶνα. Τὰ βιβλία σας (προσφορά γιὰ τὸν «Ἀγνωστο Διδάσκολο») τὰ πήραμε· εὐχαριστοῦμε καὶ συγχαίρουμε καὶ πάλι. — **Ἰωαν. Χρυσ.**, Σον)χην. Γιὰ τίς προσπάθειές σας γιὰ τὴ διάδοση τῆς Η.Ε. εὐχαριστοῦμε θερμότατα, τὸ ἐνδιαφέρον σας μᾶς συγκινεῖ. **Φωτ. Μαν.**, Ἀθήνα. Ἀποσταλὲν ἐδῇ μοσιεύθη αὐτοῦσιον εἰς ἐγγύριον ἐφημερίδα, εὐχαριστοῦμε θερμῶς. — **Κωστ. Κικ.**, Addis-Abeba. Εὐχαριστοῦμε θερμῶς γιὰ τὸ συνεχιζόμενον ἐνδιαφέρον σας. — **Γ. Α. Σιν.**, Πάτρα. Εὐχαριστοῦμε, εὐχαριστοῦμε πάντοτε· γράφουμε. — **Λαμπ. Τσάκ.**, Ἐνταῦθα. Δὲν εἶναι δημοσιεύσιμα τὰ ποιήματά σου. Μὴ διάζεις. Μελέτησε πρῶτα. **Σωκρ. Γεωρ.** Πλατανούσα. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ λόγια σας. Τὸ ποίημα σας στερεῖται πρωτοτυπίας καὶ ἡ μορφή τοῦ εἶναι κάπως ἀτμημένη. Στείλτε μας κάτι ἄλλο. — **Ἀθαν. Τζούλ.**, Ἐνταῦθα. Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ λόγια σας καὶ γιὰ τὴν κατανόησιν τοῦ σκοποῦ μας. Τὰ ποιήματά σας τὰ διαβάσαμε μὲ προσοχή. Δὲν τοὺς λείπει ἡ ἐμπνευση, ὅτερον ὅμως στὴ μορφή. Ξαναστείλτε μας καὶ ἄλλα γιὰ νὰ κρίνουμε καλλίτερα. Δημοσιεύομε ἐδῇ τὰ δυὸ τελευταῖα τετράστιχα ἀπὸ τὸ «Ὀνειρο Πλάνο».

... Φτάνουν τὰ πλοῖα ραδιαστὰ καὶ ρίχνουν
[στὸ λιμάνι
τίς σκάλες, κι' ὁ νιοτάξιδος γνιοῖζεται νὰ
[περάσει
... Παίξουν αὐλοὶ κι' ἀπλώνεται στὰ οὐράνια
[τὸ γιορτάσι
κι' οἱ διαλεχτοὶ παίζογελοῦν στὸ μυθικὸ
[σεργιάνι.

Ὀνειρο πλάνο — γλύστησαν στὴν ἄδυσον τοῦ
[ἀπείρου,
ζητῶντας τὸ λιμάνι τους, οἱ ὥριμες, ἐλπίδες.,
οἱ «ἀλκυονίδες» νύχτωσαν — θαμπὲς ψυχὲς
[τοῦ ὄνειρου
κι' ἄπλωσε πῆχτρα σκοτεινιά· χωρὶς πυγο-
[λαμπίδες.

Δημ. Μυροδ., Σπουδαστὴν, Ἐνταῦθα. Τὰ λόγια σας, ὅλα τὰ καλὰ λόγια τῶν νέων, μᾶς συγκινοῦν. Σᾶς εὐχαριστοῦμε. Τὰ ποιήματά σας δυστυχῶς δὲν εἶναι πρὸς τὸ παρὸν δημοσιεύσιμα. Τὸ ταλέντο σας, εἶναι ἀκόμη ἀμορφοποίητο. Ἐργασθῆτε καὶ θὰ φθάσετε σύντομα εἰς καλὰ ἀποτελέσματα. — **Γεωρ. Χριστογ.**, Ἀθήναι. Σᾶς εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλὰ λόγια. Γιὰ σᾶς δὲν κάναμε τίποτε περισσότερον ἢ ὅτι ἐπέβαλε τὸ κατῆκον μας. Τὸ νέο σας ποίημα ὡραιότερον ἀπὸ τὸ πρῶτον. Δημοσιεύεται στὸ παρὸν τεῦχος. — **Κων. Παντ.**, μαθητὴν Ἐνταῦθα. Σὲ συγχαίρουμε γιὰ τὰ αἰσθηματά σου. Νᾶσαι ὑπερήφανος ποῦ εἶσαι Ἡπειρωτόπουλο. Τὸ ποίημά σου δὲν εἶναι ἀκόμη δημοσιεύσιμο. Δὲ σοῦ λείπει τὸ ταλέντο. Διάβαζε ὅμως, γράφε καὶ ... σκίζε. Στείλε μας

κι' ἄλλα ποιήματά σου γιὰ νὰ κρίνουμε καλλίτερα. Ἀπὸ τῆς «Σποράς» δημοσιεύομε ἐδῇ τὸ τελευταῖον τετράστιχον.

Κατακομμένος ὁ ζευγὰς, τὰ βόδια λύνει,
[δράδου
σὺν ἔλθῃ. Στὸ καλύδι τοῦ περήφανου γυρνᾷ
νὰ περιμένη, ἀπ' τῆς δουλειᾶς τὸν τιμημένο
[κόπο.
τὴν ἀμοιβή, ποῦ ὁ κάματος θὰ φέρῃ στὰ
[στερνά.

Ἀντων. Μαστογ., Χουλιαράδες. Ἡ «Ἡπ. Ἔστια» ἐνισχύει τίς προσπάθειες τῶν νέων μὲ ὅλες τίς δυνάμεις τῆς. Καὶ τὰ ἔργα τῶν νὰ κρίνῃ μὲ στοργὴ καὶ ἀντικειμενικότητα. Τὰ ποιήματά σου εἶναι ἀκόμη ἄτεχνα καὶ χωρὶς πνεύ. Πρὸς τὸ παρὸν διάβασε πολὺ ἑλληνες λογοτέχνες. **Κωστ. Α. Κωτ.**, Πεντάκορπον - Τριχωνίδος. Τόσο τὸ πεζὸ ὅσο καὶ τὸ ποίημά σας εἶναι ἀκόμη πρωτόλεια. Δὲ σᾶς λείπει τὸ ταλέντο, φροντίστε ὅμως νὰ δίνετε περιεχόμενο στὰ ἔργα σας. — **Βασ. Γαλαν.**, Ἐνταῦθα. Τὰ ποιήματά σας ἐμπνέουν μιὰ νοσηρὴ ἀπαισιοδοξία. Τόσο ἀσχημὴ τάχα εἶναι ἡ ζωὴ; Ἐχετε ταλέντο ἀλλὰ προσπαθήστε νὰ δῆτε τὴ ζωὴ καὶ μὲ τὴν καλὴ τῆς ὄψιν. Δημοσιεύομε ἐδῇ μερικὰ τετράστιχα ἀπὸ τὴν «Πλήξῃ» σας.

Εἴν' ἀπόψε πάλ' ἡ θλίψη τόση ἄχ ποῦ μὲ
[τυλίγει

καὶ μὲ πνίγει
Ἄχ ἀπόψε πάλι θεῖ μου τὴν καρδιά μου τόση
[σφίξει
μαύρη Πλήξῃ

Στὴν ψυχὴ μου λὲς αἰώνιο κι' ἀξημέρωτ' εἶναι
[δράδου
καὶ σκοτάδι.

καὶ καθ' ἥχος τῆς πεθαίνει σὲ νεκροταφείου γα-
[λήνῃ
ποῦτὴ ντύνει.

Κι' ὅλα γέρω — γιατί νάχα — σὺν θανάτου εἶ-
[γαι σημάδια

καὶ ρημαδία
Κι' ἓνας Γκιώνης σ' ἓνα δένδρον τὸ «πονῶ» μα-
[ζὺ μου λέει
κι' ὅλο κλαίει.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Κ. Α. Μέρτζιου : *Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας*, Θεσσαλονίκη 1947—Νύση Μεσσηνέζης—Μεταξά : *Ὁ Γεώργιος Σταῦρος*, Ἀθήναι 1950.—Ἀρ. Α. Ἀσπιώτης : *Ὁ ἔφηβος καὶ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ*, Ἀθήναι 1952.—Γεώργιου Πράτσια : α) *Μορφὲς τῆς Γαλλίας*, Ἀθήναι 1948. β) *Σάσκια καὶ Ρέμπραντ*, Ἀθήναι 1948 καὶ γ) *Γιόχαν Στράους*, Ἀθήναι 1949.—Νύση Μεσσηνέζης—Μεταξά : *Τὸ ἄλγιον στὸν Ἀγῶνα*, Ἀθήναι 1949.—Νίκου Κοσμᾶ : *Ἱστορία τῆς*

Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1951.—Παρ. Ι. Μηλιοπούλου : Ὁ κότσιφας ὁ κύρ Κώστας, Θεσ-
νική 1952.—Μαρίας Ἀρχαδίου : Κάποιες ὥρες
(ποιήματα). Ἀθήναι 1952.—Παναγ. Χρήστου :
Διάδοχος ὁ Φωτικῆς, Θεσσαλονίκη 1952.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ : «Μορφές» 74ον Νοέμβρι-
ος, Θεσσαλονίκη. «Ἑλληνικὴ Δημιουργία»,
116—117ον Δεκέμβριος, Ἀθήναι, «Ἐκλογή»,
86ον Δεκέμβριος, Ἀθήναι—«Ἑλληνικὰ Χρο-
νικά», 37ον, 38ον Δεκέμβριος, Ἀθήναι—«Κι-
βωτός», 11-12 Ἀθήναι—«Κυπριακὰ Γράμμα-
τα» 210ον Δεκέμβριος, Λευκωσία—«Ἀθηναϊκὰ
Τετράδια» 1ον Ἀθήναι—«Κρίκος» 24ον Δε-
κέμβριος Λονδίνον «Γρηγ. Παλαμᾶς» 413-414ον
Θεσσαλονίκη.—«Ἀκτίνες» 133ον Δεκέμβριος,
Ἀθήναι.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ : «Στρατιωτικὰ Νέα», Ἀ-
θήναι, «Σφίγξ», Κάϊρον, «Ἑπειρωτικὸν Μέλ-
λον», Ἀθήναι, «Ἐλεύθερος Λόγος» Ἄρτα,
«Θεσπρωτικὰ Νέα» Ἀθήναι, Θεσπρωτικὸν Βῆ-
μα» Ἡγουμενίτσα, «Ἐθνικὸς Ἀγών», «Κῆρυξ»,
«Ἑπειρ. Ἀγών», «Βόρ. Ἑπειρος», Ἰωάννινα.

*

Παροράματα

Κατὰ τὴν δημοσίευσιν εἰς τὸ προηγούμενον
τεῦχος τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας» τῆς ἐπιστο-
λῆς τοῦ κ. Δημογκίνη διὰ τὸ «Ἑλληνικὸν πνεῦ-
μα» ἐσημειώθησαν, τὰ ἐξῆς λάθη : 1) Παράλειψις
τῆς φράσεως (ἐπομένως ὄχι «μόνον οἱ Ἕλληνες
φαντάστηκαν τὸν Δία προστάτην καὶ σωτήρα καὶ
πατέρα») (σελ. 737). 2) Ἀντικατάστασις τῆς λέ-
ξεως (ἡγνός) διὰ τῆς λέξεως (ἄγνοεῖ) (σελ. 738).
3) Μετάθεσις εἰσαγωγικῶν (σελ. 737).

ΤΟ Α' ΤΕΥΧΟΣ ΤΗΣ 'ΗΠΕΙΡ. ΕΣΤΙΑΣ,

Ἡ «Η.Ε.» ἐξαντλήσασα ὅλα τὰ
πρῶτα τεύχη της τοῦ μηνὸς Μαΐου
λήξαντος ἔτους παρακαλεῖ θερμῶς
τοὺς φίλους ἀναγνώστας της, οἱ ὅποιοι
δὲν κρατοῦν τὴν σειρὰν τῶν ἐκδό-
σεων της, ὅπως ἐπιστρέψουν εἰς τὰ
ἐπὶ τῆς ὁδοῦ 28ης Ὀκτωβρίου ἀριθ.
69 Γραφεῖα της τὸ Α' τεῦχος λαμβά-
νοντες τὸ ἀντίτιμον αὐτοῦ ἢ ἀνταλλά-
σσοντες τοῦτο μὲ νεώτερον τεῦχος
τῆς ἐκλογῆς των.

*

Η ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

Ἡ Διαχείρισις τῆς «Η.Ε.» εὐρί-
σκεται εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ
ἀναγγείλῃ ὅτι ἐτοιμάζει εἰδικὰ καλύμ-
ματα διὰ τὴν βιβλιοδεσίαν τοῦ πρῶ-
του ὀγκώδους τόμου περιλαμβάνοντος
τεύχη 1 ἕως 8 (Μαῖου—Δ)βρίου 1952
μετὰ πλήρους πίνακος περιεχομένων,
τὰ ὅποια θὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν
τῶν συνδρομητῶν της εἰς τιμὴν κό-
στους.

*

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΤΟΜΟΣ

Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1953 ἡ «Η.
Ε.» εἰσέρχεται εἰς τὸ Β' ἔτος τῆς
ἐκδόσεώς της καὶ ἀρχίζει, κανονικῶς
πλέον ὁ δεύτερος τόμος της.

Τ Ε Λ Ο Σ
ΤΟΥ
Α' ΤΟΜΟΥ

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

† Ἄγρας Τέλλος, Ἀθανασάκος Εὐστρ., συμβολαιογράφος, Ἀναστασίου Ἰωάν., καθηγητής, Βουγίδης Γεώργ., λόγιος, Βρανούσης Λεάνδρος, καθηγητής, Βάντζιος Ἀχιλ., καθηγητής συν/χος, Βάντζιος Γεώργ., τραπεζιτικός, Γρῆσπος Παν., δασικός, Γιάγκας Ἀθαν., λογοτέχνης, Γάγαρης Γεώργ., συγγραφεύς, Γκάτζαρος Δημ., εκπαιδευτικός, Γκιόκας Σωκρ., δικηγόρος, Γαλδέμης Ἀναστ., καθηγητής, Γεροντικός Ἀρσέν., καθηγητής, Δάνος Δημ., εκπαιδευτικός, Δάκαρης Σωτ., ἀρχαιολόγος, Δημογκίνης Ὀδυσ., καθηγητής, Ἐξαρχόπουλος Γεώργ., εκπαιδευτικός, † Ἐλιγιὰ Γιοσέφ, Ζιτσαία Χρυσάνθη, λογοτέχνης, Κιτσίδης Χρ., δικηγόρος - Νομάρχης Ἰωαννίνων, Κολιάτσος Χρ., δημοσιογράφος, † Κρυστάλλης Κώστας, Κοντονάσιος Σπ., εκπαιδευτικός, Κέκεσης Λάκης, μουσικός, Καλογήρου Ὁρ., Καλογήρου Ἰωάν., ὑφηγητής Πανεπιστημίου, Κοτζιούλας Γεώργ., λογοτέχνης, Κόρδας Νικ., Κασβίκης Κων., ἐπιθεωρητής Σωματικῆς Ἀγωγῆς, Κιτσαρᾶς Ἰωάν., εκπαιδευτικός, Κραψίτης Βασ., ποιητής, † Καζαντζῆς Κων., Καζαντζῆς Εὐρ., δικηγόρος, Κόκκορος Μιχ., δικηγόρος, Κοροντζῆς Παν., διευθυντής Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, Κώνστας Ἡλ., καθηγητής, Λιβαδεὺς Ἀλ., τραπεζιτικός, Λαζαρίδης Κων., εκπαιδευτικός, Μυρσίνης Ἀλκης, ποιητής, Μουσελίμης Σπ., εκπαιδευτικός, Μιχαηλίδης Κων., λόγιος, Μπαρᾶς Βασ., ιστοριοδίφης, Μπέχλης Βασ., εκπαιδευτικός, Μπόγγας Εὐάγ., συγγραφεύς, Μπωγδανόπουλος Δημ., δικηγόρος, † Μαβίλης Λορέντζος, Μέρτζιος Κων., ἀ.μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Μαντᾶς Κων., ἐπιθεωρητής Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως, Νικολαΐδης Ἰωάν., εκπαιδευτικός, Νικολαΐδης Κων., εκπαιδευτικός, Νικολάου Μαργ., καθηγητής, Οἰκονομίδης Μιλτ., λογοτέχνης, Οἰκονόμου Γεώργ., καθηγητής, Οἰκονόμου Δημ., εκπαιδευτικός, Παππᾶς Τάκης, τραπεζιτικός, Παπασταύρου Χρ., δικηγόρος - βουλευτής, Πατσέλης Νικ., ιστοριοδίφης, Παπαγεωργίου Γεώργ., καθηγητής, Παπακώστας Ἀγγ., καθηγητής, Περάνθης Μιχ., λογοτέχνης, Παπαχαρίσης Ἀθαν., καθηγητής, Παῖσιος Γεώργ., ἱερεὺς, Πέτσας Φώτ., ἀρχαιολόγος, Πωγωνίτης Ἀν., ποιητής, Πράτσικας Γεώργ., λογοτέχνης, Ράγκος Γεώργ., ποιητής, Σακελλόπουλος Γεώργ., ἐπιθεωρητής Γεωργίας, Σαλαμάγκας Δημ., συγγραφεύς, Σιωμόπουλος Δημ., καθηγητής, Σίνας Γ., τραπεζιτικός, Σαλομωνίδης Χρ., λογοτέχνης - βουλευτής, Σούρλας Εὐρ., παιδαγωγός, Σούλης Γεώργ., καθηγητής, Σκαφιδᾶς Βασ., φαρμακοποιός, Σιατόπουλος Δημ., δικηγόρος - λογοτέχνης, Σφυρόερας Βασ., καθηγητής, Σκύβαλος Χρ., δημοσιογράφος, Σπεράντσας Στυλ., ποιητής, † Σκίπης Σωτ., Τζόβας Φρ., εκπαιδευτικός, Τσιάκος Τάκης, λογοτέχνης, Τωμαδάκης Νικ., καθηγητής Πανεπιστημίου, Τσόλκα Λέλα, μαθήτρια, Φωτιάδου Ἑρμηνεία, λογοτέχνης, Φωτόπουλος Κων., διευθυντής Γ.Τ.Τ., Φάντης Παν., δικηγόρος, Χρήστου Παν., ὑφηγητής Πανεπιστημίου, Χριστογιάννης Γεώργ., φοιτητής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

	(Συντάξεως)	Σελ.
Διὰ μίαν Ἡπειρωτικὴν Ἀναγέννησιν	Ι. Νικολαΐδη	3
Πνεῦμα καὶ ἦθος	Π. Φάντη	113
Κύπρος	Τ. Σιωμοπούλου	221
Τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα	(Συντάξεως)	222, (519, 738)
Ἀφιερώματα	Π. Φάντη	327
Ἡ 28η Ὀκτωβρίου 1940	Τ. Σιωμοπούλου	535
Τὸ φαινόμενο τῶν Ζωσιμάδων		647

ΙΣΤΟΡΙΑ — ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Ἐν ἐπεισόδιον μεταξὺ Σουλιωτῶν καὶ Ἑνετῶν	Κ. Δ. Μέρτζιου	7
Οἱ Τοῦρκοι Σπαῆδες	Κ. Λαζαρίδη	10, 137
Πῶς ἐχάθη ἡ μάχη τοῦ Πέτα	Χρ. Κολιάτσου	15
Δωδώνη — Ἡπειρος — Ἰωάννινα	Γ. Α. Σ'να	21
Τὸ δεύτερον Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Β' τοῦ	Κ. Δ. Μέρτζιου	115
Παλαιολόγου ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰωαννίνων	Π. Χρήστου	119
Φωτική, μιὰ ἀρχαία πόλις τῆς Ἡπείρου	Γ. Θ. Οἰκονόμου	121, 237, 555
Ἀπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἱστορίας τῆς Ἡπείρου		679, 804
Ὁ «Νικόλας» (Ἱστορικὸν ἀφήγημα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν κομιτάτων 1905—1912)	Α. Λιβαδέως	133
Σοῦλι καὶ Σουλιώτες	Μ. Ι. Οἰκονόμου	143
Οἱ μεγάλοι εὐεργέται τοῦ χωριοῦ μου	Α. Βάντζιου	147
Ἐξ ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀλβανοῦ Ἀρχηγοῦ Ἰσμαὴλ Κεμάλ Βλιώρα	Ν. Β. Πατσέλη	227
Ἡ Ἐπισκοπὴ Δρυϊνουπόλεως	Β. Γ. Μπαρᾶ	233, 560, 673
Ἡπειρώτες στὴ Σμύρνη	Χ. Σ. Σολομωνίδη	242
Ἀθανάσιος Ψαλίδας (Μονογραφία)	Λ. Βρανούση	331 - 470
Ὁ Ἀθανάσιος Ψαλίδας ὡς παιδαγωγὸς	Ε. Σούρλα	471
Στοχασμοὶ καὶ προτροπὲς τοῦ Ψαλίδας		484, 494
Ὁδὴ στὸν Ψαλίδα	Γ. Ι. Παπαγεωργίου	485
Αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις τοῦ Ἀθ. Ψαλ.	Ι. Ο. Καλογήρου	487
Ἀποσπάσματα ἀπὸ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Ἀθανασίου Ψαλίδας	Δ. Σ. Σαλαμάγκα	495
Ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Ἀθανασίου Ψαλίδας	Α. Α. Παπακώστα	498
Πῶς εἶδαν τὸν Ἀθανάσιο Ψαλίδα ξένοι περιηγηταὶ	Γ. Χ. Σούλη	501
Ὑποθῆκαι τοῦ Ἀθανασίου Ψαλίδας πρὸς τοὺς διδασκάλους	Ἀχ. Βάντζιου	507

Πῶς εἶδε τὸν Ψαλίδα ὁ ἄγγλος περιηγητὴς Τ. Σμάρτ Χιούτς	I. E. Ἀναστασίου	508
Ἰωάννινα, ἡ νεωτέρα Εὐρώπη	Σ. I. Δάκαρη	537
Τὸ Βουργαρέλι τῆς Ἀρτης καὶ ἡ Μονὴ Ἀγ. Γεωργ.	K. Γ. Μαντᾶ	565
Μίνως Λάππας	Γ. Γάγαρη	568
Σκίτσα ἀπὸ τὸν πόλεμον στὸ Καλπάκι	Δ. Σ. Σαλαμάγκα	569
Ὁ Χατζῆ Παναγιώτης Ζωσιμᾶς	K. Δ. Μέρτζιου	650
Ζωσιμάδες	K. A. Μιχαηλίδη	655
Τὰ προνόμια τοῦ Μετσόβου	B. K. Σκαφιδᾶ	657
Ὁ Φιλικὸς Ἰωάννης Παπαρρηγόπουλος καὶ ὁ Ἀλῆ- πασᾶς	B. B. Σφυρόερα	661
Ἡ πνευματικὴ κίνησι στὰ Γιάννινα στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα	Δ. Σ. Σαλαμάγκα	(683, 785)
Ἡ Θεοφάνειος Σχολὴ Πρεβέζης	Δ. Σ. Σαλαμάγκα	677, 798
Ἡ Ἐποποιία τοῦ 1940—41 καὶ ἡ B. Ἡπειρος	N. Τωμαδάκη	763
Ἀνέκδοτον Πατριαρχικὸν σιγίλλιον πρὸς τὴν Μητρό- πολιν Ἰωαννίνων	I. E. Ἀναστασίου	772
Αἱ ἀνασκαφαὶ Δωδώνης καὶ Ραδοτοβίου	W.	781
Ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐρευνα τῆς Ἡπείρου	Φ. Πέτσα	783
Οἱ Τοῦρκοι Σπαχήδες	N. Πατσέλη	787
Ὁ ὄρκος	N. Λιβαδέως	794
Ὁ τίτλος ιδιοκτησίας τῶν Χιονιάδων	Γ. Παῖσιου	796
Ἀπὸ τὴν παλαιότερη ἱστορία τοῦ Βασιλικοῦ	Σ. Κοντονάσιου	800
Σπυρίδων Βλάχος	K. Μιχαηλίδη	823

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Οἱ κομπογιαννῖτες ἱατροὶ τοῦ Ζαγορίου	N. Πατσέλη	49, 161
Δουλεῖς τοῦ ποδαριοῦ (Μεσελὲς)	Δ. Σαλαμάγκα	54, 168
Τὸ πρῶτον πανηγύρι	M. Κόκκορου	59
Οἱ Ἀβτζήδες	Δ. Σ. Σαλαμάγκα	262
Ἐνας τραγουδιστὴς τῆς Λίμνης	M. Κόκκορου	269
Μιὰ γλῶσσα ποὺ πεθαίνει	E. Μπόγκα	571
Τὸ παλαιότερον πνεῦμα τῶν Ἰωαννίνων (Διάλεξι περὶ I. Βηλαρά)	O. Καλογήρου	577
Τὰ κουδαρίτικα	Δ. Μπογδανοπούλου	685
Οἱ προικοδοσίαι στὸ Ζαγόρι στὰ παλὰ τὰ χρόνια	K. Λαζαρίδη	689
Λαογραφικὰ ἐρανίσματα	Γ. I. Παπαγεωργίου	699
Χρονιάραι μέρες	Δ. Σαλαμάγκα	810
Δευτέρα εἰς τὸ Τοπωνυμικὸν τοῦ Πωγωνίου συμβολή	A. Παπαχαρίση	815
Τὰ ἀλειφιάτικα	K. Φωτοπούλου	819
Γιάννινα ἢ Γιάννενα ;	Δ. Σαλαμάγκα	822
Ἡπειρωτικὲς παροιμίαι—γνωμικὰ		271, 579, 609, 678 688, 743, 780, 784 786, 799, 803

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Ὁ Ἡπειρώτης ποιητὴς Τέλλος Ἀγρας

Φ. Τζιόβα

Στοχασμοὶ (Γιὰ τὴν ποίησι καὶ τὸν ποιητὴ)	Κ. Α. Μιχαηλίδη	75
Κώστας Κρυστάλλης	Τ. Σιωμοπούλου	77
Ὁ λαϊκὸς θρῦλος στὸ θέατρο («Τὸ γεφύρι τῆς Ἀρ- τας» Γ. Θεοδοῦ) (κριτική)	Γ. Ι. Παπαγεωργίου	83
Τέλλος Ἀγρᾶς (Εὐαγ. Ρ. Ἰωάννου)	Κ. Α. Μιχαηλίδη	181
15 ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς τοῦ Τέλλου Ἀγρᾶ	185, 279, 731, 848	
Τέλλος Ἀγρᾶς (ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ ποιητὴς)	Γ. Πράτσικα	623, 726, 843
Ποιηταὶ καὶ στιχοπλόκοι	Γ. Ι. Παπαγεωργίου	283
Τὸ «Τραγοῦδι τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ» (καὶ ἡ Λεωνόρα τοῦ Burger)	Τ. Σιωμοπούλου	289, 632
Ποίηση—ποιηταὶ—ἀναγνώσται	Α. Μυρσίνη	626
Στὸ Λορέντζο Μαβίλη	Τ. Γκάτζαρου	705
Ἡ περίπτωσι τοῦ Κλέμεντ Χάρρις	Μ. Περάνθη	707
Σααδῆ, ὁ μεγάλος Πέρσης ποιητὴς	Τ. Παππᾶ	721
Τὸ ἐλληνικὸ πνεῦμα	Ο. Δημογιάννη	737
Ἡ φλογέρα τοῦ τζομπάνη τῆς Βηθλεὲμ	Δ. Σαλαμάγκα	839

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

α) Ποίησις

«Partir c'est mourir un peu...»

(Μετάφραση Α. Βρανούση)

Ἡ Γοργόνα

Ροδιά

Μερόρυχα

Κωνσταντῖνος Βερσῆς

Βλάχικο γλέντι

Ἡ Ἑπειρος

Ὁ ἄνθρωπος στὴ νύχτα

Ἀκοῦτε μιὰ καμπάνα ;

Ἐπιγράμματα Πλάτωνος (Μεταφ. Τ. Σιωμοπούλου)

Ἀποσπάσματα Σαπφούς

Ἡ Βοσκοπούλα

Νύχτα

Τὸ κάμα

Στὸν ἑαυτό μου.

Δωδωναῖος ὕμνος

Μολόγημα

Διαφυγή

Εὐα Σικελιανοῦ

Κάργιανη

Πίνδος

Θερμοπύλες

Τσοπάνος Ἰταλῶς

Βλαχοσειρά

Ἡ συνέχεια

Ἡ Ἑπειρος

Ἀκούω τὰ πεῦκα

Κόρη τῆς Βούσης

Edmond Haraucourt

Χρ. Ζιτσαῖας

Τ. Τσιάκου

Ἀλκη Μυρσίνη

Σπ. Μουσελίμη

Γ. Ράγκου

Γ. Βουγίδη

Β. Κραψίτη

Δ. Σαλαμάγκα

Γ. Ράγκου

Ν. Μ. Κορδᾶ

Τ. Σιωμοπούλου

Γιουσέφ Ἐλιγιᾶ

Β. Κραψίτη

Γ. Κοτζιούλα

Γ. Ράγκου

Ἀθ. Γιάγκα

Β. Π. Μπέχλη

Τ. Σιωμοπούλου

Γ. Ράγκου

Γ. Κοτζιούλα

Γ. Κοτζιούλα

Γ. Κοτζιούλα

Μ. Περάνθη

Δ. Σαλαμάγκα

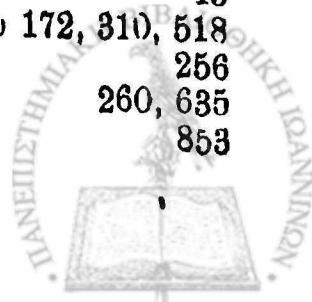
Γ. Ι. Χριστογιάννη

Ἀκόμη πέφτει ἡ βροχὴ (Μετάφ. Ι. Ε. Ἀναστασίου)	Edith Sitwell	629
Ἡ Κυρὰ Βαγγελιώ	Δ. Σιατοπούλου	630
Δημήτριος Κουλός	Α. Πωγωνίτη	631
Χάρρις	Λ. Μαβίλη	703
Μαβίλης	Γ. Ράγκου	704
Ὑπεράνθρωπος	Λ. Μαβίλη	706
Πρόσφυγες	Α. Μυρσίνη	709
Θὰ πεθάνω	Λ. Κέκεση	714
Τὸ τραγοῦδι τοῦ Ναρκίσσου	Δ. Σαλαμάγκα	720
Κοιμήσου !	Τ. Γαλδέμη	724
Χριστούγεννα	Γ. Ράγκου	759
Βορειοηπειρωτικὸς θρῆνος	Λ. Τσιόλκα	826
Τολμητίες	Σ. Σπεράντσα	827
Τὸ πάντρεμα τῆς Φωτιάς	Κ. Κρυστάλλη	830
Στὴ Βόρειο Ἑπειρο	Σ. Σκίπη	832, 833
Ὡδὴ σιὴν Ἑπειρο	Χ. Ζιτσαίας	837, 838
Χριστούγεννα 1942 (Μετάφ. Ι. Ἀναστασίου)	Robert Nathan	841, 842
Ψαῦμιδι Καμαριναίῳ ἄρματι (Πίνδαρος) ἀπόδοσις	Ι. Δάλλα	846, 847
Ἀμφιθέατρο	Γ. Χριστογιάννη	851, 852
β') Π ε ζ ο γ ρ α φ ί α		
Τὸ χέρι τοῦ Ἀγ. Γρηγορίου (Διήγημα)	† Κ. Καζαντζῆ	67, 191, 311
Τὰ κλειδιά	Χ. Ζιτσαίας	273
Καὶ πάλι πρὸς τὴν Κλεισούρα	Μ. Θ. Οἰκονομίδη	613
Παλῆα ἱστορία	Χ. Ζιτσαίας	619
Τὸ καπελλάκι τῆς Βουλίτσας	Μ. Α. Οἰκονομίδη	710
Τὸ Κοινοτικὸ συμβούλιο	Σ. Γκιώκα	715
Γιατί ;	Ἑρμ. Φωτιάδου	725
Προπέρσινα Χριστούγεννα	† Κ. Κρυστάλλη	828
Κι' ἔπεσε μὲ τὰ χέρια στὴ γῆ	Ι. Ν. Νικολαΐδη	834
γ) Δ η μ ο τ ι κ ὸ τ ρ α γ ο ῦ δ ι		
Ἡ Λένω τοῦ Μπότσαρη		6
Στὴ Βρύσι στὰ Τσερίτσιανα (Μελοποιήσις	Μ. Νικολάου)	93
Τὸ τραγοῦδι τ' ἀργαλειοῦ	»	204
Ἡ Σαμαρίνα	»	306
Ἡ ἐτοιμοθάνατη νύφη)Μετάφραση ἀπὸ τὴν κουτσοβλά-	Β. Κ. Σκαφιδᾶ	580
Ἡ λυγερὴ βλαχοπούλα)χίχη		698, 860
Ὁ Ντελῆ παππᾶς		808
Ἀποστόλης Τσάπος	(Συλλογὴ Β. Σκαφιδᾶ)	809
Ἡ Λελούδω		809
Ἡ Πέρδικα		818
Μαῦρα ματάκια		

ΠΑΙΔΕΙΑ

Ὁ Διδάσκαλος τῆς ἐποχῆς μας	Π. Κοροντζῆ	43
Ἡ Μέση Παιδεία	Γ. Ι. Παπαγεωργίου	172, 310, 518
Κλασικισμὸς καὶ ἐπιστήμη	Α. Γεροντικοῦ	256
Σχολεῖο καὶ στενὴ πατρίδα	Τ. Δάνου	260, 635
Παιδεία καὶ Πολιτικὴ	Ι. Κιτσαρά	853

ΓΕΩΡΓΙΑ - ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ - ΔΑΣΗ

Ἡ Ἡπειρος ὡς γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφικὴ περιοχή	Γ. Σακελλοπούλου	33
Τὰ δάση τοῦ Ζαγορίου	Γ. Ἐξαρχοπούλου	41
Γενικαὶ κατευθύνσεις ἀναμορφώσεως τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Ἡπείρου	Γ. Σακελλοπούλου	158, 251
Τὸ κοινὸν στὴν Ἡπειρο	Π. Γρίσπου	199, 296, 519, 861
Ὁ κάμπος τῆς Ἀρτας	Ε. Καζαντζῆ	245
Τὰ Ἀρτινὰ πορτοκάλια	»	610
Ὁ Δασικὸς πλοῦτος τῆς Ἡπείρου	Γ. Βάντζιου	740

Γ Ε Ω Λ Ο Γ Ι Κ Α

Ἐνα παραμυθένιο παλάτι στὰ σπλάχνα τῆς Ἡπειρωτικῆς γῆς: (Τὸ Σπήλαιο τοῦ Περάματος)	Κ. Κασβίκη	581
--	------------	-----

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ

Ἡ Ἡπειρος καὶ αἱ πλουτοφόροι πηγαί της	Χ. Παπασταύρου	39, 247
Αἱ Ἡπειρωτικαὶ κοινότητες	Χ. Κιτσίδη	24, 150
Ἡ οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνασυγκρότησις τῆς Ἡπείρου	Η. Β. Κώνστα	29, 154
Μικρὰ ἢ μεγάλη κοινότης	Ε. Ν. Ἀθανασάκου	91
Ἡ συγκοινωνία τῶν χωριῶν	Ε. Ν. Ἀθανασάκου	304
Ἡ οἰκονομία τῆς Ἡπείρου	Γ. Α. Βάντζιου	605

Α Θ Λ Η Τ Ι Σ Μ Ο Σ

Ἀνεβαίνοντας στὰ Ἡπειρωτικὰ βουνὰ	Κ. Κασβίκη	88
Ὁ Ὀλυμπισμὸς σὰν χρονικὸ	»	300
Ἀθλητισμὸς καὶ ἥθος	Α. Γεροντικοῦ	744

Σ Χ Ο Λ Ι Α

Ἡ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη. Καὶ οἱ ἄλλες δύο; (Βιβλιοθήκες). Οἱ νέοι. Ἡ Ζωσιμαία Σχολή. Αἱ συνεργασίαι. Οἱ συμπαρουσιάτες μας. Αἱ ἐκδόσεις μας		94 - 96
Καὶ πάλιν ἡ Ζωσιμαία. Ἀρχεῖον. Ὁ Ραδιοσταθμὸς. Ἀξιζει ἡ εὐγνωμοσύνη. Εὖα Σικελιανοῦ (Πάλμερ). Ἡ μεγάλη τραγωδία		205 - 207
Γιοσέφ Ἐλιγιά. Θεατρικά. Καὶ κάτι ἄλλο. Ἡ γυναίκα ψῆφος. Ἅγιος Κοσμάς καὶ ἡ Ἡπειρος. Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Σπουδῶν. Ἀξιόμιμος χειρονομία. Μόνον τάχα ἀπληροφόρητοι; Ὁ κ. Ι. Νικολαΐδης		307 - 310
Ἐπιβεβλημένη ὑποχρέωσις. Ἀραβαντινὸς καὶ Λαμπρίδης. Μία ἄλλη ἐκδήλωσις. Μνημεῖον εἰς		

τὸν Ἑλληνα διδάσκαλον. Μιὰ ἰδέα ποὺ παίρνει σάρκα καὶ ὀστέα. Ἑλληνοτουρκικά	516 - 518
Τὰ δεκάχρονα τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτε- χνῶν. Γεώργιος Καλούδης (σ. 638, 750). Τὸ τεῖχος Ψαλῖδα	638 - 639
Ἐν πνευματικὸν γεγονός. Ὁ ἔρανος. Λορέντζος Μαβίλης - Κλέμεντ Χάρρις. Εἰδικὴ μέριμνα. Ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία	748 - 749
Χριστούγεννα. Ἀναγκαῖα ἐξήγηση. Γιάννης Που- τέτης. Κουσιτάλλης—Χριστιο-Βασίλης—Πελερέν. Οἱ μορφωτικὲς ταῖνιες. Ὁ Σύνδεσμος Ἑλλή- νων Λογοτεχνῶν	858 - 859

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

Χρῆστος Σούλης	99
Δημήτριος Βλαχλείδης	313
Γεώργιος Καλούδης	638, 750
Σωτήρης Σκίπης	639
Τίμος Μωραϊτίνης	640

ΔΙΑΦΟΡΑ

Εἰδήσεις τῶν μηνῶν Ἀπριλίου—Νοεμβρίου	102, 211, 316, 524, 641, 753, 864
Ἐπιστολαὶ	310, 518, 750, 859, 860, 861
Βιβλιοκρισίαι	100, 209, 313, 522, 752, 862, 863
Ἀθλητικὴ Κίνησις	106, 214, 320, 528
Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις	105, 214, 319
Καλλιτεχνικὴ Κίνησις	107, 215, 321
Ὀρειβατικὴ Κίνησις	107, 216
Ἀλληλογραφία	217, 322, 529, 643, 755, 865
Βιβλία—ἐφημερίδες—περιοδικὰ	217, 321, 529, 643, 756, 866
Ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τῆς Η.Ε.	96, 208, 312, 520, 640, 751, 862

Η «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» ΠΩΛΕΙΤΑΙ:

- Εἰς Ἀθήνας: 1. Εἰς τὸν Γενικὸν ἀντιπρόσωπον Βασ. Ν. Γρηγοριάδη,
(Ἐκδοτικὸν Οἶκον) ὁδὸς Χαρ. Τρικούπη 2.
2. Εἰς τὸν κ. Κωστήν Σπυρόπουλον, Πολυκλείτου 14.
3. Εἰς ὅλα τὰ Κεντρικὰ Βιβλιοπωλεῖα.
- Εἰς Θεσ/νίκην: 1. Κεντρικὸν Πρακτορεῖον ἡφημερίδων Πάνου Ἀναστο-
πούλου Φρ. Ρούσβελτ 21.
- Εἰς Πάτρας: 1. «Γωνιά τοῦ Βιβλίου» Ἀγ. Νικολάου 16

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΜΕ ΕΝΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΥΤΟ ΛΑΧΕΙΟΝ, ΑΝ ΣΑΣ ΕΥΧΟΝΕΣ Η ΤΥΧΗ
ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΚΕΡΔΙΣΕΤΕ :

- ΕΝΑ ΣΠΙΤΙ αξίας οκτακοσίων εκατομμυρίων (800.000.000).
- ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΕΡΔΟΣ της Σειράς του Λαχείου 200.000.000
ΤΟΝ ΚΟΥΜΠΑΡΑΝ του οποίου το περιεχόμενο θα υπερβαίνει
το εν δισεκατομμύριον (1.000.000.000)

ΠΟΤΕ ΕΩΣ ΤΩΡΑ

Εἰς τὸν κόσμον δὲν συνεκεντρώθησαν σὲ ἓνα καὶ μόνον λαχεῖον,
ποῦ θὰ ἀγοράσετε ἀντὶ 30.000 Δραχμῶν αἱ πιθανότητες τέτοιας
συρροῆς κερδῶν

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ ΑΙ ΣΕΙΡΑΙ

- ΠΡΩΤΗ (κίτρινη) ● ΔΕΥΤΕΡΑ (πράσινη) ● ΤΡΙΤΗ (γκρέ)
- ΤΕΤΑΡΤΗ (οὐρανί) ● ΠΕΜΠΤΗ (βιολέ) ● ΕΚΤΗ (μπλέ).

ΕΙΔΙΚΑ ΚΕΡΔΗ ΤΩΝ ΕΞ ΣΕΙΡΩΝ
350, 350, 350, 350, 350, 350 =

2.100.000.000

Ἀγοράστε λαχεῖα ἀπὸ καθε σειράν, ἂν θέλετε νὰ μετέ-
σχετε στὰ εἰδικὰ κέρδη καθε Σειράς :

200.000.000—100.000.000—50.000.000

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ

Ἐξ ὁδοῦ : Εὐάγ. Α. Φακατοῦλης Ὁδὸς Λαγκῆ 17 Μιχ. Χαρ. Μάνος, Ἀραβαντινοῦ 1
Προϊστάμενος Τυπογραφείου : Πέτρος Κ. Πασχάλης, Σμύρνης 16

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΠΟΔΗΜΟΥΣ ΗΠΕΙΡΩΤΑΣ

Τό Τμήμα Βιβλίου

ΤΗΣ "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ,"

Ἡ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς ἀποδῆμους καὶ τοὺς μακρὰν τοῦ κέντρου Ἑπειρώτας, ὀργάνωσε ὑπηρεσίαν ἀποστολῆς εἰς αὐτοὺς παντὸς Ἑλληνικοῦ βιβλίου εἰς τὴν τρέχουσαν ἑμῇ μὲ μόνην ἐπιβάρυνσιν τὰ ἔξοδα ἀποστολῆς του.

Τὸ «ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΥ» διαθέτει ἐπίσης εἰς μικρὰν τιμὴν τὰς κάτωθι μελέτας - ἀνάτυπα τῆς «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ» :

ΝΙΚ. Β. ΠΑΤΣΕΛΗ :	Οἱ κομπογιαννίτες ἱατροὶ τοῦ Ζαγορίου	Δραχ. 5.000
Λ. Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗ :	Ἀθανάσιος Ψαλίδας, ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους (Μέγα σχῆμα ἐπὶ ἀρίστου χαρτοῦ σελ. 160)	> 25.000
ΕΥΡΙΠΙΔ. ΣΟΥΡΛΑ :	Ὁ Ἀθανάσιος Ψαλίδας ὡς παιδαγωγός	> 5.000
Ι. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ :	Αἱ ὀρησκευτικαὶ πεποιθήσεις τοῦ Ψαλίδα	> 5.000
ΚΩΝ. ΚΑΣΒΙΚΗ :	Ἀνεβαίνοντας στὰ Ἑπειρωτικὰ βουνὰ	> 2.000
ΚΩΝ. ΚΑΣΒΙΚΗ :	Τὸ Σπήλαιον τοῦ Περάματος-Ἰωαννίνων	> 5.000
ΣΩΤ. Ι. ΔΑΚΑΡΗ :	Ἰωάννινα, ἡ νεώτερη Εὐροία	> 5.000
ΒΑΣ. ΣΦΥΡΟΕΡΑ :	Ὁ Φιλικὸς Ι. Παπαρηγόπουλος καὶ ὁ Ἀλῆ πασᾶς	> 5.000

Τέλος εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ» πωλοῦνται διὰ λογαριασμὸν τῶν συγγραφέων των τὰ κάτωθι βιβλία :

Μιχ. Περάνθη :	Ὁ Κρυστάλλης (Ἀπαντα σελ. 750)	Δραχ. 65.000
Δ. Σαλαμάγκας :	Ὁ γνωστὸς καλόγηρος Κοσμάς	> 10.000
Κ. Κρυστάλλη :	Τὰ Ἀπαντα (Τόμ. Α' Δραχ. 30.000 Τόμ. Β' καὶ Γ' ἀνὰ 20.000)	70.000
Κ. Α. Παπαγεωργίου :	Ἡ Παιδεία στὴν Ἑπειρό (1204-1950)	Δραχ. 10.000
Ἀλ. Α. Ξιούρα :	Ἀριθμητικὴ μὲ εἰκόνες	> 10.000
Μαρ. Σιγούρου :	Ἐκλεκτὲς σελίδες (Διηγήματα-ποιήματα)	> 30.000

Οἱ φίλοι συγγραφεῖς (ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ) ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ διαθέσῃ βιβλία των εἰς τὴν Ἑπειρόν δύνανται νὰ ἀπευθύνονται πρὸς τὸ

ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΤΗΣ "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ,"

